

ШАҲАРСОЗЛИК НОРМАЛАРИ ВА ҚОИДАЛАРИ

**ГАЗ ТАЪМИНОТИ.
ЛОЙИҲА НОРМАЛАРИ.**

ШНҚ 2.04.08-13

Расмий нашр

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ДАВЛАТ АРХИТЕКТУРА
ВА ҚУРИЛИШ ҚЎМИТАСИ**

Тошкент – 2013

УДК

ШНК 2.04.08-13 «Газ таъминоти. Лойиҳа нормалари.» Ташкент шаҳри, 2013.
Давархитектқурилиш ЎзР.

«O'zgasloyiha» МЧЖ бош муҳандиси А. Мирсагатов - мавзу раҳбари,
К. Касимов, Д. Кучкаровлар томонидан ишлаб чиқилди ва ўзгартиришлар
киритилди.

МУХАРРИРЛАР: Б.Закиров, М.Шодиев, М.Мирзабаев (Давархитектқурилиш),
К. Касимов, А. Мирсагатов, Д. Кучкаров, Н. Султанов («O'zgasloyiha» МЧЖ)

Тасдиқлаш учун Ўзбекистон Республикаси Давархитектқурилиш қўмитасининг
лойиҳа тадқиқот ташкилотларини бошқаруви ва мониторинги Бошқармаси
томонидан ТАЙЁРЛАНАДИ (М.Т.Холходжаев).

ШНК 2.04.08-13 «Газ таъминоти. Лойиҳа нормалари» амалга киритилиши
билан, ҚМҚ 2.04.08-96 «Газ таъминоти. Лойиҳа нормалари» ва ҚМҚ 2.04.08-96
«Газ таъминоти. Лойиҳа нормалари» га 2008 йилдаги №1-рақамли киритилган
ўзгартириш ўз кучини йўқотади.

КЕЛИШИЛГАН: Ўзбекистон Республикаси ички ишлар Вазирлиги ёнғин
хавфсизлиги бош бошқармаси, «Саноатгеоконтехназорат» ДИ.

ТАРЖИМОНЛАР: Абдувасикова М.Х. - Тошкент архитектура ва қурилиш
институти доценти.

Ушбу ҳужжат Ўзбекистон Республикаси Давархитектқурилишнинг
руҳсатисиз тўлиқ ёки қисман такрорий ишлаб чиқилиши, кўпайтирилиши ва
тарқатилиши мумкин эмас.

Ўзбекистон Республикаси Давлат архитектура ва қурилиш қўмитаси (Давархитектқурилишқўм)	Шаҳарсозлик нормалари ва қоидалари	ШНК 2.04.08-13
	Газ таъминоти. Лойиҳа нормалари	ҚМҚ 2.04.08-96 ни ўрнига

1. ИШЛАТИЛИШ СОҲАЛАРИ

Ушбу нормалар аҳоли яшайдиган ҳудудларда қуриладиган ҳамда табиий газ (газ ва нефть конларидан чиқадиган газ) ва ортиқча босими кўпи билан 1,2 МПа (12 kgf/cm²) бўлган газ-ҳаво аралашмалари билан ортиқча босими 1,6 МПагача (16kgf/cm²) бўлган суюқлантирилган углеводород газлари (бундан буён СУГ дейилади) билан таъминлаш, шу жумладан бу газлардан ёқилиғи сифатида фойдаланадиган истеъмолчиларни ҳам таъминлашга мўлжалланган янги, кенгайтириладиган ва қайта таъмирланадиган газ таъминоти тизимларини лойиҳалашда қўлланилади.

Шунингдек, ушбу нормалар қишлоқлараро газ қувурлари ва газдан ёқилиғи сифатида фойдаланадиган саноат корхоналари майдонидан ташқи газ қувурларини ётқизишни лойиҳалашга ҳам тааллуқлидир.

Ушбу нормалар қора металлургия, нефтни қайта ишлаш саноати ва саноатнинг бошқа тармоқларида газ таъминоти тизимларини лойиҳалашга татбиқ этилмайди,

уларда газ таъминоти белгиланган тартибда тасдиқланадиган тармоқ норматив ҳужжатларига мувофиқ равишда лойиҳаланади, бу нормалар автомобилларга табиий газ ёқилғи қўйиш шаҳобчаларини, газдан хомашё сифатида фойдаланадиган корхоналарда майдонча ичида газ қувурларини ётқизишни ва кўчма воситаларнинг газ ускуналарини лойиҳалашга ҳам татбиқ этилмайди.

Газ таъминоти тизими таркибига ташқи ва ички (бинонинг ичида ётқизиладиган) газ қувурлари ва уларга тааллуқли бино, иншоот, қурилма ва ускуналар қиради.

2. НОРМАТИВ ҲУЖЖАТЛАРГА ИЛОВА

Ушбу нормалар ва қоидаларда ишлатилган норматив ҳужжатлар ва уларга изоҳлар рўйхати А иловада кўрсатилган.

3. УМУМИЙ ҚОИДАЛАР

3.1 Газ таъминоти тизимини Республика, вилоятлар, шаҳарлар ва бошқа аҳоли яшайдиган жойларнинг тасдиқланган газ таъминоти схемалари асосида, газ таъминоти схемалари бўлмаганида эса, туман

Далат инспекцияси томонидан 2011 йил 23-ноябр Ўзбекистон Республикаси Давархитектқурилиш қўмитасининг лойиҳа тадқиқот ташкилотларини бошқаруви ва мониторинги Бошқармаси томонидан киритилди.	Ўзбекистон Республикаси давлат архитектура ва қурилиш қўмитасининг 2013 йил 9 апрел № 41 сонли буйруғи билан тасдиқланган	Амалга киритилиш мудати 2013 йил 1 - май.

худудини лойиҳалаштириш схемалари (лойиҳалари) ва аҳоли яшайдиган жойларнинг бош тархлари асосида лойиҳалаш лозим.

3.2. Газ таъминоти тизимини лойиҳалашда ушбу нормаларнинг талабларидан ташқари «Ўзбекистон Республикаси территориясида маиший газдан фойдаланиш Қоидалари» 1997й.; «Саноатгеоконтехназорат» тасдиқланган 258–рақамли «Босим остида ишлайдиган идишларни ўрнатиш ва улардан ҳавфсиз фойдаланиш Қоидалари», ЎзР Вазирлар Маҳкамасининг 2000 йил 10-январда тасдиқланган 8-рақамли Қарори «Ўзбекистон Республикаси истеъмолчиларини газбилан таъминлаш Қоидалари»; 2011йил «Ўздавэнергоназорат» Давлат инспекцияси тасдиқлаган «Электр қурилмаларини ўрнатиш Қоидалари» (ЭҚЎК); ҚМҚ3.05.02-96 «Газ таъминоти. Ишларни ташкил этиш, ишлаб чиқариш ва қабул қилиш», шунингдек Ўзбекистон Республикаси Давархитектқурилиш тасдиқлаган ёки у билан келишилган бошқа норматив ҳужжатлар кўрсатмаларига амал қилмоқ лозим.

3.3. Ёқилғи сифатида фойдаланишга мўлжалланган газ, табиий газ учун ГОСТ5542-87 ва СУГ учун ГОСТ 20448-90 га мос бўлиши керак.

3.4. Газ тақсимлаш станцияларидан (ГТТ) чиқадиган газнинг ҳарорати ер ости қувурларига газ берилганда минус 10⁰С дан паст бўлмаслиги ва қурилиш бораётган жойларга ер усти ва ер ости қувурлари орқали газ берилганда ташқаридаги ҳавонинг ҳисобий ҳароратидан паст бўлмаслиги лозим.

3.5. Ташқи ҳавонинг ҳисобий ҳароратини ҚМҚ 2.01.01-94 бўйича таъминланганлик 0,92 бўладиган энг совуқ беш кунликнинг ҳароратини қабул қилиш керак.

3.6. Газ таъминоти тизими лойиҳаларини ишлаб чиқишни газ хўжалиги объектини газ тармоқлари эгаси томонидан бериладиган газ тақсимлаш манбаларига улашга доир техник шарт-шароитлар асосида олиб бориш керак.

3.7. Аҳоли яшайдиган жойлар ва алоҳида объектларнинг газ таъминоти тизимларини лойиҳалашда газ ёқилғисидан оқилона фойдаланишни таъминлайдиган энг илғор техник ечимларни назарда тутиш лозим.

Ишлаб чиқаришларнинг газ таъминоти тизимларини янги асбоб-ускуналар билан таъминлаш, газ қувурларини қайта тиклаш ва газдан фойдаланиладиган агрегатларларнинг газ ускуналарини янгилаш ушбу ШНК талабларига мос келиши лозим.

3.8. Лойиҳа ҳужжатларини ишлаб чиқиш таркиби, амалдаги ШНК 1.03.01-08 нормаларига мувофиқ бўлиши ва ўрнатилган тартибда келишилиши ва тасдиқланиши керак.

3.9. Газ тармоқларини ва улардаги иншоотларни лойиҳалашда қурилиш монтаж ишларини заводларда ёки устахоналарда тайёрланадиган йиғма-блокли, стандарт ва намунавий элементлар, ҳамда деталлар ишлатиш ҳисобига юқори даражада индустриалаштиришни эътиборга олиш керак. Бунда қурилиш - монтаж ишларини бажаришнинг замонавий усуллари ва намунавий лойиҳаларидан фойдала-

ниш имкониятларини ҳисобга олиш зарур.

3.10 Қишлоқлараро газ қувурлари ётқизишга доир лойиҳаларда ҚМҚ 2.05.06-97 нинг 9-бўлими талабларига, ҳамда Ўзбекистон Республикаси табиатни муҳофаза қилиш Давлат қўмитасининг 2005 й. 15-декабрда тасдиқлаган 105-рақамли “Ўзбекистон Республикаси корхоналари учун атроф-муҳитни таъсирини баҳолаш тартиби ҳақидаги йўриқнома” га мувофиқ атроф-муҳитни муҳофаза қилиш масалаларини ҳам эътиборда тутиш керак.

3.11 Буюртмачи олдиндан сотиб олган, шу жумладан чет мамлакатлардан сотиб олган, комплекс етказиб бериладиган технологик ва газ ускуналарини ишлатиб газлаштиришга лойиҳа хужжатларини ишлаб чиқишда бу ускуналардан фойдаланиш мумкинлигини шундай фаолиятга маҳсус рухсатномаси бор лойиҳалаш ташкилоти аниқлаши лозим.

Ускуналар етказиб берувчи чет эл фирмалари етказиб бериладиган газ ускуналарига лойиҳа хужжатларини ихтисослашган институт томонидан экспертиза қилинишини таъминлаши керак.

ГАЗ ТАЪМИНОТИ ТИЗИМЛАРИ ВА ГАЗ БОСИМИ МЕЪЁРЛАРИ

3.12. Газ тақсимлаш тизимини танлаш турар-жой ва ишлаб чиқариш зоналарининг жойлашишига, аҳоли яшайдиган жойларнинг газ истеъмолли ҳажмига, тузилишига ва зичлигига, шунингдек газ таъминотининг

манбаларига (мавжуд ва лойиҳаланаётган магистрал газ қувурларининг қуввати ва ўрни, газни тақсимлаш станциялари (ГТС), газни тақсимлаш пунктлари (ГТП), газга тўлдирилган станциялар ва б.) боғлиқ.

Лойиҳада танланган у ёки бу газни тақсимлаш тизими техник-иқтисодий асосланган бўлиши керак.

3.13. Газ таъминоти тизими қуйидагиларга бўлинади:

- газнинг турига кўра (табиий газ, СУГ);

- газ босимини созлаш даражаси сонига кўра (бир ва кўп даражали);

- тузилиш асосига кўра (ҳалқа, боши берк, аралаш).

Бир ва кўп даражали тақсимлаш тизими ишлатилганда газ истеъмолчиларга бир ёки бир нечта категорияли босимда тақсимлаб берувчи газ қувурлари бўйича узатиб берилади.

Йирик ва ўрта шаҳарлар учун кўп даражали газни тақсимлаб берувчи тизимлар кўзда тутилади.

Кичик шаҳарлар ёки баъзи тураржой микро-худудлари, шунингдек қишлоқ аҳолиси учун газни энг оқилона тақсимлаш тизимлари сифатида аралаш (уй, хонадон) газни бир текисда тақсимлаб берувчи асбоблар (регулятор) ўрнатиб, ўртача босимли газ босимини тақсимлайдиган тизимлар тавсия этилади.

Газни тақсимлаш тизимларининг негизини қуриш, лойиҳалаш таснифларига ва қишлоқ аҳолисининг зичлигига қараб танланади. Газ қувурларининг ҳамма нуқталаридан газни саралаб тақсимлаб берадиган босимнинг бир текисдаги ҳолатини таъминлайдиган, шунингдек, газ

таъминоти тизимларининг ишончли-лигини оширадиган энг қулай тизимлар ҳалқали ёки аралаш газни тақсимловчи тизимлардир.

3.14. Газ таъминоти тизимидаги газ қувурлари юборилаётган газнинг босимига қараб қуйидагиларга бўлинади:

- I тоифадаги юқори босимли газ қувурлари - газнинг ишчи босими табиий газ ва газ-ҳаво аралашмалари учун 0,6МПа (6kgf/cm² ÷ 1,2МПа (12,0kgf/cm²), ҳамда СУГ учун 1,6МПа (16kgf/cm²) гача бўлади;

- II тоифадаги юқори босимли газ қувурлари - газнинг ишчи босими 0,3МПа (3,0kgf/cm²) ÷ 0,6МПа (6kgf/cm²) бўлади;

- ўртача босимли газ қувурлари - газнинг ишчи босими 500МПа (0,05kgf/cm²) ÷ 0,3МПа (3,0kgf/cm²) бўлади;

- паст босимли газ қувурлари - газнинг ишчи босими 500МПа (0,05kgf/cm²) гача бўлади.

Газни тақсимлаш тизимига кирувчи турли хил категориядаги босимли газ қувурларининг орасида қоидага мувофиқ, газ регуляторлари пунктларини ўрнатиш кўзда тутилмоғи лозим.

3.15. Газ таъминоти тизимига кирувчи газ қувурларининг таснифи В иловада келтирилган.

3.16. Газни ишлатиш қурилмаларининг барқарор ишлаши учун ички газ қувурларидаги газнинг босими, ишлаб чиқарувчи заводларнинг техник паспортларида кўрсатилган зарур босимга мос келиши керак, лекин 1-жадвалда келтирилган қийматлардан ошиб кетмаслиги лозим.

I - жадвал

Газ истеъмолчилари	Газ босими, МПа (kgf/cm ²)
1. Газ босимининг ҳажми ишлаб чиқариш талабларига мослаштирилган ишлаб чиқариш бинолари.	1,2 (12)
2. Ишлаб чиқариш бинолари ва б.	0,6 (6)
3. Ишлаб чиқариш биносининг ёнига ёки ичига қурилган ёки алоҳида турувчи, саноат корхоналарининг маиший бинолари.	0.3(3)
4. Маъмурий бинолар	0,005 (0,05)
5. Қозонхоналар: - ишлаб чиқариш корхоналари территориясида алоҳида турувчи; - аҳоли яшайдиган территорияда; - ёнига, ичига ва томига қурилган ишлаб чиқариш бинолари; - ёнига, ичига ва томига қурилган жамоат, маъмурий ва маиший бинолар; - ёнига, ичига ва томига қурилган турар-жой бинолари.	
6. Жамоат бинолари (ШНК2.08.02-09 талаблари бўйича газ ускуналарини ўрнатиш рухсат этилмайдиган бинолардан ташқари) ва омборхоналар.	0,005 (0,05)
7. Турар-жой бинолари.	0,003 (0,03)

3.17. СУГ газ таъминотида резервуар қурилмалар ёки қайта газга ажратиш станцияларининг базасида газни тақсимловчи тизимлар тавсия этилади.

Газни тақсимловчи тизимларда гуруҳли ёки алоҳида СУГ балонли қурилмаларини, резервуар қурилмалари фақат иқтисодий

томондан мақсадга мувофиқ бўлмаганида ёки техник томондан имконият бўлмаганда ишлатишга тавсия этилади.

ГАЗНИНГ ҲИСОБИЙ САРФИ

3.18. Истеъмолчиларнинг ҳар қайси тоифаси учун газнинг йиллик сарфини иношоотларнинг газ истеъмолчиларнинг ривожланиш

истикболларини эътиборга олган ҳолда ҳисоб даврининг охирига мўлжаллаб аниқлаш керак. Ҳисоб даврининг муддати объектларнинг газ истеъмолчиларнинг ривожланиш истикбол режалари асосида белгиланади.

2-жадвал

Газ истеъмолчилари	Газ истеъмоли кўрсаткичлари	Иссиқлик сарфи нормалари, МД (минг kcal)
1	2	3
1. Турар-жой бинолари		
Газ таъминоти бўлган хонадонда плиталар ва марказлаштирилган иссиқ сув таъминоти бўлганда: - табиий газли; - СУГ.	1 кишига йилига бунда ҳам	4440 (1060) 4170 (990)
Табиий газ билан таъминланган хонадонда газ плитаси ва газли сув иситгич бўлганда (марказлаштирилган қайноқ сув таъминоти бўлмаганда): - табиий газли; - СУГ.	-“- -“-	6450 (1540) 6060 (1440))
Газ таъминоти бўлган хонадонда газ плитаси бўлганда ва марказлаштирилган қайноқ сув таъминоти вагазли сув иситгич бўлмаганда: -табиий газли; -СУГ.	-“- -“-	6000 (1430) 5800 (1380)
2. Аҳолига маиший хизмат кўрсатиш корхоналари		
Кир ювиш фабрикалари: - машина билан кир ювиш кирхоналарида; -қуритиш шкафлари бормашина билан кир ювмайдиган кирхоналарда. - қуритиш ва дазмоллаш билан биргаликда машина билан кир ювиш кирхоналарида.	1 т. қуруқ кирга бунда ҳам -“-	8800 (2100) 12600 (3000) 18800 (4500)
Дезкамерлар: - чойшаб ва кийимларни буғ камераларида зарарсизлантириш; - чойшаб ва кийимларни иссиқ ҳаволи камераларда зарарсизлантириш.	-“-	2240 (535) 1260 (300)
Ҳаммомлар: - обизанларсиз ювинишда; - обизанларда ювинишга.	1 марта ювинишга бунда ҳам	40 (9,5) 50 (12)

3. Умумий овқатланиш корхоналари		
Ошхоналар, ресторанлар, қахвахоналар: - тушлик овқатлар тайёрлашга (корхонанинг қанча одамга хизмат кўрсатишдан қатъий назар); - нонушта ёки кечки овқат тайёрлашга.	1 марта тушликка 1 марта нонушта ёки кечки овқага	4,2 (1) 2,1 (0,5)
4. Соғлиқни сақлаш муассасалари		
Касалхоналар, туғруқхоналар: - овқат тайёрлашга; - хўжалик-маиший эҳтиёжлар ва даволаш муолажалари учун (кир ювишдан ташқари) қайноқ сув тайёрлашга.	1 ўрнига йилига Бу ҳам	3200 (760) 9200 (2200)
5. Нон ва қандолатчилик маҳсулотлари ишлаб чиқарадиган корхоналар		
Нон заводлари, комбинатлар, нонвойхоналар: - қолипчи нон пишириш учун; - печка тубида пишириладиган нон, батонлар, булкалар, сутли ва ёғли булкалар пиширишга; - қандолатчилик маҳсулотлари пиширишга (тортлар, пирожний, печенье, пряник ва б.).	1т. маҳсулотга бунда ҳам бунда ҳам	2500 (600) 5400 (1300) 7750 (1850)

ЭСЛАТМА:

1. Жадвалда келтирилган турар-жойлар учун иссиқлик сарфи нормаларида уй шароитида кир ювишга иссиқлик сарфланиши ҳам эътиборга олинган.

2. Мактаблар, олий ўқув юртлари, коллежлар ва бошқа махсус ўқув юртлари лабораториялари эҳтиёжлари учун газ ишлатишда иссиқлик сарфи нормаларини битта ўқувчига йилига 50 MJ (12 минг kcal) миқдорда олиш керак.

3.19. Турар-жой бинолари, алоҳида маиший хизмат кўрсатиш, умумий овқатланиш корхоналари, нон ва қандолатчилик маҳсулотлари ишлаб чиқарадиган корхоналар, шунингдек, соғлиқни сақлаш ташкилотлари учун газнинг йиллик сарфини 2-жадвалда келтирилган иссиқлик сарфи нормаларига қараб аниқлаш керак.

2-жадвалда кўрсатилмаган истеъмолчилар учун газнинг сарфи нормаларини бошқа ёқилғи турларининг сарфи нормаларига қараб ёки фойдаланилаётган ёқилғининг ҳақиқий сарфига доир маълумотлар асосида, газ ёқилғига

ўтилгандаги ФИК ни ҳисобга олган ҳолда белгилаш лозим.

Шахсий иситиладиган хонадонларда газнинг йиллик сарфини газли иситиш асбобининг туридан қатъий назар (ҳисоблагич қурилмалар бўлмаганида), Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2002 йил 28 мартдаги 99-рақамли Қарорига мувофиқ ҳолда қабул қилиш зарур.

3.20. Шаҳарларнинг ва бошқа аҳоли яшайдиган жойларнинг бош тарх лойиҳаларини тузишда газ истеъмолининг йириклаштирилган кўрсаткичларини қабул қилиш лозим, 1 одамга $m^3/$ йилига;

- марказлаштирилган қайноқ сув таъминоти бўлганида - 132;

-газли сув иситгичлардан қайноқ сув билан таъминланганда- 192;

-иссиқ сув таъминоти умуман бўлмаганида - 180 (қишлоқ жойларида - 200).

3.21. Савдо корхоналари, ишлаб чиқариш хусусиятига эга бўлмаган маиший хизмат корхоналари ва бошқа эҳтиёжлари учун газнинг йиллик сарфини турар жойлар учун 2-жадвалда келтирилган умумий иссиқлик сарфининг 5% гача миқдориди қабул қилиш керак.

3.22. Саноат ва қишлоқ хўжалиги корхоналарида технологик эҳтиёжлар учун газнинг йиллик сарфини шу корхоналарнинг ёқилғи истеъмол қилиш маълумотлари асосида (газ ёқилғига ўтилганда ФИК ўзгаришини ҳисобга олиб), уларнинг ривожланиш истиқболларини эътиборга олган ҳолда, ёқи ёқилғи ва иссиқлик сарфининг технологик нормалари асосида аниқлаш лозим.

3.23. Ем-хашак тайёрлашга ва ҳайвонлар учун сув иситиб беришга иссиқликнинг йиллик сарфини 3-жадвал бўйича қабул қилиш керак.

3-жадвал

Газнинг нимага сарфланиши	Битта ҳайвонга газ сарфи	Ҳайвонлар эҳтиёжи учун иссиқлик сарфи нормалари MJ (минг kcal)
Дағал хашак, илдиз-мевалилар ва туганак мевалиларни буглашни эътиборга олган	1 та от 1 та сигир 1 та чўчка 1 та	2490 (585) 10400 (2480) 5290 (1260)

ҳолда ҳайвонлар учун ем-хашак тайёрлаш ва ичимлик сувини, ҳамда санитария мақсадлари учун сувни иситиш.	қўй (эчки)	960 (225)

3.24. Шаҳарлар ва бошқа аҳоли яшайдиган жойларнинг газ таъминоти тизимини газнинг бир соатлик максимал сарфига ҳисобланиши керак.

3.25. Хўжалик-маиший ва ишлаб чиқариш эҳтиёжлари учун 0⁰Сда ва газнинг босими 0,1 МПа (760 mm Hg) бўлганда газнинг m³/h ҳисобидаги бир соатлик максимал ҳисобий сарфини Q_d^h йиллик сарфнинг улуши сифатида қуйидаги формула бўйича аниқланади:

$$Q_d^h = K_{\max}^h \cdot Q_y \quad (1)$$

бунда ерда, K_{max}^h - соатлик максимум коэффиценти (йиллик сарфдан газнинг соатлик энг кўп сарфига ўтиш коэффиценти);

Q_y - газнинг йиллик сарфи, m³/йил.

Газнинг бир соатлик максимум сарфи коэффицентини газ тармоғи мустақил тизим ҳисобланадиган, бошқа туманларнинг тизимлари билан гидравлик боғланмаган ҳар қайси туманнинг газ таъминотига алоҳида қабул қилиш керак.

Газнинг хўжалик-маиший эҳтиёжлар учун газ билан таъминладиган аҳоли сонига қараб белгиланадиган бир соатлик максимум сарф коэффицентларининг қийматлари 4-жадвалда келтирилган; ҳаммомлар, кирхоналар, умумий овқатланиш корхоналари ва нон ҳамда, қандолатчилик маҳсулотлари ишлаб

чиқарадиган корхоналар учун 5-жадвалда келтирилган.

4-жадвал

Газ билан таъминланадиган аҳоли сони, (минг киши)	Газнинг бир соатлик максимум-сарфи коэффиценти (иситиш тармоғи ҳисобга олинмаган), K_{\max}^h
1	1/1800
2	1/2000
3	1/2050
5	1/2100
10	1/2200
20	1/2300
30	1/2400
40	1/2500
50	1/2600
100	1/2800
300	1/3000
500	1/3300
750	1/3500
1000	1/3700
2000 ва ундан кўп	1/4700

5-жадвал

Корхоналар	Газнинг бир соатлик энг кўп сарфи коэффиценти, K_{\max}^h
Ҳаммомлар	1/2700
Кирхоналар	1/2900
Умумий овқатланиш	1/2000
Нон ва қандолатчилик маҳсулотларини ишлаб чиқариш	1/6000
Эслатма: Ҳаммом ва кирхоналар учун газнинг бир соатлик максимум сарфи коэффицентлари иситиш ва шамоллатиш эҳтиёжлари учун газ сарфини ҳам ҳисобга олган ҳолда келтирилган.	

3.26. Саноатнинг турли тармоқларидаги корхоналар ва ишлаб чиқариш хусусиятли маиший хизмат

кўрсатиш корхоналари учун (5-жадвалда келтирилган корхоналардан ташқари) газнинг бир соатлик ҳисобий сарфини ёқилғи истеъмолига доир маълумотлар асосида (газ ёқилғига ўтганда ФИК нинг ўзгаришини эътиборга олиб), ёки тавсия этиладиган С иловада келтирилган саноат тармоқларидаги бир соатлик энг юқори коэффицентларини ҳисобга олган ҳолда газнинг бир йиллик сарфига асосланиб (1) формуладан аниқлаш лозим.

3.27. Баъзи турар-жой уйлари ва жамоат бинолари учун газнинг бир соатлик ҳисобий сарфини Q_d^h м³/h, газ асбобларининг номинал газ сарфи йиғиндиси бўйича, уларнинг бир вақтда ишлаш коэффицентини ҳисобга олган ҳолда куйидаги формула билан аниқлаш лозим:

$$Q_d^h = \sum_{i=1}^m K_{sim} q_{nom} n_i \quad (2)$$

бу ерда: $\sum_{i=1}^m$ - кўпайтирилган

катталиклар K_{sim}, q_{nom} ва

$i = 1$ n_i дан i гача m йиғиндиси

K_{sim} - бир вақтда ишлаш коэффиценти, унинг қийматини турар-жой бинолари учун D иловадан қабул қилиш лозим.

q_{nom} - асбобда ёки асбоблар гуруҳида номинал газ сарфи, м³/h, у асбобларнинг паспорт маълумотлари ёки техник таснифларига қараб қабул қилинади.

n_i — бир турдаги асбобларнинг ёки асбоблар гуруҳларининг сони;

m — асбобларнинг ёки асбоблар гуруҳларининг турлари сони.

3.28. Иситиш, ҳавосини тозалаш ва иссиқ сув билан таъминлаш эҳтиёжлари учун газ иссиқлигининг йиллик ва ҳисобий бир соатлик сарфини ҚМҚ 2.04.01-98, ҚМҚ2.04.05-97* ва ҚМҚ 2.04.07-99 кўрсатмаларига мувофиқ ҳолда аниқлаш лозим.

**ГАЗ ҚУВУРЛАРИНИНГ
ГИДРАВЛИК ҲИСОБИ.
РУХСАТ ЭТИЛИШИ МУМКИН
БЎЛГАН БОСИМНИНГ
ЙЎҚОЛИШИ ВА ГАЗ
ҚУВУРИНИНГ ДИАМЕТРИ
ҲИСОБИ**

3.29. Газ қувурларининг ўтказиш лаёқати ГТП ва газни тартибга солувчи ускуналар (ГТУ) ишининг барқарорлигини таъминловчи, фойдаланишда энг ишончли ва мустаҳкам бўлган тизимда газ босимининг йўл қўйиладиган йўқотишларини яратиш шароитидан, шунингдек, газ босимининг йўл қўйиладиган диапазонда истеъмолчилар горелкалари ишидан келиб чиқиб қабул қилиниши мумкин.

3.30. Газ қувурларининг ҳисоб-китоб қилинадиган ички диаметрлари газдан энг кўп фойдаланиш соатларида узлуксиз газ таъминоти шароитларидан келиб чиқиб белгиланади.

3.31. Газ қувири диаметри ҳисоб-китобини, одатда, компьютерда, тармоқ участкалари ўртасида ҳисоб-китоб қилинадиган йўқотишларни мақбул тақсимлаган ҳолда бажариш керак.

Ҳисоб-китобни компьютерда бажаришнинг имконияти бўлмаса, ёки бу мақсадга мувофиқ бўлмаса (тегишли дастурнинг йўқлиги, газ қувурининг алоҳида участкалари ва ҳ.к.) гидравлик ҳисоб - китобни қўйида келтирилган формулалар асосида амалга ошириш мумкин.

Ҳисоб-китобларни соддалаштириш учун ушбу формулалар асосида тузилган номограммалар ва жадваллардан фойдаланишга рухсат этилади.

3.32. Юқори ва ўрта босимли газ қувурларида босимнинг ҳисоб-китоб қилинадиган йўқотишлари газ қувури учун қабул қилинган босим тоифаси доирасида қабул қилинади.

3.33. Паст босимли газ қувурларида газ босимининг ҳисоб-китоб қилинган умумий йўқотишлари (газ таъминоти манбаидан энг узокда жойлашган ускунагача) 180даРа, шу жумладан, тақсимлаш газ қувурларида - 120 даРа, кириш газ қувурларида ва ички газ қувурларида 60 даРа дан ошмаган миқдорда қабул қилинади.

3.34. Саноат, кишлок хўжалиги ва коммунал - маиший хизмат кўрсатиш маиший корхоналари ҳамда ташкилотлари учун барча босимдаги газ қувурлари ўтказишни

лойихалашда газ босимининг ҳисобий йўқотиш қийматлари улаш жойидаги газ босимига боғлиқ равишда қабул қилинади; бунда қурилмадаги газ горелкаларининг, хавфсизлик автоматикаси қурилмаларининг ва иссиқлик агрегатлари технологик режимини ростлаш автоматикасининг техникавий таснифлари ҳисобга олинади.

3.35. Газ тармоғи участкасида босимнинг пасайишини қуйидагича аниқлаш мумкин:

- ўртача ва юқори босимли тармоқлар учун қуйидаги формула бўйича аниқланади;

$$P_H^2 - P_K^2 = \frac{P_0}{81\pi^2} \lambda \frac{Q_0^2}{d^5} \rho_0 l = 1,2687 \cdot 10^{-4} \lambda \frac{Q_0^2}{d^5} \rho_0 l \quad (3)$$

бу ерда, P_H – газ қузури бошидаги абсолют босим, МПа;

P_K – газ қузури охиридаги абсолют босим, МПа;

$$P_0 = 0,101325 \text{ МПа}$$

λ – гидравлик ишқаланиш коэффициентини;

l – ўзгармас диаметрли газ қузурининг ҳисобий узунлиги, м;

d – газ қузурининг ички диаметри, см

ρ_0 – нормал шароитдаги газнинг босими, kg/m^3 ;

Q_0 – нормал шароитдаги газнинг сарфи, m^3/h ;

- паст босимли тармоқлар учун қуйидаги формула бўйича аниқланади;

$$P_H - P_K = \frac{10^6}{162\pi^2} \lambda \frac{Q_0^2}{d^5} \rho_0 l = 626,1 \lambda \frac{Q_0^2}{d^5} \rho_0 l \quad (4)$$

бу ерда, P_H – газ қузури бошидаги босим, МПа;

P_K – газ қузури охиридаги босим, МПа;

λ, l, d – бу ҳарфларнинг белгиланиши (3) формуладаги кабидир.

3.36. Гидравлик ишқаланиш коэффициентини λ Рейнольдс сонини таснифловчи газ қузури бўйича газнинг ҳаракатланиш тартибига боғлиқ равишда аниқланади,

$$Re = \frac{Q_0}{9\pi d v} = 0,0354 \frac{Q_0}{d v} \quad (5)$$

бу ерда, v – нормал шароитдаги газнинг кинематик ёпишқоқлик коэффициентини, m^2/s ;

Q_0, d – бу ҳарфларнинг белгиланиши (3) формуладаги кабидир, ва газ қузури ички деворининг гидравлик силлиқлиги қуйидаги (6) шарт бўйича аниқланади,

$$Re \left(\frac{n}{d} \right) < 23 \quad (6)$$

бу ерда,

Re – Рейнольдс сони;

n – қувор девори ички юзасининг эквивалент абсолют ғадир-будирлиги, см: янги пўлат қуворлар учун 0,01 см, фойдаланилаётган эски пўлат қуворлар учун 0,1 см, полиэтилен қуворлар учун фойдаланиш вақтидан қатъий назар 0,0007 см қабул қилинади;

d – бу ҳарфнинг белгиланиши (3) формуладаги кабидир.

Re – нинг қийматига қараб, гидравлик ишқаланиш коэффициентини λ аниқланади:

- газнинг ламинар ҳаракатланиш тартиби учун $Re < 2000$

$$\lambda = \frac{64}{\text{Re}} \quad (7)$$

- газнинг критик харакатланиш тартиби учун $\text{Re} = 2000 - 4000$

$$\lambda = 0,0025 \text{Re}^{0,333} \quad (8)$$

- $\text{Re} > 4000$ – бўлганда (6) – шартни бажарилишига кўра;

- деворининг гидравлик силлиқлиги учун (тенгсизлик (6) тўғри);

- $4000 < \text{Re} < 100000$ бўлганда куйидаги формула бўйича аниқланади;

$$\lambda = \frac{0,3164}{\text{Re}^{0,25}} \quad (9)$$

- $\text{Re} > 100000$ бўлганда

$$\lambda = \frac{1}{(1,82 \lg \text{Re} - 1,64)^2} \quad (10)$$

-ғадир–будир деворлари учун (тенгсизлик (6) нотўғри) $\text{Re} > 4000$ бўлганда

$$\lambda = 0,11 \left(\frac{n}{d} + \frac{68}{\text{Re}} \right)^2 \quad (11)$$

бу ерда, n – бу ҳарфнинг белгиланиши (6) формуладаги кабидир;

d – бу ҳарфнинг белгиланиши (3) формуладаги кабидир.

3.37. Паст босимли ташқи тақсимлаш газ қувурларининг йўлда газ сарфланадиган қисмларида газнинг ҳисобий сарфини транзит сарфи йиғиндиси ва ушбу қисмда йўлдаги сарфнинг 0,5 қисми сифатида аниқлаш лозим.

3.38. Маҳаллий қаршиликларда (тирсак, учлик, тиргак арматураси ва б.) босимнинг пасайишини газ қувурининг ҳисобий узунлигини 5-10% ошириш йўли билан ҳисобга олишга рухсат этилади.

3.39. Ташқи ер усти ва ички газ қувурлари учун газ қувурларининг ҳисобий узунлиги куйидаги (12) - формула бўйича аниқланади;

$$l = l_1 + \frac{d}{100\lambda} \sum_{\xi} \quad (12)$$

бу ерда, l_1 – газ қувурининг ҳақиқий узунлиги, м;

\sum_{ξ} – газ қувурининг узунлиги бўлган қисмидаги маҳаллий қаршиликлар коэффициентларининг йиғиндиси;

d – бу ҳарфнинг белгиланиши (3) формуладаги кабидир.

λ – газ қувурлари деворларининг гидравлик силлиқлиги ва оқиш тартибига қараб (7) - (11) формулалар бўйича аниқланадиган гидравлик ишқаланиш коэффициенти.

3.40. СУГ газ таъминоти вақтинчалик бўлган ҳолларда газ қувурлари (келгусида табиий газ таъминотига ўтказилганда), келажакда табиий газдан фойдаланиш мумкин бўлган шартдан келиб чиқиб лойиҳаланади.

Шундай қилиб, газнинг миқдори СУГнинг ҳисобий сарфига (ёниш иссиқлигига) эквивалент қилиб аниқланади.

3.41. Қувурлардаги СУГлар суюқ фазасидаги босимнинг пасайиши куйидаги формула бўйича аниқланади (13).

$$H = 50 \frac{\lambda V^2 \rho}{d} \quad (13)$$

бу ерда, λ – гидравлик ишқаланиш коэффициенти;

ШНК 2.04.08-13 - 14 – бет.

V – сиқилган газлар ҳаракатининг ўртача тезлиги, m/s.

Гравитацияга қарши запасни ҳисобга олган ҳолда суяқ фазанинг ўртача ҳаракатланиш тезлиги қуйидагича қабул қилинади:

- сўриб олувчи қувурларда - 1,2 m/s дан катта бўлмаганда;

- босимли қувурларда - 3 m/s дан катта бўлмаганда.

Гидравлик ишқаланиш коэффициенти λ қуйидаги (11) формула бўйича аниқланади.

3.42. СУГ буғ фазасидаги газ қувурининг диаметрини ҳисоблаш табиий газли газ қувурларининг босимига тегишли ҳисоблаш кўрсатмаларига мувофиқ равишда бажарилади.

3.43. Турар-жой бинолари учун паст босимли ички газ қувурларини ҳисоблашда газ босимининг маҳаллий қаршилиқлар туфайли бўладиган сарфини қуйидагича олишга рухсат этилади, %;

газ қувурларида бинога киришдан:

тиргакгача - 25 чизиқли йўқотиш

тиргакларда - 20 -"

хонадон ичидаги ажралишдан:

ажралиш узунлиги

1-2 m бўлганда 450 -"

- " - 3-4 m -" - 300 -"

- " - 5-7 m -" - 120 -"

- " - 8-12 m -" - 50 -"

3.44. Паст босимли газ қувурларини ҳисоблашда (14) формула бўйича аниқланадиган

гидростатик босим H_g , даПа, ҳисобга олинади.

$$H_g = \pm l_g \cdot h(\rho_a - \rho_0) \quad (14)$$

бу ерда, g – эркин тушиш тезланиши, 9,81 m/s²;

h – газ қувурининг бошланғич ва охириги участкаларидаги абсолют белгиларнинг фарқи;

ρ_a – ҳарорат 0° С ва босим 0,10132 МПа бўлгандаги ҳавонинг зичлиги, kg/m³;

ρ_0 – бу ҳарфнинг белгиланиши (3) формуладаги кабидир.

3.45. Ҳалқа қилиб бирлаштирилган газ қувури тармоқларини ҳисоблашни газ босимининг йўл қўйиладиган сарфларидан энг кўп фойдаланилганда ҳисобий ҳалқаларнинг шартли нукталаридаги газ босими билан боғлаб бажариш керак. Ҳалқада босим сарфининг боғланмаслиги 10% гача бўлишига рухсат этилади.

3.46. Ер усти ва ер ости газ қувурларини газнинг ҳаракати туфайли пайдо бўладиган шовқин даражасини ҳисобга олган ҳолда гидравлик ҳисоблашни бажаришда паст босимли газ қувурлари учун газнинг ҳаракат тезлигини кўпи билан 7 m/s, ўрта босимли газ қувурлари учун 15 m/s ва юқори босимли газ қувурлари учун 25 m/s қабул қилиш лозим.

3.47. Газ қувурларининг гидравлик ҳисобини келтирилган (5) - (14) формулалар бўйича бажаришда, шунингдек, турли хил услубларда ҳамда шу формулалар

асосида тузилган электрон-ҳисоблаш машиналарининг дастурлари ёрдамида бажаришда газ қувурининг ҳисобий ички диаметрини олдиндан (15) формула бўйича аниқлаш лозим.

$$d_p = m^1 \sqrt{\frac{AB_{\rho} Q_0^n}{\Delta P_{y\phi}}} \quad (15)$$

бу ерда: d_p – газ қувурининг ҳисобий диаметри, см;

A, B – тармоқлар категориясига (босим бўйича) ва газ қувурининг материалига қараб, 6 ва 7 - жадваллардан m, m^1 – бўйича аниқланадиган коэффициентлар;

Q_0^n – нормал шароитлардаги газнинг ҳисобий сарфи, m^3/h ;

$\Delta P_{y\phi}$ – босимнинг солиштирма йўқотишлилиги (Pa/m – паст босимли тармоқлар учун); (MPa/m – ўртача ва юқори босимли тармоқлар учун) (16)-формула бўйича аниқланади;

$$\Delta P_{y\phi} = \frac{\Delta P_{\phi on}}{1,1L} \quad (16)$$

$\Delta P_{\phi on}$ – босимнинг рухсат этиладиган йўқотишлилиги (Pa — паст босимли тармоқлар учун, (MPa/m – ўртача ва юқори босимли тармоқлар учун);

L – энг узоқ нуқтагача бўлган масофа, м.

6 - жадвал

Тармоқ категорияси	A
Паст босимли тармоқлар	$10^6 / (162 \cdot \pi^2) = 626$
Ўртача ва юқори босимли тармоқлар	$P_0 / (P_n 162 \pi^2),$ $P_0 = 0,101325 \text{ MPa},$ P_n – тармоқдаги газнинг ўртача (абсолют) босими MPa

7- жадвал

Материал	B	m	m ¹
Пўлат	0,022	2	5
Полиэтилен	$0,3164 (9\pi v)^{0.25} = 0,0446$ v – нормал шароитда газнинг кинематик ёпишқоклиги, m^2/s .	1,7 5	4,75

3.48. Газ қувурининг ички диаметри қувурлар ички диаметрининг стандарт қаторидан: энг яқин каттаси – пўлат газ қувурлари ва энг яқин кичиги – полиэтилен қувурлардан келиб чиқиб, қабул қилинади.

ГАЗ ТАҚСИМЛАШ ЖАРАЁНИНИ БОШҚАРИШНИНГ АВТОМАТЛАШТИРИЛГАН ТИЗИМЛАРИ

3.49. Газни тақсимлаш бўйича технологик жараёнларни бошқаришнинг автоматлаштирилган тизимларини (ГТ ТЖ АБТ) лойиҳалаштиришни ушбу бўлим талаблари, ЭЎК ва ГТ ТЖ АБТ ни лойиҳалаштириш бўйича белгиланган тартибда тасдиқланган бошқа норматив ҳужжатлардан келиб чиқиб, амалга ошириш керак.

3.50. ГТ ТЖ АБТ ни жорий этиш газни узлуксиз узатиш ва ундан фойдаланишни, газ таъминоти тизимида техник-иқтисодий кўрсаткичларни яхшилашни, айти пайтда газ тақисмоти тизимида унинг нормал иш юритиши режимларида мақбул (оқилона) бошқарувчи

таъсирларни ишлаб чиқиш ва амалга оширилишини таъминлаши керак.

3.51. Газни тақсимлаш бўйича технологик жараёнларни бошқаришнинг автоматлаштирилган тизимлари (ГТ ТЖ АБТ) марказлаштирилган таркибга эга бўлиб, унинг асосий элементларига газни тақсимлашнинг ташқи тармоқлари ва иншоотларидаги назорат қилувчи пунктлар (НП) ва марказий диспетчерлик пункти киради.

ГТ ТЖ АБТ нинг юқори даражаси МДП да ўзаро локал ҳисоблаш тармоғи (ЛВС) билан боғлиқ бўлган битта ёки бир неча автоматлаштирилган иш ўринлари (АИЎ) шаклида амалга оширилади.

Кўп босқичли ГТ ТЖ АБТ ни яратишда НП ишини назорат қилувчи оралик бошқарув пунктлари кўзда тутилади (ОБП). ОБП нинг иши МДП орқали мувофиқлаштирилади. ОБП ни НП лари дан бири билан бирлаштирилишига ҳам йўл қўйилади.

3.52. ГТ ТЖ АБТ қуйидаги газни тартибга солувчи иншоотларни (ГИ) қамраб олади:

ГТТ - шаҳар (худудий) газ тақсимлаш тизимига эга боғловчи магистрал газ қувурлари (ушбу магистрал газ қувурларидан фойдаланувчи ташкилот билан келишилган ҳолда):

ГТП - юқори ва ўрта босимли тармоқларда газ босими редукцияланишини таъминловчи;

ГТП - газни соатига $1000 \text{ m}^3/\text{h}$ (нормал шароитда) ҳажмда истеъмол қилувчи паст босимли боши берк тармоқлар;

ГТП - истеъмолчилар газни ҳисобланган сарфи $1000 \text{ m}^3/\text{h}$ дан зиёд бўлган (нормал шарт-шароитда) –ҳамда газ таъминотининг алоҳида режимларига ёки заҳира ёқилғи хўжалигига эга бўлганлар;

ГТП - паст босимли қушимча таъминловчи халқасимон тармоқлар;

ГТП - олис аҳоли пунктларида жойлашган.

ГТ ТЖ АБТ томонидан камраб олинган истеъмолчиларнинг сони, одатда, истеъмолнинг мавсумий ўзгаришларини ҳисобга олган ҳолда шаҳар (худуд) томонидан истеъмол қилинадиган газ ҳажмининг 80 % дан ортиғи назорат қилинишини таъминлаши керак.

3.53. ГТ ТЖ АБТ 8-жадвалга мувофиқ комплекс вазифаларни (КВ) амалга оширувчи ахборот функционал қўшимча тизимларга эга.

3.54. 50 тадан ортиқ газ объектига ва 500 мингдан зиёд аҳолига эга шаҳар (худуд)га хизмат кўрсатувчи газ тақсимлаш тизими ўз ичига 8-жадвалда келтирилган ахборот тусидаги қўшимча тизимлардан ташқари 9-жадвалда келтирилган комплекс вазифа (вазифаларни) амалга оширувчи функционал қўшимча тизимли ГТ ТЖ АБТ билан жиҳозланиши мумкин.

3.55. 8 ва 9-жадвалларда келтирилган ГТ ТЖ АБТ нинг функционал қўшимча тизимларини ишга тушириш учун, ГТ ТЖ АБТ қуйи даражасига оид автоматлаштириш тизимлари комплекси (АТК), одатда, қуйидаги вазифаларнинг бажарилишини таъминлаши лозим:

а) ГИ амал қилишининг қуйидаги кўрсаткичларини 5 дан ортиқ бўлмаган қийматли даврийлик билан ўлчаш:

- ГИ нинг ҳар бир чиқишида газ босимини (газ сарфини ўлчаш узели газ босимини редукциялаш узелидан кейин ўрнатилган бўлса, ўлчанади);

- газ сарфининг ҳар бир ўлчаш узелидан олдин газ босимини;

-газ сарфини ўлчайдиган узелнинг ҳар бир қурилмасида газ босимининг

ёки газ сарфини ўлчайдиган ҳар бир узелда газ ҳажмининг пасайиши (газ сарфини ҳисоблагичлари қўлланилганда);

- ҳар бир ўлчаш узели бўйича газнинг ҳарорати;

- ҳар бир ГИ дан чиқишдаги газнинг босими;

- тартибга солувчи қурилманинг ҳолати;

8-жадвал

РГ ТП АБТ функционал кичик тизимнинг номланиши	Вазифалар мажмуаси, вазифалар	Ечиш даврийлиги
1. Газни тақсимлаш технологик жараёнини оператив суратда назорат қилиш.	1. НП ташаббуси бўйича технологик параметрларни ўлчаш, назорат қилиш ва ишлаб чиқиш. 2. НП технологик параметрларни вақти-вақти билан ўлчаш ва назорат қилиш. 3. НП технологик параметрларни нозимхона ходимининг ташаббуси бўйича (оралатиб) ўлчаш ва назорат қилиш.	Фавқулодда ёки фавқулодда олди ҳодисалар пайдо бўлганда. Диспетчерлик ходими томонидан тузилади, лекин 120 минутда бир маротабадан кам бўлмаслиги керак. Диспетчерлик ходимининг ташаббуси бўйича истаган вақтда.
2. Технологик ускуналар ҳолатини оператив суратда назорат қилиш.	1. МДП га авария ва одатдан ташқари ҳолатлар бўйича маълумотларни узатиш. 2. НП технологик ускуналари ҳолатини даврий равишда назорат қилиш. 3. Диспетчерлик хизмати ходимлари ташаббусига кўра технологик ускуналар кўрсаткичини назорат қилиш ва уларга ишлов бериш.	30 s дан кўп бўлмаган вақтда кузатилганда 60 минутда бир маротаба Диспетчерлик ходимининг ташаббуси бўйича

9-жадвал

РГ ТП АБТ функционал кичик тизимнинг номланиши	Вазифалар мажмуаси, вазифалар	Ечиш даврийлиги
1. Газнинг келиб тушиши ва	1.Газнинг шахарга (худудга) келиб тушишининг тезкор ҳисобини юритиш.	Суткада бир маротабадан кам бўлмаганда

сотилишини тезкор назорат қилиш	2. Истеъмолчилар томонидан газ сарфланишининг тезкор ҳисобини юритиш. 3. Таъминотчи томонидан газ етказиб бериш режасига риоя қилиниши устидан тезкор назорат 4. Истеъмолчилар томонидан газни сарфлаш режасига риоя қилиниши устидан тезкор назорат. 5. Газнинг шаҳарга (ҳудудга) келиб тушиши ва истеъмолчилар томонидан сарфланишининг тезкор баланси	Бу ҳам -*- -*- Бир ойда бир маротабадан кам бўлмаганда, лекин газни келтириб бериш танқис бўлган шароитларда бир суткада бир маротабадан кам бўлмаслиги керак.
2. Газни тақсимлаш технологик жараёнини башоратлаш.	1. Газни шаҳарга (ҳудудга) узатишга бўлган эҳтиёжни тахмин қилиш 2. Йирик корхоналар (ТЭЦ, йирик қозонхоналар ва саноат корхоналари) томонидан газ сарфланишини тахмин қилиш . 3. Газни шаҳарга (ҳудудга) кундалик узатилиши балансини ва истеъмолчилар томонидан газ сарфланишини тахмин қилиш	Камида ойига бир маротаба, газ етказиб бериш тақчиллиги шароитида – камида кунига бир марта Бу ҳам Газ етказиб бериш тақчиллиги шароитида – камида кунига бир марта
3. Паст, ўртача ва юқори босимли тармоқларда газ тақсимлаш технологик жараёнини таҳлил қилиш.	Газ тақсимлаш жараёнининг гидравлик модели ва шаҳар (ҳудуд) харитаси (схемаси)га боғлиқ ҳолда газ тармоқларининг электрон схемаси асосида газ тармоқларининг амал қилишининг таҳлили	Газ тармоғи конфигурацияси ўзгарганда ёки газ истеъмолчилари узиб қўйилганда, авария ҳолатлари локаллаштирилганда ва бошқа ҳолатларда заруратга кўра
4. Бошқарув таъсирларини узатиб бериш ва шакллантириш.	1.Газ истеъмолини қисқартириш ёки кўпайтириш бўйича йўл-йўриқлар ва буйруқларнинг берилиши . 2. Газ етказиб беришнинг шартномавий ҳажмларини бузувчи истеъмолчиларга газ етказиб беришни мажбуран қисқартириш тўғрисида буйруқ бериш. 3. ГТП истеъмолчиларидан ташқари, ГИ чиқиш жойларида газ босимини телерегуляция қилиш . 4. Ўчирувчи ускуналарни телевизион бошқариш	Зарур бўлганда. Бу ҳам -*- -*-

5. РГ ТП АБТ техник воситалари мажмуи амал қилишининг автоматлаштирилган назорати	1. МДП га ускуналар датчиклари ҳолати тўғрисидаги маълумотларни етказиш. 2. МДП га НП, ОБП функционал блоклари ҳолати тўғрисидаги маълумотларни етказиш. 3. МДП га алоқа линиясининг ҳолати тўғрисидаги маълумотларни етказиш	Нозослик вужудга келганда ёки диспетчерлик хизмати ходимларининг чақирувига кўра 30 s дан ошмайдиган вақтга Бу ҳам -*
6. РГ ТП АБТ нинг турли мақсадларга мўлжалланган ташкилий-иқтисодий АБТ билан алоқаси	1. РГ ТП АБТ ва ташкилий-иқтисодий АБТ ўртасида маълумотларни алмашишни таъминлаш . 2. РГ ТП АБТ ва умумшаҳар (худудий) АБТ ўртасида маълумотларни узатиш ва қабул қилишни таъминлаш.	Маълумотларни тайёрлаш чораси бўйича. Бу ҳам

б) ГИ амал қилиши параметрларининг ўлчамли қийматларини уларнинг берилган энг юқори ва энг кам қийматлари билан таққослаш, оғишлар қийматларини қайд қилиш ва хотирага киритиш;

в) ГИ технологик жиҳозлари ҳолатининг 5 s дан ошмайдиган қуйидаги параметрларини назорат қилиш:

- ёпиш мосламасининг ҳолати;
- филтрнинг ифлослангани (меъёр/меъёрдан юқори/авария ҳолатида);
- сақлаш-ёпиш клапанининг ҳолати («ёпик/очик»);
- хонанинг газланганлиги (меъёр/меъёрдан юқори);
- хонадаги ҳаво ҳарорати (меъёр/меъёрдан юқори/меъёрдан паст, чегаралар), ускуна ва жиҳозлар бўйича паспорт маълумотларига мувофиқ ўрнатилади;
- технологик ва ускуналар хонасидаги эшикларнинг ҳолати (очик/ёпик);

-хонага рухсат берилган кириш белгиси (ўзини/бегона);

г) технологик ускуналар ҳолати кўрсаткичларининг технологик ускунага оид паспорт маълумотларига мувофиқ белгиланган қиймалардан четга чиқишини назорат қилиш, четга чиқишларни қайд этиш ва хотирага киритиш;

д) ҳар бир ўлчаш узели – ГИ дан сўнг газ сарфи ва миқдорини ҳисоблагичлардан фойдаланишда кўзда тутилган ГОСТ8.586.1,2,3,4,5-2005 га мувофиқ босимнинг ўзгарувчан фарқи усули асосида ҳисоб-китоб қилиш;

е) қуйидаги даврлар (вақт) учун ҳар бир ўлчаш узели бўйича газ ҳажмини ҳисоб-китоб қилиш:

- 5 секунд (газ сарфининг бир лаҳзадаги қиймати);
- 1 соат;
- 1 кун;
- 1 ой;

ж) киргизиш ва қуйидаги берилган норматив- маълумотларни сақлаш;

ШНК 2.04.08-13 - 20 – бет.

- жорий вақт;
 - сана (йил, ой, кун);
 - ўлчаш узелини коди (рақами), автоматлаштирилган ГИ ни номи ва коди;
 - нормал шароитдаги газнинг босими;
 - ўлчанадиган қувурнинг диаметри;
 - диафрагма тешигининг диаметри;
 - босим танлаш қурилмасининг тури;
 - газ сарфини аниқлайдиган ҳисоблагичнинг тури;
 - барометрик босим;
 - босимни ўлчаш датчикларининг диапазонлари;
 - ҳароратни ўлчаш датчикларининг диапазонлари;
 - босим фарқини дифманометр билан ўлчаш диапазонлари (торайтирувчи мосламаларни қўллаган ҳолда) ёки газ сарфини ҳисоблагичлар билан ўлчаш диапазони;
 - босимнинг энг кам ўзгариши катталиги, бунда газ сарфини ўлчашда ноаниқлик ГОСТ 8.143-75 бўйича йўл қўйиладиган кўрсаткичдан ошиб кетади (торайтирувчи мосламаларни қўллаган ҳолда);
 - дифманометрларни ёқиб-ўчириш содир бўлиши зарур бўлган босимнинг максимал фарқи катталиклари (торайтирувчи мосламаларни қўллаган ҳолда);
- з) қуйидаги ноодатий ҳолатларда ГИ амал қилишини автоматик тарзда

қайд қилиш ва технологик кўрсаткичларини хотирага киритиш:

- газ сарфини ҳисоб-китоб қилиш натижаларига таъсир кўрсатувчи функционал блокка киритилган маълумотларни ўзгартириш;
 - босим ўзгариши, босим ва ҳарорат датчикларини калибровка режимига навбатма- навбат ўтказиш;
 - босим ўзгариши, босим ва ҳарорат датчиклари иш режимига ўтказиш;
 - босим ўзгариши қийматларининг дифманометрлар ишчи диапазони чегарасидан чиқиб кетиши (торайтирувчи мосламаларни қўллаган ҳолда);
 - газ босимининг газ истеъмолчиси билан шартномада белгиланган қийматлар доирасидан чиқиб кетиши;
 - технологик ускуна ҳолатини назорат қилиш датчикларининг ишламай қолиши;
 - босим ўзгариши, босим ва ҳарорат датчилари, газ сарфи ҳисоблагичларининг ишламай қолиши;
 - босим ўзгариши, босим ва ҳарорат датчиларини константаларга алмаштириш;
 - электр озиқланиш кучланишининг йўл қўйиладиган қийматлардан четга чиқиши;
 - тармоқ электр таъминотининг йўқлиги;
- и) ГИ автоматлаштириш воситалари мажмуаси ГИ нинг ҳар бир ўлчаш узели бўйича тизимнинг юқори даражасида қуйидаги турдаги

ҳисоботларни тузиш учун зарур бўлган маълумотларни хотирада сақлаши ва МДП га узатиши керак: ойлик, кунлик, соатлик, тезкор (чақирув бўйича). Ҳар бир турдаги ҳисоботда қуйидагилар кўзда тутилган бўлиши зарур:

- НП номи (коди);
- НП ўлчаш узелини коди (рақами);
- ҳисобот тузилган сана ва вақт;
- оператор томонидан киритилган барча констант қийматлар ва улар киритилган вақт.

Ойлик ҳисоботда охириги контракт ойининг ҳар бир суткасидаги газ оқими параметрларининг қийматлари тақдим этилади.

Ҳисобот қоидага кўра қуйидаги маълумотлардан таркиб топиши керак:

- сана (число, ой, йил);
- ҳар бир суткадаги нормал шароитларда газнинг ҳажми, m^3 ;
- ҳисобот даврида газнинг нормал шароитдаги умумий ҳажми, m^3 ;
- ўртача суткалик сарф, m^3/h ;
- босим паст - баландлигининг ўртача суткалик қиймати, МРа (диафрагм учун);
- ўлчаш узелининг чиқиш жойида босимнинг ўртача кунлик қиймати, МРа;
- атмосфера босимининг ўртача кунлик қиймати;
- газ ҳароратининг ўртача кунлик қиймати;

-ҳисоб-китоб натижаларига таъсир кўрсатиши мумкин бўлган маълумотларни ўзгартириш, ва улар киритилган вақт;

- одатдан ташқари ҳолатлар ва улар юзага келган вақт.

Кундалик ҳисоботда ўтган куннинг ҳар бир соати учун газ оқими параметрлари кўрсатилиши зарур.

Ҳисобот қуйидаги маълумотлардан тузилади:

- сана (число, ой, йил);
 - вақт (соатлар, минутлар);
 - нормал шароитда ҳар соатдаги газнинг ҳажми m^3 ;
 - суткалик даврда нормал шароитдаги газнинг умумий ҳажми, m^3 ;
 - босим ўзгаришининг ўртача соатлик қиймати (торайтирувчи мосламалар учун), ўлчаш узелининг (ЎУ) кириш жойида босимнинг ўртача соатлик қиймати, газ ҳароратининг ўртача соатлик қиймати;
 - ҳисоб–китоблар натижаларига ва уларнинг киргазиш вақтига таъсир қилиши мумкин бўлган маълумотларнинг ўзгариши;
 - штатдан ташқари вазиятлар ва уларнинг пайдо бўлиш вақти.
- Соатли ҳисобот қуйидагича тузилади:
- вақт (вақтнинг бошланиши);
 - бир соатдаги газнинг ўртача сарфи, m^3/h ;

ШНК 2.04.08-13 - 22 – бет.

- бир соатдаги босимнинг ўртача баланд-пастлиги; (хизмат қиладиган қурилмалар учун);

- бир соатда ўлчаш узелига кирадиган ўртача босим;

- газнинг бир соатдаги ўртача ҳарорати;

- операторнинг аралашуви ва штатдан ташқари вазиятлар ҳақидаги рўйхатлар.

Аввал сигнал бўйича талаб қилинган (сўралган) охириги ҳисоб-китоблар натижасида олинган тезкор ҳисобот қуйидаги маълумотлардан таркиб топади.

- жорий вақт (сўров вақти);

- ҳар бир ЎУ даги газнинг босими МПа;

- ҳар бир ЎУ даги газнинг ҳарорати;

- ҳар бир ЎУ даги газнинг бир лаҳзадаги сарфи, $m^3/соат$;

- ҳар бир ЎУ даги газнинг интеграл сарфи, m^3/h ;

- ҳисоблаш натижаларига ва уларни киритиш вақтига таъсир қилиши мумкин бўлган маълумотларнинг ўзгариши;

- штатдан ташқари ҳодисалар ва уларнинг пайдо бўлиш вақти;

- ГИ нинг ҳар бир киришидаги газнинг босими МПа;

- ГИ нинг ҳар бир чиқишидаги газнинг босими (ГТТ, ГТП тармоқлари учун), МПа;

- технологик ускуналар ҳақидаги маълумотлар;

- фильтрлардаги баланд – паст босим.

3.56. ГТ ТЖ АБТ томонидан назорат қилинадиган газ истеъмоли объектлари томонидан газни сарфлаш тўғрисидаги маълумотлар ва магистрал газ тармоқларидан тармоқ ГТТ орқали шаҳар (ҳудуд) газ тақсимоти тизимига келиб тушувчи газ ҳажми тўғрисидаги маълумотлар амалдаги норматив ҳужжатлар бўйича етказиб берилган газ учун ўзаро ҳисоб-китобларга яроқли бўлиши зарур.

ГТ ТЖ АБТ томонидан қамраб олинган ГИ да газ босими ва сарфини ўлчовчи регистрация ускуналарининг ўрнатилмаслигига йўл қўйилади.

3.57. Газ тақсимлаш технологик жараёнини ва ГТ ТЖ АБТ кўрсаткичларини тартибга солиш МДП орқали буйруқ сигналлари асосида газ тақсимлаш тизимининг газ объектларида ўрнатилган бошқариш ва ижро ускуналарига таъсир кўрсатиш орқали амалга оширилади.

Ўчирувчи мосламаларни бошқариш учун масофадан туриб бошқариладиган задвижкалар ёки сақловчи клапанлардан, газ босими регуляторларини бошқаришда эса йўналишни ўзгартирувчи ёки равон мослаштириладиган бошқарув регуляторларидан фойдаланилади. Бунда паст босимли ГТП да созлаш чиқиш босимининг камида учта

даражасини ўрнатган ҳолда амалга оширилиши лозим.

3.58. ГТ ТЖ АБТ ни лойиҳалаш ЭЎК, ГОСТ 34.003-90, ГОСТ 34.201-89, ГОСТ 34.601-90, ГОСТ 34.602-89 ва ушбу бўлим қоидалари асосида амалга оширилади.

3.59. ГТ ТЖ АБТ ни лойиҳалаш ва қуришни навбатма навбат амалга ошириш тавсия қилинади.

ГТ ТЖ АБТ ни жорий этишнинг биринчи босқичида назорат қилинувчи объектлар сони чеклангани ҳолда марказлаштирилган назоратнинг ахборот режимида тизимнинг амал қилишини кўзда тутиши керак.

3.60. Датчикларнинг чиқиш электр сигналлари кўрсаткичлари ГОСТ 21552-84 бўйича ҳисоблаш техникаси воситаларининг кириш электр сигналларига мос бўлиши керак.

3.61. ГИларга ўрнатиладиган АТК ГОСТ 14254-96 бўйича 1Р54 атроф мухитдан химоя даражасига эга бўлиши шарт.

3.62. ГИга ўрнатиладиган АТ ГОСТ 30852.2-2002, ГОСТ 30852.5-2002, ГОСТ 30852.11-2002, ГОСТ 30852.19-2002 ларга мувофиқ ТЗ гуруҳининг ПА, ПВ даражасидаги портловчи аралашмаларининг ҳосил бўлиши эҳтимоли мавжуд бўлган В-Ia, В-Iг (ПУЭ) синфларга оид хоналарнинг порлаш эҳтимоли катта зоналарида ишлатилишига мўлжалланган бўлиши шарт.

3.63. МДПга ўрнатиладиган АТК, иқлимий факторлар таъсирига турғунлик даражаси бўйича иккинчи

даражага, ГИга ўрнатиладиган АТК ҳисоблаш техникаси воситалари учун ГОСТ 21552-84 бўйича учинчи гуруҳга мос келишлари шарт.

3.64. МДП қурилмаларнинг унумли ишлашини таъминловчи ва диспетчерлик ходимларининг ишлаши учун шароитларга эга хоналарга жойлаштириш зарур.

3.65. ГТТ, ГТП ва газ тақсимлаш тизими ўлчаш шахобчаларида ўрнатиладиган НК қуйидагиларга эга бўлишлари шарт:

а) ерга улаш контури;

б) хона даражасини 5 °С дан кам бўлмаган даражада ушлаб турувчи иситиш тизими;

в) телефон тармоғи ёки радиоканалнинг канал яратувчи қурилмаси.

ГТ ТЖ АБТ қурилмаларини НПда жойлаштириш учун НПга бўлган юқоридаги талаблардан ташқари қуйидаги талабларга жавоб берадиган алоҳида хона қурилмасига жойлаштириш мумкин:

1) технологик хонага туташ;

2) алоҳида киришга эга;

3) 4 м² дан кам бўлмаган майдонга эга.

4. ТАШҚИ ГАЗ ҚУВУРЛАРИ ВА ИНШОТЛАР

УМУМИЙ КЎРСАТМАЛАР

4.1. Ушбу бўлим талаблари ГТТ ёки ГТПдан газ истеъмолчиларигача бўлган ташқи газ қувурларини (бино ва иншоотларининг ташқи деворларини) лойиҳалашга тааллуқлидир.

4.2. Газ қувурларини қуриш учун ер участкалари бўйича келишиш ва уларнинг берилиши маҳаллий ўзини-ўзи бошқариш органлари томонидан ўз ваколатлари доирасида, Ўзбекистон Республикаси Ер кодекси, Ўзбекистон Республикаси Шаҳарсозлик кодекси, атроф-муҳитни муҳофаза қилиш кодексининг асосий қоидалари, шунингдек, ердан, табиатдан фойдаланиш, лойиҳалаш ва қурилиш ишларни тартибга солувчи норматив-ҳуқуқий ҳужжатларга мувофиқ равишда амалга оширилади.

4.3. Аҳоли яшайдиган ҳудудларда ётқизиладиган ташқи газ қувурларининг лойиҳаларини топографик тархларда О'zDSt-735-96 да назарда тутилган масштабларда бажариш лозим. қишлоқлараро газ қувурлари ётқизиш лойиҳасини 1:5000 миқёсли тархларда бажаришга рухсат этилади.

Мураккаб рельефли жойларга ўтказилган газ қувурлари учун, шунингдек, янги технологияларни техник мураккаб объектларга қўллашда, аҳоли пунктлари ва бошқа территорияларда ер ости газ қувурлари учун бўйлама профиллар тузилади.

Текис рельефли ерда ётқизиладиган газ қувурлари учун, уларнинг табиий тўсиқлар ва турли иншоотлар билан кесишиб ўтадиган жойлари бўлмаганида, шунингдек, ер ости ва ерда ётқизиладиган газ қувурлари

учун участкаларнинг бўйлама кесмаларини тузиш талаб этилмайди.

4.4. Топографик, гидрологик ва геологик материалларни ишлатиш мумкинлиги имконияти муддати 1 йилдан ошганда маҳаллий архитектура идоралари томонидан тасдиқланиши керак.

4.5. Аҳоли яшайдиган ҳудудларда ташқи газ қувурларини ШНК2.07.01-03* га мувофиқ ер остидан ётқизишни назарда тутиш керак. Трассанинг айрим қисмларида, турар-жой мавзелари ва ҳовлиларнинг ичида, қишлоқ жойларида транспорт юрадиган йўлдан ташқарида, газлаштириладиган биноларга тармоқ чиқарилган жойларда, газ қувурларини ерда ва ер устида жойлаштиришга рухсат этилади.

Газ қувурларини метрополитенга нисбатан ётқизиш ШНК 2.07.01-03* талабларига мувофиқ бажарилиши керак.

Саноат корхоналарининг ҳудудида ташқи газ қувурлари СНиП II-89-80 талабларига мувофиқ ер устида ўтқазилиши керак.

Корхоналар, ташкилотлар ва ҳ.к.лар ҳудуди орқали тақсимловчи газ қувурларининг транзит ётқизишини (бошқача ётқизиш усули мавжуд бўлмаган ҳолларда) 0,6 МРа гача бўлган босимли газ қувурлари учун кўзда тутиш мумкин. Бунда ушбу газ қувуридан фойдаланувчи корхона вакилларининг ушбу ҳудудга

кириш имконияти таъминланиши шарт.

Газ қувурларини горизонтал ва ёнлама-йўналтирилган усуллари билан ётқизишни лойихалаш жараёнида ҳисобларда ва иш юритиш тартибида СП 42-101-2003 ни қўллаш тавсия этилади.

4.6. Турар - жойларда газ қувурларини уларни кўздан кечириш мумкин бўлган, аҳоли яшамайдиган биноларга киритишни назарда тутиш лозим.

Фуқороларга шахсий мулк сифатида берилган мавжуд турар-жой биноларига газ қувурини иситиш печи ўрнатилган хонага киритишга рухсат берилади, бунда бинонинг ташқарисида газни беркитувчи қурилма бўлиши шарт.

Жамоат биноларига газ қувурларини бевосита газ асбоблари ўрнатилган хонага ёки йўлакларга киритишни назарда тутиш лозим.

Беркитувчи қурилмаларни, одатда, бинонинг ташқарисига ўрнатиш назарда тутилади.

4.7. Саноат корхоналари ва ишлаб чиқариш хусусиятли бошқа биноларга газ қувурларини газ истеъмол қиладиган агрегатлар турадиган хонанинг бевосита ўзига ёки у билан очиқ йўлак орқали туташган қўшни хонага киритишни назарда тутиш керак. Бунда қўшни хонада, ҳаво соатига камида уч марта алмашинадиган бўлиши керак.

4.8. Газ қувурларининг кириш жойлари биноларнинг пойдеворидан ёки пойдевор тагидан ўтмаслиги керак. Газ қувурларининг ГТШга кириш ва чиқишда пойдеворни кесиб ўтишига рухсат этилади.

4.9. Газ қувурларини ертўлаларга, лифт хоналарига, ҳавосини тозалаш бўлмалари ва шахталарга, ахлат йиғиладиган хоналарга, трансформатор подстанцияларига, тақсимлаш қурилмалари хонасига, машина бўлимига, омборхоналарга, портлаш ва ёнғин чиқиш хавфи жиҳатидан А ҳамда Б тоифага кирувчи хоналарга киритишга рухсат этилмайди.

Саноат ва коммунал-маиший корхоналарнинг технологик жараёнга кўра, ёқилғи сифатида табиий газ ишлатиладиган агрегатлари жойлаштирилган ертўла хоналарига газ қувурларини киритишга рухсат этилади, фақат бунинг учун шу хоналар автоматик ўт ўчириш воситалари билан жиҳозланган ҳамда, асосий ишлаб чиқариш талабларига жавоб берадиган доимий ишлаб турадиган оқва-сўрма вентиляция бор бўлиши керак.

4.10. Газ қувурларини конструктив жиҳатдан қандай киритиш масаласини ҳал қилишда 4.18 ва 4.19 бандлардаги талабларни эътиборга олиш зарур.

4.11. Пўлат қувурларни пайвандлаб туташтиришни назарда тутиш лозим.

Қисмларга ажраладиган (фланецли ва резъбали) бирикмаларни беркиртиш арматураси ўрнатиладиган жойларга, конденсат йиғичларга ва гидрозатворларга, назорат-ўлчов асбоблари ўрнатиладиган ҳамда электр муҳофаза қурилмалари бор жойларга қўйишни назарда тутиш керак.

4.12. Ажраладиган бирикмаларни тупрокдан ўтадиган газ қувурларига қўйишни мўлжаллашга рухсат этилмайди.

ЕР ОСТИ ГАЗ ҚУВУРЛАРИ

4.13. Ер ости ва ер усти газ қувурларидан бино (ГТП дан ташқари) ва иншоотларгача бўлган минимал масофани ШНК 2.07.01-03*, талабларига мувофиқ қабул қилиш керак. ГТП биносидан кирувчи ва чиқувчи газ қувурларигача бўлган бу масофа чекланмайди.

Бинолар орасидан ва бино равоқлари тагидан йўл (трасса)нинг айрим қисмларидаги тор жойлардан босими $0,6\text{MPa}$ ($6,0\text{kgf/cm}^2$) гача бўлган газ қувурлари ётқизишда ШНК 2.07.01-03* да кўрсатилган масофани 50% гача камайтириш мумкин, шунингдек, босими $0,6\text{MPa}$ ($6,0\text{kgf/cm}^2$) дан юқори бўлган газ қувурларини ётқизишда улардан алоҳида турган, аҳоли яшамайдиган бинолар ҳамда, ёрдамчи биноларгача бўлган масофани ҳам кўрсатилгандан 50% камайтиришга рухсат этилади.

Бундай ҳолларда масофа қисқарган жойларда ва шу жойларнинг иккала томонидан 5,0m дан масофада қуйидагиларни назарда тутиш лозим:

- заводда пайванд бирикмани бузмайдиган усуллар билан 100% текшириб кўрилган чоксиз ёки, электр билан пайвандланган қувурлар ёки, назоратдан ўтмаган, лекин ғилоф билан ётқизилган электр пайванд қувурларни ишлатиш;

- барча пайванд (монтаж) чокларни бузмайдиган назорат усуллари билан текшириб кўриш.

Газ қувурларидан қудуқларнинг ташқи деворларигача ва бошқа ер ости муҳандислик тармоқларининг бўлмаларигача бўлган масофани камида 0,3m қабул қилиш керак. Газ қувурларидан қудуқларгача ва бошқа ер ости муҳандислик тармоқларининг бўлмаларигача бўлган масофа 0,3m дан шу коммуникация учун белгиланган норматив масофагача бўлганда газ қувурларини сиқилган шароитда газ қувурлари ётқизишга қўйиладиган талабларга риоя қилинган ҳолда ётқизиш керак.

Электр билан пайвандланган қувурларни ғилофда ётқизишда, ғилоф қудуқ ёки, камера деворидан ҳар қайси томонга камида 2,0m чиқиб туриши керак.

Газ қувуридан ҳаво алоқа линияси таянчларигача, трамвай, троллейбус ва электрлаштирилган темир йўллариининг боғланиш (контакт) тармоғигача бўлган масофани

тегишли кучланишдаги электр узатиш симларининг таянчларигача бўлган масофа каби қабул қилиш керак.

(Бўйлама) кўндаланг дренажли зовурсиз ётқизилган иссиқлик тармоғигача бўлган минимал масофани газ қувурларидан зовурга ётқизилган иситиш тармоғигача бўлган масофа каби қабул қилиш лозим.

Текисликда газ қувуридан зовурсиз ётқизилган дренажсиз иссиқлик тармоғининг энг яқин қувуригача бўлган минимал масофани сув қувурига қадар бўлган масофа каби қабул қилиш керак. Иссиқлик тармоғининг ўлчамларидан (баландлиги ва кенглиги) чиқиб турадиган анкерли таянчлардан газ қувуригача бўлган масофани белгилашда таянчларнинг сақланишини ҳисобга олиш лозим.

Горизонтал (уфқий) бўйлаб газ қувуридан босимли канализациягача бўлган энг қисқа масофани сув қувуригача бўлган масофа каби қабул қилиш керак.

Газ қувуридан тор йўлли темир йўлларгача бўлган масофани ШНК2.07.01-03* бўйича трамвай йўлларигача бўлган масофа каби олиш зарур.

Газ қувурларидан осон алангаланадиган материаллар сақланадиган омборлар ва корхоналаргача бўлган масофани шу корхоналарнинг нормалари бўйича қабул қилиш

керак, лекин у СНиП II-89-90 да кўрсатилган масофадан кам бўлмаслиги лозим.

Газ қувурларидан горизонтал ва вертикал бўйича магистрал газ қувурлари ҳамда, нефть қувурларигача бўлган минимал масофани ҚМҚ2.05.06-97 га мувофиқ қабул қилиш лозим.

Босими 0,6 МПа ва ундан кўп бўлган қишлоқлараро газ қувурларидан тепалик этагигача ва чуқурлик нишабининг қирғоғигача ёки умумий тармоқ темир йўлларнинг бошланғич (нолинчи) белгисидаги чекка изгача бўлган масофани камида 50 m га тенг қилиб олиш керак. Жой тор бўлган шароитларда темир йўл идорасининг тегишли бошқармалари билан келишилган ҳолда бу масофани ШНК2.07.01-03* да келтирилган қийматларгача камайтириш мумкин. Бунда шу участкада газ қувурларини камида 2,0m чуқурликда ётқизиш, қувурлар деворларининг қалинлигини ҳисоблаб топилганга қараганда 2-3mm кўпроқ қилиб олиш ва барча пайванд бирикмаларни бузмайдиган усуллар билан текшириб чиқиш керак.

4.14. Битта траншеяда бир даражада ёки турли даражаларда (босқичларда) икки ва ундан ортиқ пўлат ва полиэтилен газ қувурларини ётқизилишига йўл қўйилади.

Ушбу ҳолатларда ва лойиҳалаштирилаётган газ қувурини амалдаги юқори босимли газ қувури ётқизил-

ганда (0,6МРа дан 1,2МРа гача) газ қувурлари орасидаги масофани диаметри 300mm гача бўлган пўлат газ қувурлари учун - 0,4m, диаметри 300mm дан ортиқ бўлган пўлат газ қувурлари - 0,5m, полиэтилен газ қувурлари учун - 0,3m дан кам бўлмаслиги лозим.

4.15. Ҳар хил босимли газ қувурлари ер ости мухандислик тармоқлари билан кесишадиган бўлганда вертикал бўйича улар орасидаги масофани камида 0,1m, кучли электр кабеллари орасидаги масофани - 0,25m, кабель алоқа линиялари ва радиоузатиш тармоқлари орасидаги масофани 0,1m қабул қилиш лозим.

4.16. Ер ости газ қувурлари иситиш тармоғи каналларини, коммуникация коллекторларини, бошқа хил каналларни устидан ёки остидан кесиб ўтадиган жойларда газ қувурини ғилоф қийғизиш ётқизишни назарда тутиш лозим, бунда ғилоф кесишган иншоотнинг ташқи деворларидан иккала томонга 2,0m чиқиб туриш керак; бундан ташқари, қувурнинг иншоот билан кесишган жойидан иккала томонга 5,0m дан масофада пайванд чокларни бузмайдиган усуллар билан текшириб кўриш зарур. Ғилофнинг бир учида назорат найчаси бўлиб, у муҳофаза қилинган қурилмадан чиқиб туриши керак.

Ғилофларга ётқизилган газ қувурлари туташув чокларининг сони минимал равишда бўлиши керак.

4.17. Газ қувурларини ётқизиш чуқурлиги қувурнинг ёки ғилофнинг тепасигача камида 0,8m бўлиши керак.

Газ қувурларини экиладиган ва суғориладиган ерларга ётқизишда чуқурликни газ қувурининг устигача 1,0m дан кичик бўлмаган масофада қабул қилиш тавсия этилади.

4.18. Қуритилмаган газ ўтадиган газ қувурларини тупрокнинг мавсумий музлаш зонасидан пастда ва конденсат йиғгичга 2% қиялик билан ётқизишни назарда тутиш керак.

Қуритилмаган газ ўтадиган газ қувурларининг бино ва иншоотларга кириш жойи тақсимлаш газ қувури томонига оған бўлиши зарур. Агар жой рельефи шароитларига кўра тақсимлаш газ қувурига зарурий нишаб қилишнинг иложи бўлмаса, газ қувурини букиб ётқизишга ва пастки нуқтасига конденсат йиғгич ўрнатишга рухсат этилади.

4.19. СУГ буғ фазаси ўтадиган газ қувурларини 9-бўлим кўрсатмаларига мувофиқ ётқизишни назарда тутиш лозим.

4.20. Газ қувурларини қурилиш чиқиндилари ва чиринди аралашган тупроқга ётқизишда газ қувури остига юмшоқ ёки қумли грунтдан камида 10cm қалинликда (заминнинг нотекисликлари устидан) тўшаш зарур; газ қувурининг устидан худди

шундай тупрокдан траншея тўлгу-
нича солиш керак.

4.21. Кўтариш қобилияти 0,025МПа (0,25kgf/cm²) дан кам бўлган тупрокдан шунингдек, қурилиш чиқиндилари ва чиринди аралашган тупрокларда зовур тубига антисеп-
тикланган ёғоч гўлалар, бетон гўлачалар тўшаш, қозиқ қоқиш ёки майда тош ёки шағал ташлаб шиббалаш йўли билан мустаҳкамлаш зарур. Шундан кейин ушбу банднинг биринчи абзацида кўрсатилгандек газ қувури тагига ва устига тупроқ солиш керак.

4.22. Қиялиги 200% дан ортиқ бўлган жойларда газ қувурларини ётқишида траншея уюмининг ювилиб кетишини олдини олиш бўйича қуйидаги чора-тадбирлар: эрозияга қарши экранларни ўрнатиш, табиий грунтлар (масалан, сертуп-
рок), шунингдек, ер усти сувларини газ қувури трассасидан четлаштириш учун сунъий материаллар (бетонлаш, шпунтли тўсиқ ва ҳ.к.), тоғ усти зовурлари, уюмлар ясаш ва б. тадбирлар кўзда тутилади.

Ҳар бир муайян ҳолатда ҳимоялаш чорасини танлаш жойнинг муҳандислик - геология, топографик ва гидрогеологик шароитларидан келиб чиқиб, белгиланади.

4.23. Газ қувури жойлашувни аниқлаш учун трасса бурилиши бурчакларида, диаметри ўзгараётган жойларда, арматура ва иншоотлар ўрнатилган жойларда, шунингдек,

трассанинг тўғри чизиқли участка-
ларида (200-500m оралиғида) таниб оладиган белгилар ўрнатилади.

Таниб олиш белгисида газ қувури диаметри, босими, қандай чуқурлик-
да жойлашгани, қувур материли, газ қувури, иншооти ёки характерли нуқтагача бўлган масофа тўғриси-
даги ва бошқа маълумотлар кўрсатилади.

Таниш белгилари баландлиги 1,5m дан кам бўлмаган темирбетон устунларга ёки металл реперларга ёки бошқа доимий кўрсаткичларга ўрнатилади.

4.24. Ер ости сувлари юза жойлашган жойларда, агар ҳисоб-
ларга кўра сув чиқиши мумкин бўлса, газ қувурлари очилиб қолишининг олдини олиш чора-тадбирларини кўриш зарур.

ЕР УСТИДА ВА ЕРДА ЎТКАЗИЛАДИГАН ГАЗ ҚУВУРЛАРИ

4.25. Ер устидаги газ қувурларини - алоҳида турувчи таянчларга, ёнмайдиган материалдан тайёрлан-
ган этажеркалар ва устунларга ёки бинолар деворлари бўйлаб ётқизиш керак.

Шу билан бирга қуйидагича ётқизишга ҳам руҳсат этилади:

- ҳар қандай босимли газ қувурларини - алоҳида турган таянчлар, устунлар, эстакада ва этажеркаларда;

ШНК 2.04.08-13 - 30 – бет.

- босими 0,6МПа (6kgf/cm²) гача бўлган газ қувурларини - В, Г ва Д тоифага кирувчи хоналари бор ишлаб чиқариш биноларининг деворлари бўйича;

- босими 0,3МПа (3kgf/cm²) гача бўлган газ қувурларини - ўтга чидамлилик даражаси камида III-Ша бўлган жамоат биноларининг ва турар-жой биноларининг деворлари бўйича;

- ўтга чидамлилик даражаси IV-V бўлган жамоат бинолари ва турар - жой биноларининг деворлари бўйлаб - қувурларининг шартли диаметри кўпи билан 50 mm бўлган паст босимли газ қувурларини, шу биноларининг ташқи деворларига ва бошқа қурилмаларига газнинг босим ростлагичлари жойлаштирилганда эса - ростлагичга киргунча бўлган жойларда 0,3МПа гача босимли газ қувурларини;

- қувурларининг диаметри 50mm дан ортиқ бўлмаган ўртача босимли газ қувурларини бевосита турар-жой бинолари бўйича ўтказишга рухсат этилади.

Куйидаги ҳолларда газ қувурларини бевосита ўтказиш таъқиқланади:

- ҳар қандай босимли газ қувурларини - болалар муассасалари, касалхоналар, мактаблар ва тамоша-гоҳлар биноларининг деворлари бўйлаб ўтказиш;

- юқори босимли газ қувурларини

- турар - жой биноларининг деворлари бўйлаб ўтказиш.

Ҳар қандай босимли газ қувурларини деворлари металл қопламали ва полимер иситгичли панеллардан қурилган бинолар ҳамда А ва Б тоифага кирувчи бинолар бўйлаб ўтказиш таъқиқланади.

4.26. Саноат корхоналарининг худудида ўтказиладиган ер усти газ қувурларини ва бу газ қувурлари учун таянчларни СНиП II-89-90 ва ҚМҚ 2.09.03-02 талабларини ҳисобга олган ҳолда лойиҳалаштириш керак.

4.27. Юқори босимли газ қувурларини портлаш хавфи бор, ҳамда ўт олиш хавфи бор В, Г ва Д тоифаларга мансуб хоналари бор бир қаватли ишлаб чиқариш биноларининг яхлит деворларидан, дераза ва эшиклар тепасидан, кўп қаватли биноларда юқори қаватлардаги деразалар тепасидан, шу биноларга қўшилган ёрдамчи бинолардан, шунингдек, алоҳида жойлашган қозонхоналардан ўтказишга рухсат этилади.

Ишлаб чиқариш биноларида паст ва ўрта босимли газ қувурларини очилмайдиган деразалар кесакиси бўйлаб ўтказишга ва бу қувурларининг шиша блоклар тўлдирилган ёруғлик тушадиган жойлар билан кесишишга рухсат этилади.

4.28. Биноларнинг деворлари бўйлаб ўтказилган газ қувурлари билан бошқа муҳандислик тармоқлари орасидаги масофани бинолар ичида газ қувурлари ўтқизишга қўйиладиган талабларга (6-бўлим) мувофиқ ҳолда қабул қилиш керак.

4.29. Турар - жой биноларининг ва ишлаб чиқариш хусусиятига эга бўлмаган жамоат биноларининг дераза ўрни ва балконлар остидан ўтган газ қувурларида ажраладиган бирикмалардан фойдаланишга рухсат этилмайди.

4.30. Қувурларнинг ерга кириш ва ердан чиқиш жойларига яқин бўлган ер устидаги, ердаги ва ер ости газ қувурларини лойиҳалашда ҳарорат таъсирида бўлиши мумкин бўлган бўйлама шакл ва хажмининг ўзгаришини ҳисобга олиш керак.

4.31. Ер устидаги газ қувурларининг ётқазилиш баландлигини ШНК2.07.01-03 талабларига мувофиқ қабул қилиш лозим.

Транспорт юрадиган ва одамлар қатнайдиغان жойлардан ташқарида газ қувурларини ердан қувурнинг тубигача бўлган масофа камида 0,35m бўладиган баландликдаги паст таянчларда ўтказишга рухсат этилади.

4.32. Газ қувурларининг ерга кирадиган ва ердан чиқиб турадиган жойларига ғилоф кийдириш зарур.

Газ қувурлари механик шикастланиши мумкин бўлмаган жойларда (юримайдиган жойлар ва ҳ.к.) ғилоф кийдириш шарт эмас.

4.33. Газ қувурларининг бинолар ташқи деворларини кесиб ўтадиган жойларига ғилоф кийдириш зарур.

Девор билан ғилоф орасидаги бўшлиқни бошидан - охиргача яхшилаб беркитиб, текислаб чиқиш керак.

Ғилоф учларига эластик материал тиқиб, зичлаштириш лозим.

4.34. Таянчлар орқали ўтқазилган ер усти газ қувурлари ва ердан (атрофини чегараламасдан) ўтқазилган газ қувуридан уфқий йўналиш бўйича бино ва иншоотларгача бўлган масофани 10-жадвалда кўрсатилган қийматлардан кам олмаслик зарур.

10-жадвал

Бино ва иншоотлар	Ер устида таянчларга ётқизилган ёки (атрофини кўратмай) ётқизилган газ қувурларидан бино ва иншоотларгача бўлган текис масофа, m			
	Паст босимли	Ўртача босимли	II тоифадаги юқори босимли	I тоифадаги юқори босимли
1	2	3	4	5
А ва Б тоифали хоналари бор ишлаб чиқариш бинолари ва омборхоналар.	5*	5*	5*	10*
В, Г ва Д тоифали хоналари бор шундай бинолар.	-	-	-	5
Ўтга чидамлилиги I-III даражали турар-жой ва жамоат бинолари.	-	-	5	10
Ўтга чидамлилиги IV ва V даражали шундай бинолар.	-	5	5	10

Бино ва иншоотлар	Ер устида таянчларга ётқизилган ёки (атрофини кўратмай) ётқизилган газ қувурларидан бино ва иншоотларгача бўлган текис масофа, m			
	Осон алангаланадиган ва ёнувчан суюқликларнинг очик омборлари ва ёнувчи материалларнинг саноат корхонасидан ташқарида жойлашган омборлари.	20	20	40
Темир йўл ва трамвай йўллари (энг яқин изигача).	3	3	3	3
Ер ости мухандислик тармоқлари: сув қувурлари, канализация, иситиш тармоқлари, телефон канализацияси, электр кабель блоклари (газ қувури таянчининг пойдевори четидан).	1	1	1	1
Йўллар (хошия тошдан, йўл четининг қирғоғи ёки кўтарма этадиган).	1,5	1,5	1,5	1,5
Очик тақсимлаш қурилмасининг ва очик ёрдамчи станциясининг тўсиғи.	10	10	10	10
Шкафли жамлашган трансформатор подстанцияси (КТП)	1	1	1	1

ЭСЛАТМА. "-" ишора масофани нормаланмаслигини билдиради.
*) ГТП (кириш ва чиқиш) газ қувурлари учун масофа нормаланмайди.

4.35. Ер устидан ўтқазилган газ қувурлари билан ер устидан ва ердан ўтқазилган бошқа мухандислик коммуникациялари орасидаги масофани белгилашда қувурларнинг ҳар бирини йиғиш, кўздан кечириш ва таъмирлаш имкониятини ҳисобга олиш лозим.

4.36. Газ қувурлари билан ҳаводан электр узатиш линиялари, шунингдек, кабеллар орасидаги масофани ЭТҚ бўйича қабул қилиш керак.

4.37. Ер устидаги газ қувурларининг таянчлари орасидаги масофани ҚМҚ2.04.12-97 талабларига мувофиқ аниқлаш лозим.

4.38. Алоҳида турган таянчлар, устунлар, эстакадалар ва этажеркаларда газ қувурларини ШНК2.07.01-03га мувофиқ бошқа вазифали қувурлар билан бирга ётқизишга рухсат этилади.

4.39. Газ қувурларини электр кабеллар ва симлар, шу жумладан газ

қувурларига хизмат қилишга мўлжалланган электр симлар (куч электр симлар, хабар бериш қурилмаси, диспетчерлик, газни узиш-улаш ва бошқа мақсадлардаги) бирга ётқизишда ЭТҚ да кўрсатилган талабларга риоя қилиш лозим.

4.40. Газ қувурларини темир йўл ва автомобиль йўлларидаги кўприклардан ўтқазилганда ҚМҚ2.05.03-97 талабларига риоя қилиш ва кўприк қурилмасида газ тўпланиб қолмайдиган (газ сизиб чиққанда) жойлардан ўтқазилган керак.

ГАЗ ҚУВУРЛАРИНИНГ СУВЛИ ТЎСИҚЛАР ВА ЖАРЛИКЛАРДАН ЎТИШИ

4.41. Мавжуд қурилишдан фойдаланиш ва лойihalанаётган кўприклар

қурилиши, гидротехник иншоотлар, берилган худудлардаги келгусидаги ишлар ва ҳовузлар экологиясини ҳисобга олиб, гидрологик, муҳандислик – геологик ва топографик тадқиқотлар маълумотлари асосида газ қувурларини сувли тўсиқлар остидан ўтказишни кўзда тутиш лозим.

4.42. Дарёлар ва каналлар орқали ўтиш жойларини кўприклар, пристанлар (кемалар тўхтайдиган жойлар), дарё вокзаллари, гидротехник иншоотлар ва сув омборлари тубидан қоидага кўра танлаш лозим.

4.43. Дарёлар орқали сув ости ўтиш йўллари сув босадиган қайир жойи энг тор бўлган нишабли ювилиб кетмайдиган қирғоқдан, сув тўғри ва тинч оқадиган жойлардан ўтказишни назарда тутиш лозим. Ер ости ўтиш жойининг дарвозасини қоя тупроқларидан ҳосил бўлган жойлардан бошқа жойда, оқимнинг динамик ўқиға тик бўладиган қилиб лойихалаштириш керак.

4.44. Сувли тўсиқларнинг ўртача эни 75м ва ундан катта бўлганда сув остидан ўтқазиладиган газ қувурларини ҳар бири газнинг ҳисобий сарфининг 0,75 қисмини ўтказа оладиган иккита қувурдан иборат қилиб ётқизиш керак.

Қуйидаги ҳолларда иккинчи (захира) газ қувурини ётқазмасликка рухсат этилади:

-газ қувурлари ҳалқа қилиб бирлаштирилган ва ер ости ўтиш йўли беркилиб қолганда ҳам истеъмолчилар газ билан узлуксиз таъминланадиган ҳолларда;

- саноатдаги истеъмолчиларга борадиган газ қувурлари боши берк бўлиб, сувости йўли таъмир қилинаётган пайтда истеъмолчилар бошқа тур ёқилғига ўтиши мумкин бўлган ҳолларда.

4.45. Газ билан узлуксиз таъминлаш зарур бўлган истеъмолчиларни таъминлаш учун мўлжалланган газ қувурларини эни 75 m дан кам бўлган сувли тўсиқлардан ўтқазишда ёки 10% ли таъминланишда сув босадиган қайирларнинг юқори сувли горизонт (ЮСГ) сатҳидан қараганда эни 500 m дан ортиқ бўлганда ва тошқин сувлар босиши 20 кундан кўпроқ давом этадиган бўлганда, шунингдек, таги ҳамда қирғоқлари бўш тоғ дарёлари ва сувли тўсиқларни кесиб ўтишда иккинчи (захира) қувурни ҳам ўтқазишга рухсат этилади.

4.46. Сув ости ва сув усти газ қувурларини сувли тўсиқлардан ўтиш жойларида кўприклардан қувургача бўлган (уфқ бўйлаб) минимал масофани 11-жадвал асосида қабул қилиш керак.

Сувли тўсиқлар	Кўприк тури	Газ қувурлари ўтказишда горизонтал бўйича кўприк билан газ қувири орасидаги масофа, m					
		Кўприк тепасидан ўтказилганда		Кўприк остидан ўтказилганда			
		Сув устидаги газ қувиридан	Сув остидаги газ қувиридан	Сув устидаги газ қувиридан	Сув остидаги газ қувиридан	Сув устидаги газ қувиридан	Сув остидаги газ қувиридан
		300 ва ундан кам	300 дан кўп	300 ва ундан кам	300 дан кўп	Ҳамма диаметрларда	
Кемалар қатнайдиған музлайдиған	Барча турлари	75	125	75	125	50	50
Кемалар қатнайдиған музламайдиған	Бу ҳам	50	50	50	50	50	50
Кемалар қатнамайдиған музлайдиған	Кўп оралиқли	75	125	75	125	50	50
Кемалар қатнамайдиған музламайдиған	Бу ҳам	20	20	20	20	20	20
Кемалар қатнамайдиған, газ қувиридаги босим қуйидагича: -паст; ўртача ва юқори	Бир ва икки оралиқли			2 5	10 20		
		2 5	2 5	20 20	20 20	2 5	10 20

Эслатма: Масофа кўприк конструкциясининг чиқиб турган жойидан кўрсатилган.

4.47. Сув остидан ўтказиладиган қувурлар деворининг қалинлиги ҳисобидан 2 mm кўпроқ, лекин камида 5mm бўлиши керак. Диаметри 250 mm дан кам бўлган газ қувурларини қалқимаслиги учун деворларининг қалинлигини оширишга рухсат этилади.

4.48. Газ қувирининг сув остидан ўтиш узунлигини белгиловчи чегара сифатида ЮСГ билан чегараланган 10% ли таъминланганлик белгисидан паст бўлмаган участкани олиш керак. Беркитувчи арматурани ана шу

участка чегарасидан ташқарида жойлаштириш лозим.

4.49. Сув остидан ўтказишда параллел газ қувурларининг ўқлари орасидаги масофа 30m дан кам бўлмаслиги зарур.

Ювилиб кетмаган ўзанли, кемалар қатнайдиған дарёларда, шунингдек, аҳоли яшайдиған жойларда сувли тўсиқларни кесиб ўтишда битта зовурга иккита газ қувирини ётқизишни назарда тутишга рухсат этилади. Бу ҳолда газ қувурлари

орасидаги текис масофа камида 0,5m бўлиши керак.

Қайир жойларда газ қувурлари ётқизишда қувурлар орасидаги масофани текис жойдаги газ қувурлари орасидаги масофа каби қабул қилишга рухсат этилади.

4.50. Сув остидан ўтувчи газ қувурларини ётқизишда кесиб ўтиладиган сувли тўсиқлар тубини чуқурлаштиришни назарда тутиш лозим. Устидан балласт (юк) ётқизилган газ қувурининг тепасидаги лойиҳа белгисини дарё тубининг тахминий кесимидан 0,5m, кемалар қатнайдиган ва ёғоч оқизиладиган дарёлар орқали ўтишда эса 1,0m паст қабул қилиш керак, дарё тубининг чуқурлиги газ қувури ўтказиш ишлари тугагандан 25 йил давомида ўзанининг қанчалик ювилиб кетиши мумкинлигини ҳисобга олиб аниқланади.

Кемалар қатнамайдиган ва ёғоч оқизилмайдиган сув тўсиқлари тагидан газ қувурлари ўтказишда, шунингдек, қояли ерлардан ўтказишда газ қувурлари ётқизиш чуқурлигини камайтиришга рухсат этилади, лекин устидан балласт ётқизилган газ қувурининг тепаси барча ҳолларда газ қувурини ишлатиш даврида сув ҳавзаси тубининг ювилиб кетиши мумкин бўлган белгидан пастда бўлиши лозим.

4.51. Сувли тўсиқ тубидан ўтказиладиган зовурнинг энини зовур

қазиш усулларига ва тупроқ хусусиятига, сувли тўсиқ режими ҳамда ғаввослар екшириш зарурлигига қараб қабул қилиш керак.

Сув ости зовурларининг қиялигини ҚМҚ3.06.08-96 талабларига мувофиқ қабул қилиш лозим.

4.52. Сув ости газ қувурларининг қалқимаслигини (барқарорлигини) ва улар устига балласт ётқизишни ҳисоб қилишда ҚМҚ 2.05.06-97 талабларига асосланиш зарур.

4.53. Сув остидан ўтиш жойларига ётқизиладиган газ қувурлари сақлаш қопламасига бузилишдан сақлаш чоралари қурилиши керак.

4.54. Кемалар қатнайдиган ва ёғоч оқизиладиган сувли тўсиқларнинг иккала қирғоғида қабул қилинган белгиланган намунадаги таниб оладиган белгилар қўйишни назарда тутиш лозим.

Сув остидан ўтиш чегарасининг ўртача сув сатҳида тўсиқнинг эни 75m гача бўлганда - битта қирғоқда, эни ундан катта бўлганда - иккала қирғоқда реперлар (белги) ўрнатишни назарда тутиш лозим.

4.55. Газ қувури сув устидан ўтказилганда унинг ётқизилиш баландлигини (қувурнинг тубидан ёки қурилманинг оралиғидан) қуйидагича қабул қилиш зарур:

- кемалар қатнамайдиган, ёғоч оқизилмайдиган дарёларни, муз қўчиши мумкин бўлган жарликлар ва сойларни кесиб ўтишда таъминланиш 2% бўлганда ЮСҚ сатҳидан ва музнинг энг юқори горизонтдан

камида 0,2 m шу дарёларда корчеход (тозаловчи) бўлганида эса - таъминланганлик 1% бўлганида ЮСҚ сатҳидан камида 1,0m тепадан;

- кемалар қатнайдиган ва ёғоч оқизиладиган дарёларни кесиб ўтишда - кемалар қатнайдиган дарёларда кўприк ости ўлчамларини лойиҳалашга доир белгиланган нормалар ва кўприкларнинг жойлашувига қўйиладиган асосий талаблар асосида ўтказиш керак.

ГАЗ ҚУВУРЛАРИНИ ТЕМИР ЙЎЛЛАР ВА ТРАМВАЙ ЙЎЛЛАРИ ҲАМДА АВТОМОБИЛЬ ЙЎЛЛАРИ ОРҚАЛИ ЎТКАЗИШ

4.56. Газ қувурларининг темир йўллар ва трамвай йўллари, шунингдек, автомобиль йўллари билан кесишадиган жойда, одатда, 90⁰ бурчак остида ўтказишни назарда тутиш керак.

Трамвай йўллари ва темир йўллар билан кесишадиган жойларда ер ости газ қувурларидан иншоотларгача бўлган энг кам масофани қуйидагича қабул қилиш керак:

- темир йўлларда кўприклар, қувурлар, тоннеллар ва пиёдалар ўтадиган кўприклар ва тоннелларгача (одамлар кўп тўпланадиган) бўлган масофа – 30m.

- стрелкаларгача (сурма изнинг, крестовинаниг учигача, темир йўл изларига тортувчи кабеллар бирик-

тирилган жойгача) - трамвай йўллари учун 3,0m ва темир йўллар учун 20m;

- контакт тармоқ таянчларигача – 3,0 m.

Бу масофаларни камайтириш учун, кесиб ўтиладиган иншоотлар қайси ташкилот ихтиёрида бўлса, шу ташкилот билан келишиш зарур.

Умумий тармоқдаги темир йўллар орқали газ қувурлари ўтказишда белгили столбалар (ёки белгилар) ўрнатиш ҳамда уларни расмийлаштириш зарурлиги “Ўзбекистон темир йўллари” ДАТК билан келишилган ҳолда ҳал қилинади.

4.57. Темир йўллар ва трамвай йўллари билан I, II ва III тоифадаги автомобиль йўллари билан, шунингдек, шаҳар чегарасидаги тезюрар йўллар, шаҳар ичидаги шоҳкўчалар билан кесишиш жойларида ҳар қандай босимли ер ости газ қувурларини пўлат ғилофларида ётқизишни назарда тутиш лозим.

Туман аҳамиятига эга бўлган шоҳкўчалар ва йўлларни, юк ташиладиган йўлларни, шунингдек, маҳаллий аҳамиятга эга бўлган кўча ва йўлларни кесиб ўтишда газ қувурларига ғилоф қилиш зарурлигини лойиҳалаш ташкилоти транспорт қатновининг даражасига қараб белгилайди. Бунда мустаҳкамлиги ва чидамлилиги жиҳатдан талабларга жавоб берадиган нометал

материалдан ғилоф қилишни назарда тутиш мумкин.

Ғилофларнинг учлари зич беркитилган бўлиши лозим.

Ғилофнинг бир учида ҳимоя қурилмасидан чиқиб турадиган назорат найчаси, қишлоқлараро газ қувурларида эса - намуна олиш қурилмаси ўрнатилган сўрма (свеча) чироқ (у йўл четидан камида 50m масофада бўлиши керак) бўлишини назарда тутиш зарур.

Ғилофнинг қувурлараро бўшлиғига газ таъминоти тизимига хизмат кўрсатишга мўлжалланган алоқа кабелли, телемеханика, телефон кабелли, электрдан муҳофаза қилиш дренаж кабелли ётқизишга рухсат этилади.

4.58. Ғилофнинг учларини иншоотлардан қуйидагича масофада (м ҳисобида) чиқариш лозим:

-темир йўл кўтармасининг сув қочириш иншоотидан (арик, зовур ва ҳ.к.) - камида 3,0m;

- темир йўлнинг чекка изидан – 10m, саноат корхонасига кирадиган темир йўл изидан эса - 3,0m;

- трамвай йўлининг чекка изидан - 2,0m;

- кўчанинг қатнов қисмининг четидан - 2,0m;

- автомобиль йўлининг қатнов қисмининг четидан - 3,5m;

Ҳамма ҳолларда ҳам ғилофнинг чиқариладиган учлари кўтарма этагидан камида 2,0m наридан чиқарилиши зарур.

4.59. Темир йўллар, трамвай йўллари ва автомобиль йўлларининг тагидан ўтказиладиган газ қувурларини ётқизиш чуқурлигини қурилиш ишлари қандай усулда бажарилишига ва ҳаракат хавфсизлигини таъминланган ҳолда грунтнинг хусусиятига қараб белгилаш лозим.

Газ қувури ётқизишда ғилоф тепасидан темир йўл изи тагигача ёки бошланғич (нолинчи) белгилар ва қоплам тепасигача бўлган энг кам минимал чуқурликни қуйидагича олиш лозим, м ҳисобида:

- умумий тармоқдаги темир йўллар остидан – 2,0 m;

- сув қочириш иншоотлари тубидан - 1,5 m;

- ишлар тешиш усули билан бажарилганда -2,5 m;

трамвай йўллари, саноат корхоналарининг темир йўллари ва автомобиль йўллари остидан:

-ишлар очик усулда бажарилганда – 1 m;

-ишлар сиқиш, ётиқ бурғилаш усулида ёки туннель қазғич билан бажарилганда -1,5m;

-ишлар тешиш усули билан бажарилганда - 2,5m

Бунда умумий тармоқдаги темир йўллар кесишадиган жойларда ғилофдан 50m масофада кўтарманинг иккала томонидан газ қувурининг ётқизилиш чуқурлиги ер сиртидан қувурнинг тепасигача камида 2,1m бўлиши керак.

Умумий тармоқдаги темир йўлларни кесиб ўтадиган жойларда газ қузури деворининг қалинлигини ҳисобий қалинлигидан 2-3mm ортиқ қилиб олиш ва бу участкаларда барча ҳолларда муҳофаза (изоляция) қопламасининг “ниҳоятда мустаҳкамни” ишлатишни назарда тутиш зарур.

4.60. Электрлаштирилган ва электрлаштирилмаган темир йўллар, трамвай йўллари, автомобиль ўтказилиш баландлигини СНиП II-89-80 талабларига мувофиқ қабул қилиш лозим.

ГАЗ ҚУВУРЛАРИДА БЕРКИТУВЧИ ҚУРИЛМАЛАРНИНГ ЖОЙЛАШТИРИЛИШИ

4.61. Қуйидаги ҳолларда газ қувурларида беркитувчи қурилмаларни урнатишни назарда тутиш керак:

- турар-жой, жамоат ва ишлаб чиқариш биноларига ёки ёнма-ён бинолар гуруҳига кириш жойларида, ташқи газ истеъмол қилувчи қурилмалардан олдин

- ГТПга киришда, иккита ёки ундан кўп ГТПли тизимларда ҳалқа қилиб туташтирилган газ қувурларида ГТП дан чиқишда:

- кўчадаги газ қувурларидан алоҳида даҳа ва мавзеларга, турар-жой бинолари гуруҳига ёки 400 дан кўпроқ хонадон бўлган алоҳида ўйларга кирадиган шоҳобчаларда;

- газ таъминотининг хавфсизлигини ва ишончлилигини таъминлаш учун газ қувурларининг алоҳида қисмларни беркитиш мақсадида;

- сувли тўсиқларни иккита ва ундан кўп газ қузури кесиб ўтадиган бўлганда ёки сувли тўсиқнинг текисликдаги эни 75m ва ундан кўп бўлганда бир тармоқли газ қувурининг ўзида;

- умумий тармоқдаги темир йўлларни ва I ҳамда, II тоифали автомобиль йўллари кесиб ўтишда.

Қуйидаги ҳолларда беркитувчи қурилмалар ўрнатмасликка рухсат этилади:

- тақсимлаш газ қувурининг тармоғидаги беркитувчи қурилма ГТПдан, кўпи билан 100m масофада бўлса, корхоналарнинг ГТПдан олдин;

- агар йўлдан кўпи билан 1000m масофада беркитувчи қурилма ёки кесиб ўтиш жойига газ берилишини тўхтатувчи бошқа қурилмалар (линия сурма қопқоқлар, ГТП, ГТТдан кейин беркитувчи қурилмалар) бор бўлса, умумий тармоқдаги темир йўлларни ва I ҳамда II тоифадаги автомобиль йўллари кесиб ўтиш жойига беркитувчи қурилмалар ўрнатмасликка рухсат этилади.

4.62. Ташқи газ қувурларидаги беркитувчи қурилмаларни ерга ўрнатилган шкафларга ёки тўсиқларга, шунингдек биноларнинг деворларига жойлаштириш лозим.

Ер ости газ қувурларида беркитувчи қурилмаларни, одатда, қудуқларда жойлаштириш назарда тутилади.

Беркитувчи қурилмаларни кўчанинг одамлар юрмайдиган қисмида ерда тўсиқ ёки шкафларда жойлаштиришга рухсат этилади.

4.63. Беркитувчи қурилмаларни унга бемалол хизмат қилиш мумкин бўлган жойга жойлаштириш керак.

Параллел газ қувурларига ўрнатилган беркитувчи қурилмаларни хизмат кўрсатиш, йиғиш ва бўлакларга ажратишга имкон берадиган даражада бир-биридан маълум масофада ўрнатиш зарур.

4.64. Қудуқларда беркитувчи арматурани йиғиш ва бўлакларга ажратишга имкон берадиган ўрнини тўлдирувчи қурилма бўлишини назарда тутиш керак.

Қудуқда I тоифали юқори босимли газ қувурларига фланецли (лаппаксимон бирлаштирувчи) арматура ўрнатишда ўрнини тўлдирувчи қурилма ўрнига қия лаппаксимон бирлаштирувчи мослама қўйишни назарда тутиш мумкин.

Пайвандлаб бириктириш учун пўлат арматура ўрнатишда ўрнини тўлдирувчи қурилма ҳам, қия лаппаксимон бирлаштирувчи мослама ҳам керак эмас.

4.65. Қудуқларни қурилиш бораётган жойдан ва корхона худудини чегараловчи тўсиқлардан камида 2м масофада бўлишини назарда тутиш лозим. Транспорт юрмайдиган ва одамлар катнамайдиган жойларда қудуқлар қопқоғини ер сатҳидан баландроқ турадиган қилиб мўлжаллаш керак.

4.66. Бинологнинг деворига ўрнатиш мўлжалланган беркитувчи қурилмаларни эшик ўрнидан ва очиладиган дераза ўрнидан камида

қуйидагича масофада жойлаштириш керак, m ҳисобида:

- паст босимли газ қувурлари учун горизонтал бўйича - 0,5;

- ўртача босимли газ қувурлари учун горизонтал бўйича - 3;

Турар-жой бинологларида затвори-нинг герметиклиги I- тоифага кирадиган шарли жўмраклар пайвандлаб ўрнатилган бўлса, масофани 1 метрга қадар камайтириш мумкин.

- II - тоифали юқори босимли газ қувурлари учун горизонтал бўйича -5.

Беркитувчи арматура 2,2m дан баландда жойлашган бўлса, унинг тагида ёнмайдиган материаллардан ишланган зинапояли майдонча бўлишини назарда тутиш лозим.

Ушбу банддаги охириги хат бошидан бошқа талаблар, ГТП ва ГТТ бинологлари учун тааллуқли эмас.

4.67. Саноат корхоналари ва бошқа корхоналар худудидан ўтадиган ҳалқа қилиб бирлаштирилган тақсимлаш газ қувурларида ўрнатиш лойиҳалаштирилган беркитувчи қурилмаларни шу корхоналар худудидан ташқарида жойлаштириш зарур.

4.68. ГТП га кирадиган ва ундан чиқадиган газ қувурларида беркитувчи қурилмаларни ГТП дан камида 5m ва кўпи билан 100 m масофада ўрнатишни назарда тутиш лозим.

Бинологга тақаб солинган иморатларда жойлаштирилган ГТП ва шкафли ГТП ларда беркитувчи қурилмаларни ер устидан ўтказилган газ қувурларида ГТП дан камида 5 m масофада, хизмат кўрсатиш қулай бўлган жойга ўрнатишга рухсат этилади.

4.69. Сувли тўсиқлардан ўтадиган газ қувурларида 4.62 бандга мувофиқ назарда тутилган беркитувчи қурилмаларни таъминланганлик 10% бўлганда, қирғоқларда ЮСГ белгиларидан паст бўлмаган ва муз кўчиш белгисидан юқорида, тоғ дарёларида эса таъминланганлик 2% бўлганда ЮСГ белгисидан юқорида жойлаштириш керак. Бунда ҳалқа қилиб бирлаштирилган газ қувурларида беркитувчи қурилмани иккала қирғоқда, боши берк якка газ қувурларида битта қирғоқда газ келаётган томондаги қирғоқда жойлаштиришни назарда тутиш керак.

4.70. Темир йўллар кесиб ўтиладиган жойларда беркитувчи қурилмаларни қуйидагича жойлаштириш зарур:

- боши берк газ қувурларида - кесиб ўтиладиган жойдан газнинг йўли бўйлаб камида 1000 m нарида;

- ҳалқа қилиб бирлаштирилган газ қувурларида кесиб ўтиш жойининг иккала томонидан ўтиш жойидан кўпи билан 1000 m масофада.

ГАЗ ҚУВУРЛАРИДАГИ ИНШОТЛАР

4.71. Газ қувурларидаги беркитувчи қурилмалар жойлаштириладиган қудуқларни ёнмайдиган, намлик таъсирига, биологик моддалар таъсирига чидамли материаллардан яшашни назарда тутиш лозим.

Қудуқларнинг тузилиши ва материали уларга ер ости сувлари сизиб кирмаслигини таъминлаш лозим. Қудуқлар деворининг ташқи юзаси силлиқ, сувалган ва тоғ

катрони гидрокоплама материаллари билан қопланган бўлиши керак.

4.72. Газ қувурининг қудуқ девори орқали ўтадиган жойларига ғилоф кийдиришни назарда тутиш лозим.

4.73. Газ қувурларининг таянчлари, эстакадалар, осма ва вантли ўтиш жойлари ёнмайдиган материаллардан тайёрланиши керак.

4.74. Газ қувурларида компенсаторлар ҳарорат, грунтга оид ва бошқа таъсирлар туфайли юзага келадиган тифизликни камайтириш, шунингдек, арматурани ўрнатиш ёки қисмларга ажратиш қулай бўлиши учун ўрнатилади.

Газ қувурларида сальникли компенсатор ўрнатилишига йўл қўйилмайди.

Газ қувурларини лойиҳалаш ва қуришда трасса йўналишини ўзгартириш ва кўчмас таянчлар ўрнатилиши ҳисобидан қувурларнинг табиий ўзини ўзи компенсация қилишидан фойдаланиш зарур.

4.75. Назорат найлари, назорат-ўлчов нукталарининг боғланиш учлари, конденсат йиғичларнинг сув чиқарувчи найлари, гидро-зулфинлар ва арматурани механик шикастланишдан муҳофаза қилиш учун бетон, темирбетон ва бошқа заминларга гиламча тўшашни назарда тутиш зарур, заминлар унинг устиворлигини таъминлайдиган ва ўта чўкмайдиган бўлиши керак.

4.76. Газ қувуридаги иншоотнинг жойлашган ўрнини кўрсатиш учун газ қувурининг тепасига ёки унинг яқинига (бино ва иншоотлар деворига

ёки махсус белгилаш устунчаларга) кўрсаткич тахталалар ўрнатишни назарда тутиш зарур.

ҚУВУРЛАРНИ ЕМИРИЛИШДАН МУҲОФАЗА ҚИЛИШ

4.77. Пўлат газ қувурларини атроф муҳит ва дайди электр тоқлар таъсирида емирилишдан муҳофаза қилишни назарда тутиш лозим.

Ер ости газ қувурларини емирилишдан муҳофаза қилишни ГОСТ9.602-2005 талаблари, белги-ланган тартибда тасдиқланган норматив-техник хужжатлар ва ушбу бўлим талаблари асосида лойиҳалаш зарур.

Ҳимоя қопламлари учун материал 11-бўлим талабларига мос бўлиши керак.

4.78. Шаҳарлар, аҳоли яшайдиган жойлар доирасида кўчадан ўтказиладиган ер ости газ қувурларида назорат-ўлчов пунктлари ўрнатишни назарда тутиш зарур, улар орасидаги масофа кўпи билан 200m, аҳоли яшайдиган худудлардан ташқарида эса кўпи билан 500m бўлиши керак. Ҳайдаладиган ерлар лойиҳа билан белгиланади.

Бундан ташқари, газ қувурларининг электрлаштирилган транспортнинг темир изли йўллари билан кесишиш жойида (иккитадан кўп изли йўллар кесиб ўтиладиган бўлса, йўлнинг иккала томонида) чекка издан кўпи билан 20 m масофа, газ қувурлари эни 75 m дан катта сувли тўсиқларни кесиб ўтадиган ҳолларда назорат-ўлчов пунктлари ўрнатишни назарда тутиш зарур.

Газ қувурларини маҳаллалар ичида, ҳовлиларда ётқизишда, шунингдек, газ қувурлари бир-бири билан ва бошқа ер ости тармоқлари билан кесишадиган жойларда назорат-ўлчов нукталари ўрнатиш зарурлиги масаласи емирилиш шароитларига боғлиқ ҳолда лойиҳалаш ташкилоти томонидан ҳал қилинади.

4.79. Газ қувурларининг муҳофазанинг электр имкониятларини ўлчаш учун газ қувурларида беркитувчи қурилмалар, конденсат йиғгичлар ва бошқа ускуна ҳамда иншоотлардан фойдаланишга рухсат этилади.

4.80. Газ қувурларини электркимёвий муҳофаза қилишда қуйидаги ҳолларда изоляцияловчи фланецли бирикмалар (ИФБ) ўрнатишни назарда тутиш керак:

- газ қувурининг ерга ва ГТП га қарши ҳамда чиқиш жойларида, газ қувурининг бинодаги металл конструкциялар ва муҳандислик тармоқлари орқали ер билан электр жиҳатдан туташishi мумкин бўлган биноларга кириш жойида;

-газ қувурининг дайди тоқлар манбаи ҳисобланган иншоотга кириш жойида;

-газ қувурларини қисмларга бўлиш учун;

-газ қувурининг айрим қисмларини бошқаларидан электр изоляция қилиш учун. Газ қувурлари темир таянчларда ўтказилганда газ қувурлари ва таянч оралигига диэлектрик материал урнатилади.

4.81. ИФБ ни ташқи газ қувурларида кўпи билан 2,2m баландликда ўрнатиш лозим, ундан эшик ва дераза ўрниларигача бўлган масофа 4.62-бандда беркитиш арматураси учун ёки қудуқлар учун қабул қилингани каби бўлади. Қудуқларда ИФБ инвентар кўтармалар билан ИФБни шунтлаш учун қудуқдан ташқарида ўрнатиладиган боғланиш қурилмалар билан жиҳозланган бўлиши керак.

4.82. Газ қувурларининг лаппак-симон бирлаштирувчи бирикмалар учун қудуқларда доимий шунтловчи электр кўтармалар бўлишини назарда тутиш лозим.

4.83. Электр-кимёвий муҳофаза қурилмаларидан ва уларнинг боғланиш қурилмаларидан СУГ газ резервуарларигача бўлган масофани камида 5m деб қабул қилиш керак.

4.84. СУГ пўлатли резервуарларини емирилишдан муҳофаза қилиш учун ишлатиладиган протекторларни бевосита яшин тушишидан муҳофаза қиладиган асосий ерлантиргич сифатида назарда тутиш керак. Бунда РД34.21.122-90 талабларига амал қилиш лозим.

4.85. Қувурлар орасидаги пўлат тасмадан ишланган электр туташтиргичлар ва пўлат ғилофлар (тешиш усулида кийдириладиган ғилофдан ташқари) кучли муҳофаза қопламга эга бўлиши зарур.

4.86. Ер устидан ўтказиладиган газ қувурларини ҳаво таъсирида емирилишдан муҳофаза қилиш учун уларга

дастлабки икки қават бўёқ суртиб, сўнгра қурилиш бораётган жойнинг ташқи ҳаво ҳароратини ҳисобга олган икки қават бўёқ лак ёки эмаль суртиш зарур.

ПОЛИЭТИЛЕН ҚУВУРЛАРДАН ИШЛАТИЛГАН ГАЗ ҚУВУРЛАРИ

4.87. Ушбу бўлимчада келтирилган кўшимча талабларни полиэтилен қувурлардан, ер ости газ қувурлари ётқизиш ва эскиларини таъмирлашни лойиҳалашда назарда тутиш лозим (бунда буён ушбу бўлимчада алоҳида таъкидлаш ҳожати бўлмаганда тўғридан - тўғри "газ қувурлари" деб ишлатилаверади).

Ушбу бўлимчадаги талаблар, металлдан ишланган эскирган ер ости газ қувурларини уларга полиэтилен қувурлар кийдириш (ўраш) йўли билан таъмирлашда ҳам бажарилиши зарур.

Газ қувурларини лойиҳалаш ва таъмирлашда газ идорасининг белгиланган тартибда тасдиқланган норматив ҳужжатларида келтирилган талабларга ҳам амал қилиш лозим.

4.88. Газ қувурлари ётқизишда, газнинг босими ва таркибига қараб полиэтилен қувурлар ишлатиш мумкинлигини 4.90-4.91 бандларда келтирилган талабларни эътиборга олган ҳолда 12-жадвалга мувофиқ аниқлаш лозим.

Газнинг босими МПа (kgf/cm ²), кўпи билан	Полиэтилен қувурларнинг ишлатилиш соҳаси	Ўтказиш рухсат этиладиган газлар
0,3 (3)	Шаҳарлар ва бошқа аҳоли яшайдиган жойлар ҳудудида ўтказиладиган газ қувурлари, шунингдек, ерости пўлат газ қувурларини таъмирлаш учун	ГОСТ 5542-87 бўйича табиий газлар, шунингдек, таркибида ароматик ва хлорланган углеводородлар бўлмаган газ-хаво аралашмалари
0,6(6)	Қишлоқлараро газ қувурлари	Бунда ҳам

4.89. Шаҳарлар ҳудудида газ қувурлари ётқизишда ишлатиладиган полиэтилен қувурлар ўрам, ғалтак ёки барабан ҳолида (ушбу бўлимчада бундан буён узунасига ўлчанадиган қувурлар дейилади), уланадиган жойлари кам бўлиши керак.

Шу мақсадда узунлиги муайян ўлчамли, қиздиргичли муфтлар билан бириктириладиган ёки асоси яхши бўлганда учма-уч пайвандланадиган қувурлардан фойдаланишга рухсат этилади, бунда барча бириктирилган жойларни физикавий усуллар билан текшириб чиқиш зарур.

4.90. Газ қувурларини қуйидаги ҳолларда полиэтилен қувурлардан ётқизишга рухсат этилмайди:

- шаҳарлар ва аҳоли яшайдиган бошқа жойларда чўқувчанлиги II турга кирадиган грунтли ерларда;

- сейсмиклиги 6 баллдан юқори бўлган ҳудудлардаги шаҳарлар ва аҳоли яшайдиган бошқа жойларда узунлиги маълум ўлчамда бўлган қувурлардан фойдаланиш;

- ер устида, ерда, биноларнинг ичида, шунингдек, тоннеллар, коллекторлар ва каналларда;

- 4.99-банднинг 1 абзацида келтирилган сунъий ва табиий тўсиқлар орқали ўтиладиган жойларда.

4.91. Сейсмиклиги 6 баллдан юқори бўлган ҳудудларда жойлашган шаҳарлар ва бошқа аҳоли яшайдиган майдонларда ўртача зичликдаги полиэтилендан тайёрланган узунлиги бўйича ўлчанадиган қувурлар қўйма қиздиргичли муфтлар билан бириктириладиган бўлгандагина полиэтилен газ қувурлари ётқизишга рухсат этилади.

Газ қувурлари қурилиши учун ишлатиладиган полиэтилен қувурларининг ГОСТ 18599-2001 бўйича мустаҳкамлик заҳираси коэффициенти 2,5 ва ISO 4437: 2007 дан кам бўлмаслиги керак.

Полиэтилен қувурларидан қуйидаги ҳолларда газ қувурларини ётқизишга рухсат этилмайди:

- аҳоли пунктлари майдонларида, босим 0,3 МПа дан катта бўлганда;

- аҳоли пунктлари майдонларидан ташқарида, босим 0,6 МПа дан катта бўлганда;

- аромат ва хлорланган углеводород таркибли газларни ташиш учун, шунингдек СУГ суюқ фазаларларда;

- газ қувири деворининг ҳарорати фойдаланиш шароитида минус 15°C дан паст бўлганда;

Қувурларни 2,8 дан кам бўлган мустаҳкамлик запаси коэффиценти билан бирга ишлатишда, аҳоли пунктлари майдонларининг бир-икки қаватли ва коттедж турар-жой қурилишларида босими 0,3 МПа дан катта 0,6МПа гача бўлган полиэтилен газ қувурларини ётқизишга рухсат этилади.

4.92. Музлаб кўтарилиб қоладиган ерларда полиэтилен газ қувурлари мавсумий музлаш минтақасидан пастда ётқизилиши керак.

4.93. Газ қувурларининг гидравлик ҳисобини “Газ қувурларнинг гидравлик ҳисоблаш” бўлимчасига мувофиқ ишлаб чиқиш мумкин.

4.94. Паст босимли металл газ қувурларини таъмирлашда паст босимли газ қувурига ҳам гидравлик ҳисоблаш асосида полиэтилен ўртача босимли газ қувурлар кийдирилиши мумкин.

4.95. Полиэтилен газ қувурларидан бино ва иншоотларгача бўлган текисликдаги минимал масофани пўлат газ қувурлари учун қабул қилингани сингари, ушбу ШНҚ 4.13-бандининг талабларини ҳисобга олган ҳолда ШНҚ2.07.01-03 талабларига мувофиқ қабул қилиш керак.

Тор шароитларда айрим участкаларда ШНҚ 2.07.01-03 да келтирилган масофани 50 % га қадар камайтиришга рухсат этилади, бунинг учун қувурлар яқинлашган жойларда ҳар иккала томонга 5m дан масофада (паст босимлари учун 2,0m) қуйидаги талаблардан бири бажарилиши керак:

-узунасига ўлчанадиган туташмаларсиз қувурлар ишлатиш;

-қўйма қиздиргичли муфталар воситасида бирлаштирилган муайян узунликдаги қувурлардан фойдаланиш;

-муайян узунликдаги қувурларни пўлат ғилофда ётқизиш;

- 4.13- банднинг 4, 5 ва 6 - хат бошларидаги талабларга мувофиқ келадиган пўлат қувурларга алмаштириш.

Яқинлашиш жойларида полиэтилен қувурларнинг очик ётқизилган жойлари механик шикастланишдан муҳофазаланган (металл ғилофлар, тўрлар қопланган, устидан темир-бетон плита билан беркитилган ва ҳ.к.) бўлиши керак.

Таъмирланаётган паст босимли пўлат газ қувурига ўрта босимли (0,3МПа гача) полиэтилен газ қувури тортишда қувурлардан бино ва иншоотларгача бўлган минимал масофани паст босимли пўлат газ қувурлари учун белгиланган нормада қабул қилишга рухсат этилади; бунда 4.13-банддаги талабларни эътиборга олиш, полиэтилен газ қувурининг пайванд ва бошқа бирикмалари ҳамда унинг очик қисмлари бино ва иншоотлардан камида 5m масофада жойлашган бўлиши керак.

4.96. Полиэтилен газ қувурлари билан иссиқлик тармоқларидан бошқа ер ости муҳандислик коммуникациялари орасидаги вертикал бўйича текис минимал масофани пўлат газ қувурлари учун белгиланган нормалар бўйича қабул қилиш лозим. Иссиқлик тармоқлари учун бу масофа полиэтилен қувурлар полиэтиленнинг шу маркаси учун

белгилангандан юқори ҳароратгача қизиб кетмаслик шартидан аниқланиши керак.

4.97. Газ қувурини ётқизишда чуқурлик қувурнинг устигача камида 1,0m бўлишини назарда тутиш лозим.

Полиэтилен қувурлар кийдириб чўзиладиган металл газ қувурларининг ётқизилиш чуқурлиги 4.17-банддаги талабларга мос келиши, яъни пўлат газ қувурлар учун қабул қилингани каби бўлиши зарур.

4.98. Қиялиги 200% дан ортиқ бўлган жойда газ қувурлари ётқизишда зовурлар ювилиб кетишининг олдини оладиган тадбирларни назарда тутиш зарур.

Қиялиги 500% дан ортиқ бўлган жойларда газ қувурлари ётқизишга рухсат этилмайди.

4.99. Газ қувурларини умумий тармоқдаги темир йўллар, I-II тоифадаги автомобиль йўллари, катта тезликда юриладиган йўллар, умумий шаҳар аҳамиятига эга бўлган шохкўчалар ва йўллар, шунингдек текис горизонтдаги эни 25m дан ортиқ бўлган сувли тўсиқлар ҳамда III турдаги ботқоқликлар ҚМҚ3.06.08-96 бўйича таснифи) орқали ўтказишда уларга пўлат қувурлар ётқизиш керак.

Умумий тармоқдаги темир йўллар ва ўтиш жойларининг нормаларда ғилоф қоплаш кўрсатилмаган жойларидан ташқари юқорида айtilган барча жойларда пўлат газ қувурларини таъмирлашда мавжуд ғилофлар тургани ҳолда уларга полиэтилен қувурлар тортишга рухсат этилади.

4.100. Саноат корхоналарига келадиган темир йўллар, барча тоифада-

ги автомобиль йўллари (4.99-бандда айtilганлардан ташқари), трамвай йўллари, аҳоли яшайдиган жой атрофидаги маҳаллий аҳамиятга эга бўлган ва юк ташиладиган шохкўчалар ҳамда, йўллар орқали ўтадиган газ қувурларига, шунингдек коллекторлар, тоннеллар ва каналлар ҳамда қудуқларнинг девори орқали ўтказишда қувурларга металл ғилоф кийдиришни назарда тутиш лозим. Шу жойларда полиэтилен қувурлар тортилганда кўшимча ғилоф кийдиришнинг ҳожати қолмайди.

I ва II тоифадаги автомобиль йўллари ва 4.99-бандда айтиб ўтилган бошқа йўллар орқали ўтказиладиган полиэтилен қувурларда пўлат ғилоф бўлиши керак; бунда ўтиш жойларида ўртача зичликдаги пайвандсиз ҳамда бошқа бирикмаларсиз полиэтилен қувурлар ишлатилиши лозим.

4.101. Кесиб ўтиладиган жойларга газ қувурлари ётқизиш, ғилоф учларининг узунлиги, ётқизилиш чуқурлиги ва б. ушбу нормаларнинг 4.16, 4.56, 4.59-бандларида пўлат газ қувурлари учун белгиланган талабларга мос бўлиши лозим. Бунда полиэтилен газ қувурининг ётқизилиш чуқурлиги барча ҳолларда ҳам 1,0m дан кам бўлмаслиги зарур. Газ қудуқларининг деворларини кесиб ўтишда ғилоф учлари камида 5,0cm масофага чиқарилиши лозим.

4.102. Полиэтилен қувурлар ғилофларда ётқизиладиган жойларда ва ғилоф кийдирилган жойдан иккала томонга 5,0m масофада, шунингдек, улар эскирган пўлат газ қувурларига кийдирилиб ўтказиладиган жойларда полиэтилен газ қувурларида пайванд-

ланган ва бошқача усулда бириктирилган жойлар бўлмаслиги лозим. Уланмаган яхлит қувурлар ётқизишнинг иложи бўлмаганида, қувурлар қўйма қиздиргичлари бор муфталар билан бирлаштирилиши керак, баъзан учма-уч пайвандлашга ҳам рухсат этилади, лекин бунда пайванд бирикмаларни физикавий назорат усуллари билан 100% текшириш зарур бўлади.

4.103. Полиэтилен ва пўлат қувурларнинг қувурлар орасидаги жойига ишлатилаётган алоқа, телемеханика, телефон кабеллини, электрдан муҳофаза қилишнинг дренаж кабеллини ётқизишга рухсат этилмайди. Бу коммуникациялар таъмирланаётган пўлат газ қувури билан унинг ғилофи орасида қолдирилиши мумкин.

4.104. Каналсиз ётқизилган ер ости мухандислик коммуникациялари ва грунт туркуми аниқланмаган йўллари кесиб ўтишда, шу жумладан қишлоқ аҳоли пунктлари худудидан газ қувурлари ётқизишда қувурларга ғилоф зарурлиги ва уларнинг қурилмаси масаласини лойиҳалаш ташкилоти ҳал қилади.

Бунда асбоцемент ёки полиэтилен қувурлардан ғилоф қилишга рухсат этилади, қувурларнинг йўл остидан ўтказилиш чуқурлиги камида 1,5m бўлиши зарур.

4.105. Полиэтилен газ қувурлари арматура ва ускуналар пўлат газ қувурлари учун назарда тутилгани каби бўлиши керак. Грунтда (қудуқсиз) полиэтилен жўмрақларни ғилофда ёки бошқа муҳофаза қурилмасида, тагига юмшоқ материал солиб жойлаштиришга рухсат этилади.

4.106. Газ қувурларининг биноларга кирадиган жойлари, одатда, пўлат қувурлардан ишланган бўлиши лозим. Бино пойдеворидан полиэтилен газ қувуригача бўлган масофа паст босимли газ учун камида - 1,0m, ўртача босимли газ учун – 4,0m бўлиши зарур.

Полиэтилен қувурларни ГТПга ва комбинациялашган (мураккаб) босим ростлагичларига уланадиган жойгача цоколдан киритишга, шунингдек, полиэтилен қувурларни ер устидан ўтадиган металл газ қувурларига улаш рухсат этилади, бунда полиэтилен қувурнинг чиқиш жойи ер сиртидан 0,8 m баландликда бўлиши ҳамда у бирикиш тугуни билан биргаликда металл ғилофга ўралган бўлиши керак. Цоколдан кириш жойининг тузилиши лойиҳада ёки шу газ идорасининг нормалида белгилаб қўйилган бўлиши лозим.

4.107. Битта зовурга иккита ва ундан ортиқ полиэтилен газ қувурларини, шунингдек, полиэтилен қувур билан пўлат газ қувурини биргаликда ётқизишга рухсат этилади. Газ қувурлари орасидаги масофа уларни монтаж қилиш ва таъмирлашга имкон берадиган бўлиши керак.

4.108. Полиэтилен қувурларни бири-бири билан пайвандлаб бириктиришни назарда тутиш лозим.

Белгиланган тартибда тасдиқланган идора норматив хужжатларидаги талабларга мувофиқ, полиэтилен қувурларни бирлаштиришнинг бошқа усулларида ҳам фойдаланишга рухсат этилади.

4.109. Босими 0,6 МПа гача бўлган полиэтилен газ қувурларини пўлат

газ қувурлари билан бирлаштирадиган жойларни ажраладиган (фланецли) ва ажралмайдиган (одатдаги оғзи кенгайтирилиб бириктирилган) қилиш мумкин.

Қисмларга ажраладиган бирикмаларни қудуқларда, ажралмайдиган бирикмаларни - ерда ёки қудуқларда жойлаштириш керак.

Сурма қопқоқсиз ва компенсаторларсиз якка фланецли бирикмаларни бевосита грунтга металл ғилофда жойлаштиришга рухсат этилади.

Одатдаги қисмларга ажралмайдиган бирикмаларни босими 0,3МРа дан ошмайдиган газ қувурларига ўрнатишни назарда тутиш лозим.

4.110. Полиэтилен газ қувурларига шохобчаларни полиэтилендан ясалган бириктириш деталлари ёрдамида ёки пўлат қувурлар воситасида бириктириш зарур. Ўзаро туташтирувчи пўлат қувурнинг узунлиги камида 0,8m бўлиши керак.

4.111. Бир хил диаметрли полиэтилен қувурлардан бошқа диаметрли қувурларга ўтишда, шунингдек, газ қувурларининг бурилиш жойларида полиэтилендан ясалган бириктириш деталларини қўйиш зарур.

Полиэтилендан ясалган туташтирувчи деталлар бўлмаганида қишлоқлараро газ қувурларининг бурилиш жойларида, агар қувурнинг диаметри 63mm ва ундан кам бўлса, радиуси ташқи қувур диаметридан камида 25 бўлган эластик бурилиш қилишга рухсат этилади.

Диаметри 63mm гача бўлган паст босимли газ қувурлари учун полиэтилен қувурларида камида 3,0 диаметр радиусли бурилишлар

қилишга рухсат этилади, бунда қувурларни белгиланган тартибда тасдиқланган технология бўйича қайноқ ҳолда буқиш зарур.

4.112. Газ қувурлари темир йўллар, трамвай йўллари, автомобиль йўллари, каналлар, коллекторлар ва тоннелларни кесиб ўтишда полиэтилен газ қувурларининг металл ғилофларининг бир учида назорат найчалари чиқариб қўйишни назарда тутиш лозим, полиэтилен қувурларнинг ердан чиқарилган жойларида, тикка ер усти қисмларида, қисмларга ажраладиган бирикмаларнинг қудуқсиз жойлашган жойларида ва устига полиэтилен қийдирилиб тортилган газ қувури бўлимининг бир учида ҳам назорат найлари ўрнатиш керак. Пайванд бирикмаларсиз қувур тортилганда ва бўлимнинг узунлиги 150m дан катта бўлмаганда назорат найи ўрнатмасликка рухсат этилади.

4.113. Полиэтилен газ қувурларини қояли ерларида, чўқувчанлиги I ва II турдаги ерларда, ўртача ғовакли ва шағал аралашган (IV тоифадаги) ерларда, шунингдек, пўлат газ қувурларини таъмирлашга полиэтилен қувурларни очиқ жойларга ётқизишда газ қувурлари остига қумли ердан ёки йирик заррачалари (кўпи билан 2,0mm) бор ғовакмас грунтдан камида 10cm қалинликда тўшаш ва устидан худди шу грунтдан камида 20cm қалинликда солиш керак бўлади.

4.114. Аҳоли яшайдиган жойлардан ташқарида полиэтилен газ қувурларининг йўлини белгилаш учун бир-биридан кўпи билан 500m масофада, шунингдек, бурилишлар-

да, шоҳобчалар ажралган жойларда ва назорат найлари жойлашган жойларда билдирувчи белгилар ўрнатишни ёки газ қузури бўйлаб кесими $2,5-4,0\text{mm}^2$ бўлган изоляцияланган (қопламали) алюминий ёки мис сим ётқизишни назарда тутиш лозим.

Газ қузури ўтган йўлни белгилаш учун изоляцияланган (қопланган) симдан фойдаланилганда билдирувчи белгиларни симнинг ердан чиқарилган жойларига ва назорат найлари ўрнатилган жойларигагина ўрнатишга рухсат этилади.

Билдирувчи белгиларни газ қузури ўқидан 1m масофада газнинг йули бўйлаб ўнг томонга жойлаштириш мумкин.

4.115. Газ қувурларини полиэтилен қувурлардан ётқизишни лойиҳалашда уларнинг илониши шаклида ётқизилиши, шунингдек, қувур материални ва пайванд бирикмаларни сифатини назорат қилиш мақсадида озроқ кесиб олиш мумкинлигини назарда тутиб, қувурлардан заҳира назарда тутилиши лозим.

4.116. Полиэтилен қувур кийдириб тортиш йўли билан таъмирланадиган газ қувурлари алоҳида қисмлар (секциялар) билан чегараланган бўлиши, уларнинг полиэтилен қувур билан пўлат қувур бирлашган учлари текислаб беркитилиши лозим. Текислаб беркитиш усули лойиҳада кўрсатилади.

Шундай уланадиган қисмларнинг узунлиги ўрамдаги (барабандаги) яхлит қувурларнинг узунлигини ҳисобга олган ҳолда белгиланади ва 150m дан кам бўлмаслиги керак.

Газ қузури ўтадиган жойнинг маҳаллий шароитларига, газ қузури таъмирлашнинг қабул қилинган технологиясига, қуришларнинг зичлиги ва қаватлилигига ҳам бошқаларга боғлиқ равишда қуйидаги шартлар бажарилганда, секцияларнинг узунлигини 500m гача оширишга рухсат этилади:

- пайванд бирикмалари кам бўлган камида (3 донагача) қувурлар ишлатиш;

- қуйма қиздиргичли муфтлар билан бириктириладиган муайян ўлчамдаги қувурлар ишлатиш;

- учма-уч пайвандлаб бириктирилган муайян узунликдаги қувурлар ишлатиш, бунда пайванд бирикмаларни назоратнинг физик усуллари билан текшириб кўриш шарт.

Катта узунликдаги секциялар учун газ чиқаётганлигини билдирувчи сигнализаторлар ўрнатиш тавсия этилади.

4.117. Металл газ қувурларини қайта тикланаётган секцияларни бириктириш жойларида, бир хил диаметрдаги қувурлардан бошқа диаметрли қувурларга ўтишда, тройниклар ўрнатишда, қисмларга ажралмайдиган бирикмалар ўрнатишда, бурилишларда, шунингдек, пўлат газ қувурларининг полиэтилен қувурлар тортишга имкон бермайдиган четки қисмлари да полиэтилен қувурларни очик (пўлат газ қузуридан ташқарида) ётқизишга рухсат этилади.

4.118. Шаҳарлар худудидан ўтказилган, таъмирланадиган газ қувурларининг янгидан лойиҳаланадиган ва очиқ қисмларида шу жойдан газ қувири ўтганлиги сабабли эҳтиёт бўлиш лозимлигини огоҳлантирадиган белгилар, масалан, газ қувурининг тепасидан 0,25м масофада ювилиб кетмайдиган "Газ" сўзи ёзилган полиэтилен сигнал лентаси қўйишни назарда тутиш зарур. Мухандислик коммуникациялари ўтказилган кесиб ўтиладиган жойларда бу талабни бажариш мажбурийдир.

Полиэтилен газ қувурларининг 1,0м дан камроқ чуқурликда жойлаштирилган ва йўллар остидан ўтказилган очиқ қисмлари ер ишларини бажаришда шикастланишдан муҳофаза қилинган бўлиши керак.

Муҳофаза қилиш усули лойиҳада кўрсатилади.

4.119. Полиэтилен қувурларнинг таъмирланаётган пўлат газ қувурининг ички диаметрига нисбатан максимал ташқи диаметрини камида қуйидагича олиш зарур;

- пайванд бирикмаларсиз ўрамлардан фойдаланилганда – 20mm дан кичик;

- алоҳида қувурлардан пайвандлаб тайёрланган ўрамлардан фойдаланилганда - 40 mm дан кичик.

4.120. Пўлат газ қувурларини таъмирлашда полиэтилен газ қувурларининг орасига қўйиладиган пўлат

қистирмалар, кириш жойларидаги ва бошқа металл қисмларининг электрохимий коррозияланишдан муҳофаза қилишни лойиҳада назарда тутиш лозим.

Таъмирланаётган пўлат газ қувурини фаол муҳофаза қилиш зарурлиги масаласини газ қувури ўтадиган йўл шароитига, биргаликда муҳофазалаш мавжудлигига, унинг бошқа ер ости иншоотларига таъсирига, газ қувурининг техник ҳолатига ва бошқа омилларга боғлиқ равишда лойиҳалаш ташкилоти ҳал қилади.

5. ГАЗНИ ТАРТИБЛАГИЧ ПУНКТЛАРИ (ГТП) ВА ГАЗНИ ТАРТИБЛАГИЧ ҚУРИЛМАЛАРИ (ГТҚ)

5.1. Газ таъминоти тизимларида газнинг босимини пасайтириш ва уни белгиланган даражада сақлаб туриш учун ГТП ёки ГТҚ бўлишини назарда тутиш лозим.

Газ босимини ростлашнинг сақлаш қурилмаси бор комбинациялашган мураккаб тартиблагичларидан фойдаланишга рухсат этилади.

ГТП НИНГ ЖОЙЛАШУВИ

5.2. Вазифага ва техник жиҳатдан мақсадга мувофиқлигига қараб ГТП ни қуйидаги жойларга ўрнатишни назарда тутиш лозим:

- бинолар ёнига қурилган ёрдамчи биноларга;

- бир қаватли ишлаб чиқариш бинолари ёки қозонхоналар ёнига;

- тақаб қурилган биноларга;

ШНК 2.04.08-13 - 50 – бет.

- алоҳида турган биноларга;

- газлаштирилган биноларнинг ташқи деворларига ёки ёнмайдиган материалдан ишланган алоҳида турган таянчларга ўрнатилган шкафларга;

- ўтга чидамлилиги I ва II даражали бўлган газлаштириладиган ишлаб чиқариш биноларининг ёнмайдиган иссиқлик сақловчи қопламаларида;

- агар иқлим шароитлари технологик ускуналар ҳамда назорат-ўлчов асбобларининг нормал (паспорт маълумотларига мос ҳолда) ишлашига имкон берадиган бўлса, саноат корхоналари ҳудудида айвончаларда атрофи тўсилган майдончаларга.

ГТПни турар-жой ва жамоат бинолари (ишлаб чиқариш таснифидаги бинолардан ташқари) ёнига қурилган биноларга, шунингдек, ҳар

қандай бинонинг ертўласига жойлаштириш таъқиқланади.

5.3. Аҳоли яшайдиган жойларда алоҳида турадиган ГТПни (шу жумладан шкафга ва таянчларга ўрнатиладиганларни) яшил ўсимликлар орасига, турар жой кварталларининг ичида 13-жадвалда кўрсатилганидан кам бўлмаган масофада жойлаштириш зарур.

Саноат корхоналари ва бошқа ишлаб чиқариш таснифидаги корхоналар ҳудудида ГТП ни СНИП II-89-80 талабларига мувофиқ жойлаштириш лозим.

Тор шароитларда айрим участкаларда келтирилган бино ва иншоотлардан масофани 30% га қадар камайтиришга рухсат этилади, бунда ГТПнинг газ бериш қуввати $10000\text{m}^3/\text{h}$ ошмастлиги керак.

ГТП ўрнатиладиган жойдан асосий биноларгача бўлган масофа чекланмайди.

13-жадвал

Босим	Аҳолида турган ГТПдан қуйидаги бино ва иншоотларгача горизонтал бўйича масофа, m			
	Бино ва иншоотлар	Темир йўллар ва трамвай йўллари (энг яқин изгача)	Автомобиль йўллари (чеккасигача)	Ҳаводан электр узатиш симлари
0,6 (6,0) гача	10	10	5	Таянч баландлигига нисбатан камида 1,5
0,6 (6,0) дан 1,2 (12,0) гача	15	15	8	Бу ҳам
ЭСЛАТМА: 1. Масофани бино ёки ГТП шкафининг ташқи деворидан, ускуналар очик майдончага жойлаштирилганда, тўсиқ четидан ҳисоблаш керак. 2. Жадвал талаблари алоҳида турган бинолар ёки алоҳида турган таянчлар шкафларида жойлашган газ сарфини ҳисобга олиш узелларига ҳам тааллуқли. 3. Газнинг босими 0,3 МПа гача бўлганда алоҳида турувчи ГТП дан бино ва иншоотгача бўлган масофа меъёрланмайди.				

5.5. Газнинг кириш босими 0,6МПа (6,0 kgf/cm²) бўлган ГТП ни оловга чидамлилик даражасини I ва II бўлган ишлаб чиқариш биноларнинг Г ва Д тоифадаги хоналари ёнига, шунингдек, газлаштириладиган қозонхоналар, хаммомлар, кирхоналар, кимёвий тозалаш корхоналари ва шунга ўхшаш бошқа объектларнинг алоҳида турган бинолари ёнига жойлаштириш мумкин. Газнинг кириш босими 0,6МПа (6,0kgf/cm²) дан юқори бўлган ГТПни ўтга чидамлилик даражаси камида I ва II бўлган ишлаб чиқариш бинолари ва қозонхоналарнинг технология шароитларига кўра, шу босимдаги газдан фойдаланиш зарур бўлган Г ва Д тоифадаги хоналари ёнига жойлаштиришга рухсат этилади. ГТП жойлаштириладиган ёрдамчи бинолар асосий бинонинг газ ўтказмайдиган орқа томонидаги яхлит деворига туташтирилган бўлиши керак. Ёнига ёрдамчи бино қуриб ГТП жойлаштириш мўлжалланган ишлаб чиқариш биноларининг ўтга чидамлилик даражаси ва хоналарининг портлаш ёнишга чидамлилик тоифаси юқорида кўрсатилганидек бўлиши зарур. Шу биноларга тақаб қурилган ГТП да газнинг кириш босими 0,6МПа (6,0kgf/cm²) дан кўп бўлмаслиги лозим.

5.6. Шкафли ГТПни оловга чидамлилик даражаси камида III даражали бўлган газлаштириладиган ишлаб чиқариш биноларининг (шу жумла-

дан қозонхоналарнинг), қишлоқ хўжалик корхоналари, ишлаб чиқариш таснифидаги маиший хизмат корхоналари биносининг ташқи деворига (ёнувчан иситгичли ва металл қопламли панеллардан қурилган деворлардан ташқари) ўрнатиш мумкин, бунинг учун газнинг ГТПга киришдаги босими 0,6МПа (6,0kgf/cm²) гача бўлиши керак.

Шкафли ГТПни бино деворига ўрнатишда шкафдан дераза, эшикларгача горизонтал бўйича масофа газнинг киришдаги босими 0,3МПа (3,0kgf/cm²) бўлганда камида 3,0m, газнинг киришдаги босими 0,3МПа дан 0,6МПа гача (6,0kgf/cm²) бўлганда камида 5,0m бўлиши керак, вертикал бўйича шкафдан дераза ўрнигача бўлган масофа камида 5,0m бўлиши лозим.

Газнинг ГТПга киришдаги босими 0,3МПа (3,0kgf/cm²) бўлганда ГТП шкафларини турар - жой биноларининг деворига ўрнатишга рухсат этилади.

Бунда ГТП шкафидан дераза, эшик ва б. гача бўлган масофа камида 3,0m бўлиши зарур.

Уйдаги ростлагичлардан дераза, эшик ва б. ўрнигача бўлган масофани 1,0m гача қисқартиришга рухсат этилади.

Шкафли ГТП ва уй ростлагичларини балконлар тагига ўрнатишга рухсат этилмайди.

Аҳоли яшайдиган пунктлардан ташқарида ГТП шкафларини шамоллатиладиган тўсиқларда ёнмайдиган материаллардан 1,6m баландликда ўрнатиш тавсия этилади.

5.7. ГТПнинг алоҳида турувчи бинолари бир қаватли ва ўтга чидамлилиқ даражаси I ҳамда II даражада бўлиб, томи бирлаштирилган бўлиши керак. ГТП барча хоналарининг ғишт девор ва пойдеворларининг бир - бирига туташган четлари тишлатилиб ишланган бўлиши лозим.

ГТП хоналарини бир - биридан ажратувчи деворларини I турдаги ёнғиндан муҳофазаланган ва газ ўтказмайдиган қилиб ишлаш зарур. Ђиштдан терилган ажратувчи деворларни иккала томонидан суваш лозим.

Ёрдамчи хоналардан бинодан ташқарига чиқиш учун технологик хоналар билан боғланмаган алоҳида эшик бўлиши керак.

Ажратувчи деворларда, шунингдек, ГТП билан туташ биноларнинг деворларида мўрилар ҳамда шамоллатиш каналлари қилишга рухсат этилмайди.

Алоҳида турган, асосий биноларга тақаб солинган ГТП ростлагичлар хонаси А тоифадаги бинолар учун белгиланган СНиП2.09.02-85 ва ШНК2.01.02-04 талабларига жавоб берадиган бўлиши зарур.

5.8. ГТП хонасини иситиш зарурлигини иқлим шароитларига, ўтказилаётган газнинг намлигига ва ишлатилаётган ускуналарнинг конструкциясига ҳамда назорат-

ўлчов асбобларининг тузилишига боғлиқ ҳолда аниқлаш лозим.

Иссиқлик ташувчининг максимал ҳарорати 130⁰ дан юқори бўлмаслиги, газ ускуналари ҳамда НЎА жойлашган хоналарда ҳаво ҳарорати камида +5⁰ С бўлиши керак.

ГТПга маҳаллий иситгич ўрнатишда иситиш қурилмасини изоляцияланган, ташқарига мустақил эшиги бўлган хонага жойлаштириш зарур, бу хона технологик хоналардан, шунингдек, ГТПнинг бошқа хоналаридан газ ўтказмайдиган, ўтга чидамлилиқ чегараси камида 2,5 соат бўлган яхлит деворлар билан ажратилган бўлиши лозим.

Иситиш қурилмасига газ келадиган қувурда ва иситиш тизимининг қувурларида ростлагичлар турган бино деворларидан ўтиш жойларида газ киришга имконият бермайдиган сальникли зичлагичлар ҳамда бошқа турадаги зичлагичлар бўлиши зарур.

5.9. Шкафли ГТПни иситиш учун портлаш-ёнғин чиқиш хавфсизлиги таъминланган тақдирда газ горелкаларидан фойдаланишга рухсат этилади.

5.10. ГТПнинг барча хоналарида табиий ва сунъий ёритилишни, доимо ишлаб турадиган, ҳавонинг 1 соатда камида уч марта алмашинишини таъминлайдиган табиий шамоллатиш бўлишини назарда тутиш лозим.

ҚМҚ2.04.05-97 нинг 7, 6 – бандидаги ҳавони қабул қилиш ва чиқариб ташлаш қурилмалари орасидаги горизонтал бўйича масофага ҳамда вентиляция тизимига доир талаблар ГТП биноларига тааллуқли эмас.

ГТҚ нинг ЖОЙЛАШУВИ

5.11. ГТҚ ни газнинг кириш босими кўпи билан 0,6МПа (6,0kgf/cm²) ва ростлаш линияси кўпи билан иккита бўладиган қилиб лойиҳалаш лозим.

Агар агрегатнинг заводда тайёрланган конструкциясида назарда тутилган бўлса, ГТҚни ҳар қайси агрегатда жойлаштиришга рухсат этилди. Бу ҳолда ГТҚ сони чекланмайди.

5.12. Газлаштириладиган биноларда ГТҚ, одатда, қозонхона ва цехларнинг газдан фойдаланадиган агрегатлари турадиган хоналарда газ қувури кирган жойга яқин жойларга ёки шу хоналар ёнидаги ҳамда улар билан очиқ туташган ва ҳаво 60 минутда камида уч марта алмашинадиган хоналарга жойлаштириш керак.

ГТҚни А ва Б тоифадаги хоналарга жойлаштиришга рухсат этилмайди.

ГТҚни автоматик ёнғин ўчириш тизими ва ишлаб чиқариш талабларига жавоб берадиган, узлуксиз ишлайдиган оқава-сўрма шамоллатиш билан жиҳозланган такдирда "В" тоифадаги хоналарга ҳам жойлаштиришга рухсат этилади.

Шкафли ГТҚни бевосита қозонхоналарга ёки цехларнинг газдан фойдаланадиган агрегатлари бор хоналарига жойлаштиришга рухсат этилади. Бу ҳолда ГТҚнинг яхлит эшиклари ва ён деворлари олинадиган ҳамда тўрсимонига алмаштирилади. Шкафда НЎА бор ускуналарни жойлаштириш ГТҚ сифатида, шкафнинг ўзи эса ГТҚнинг тўсиғи сифатида қаралади.

ГТҚ қурилмалари механик шикастланишдан муҳофазаланган, ГТҚ жойлаштирилган жой эса ёритилган бўлиши керак.

ГТҚни зинапоялар остига жойлаштиришга рухсат этилмайди.

5.13. Газни битта ГТҚдан битта бинонинг бошқа хоналарида жойлашган ва битта корхона худудидаги алоҳида турган бинолардаги газдан фойдаланадиган агрегатларга беришга рухсат этилади; бунинг учун шу агрегатлар газнинг бир хил босим режимда ишлайдиган ва агрегатлар турадиган хонага газ хизмати ходимлари кечакундуз кира оладиган бўлишлари лозим.

ГТП ва ГТҚ УСКУНАЛАРИ

5.14. ГТП ва ГТҚда қуйидагилар: филтър, сақловчи беркитиш клапани (СБК), газ босими ростлагичи, сақловчи чиқариш клапани (СЧК), беркитувчи арматура, назорат-ўлчов асбоблари (НЎА), зарур бўлганда газ сарфини ҳисобга олиш асбоблари, шунингдек, айланма газ қувурлари (байпаслар) қурилмаси бўлишини назарда тутиш керак. Шкафли ГТПларда СЧКни шкаф ташқарисига ўрнатишга рухсат этилади.

Ишлаб чиқариш шароитларига кўра газ узлуксиз берилиши лозим бўлса, саноат корхоналарининг ГТП ва ГТҚда СБК ўрнатишни мўлжалламаслик ҳам мумкин.

Бундай ҳолларда газ босимининг рухсат этилган чегарадан ортиб ёки камайиб кетганлиги ҳақида хабар

берувчи сигнализация ўрнатиш зарур.

Агар корхонага газ ГТП орқали бериладиган бўлса ва газ қувурининг ГТПдан ГТҚгача бўлган узунлиги 1000 m дан ортиқ бўлмаса, у ҳолда ГТҚда филтрлар ўрнатишни назарда тутмаслик мумкин.

5.15. Айланма газ қувурида (байпасда) кетма-кет жойлашган иккита беркитиш қурилмаси жойлаштиришни назарда тутиш лозим.

Айланма газ қувурининг диаметри газ босими ростлагичи клапанининг эгари диаметридан кичик бўлмаслиги зарур.

Газнинг кириш босими 0,6МПа дан ($6,0\text{kgf/cm}^2$) катта ва газ ўтказиш қобилияти $5000\text{m}^3/\text{h}$ дан юқори бўлган ГТП учун байпас ўрнига қўшимча захира ростлаш линияси ўтказишни назарда тутиш лозим.

5.16. ГТП ва ГТҚда босим ростлагичини истеъмолчилар сарфлайдиган газнинг ҳисобий максимал миқдори ва талаб қилинадиган босим фарқи асосида танлаш керак. Босим ростлагичининг энг катта босим чегарасини газнинг ҳисобий максимал сарфидан 15-20% ортиқ қабул қилиш лозим.

Саноат корхоналарининг ГТПда газнинг максимал ҳисобий сарфи $50000\text{m}^3/\text{h}$ бўлганда ростловчи қурилма сифатида ростловчи клапанлар ишлатишга рухсат этилади.

5.17. СКБни босим ростлагичидан олдинда ўрнатишни мўлжаллаш керак.

СЧКни босим ростлагичидан кейин, газ сарфини ўлчагич бор бўлса, шу ўлчагичдан кейин ўрнатишни назарда тутиш зарур.

СЧКдан олдин беркитувчи қурилма бўлишини мўлжаллаш керак.

5.18. СЧК ишлаши мумкин бўлган энг катта босимни Давлат техника назорат тасдиқлаган "Босим остида ишлайдиган идишларнинг тузилиши ва уларни хавфсиз ишлатиш Қоидалари"да келтирилган талаблар асосида текшириб кўриш керак.

СЧК чиқариб юбориши лозим бўлган газ миқдорини қуйидагича аниқлаш зарур:

- босим ростлагичидан олдин СБК бўлганида - ушбу формуладан:

$$Q > 0,0005Q_d; \quad (17)$$

бунда,

Q - СЧК бир соат давомида чиқариб юбориш лозим бўлган газ миқдори, m^3/h (0°C ва $0,10132\text{МПа}$ босимда);

Q_d - босим ростлагичининг ҳисобий ўтказиш қобилияти (0°C ва $0,10132\text{МПа}$ босимда).

Босим ростлагич олдида СБК бўлмаганида, қуйидаги формулалар бўйича аниқланади:

-золотникли клапанлари бор босим ростлагичлари учун,

$$Q > 0,01 \cdot Q_d; \quad (18)$$

- электрон ростлагичли ростловчи клапанлар учун,

$$Q > 0,002 \cdot Q_d; \quad (19)$$

ГТП (ГТҚ)да бир-бирига параллел равишда бир неча босим ростлагичлари ўрнатиш зарур бўлганда СЧК чиқариб юбориши керак бўлган газнинг миқдорини қуйидаги формуладан аниқлаш лозим:

$$Q^1 > Q \cdot n; \quad (20)$$

бунда,

Q^1 - СЧК бир соат давомида чиқариб юбориши лозим бўлган газнинг умумий миқдори, m^3/h ($0^\circ C$ ва $0,10132 MPa$ да);

Q - газ босими ростлагичларининг сони, дона;

n - СЧК бир соат давомида ҳар қайси ростлагичдан чиқариб юбориши лозим бўлган газ миқдори, m^3/h ($0^\circ C$ ва $0,10132 MPa$ да);

5.19. ГТҚ ва ГТП да газнинг кириш ва чиқиш босими ҳамда ҳароратини кўрсатувчи ва қайд қилувчи асбоблар ўрнатишни назарда тутиш зарур. Шкафли ГТПда қайд қилувчи асбоблар ўрнатишни мўлжалламаслик ҳам мумкин.

Газ сарфи ҳисобга олинмайдиган ГТП ва ГТҚда ҳароратни ўлчаш учун қайд қилувчи асбоб бўлишини назарда тутмаслик ҳам мумкин.

АСУТП ва ТМ таркибига кирувчи ГТПда, шунингдек, бошқа ГТҚ ва ГТПда уларнинг функционал вазифаси ҳамда газ таъминоти тизимида жойлашган ўрнига қараб маҳаллий газ назорати органлари билан келишилган ҳолда газ босимини қайд

қилувчи асбоблар ўрнатмасликка рухсат этилади.

5.20. ГТП ва ГТҚ да пуфлаб тозалаш ва чиқариб юбориш қувурлари бўлишини назарда тутиш лозим.

Пуфлаб тозалаш қувурларини қуйидагича жойлаштириш керак:

-кирувчи газ қувурида биринчи беркитувчи қурилмадан кейин;

- айланма газ қувурида (байпасда) иккита беркитувчи қурилмалар орасида;

- газ қувурининг профилактик кўздан кечириш ва ремонт ишлари учун беркитиб қўйиладиган ускунали қисмларида.

Тозалаш қувурининг шартли диаметри камида 20 mm бўлиши керак.

Бир хил босимли тозалаш қувурларини умумий тозалаш қувурига бирлаштиришга рухсат этилади.

СЧКдан газни олувчи чиқариб юбориш қувурининг шартли диаметри клапаннинг чиқиш найининг шартли диаметрига тенг, лекин 20 mm дан кам бўлмаслиги керак.

Пуфлаб тозалаш ва чиқариб юбориш қувурларини ташқарига газнинг тарқалиши учун хавфсиз бўлган жойга чиқариш керак, у бино пештоқидан камида $1,0 \text{ m}$ баландда бўлиши лозим.

Пуфлаб тозалаш ва чиқариб юбориш қувурларида бурилишлар сони энг кам бўлиши керак. Бу қувурларнинг учларида ёғин-сочинларнинг қувурларга тушиши-

нинг олдини оладиган қурилма бўлиши зарур.

5.21. Шкафли ГТП СЧК дан ва таянчларга ўрнатиладиган комбинациялашган босим ростлагичларидан газ олувчи қувурларни ер сатҳидан камида 4,0m баландликда, шкафли ГТП ва мураккаблашган босим тартиблагичлари бино деворига жойлаштирилганда эса, бино пештоқидан 1,0m баландда чиқариш зарур.

5.22. ГТПнинг портлаш ҳавфи бор зонали биносида жойлаштирилган электр сигналли НЎА ва электр ускуналарни портлашдан муҳофаза қилишни назарда тутиш лозим.

Портлашдан муҳофаза қилинмаган электр сигналли НЎАни портлаш ҳавфи бор зонадан ташқарида, ёнмайдиган материалдан тайёрланган беркиладиган шкафда (кутида) жойлаштириш керак, уларни ГТПнинг газ ўтмайдиган ва ёнғиндан муҳофаза қилинган деворига тақаб қурилган алоҳида ГТП хонасида жойлаштириш ҳам мумкин.

Бу хонага импульсли газ қувурларини ажратгич қурилмалар орқали киритишни мўлжаллаш керак, бу қурилмаларнинг конструкцияси НЎА хонасига газ киришига йўл қўймайдиган бўлиши лозим, бу қурилманинг ўрнига ҳар қайси импульсли газ қувурида тешигининг диаметри кўпи билан 0,3mm бўлган дроселлаш шайбалари ўрнатиш ҳам мумкин.

Импульсли газ қувурларида дроселлаш шайбаларини газ сарфини ўлчагичга ўрнатиш мумкин эмас.

Импульсли газ қувурлари НЎА хонасини ажратиб турадиган девор орқали ўтган жойларда газ киришга йўл қўймайдиган сальник (мустаҳкамловчи халқали) зичлагичлар ёки бошқача зичлагичлар қўйишни назарда тутиш лозим.

5.23. ГТП ва ГТҚ ускуналарини жойлаштиришда йиғиш хизмат кўрсатиш ва таъмирлаш учун ускуна олдига бемалол бориладиган бўлишини назарда тутиш лозим.

ГТП хонасига кириладиган асосий йўлакнинг ва ГТҚ га хизмат кўрсатиладиган йўлакнинг кенглиги энг камида 0,8m бўлиши зарур.

Баландлиги 1,5m дан юқорида жойлашган ускуналарга хизмат кўрсатиш учун тутқичли зинапоёлари бор майдончалар бўлишини лойиҳалаштириш лозим.

ГТП газ қувурларини ГОСТ14202-69 га мувофиқ бўйлаш керак.

Йўлларда (каналларда) арматура, ускуналар, шунингдек, фланецли ва резьбали бирикмалар ўрнатишга рухсат этилмайди.

5.24. ГТП нинг кириш ва чиқиш газ қувурларини, одатда, ер устидан биноларнинг ташқи девори орқали ғилоф кийдирилган ҳолда ўтказишни назарда тутиш лозим.

Ер ости кириш ва чиқиш газ қувурларини ётқизишда 4-бўлим талабларига амал қилиш керак.

**МУРАККАБ
ТАРТИБЛАГИЧЛАРНИ
ЖОЙЛАШТИРИШ**

5.25. ГТПнинг электр ускуналари ва электр билан ёритилишини ЭЎҚ талабларига ва ушбу бўлимдаги қўшимча кўрсатмаларга мувофиқ лойиҳалаш зарур.

Аҳоли яшайдиган жойлардаги ГТПнинг электр таъминотини ишончлилиги жиҳатдан 3-тоифага киритиш лозим.

Саноат корхоналарида ГТП электр таъминотининг ишончлилиги асосий ишлаб чиқаришга қараб аниқланиши керак.

5.26. ГТП учун II тоифадаги яшиндан муҳофаза қилинмаси бўлишини назарда тутиш керак. Яшиндан муҳофаза қилишни лойиҳалаштиришда РД 34.21.122-90 талабларига амал қилиш лозим.

5.27. ГТП биносига электр билан таъминлаш ва алоқа тармоқларини II тоифадаги яшиндан муҳофаза қилиш объектларидаги сингари кабель билан киритишни назарда тутиш керак.

5.28. Телефон алоқа мавжуд бўлса, телефон аппаратини ростлагичлар турган хонадан ташқарида ёки бинонинг ташқарисида бекиладиган кутида ўрнатишни мўлжаллаш лозим.

Телефон аппаратини ростлагичлар турган хонанинг бевосита ўзида портлашдан муҳофаза қилинган ҳолда ўрнатишга рухсат этилади.

5.29. Мураккаб газ босими тартиблагичларини ёнмайдиган материаллардан ясалган таянчларга ёки ўтга чидамлилиқ даражаси камида III - IIIа бўлган газлаштирилган биноларнинг ташқи деворларига ўрнатиш керак, уларни металл қопланган ва орасига ёнувчан иситгич солинган панелли деворларга ёки биноларнинг ичига (турар-жой бинolari ва ишлаб чиқариш хусусиятига эга бўлмаган бинолардан ташқари) ўрнатишга рухсат этилмайди.

Мураккаб босим тартиблагичига газнинг кириш босими қуйидагилардан катта бўлмаслиги керак:

- турар-жой бинolari ва ишлаб чиқариш хусусиятига эга бўлмаган жамоат бинolari учун – газлаштирилган биноларнинг деворига ўрнатилганда 0,3МПа (3,0kgf/cm²), алоҳида турган таянчга ўрнатилганда 0,6МПа (6kgf/cm²);

- саноат корхоналари (шу жумладан қозонхоналар) ва қишлоқ хўжалик корхоналари учун - биноларнинг деворига ўрнатилганда 0,6МПа (6,0kgf/cm²) ва алоҳида турган таянчга ўрнатилганда 1,2МПа (12,0kgf/cm²).

5.30. Мураккаб босим тартиблагичларини газ қувурининг ётиқ қисмида, одатда, кўпи билан 2,2m баландликда ўрнатиш лозим. Тартиб-

лагичли янада баландроққа ўрнатиш зарур бўлганда унга хизмат кўрсатиш учун майдонча лозимлигини назарда тутиш керак.

5.31. Бино деворига ўрнатилган мураккаб босим тартиблагичидан дераза, эшик ва б. бўлган масофа қуйидагилардан кам бўлмаслиги лозим:

- газнинг тартиблагичга киришдаги босими кўпи билан $0,3\text{MPa}$ ($3,0\text{kgf/cm}^2$) бўлганда тик ҳолда $1,0\text{ m}$ ва ётиқ ҳолда $3,0\text{m}$;

- тартиблагичга киришдаги газ босими $0,3\text{MPa}$ ($3,0\text{kgf/cm}^2$) дан катта бўлганда тик ҳолда $3,0\text{m}$ ва ётиқ ҳолда $5,0\text{m}$.

Мураккаб босим тартиблагичларини балконлар остига ўрнатишга рухсат этилмайди.

Таянчга ўрнатилган мураккаб босим тартиблагичидан бино ва иншоотларгача бўлган масофани тегишли босимдаги газ қувуридан шу биноларгача бўлган масофа каби қабул қилиш лозим.

5.32. Мураккаб босим тартиблагичларини газлаштирилган ишлаб чиқариш бинолари ичига жойлаштиришда ГТҚни жойлаштиришга қўйилган талабларга амал қилиш зарур.

6. ГАЗ ТАЪМИНОТИНИНГ ИЧКИ ҚУРИЛМАЛАРИ

УМУМИЙ КЎРСАТМАЛАР

6.1. Ушбу бўлимдаги меъёрлар турли мақсадларга мўлжалланган бино ва иншоотларнинг ичида жойлаштириладиган газ қувурлари ҳамда газ ускуналарини лойиҳалашга тааллуқлидир.

Конкрет биноларда газ ускуналарини жойлаштириш ва газ қувурларини ётқизиш мумкинлигини кўрсатилган ускуналарни етказиб беришда, стандартлар ва бошқа хужжатлар талабларини, шунингдек, завод паспортлари ва инструкцияларидаги маълумотларни аниқловчи соҳа ва уни ишлатиш шартини ҳисобга олган ҳолда биноларни лойиҳалашга доир қурилиш меъёрлари ва қоидаларига мувофиқ аниқлаш лозим.

ГАЗ ҚУВУРЛАРИНИ

ЁТҚИЗИШ

6.2. Бино ва иншоотлар ичига ётқизиладиган газ қувурларини 1-бўлим талабларига жавоб берадиган пўлат қувурлардан ётқизишни назарда тутиш керак.

Кўчма агрегатлар, кўчма газ горелка - (ёнғич) лари, газ асбоблари, НЎА ва СУГ автоматика асбобларини ва балонларини газ қувурларига резинадан ва резина аралашган газламадан тайёрланган енглар ёрдамида улашга рухсат этилади. Енг танлашда уларнинг берилган босим

ва ҳароратда ўтаётган газга чидамлилигини эътиборга олиш зарур.

Чет элдан келтирилган эластик шлангларни яроқлилигини тасдиқлайдиган техник гувоҳномаси бўлиши керак. Маиший газдан фойдаланиш ускуналарини улаш учун ишлатиладиган эластик шлангларни ички диаметри 10мм дан кам бўлмаслиги керак ва “газ” деган маркаси бўлиши керак.

6.3. Қувурларни бир-бирига пайвандлаб бириктиришни назарда тутиш керак. Фақат беркитувчи арматура, газ асбоблари, НЎА, босим ростлагичлари ва бошқа ускуналар ўрнатилган жойлардагина қисмларга ажраладиган (резьбали ва фланецли) бирикмалардан фойдаланиш мумкин.

Газ қувурларининг қисмларга ажраладиган бирикмалар ўрнатилган жойлари, уларни кўздан кечириш ва таъмирлашга имкон берадиган бўлиши керак.

6.4. Бино ва иншоотларнинг ичида газ қувурларини, одатда, очиқ ҳолда ўтказиш назарда тутилади. СУГ газ қувурлари ва турар-жой бинолари ҳамда ишлаб чиқариш хусусиятига эга бўлмаган жамоат биноларидан ташқари барча биноларда газ қувурларини деворларнинг ариқчаларидан ўтказиб, устини осон олинадиган, ҳаво алмаштириш учун тешиклари бор щитлар (тўсиқ) билан беркитиб қўйишга рухсат этилади.

6.5. Саноат корхоналарининг ишлаб чиқариш биноларида, шу жумладан қозонхоналарда, ишлаб чиқаришга мўлжалланган маиший хизмат кўрсатиш корхоналари ва умумий овқатланиш корхоналари-

нинг, шунингдек, тажрибахоналарнинг биноларида алоҳида агрегатларда ва газ асбобларига келадиган газ қувурларини яхлит қурилмали полдан ўтказиб, устини цемент қоришмаси билан текислаб беркитиб қўйиш мумкин. Бунда қувурларни сув таъсирига чидамли мойли ёки нитроэмаль бўёқлар билан бўяб қўйишни назарда тутиш зарур.

Газ қувурининг полга кириш ва чиқиш жойларига ғилофлар кийдириш керак, ғилофларнинг учи полдан камида 5,0см чиқиб туриши лозим.

6.6. Саноат корхоналарининг ишлаб чиқариш биноларида газ қувурларини полдаги ариқчаларга ётқизиб, устидан қум тўкиш ва плиталар билан беркитиб қўйишга рухсат этилади.

Ариқчаларнинг тузилиши газнинг пол тагига тарқалишига йўл қўймайдиган бўлиши керак.

Ишлаб чиқариш шароитига кўра ариқчаларга қувурларнинг коррозияланишига сабаб бўладиган моддалар тушиши мумкин бўлган жойларда газ қувурларини ариқчаларга ётқизишга рухсат этилмайди.

6.7. Газ қувурлари ётқизишга мўлжалланган ариқчалар, одатда, бошқа ариқчалар билан кесишмайдиган бўлиши лозим.

Ариқчалар бир-бири билан кесиши зарур бўлганда зичловчи туташтиргичлар ўрнатишни ва газ қувурларини пўлат қувурлардан ҳамда, ғилофда ётқизишни назарда тутиш зарур. Ғилофларнинг учлари туташтиргичлар чегарасидан иккала томонга 30см дан чиқиб туриши керак.

6.8. Газ қувурларини умумий таянчларда бошқа қувурлар билан биргаликда ётқизишда уларни бошқа қувурлардан тепада, кўздан кечириш ва таъмирлашга имкон берадиган масофада жойлаштириш лозим.

6.9. Газ қувурларини газдан фойдаланилмайдиган ишлаб чиқариш бинолари орқали тўғридан-тўғри ўтказишга, паст ва ўрта босимли газ қувурлари учун рухсат берилади, бунда газ қувурлари устига арматура ўрнатилмайдиган ва газ қувурига хизмат кўрсатувчи ходимлар бу биноларга кеча-кундуз бемалол кира оладиган бўлишлари керак.

6.10. А ва Б тоифага кирувчи, ёнғин чиқиш ҳамда, портлаш хавфи бор хоналарда газ қувури ётқизишни лойиҳалашга рухсат этилмайди. Барча биноларнинг портлаш хавфи бор зоналарида, портловчи ва ёнувчи материаллар сақланадиган омборхоналарда, подстанциялар ва тақсимлаш қурилмалари жойлашган хоналарда, шомоллатиш камералари, шахта ва каналлар орқали, лифтларнинг шахталаридан, ахлат йиғиладиган хоналардан, мўрилардан, газ қувури коррозияланиши мумкин бўлган хоналардан, шунингдек, агрессив моддалар таъсир этиши мумкин бўлган жойлардан, газ қувурига қайноқ ҳолдаги ёниш маҳсулотлари, қизиган ёки суюқланган металл тегиши мумкин бўлган жойлардан газ қувури ўтказишга рухсат этилмайди.

6.11. Газ қувурларини тўғридан - тўғри иссиқлик нурланиши таъсиридан ҳимоялаш зарур (изоляция қилиш, экран ўрнатиш ва б.).

6.12. Нам газ ўтадиган ва хаво ҳарорати 3⁰С дан пасайиши мумкин бўлган хоналарда ётқизиладиган газ қувурлари учун ёнмайдиган материаллардан тайёрланган иссиқлик изоляцияси бўлишини назарда тутиш керак.

6.13. Саноат ва қишлоқ хўжалиги корхоналарининг, ишлаб чиқариш хоналаридаги газ қувурларида қуйидаги жойларда беркитувчи қурилмалар бўлишини лойиҳалаш зарур:

-газ қувурининг хонага кириш жойида;

-ҳар қайси агрегатга борадиган шоҳобчаларда;

-ёнғичлар ва ўт олдиргичлар олдидан;

-пуфлаб тозалаш қувурларида, газ қувурларига бириккан жойларда.

Хона ичида газ қувури кирган жойдан узоғи билан 10m масофада жойлашган газ ҳисоблагичи ёки ГТҚ ёки ҳисоблагич олдидаги сурма копқоқ ёки жўмрак беркитувчи қурилма вазифасини ўтайди.

Ариқчаларга, бетон полга ёки девор ариқчаларига ётқизилган газ қувурларига арматура ўрнатишга рухсат этилмайди.

6.14. Турар - жой биноларида газ қувурларини одамлар турмайдиган хоналардан ўтказишни назарда тутиш керак.

Мавжуд ва таъмирланадиган турар - жой биноларида паст босимли газ қувурларини бошқа иложи бўлмаганида одамлар турадиган хоналардан тўғри ўтказиб юборишга рухсат этилади. Одамлар турадиган хоналардан тўғри ўтказиб юбориладиган газ қувурларида резъбали

бирикмалар ва арматура бўлмаслиги керак.

Турар-жой хоналарида, санузелларда газ қувурининг устунларини қўйишга рухсат этилмайди.

6.15. Турар-жой ва жамоат биноларидан (умумий овқатланиш корхоналари билан ишлаб чиқариш хусусиятига эга бўлган маиший хизмат кўрсатиш корхоналаридан ташқари) ўтказилган газ қувурларининг қуйидаги жойларида беркитувчи қурилмалар ўрнатишни назарда тутиш керак:

- беш ва ундан кўп қаватга хизмат қиладиган устунларни узиб қўйиш учун;

- ҳисоблагичлар олдидан (агар ҳисоблагичларни узиб қўйиш учун газ кириш жойидаги беркитувчи қурилмадан фойдаланиб бўлмаса);

- ҳар қайси газ асбоби, печка ёки қурилма олдидан;

- иситиш печкалари ёки асбобларга газ келадиган шоҳобчаларда 6.41-банддаги талабларга мувофиқ беркитувчи қурилма ўрнатилади.

Овқат пишириладиган қозонлар, ресторан плиталари, иситиш печкалари ва шунга ўхшаш ускуналарга келадиган газ қувурларида кетма-кет иккита беркитувчи қурилма:

битгаси - асбобни (умумий ускунани) ўчириш, иккинчиси - ёнғичларни ўчириш учун ўрнатишни назарда тутиш лозим.

Қурилмада ёнғичлар олдидан беркитувчи қурилма қўйилган газ асбобларига (газ плиталари, сув иситгичлар, печка горелкалари ва б.га) келадиган газ қувурларида битта беркитувчи қурилма ўрнатиш зарур.

5 ва ундан кам қаватли турар-жой биноларида устунларни (дарвоза-хоналарни) узиб қўйиш учун беркитувчи қурилма ўрнатиш зарурлиги масаласини маҳаллий шароитларига, шу жумладан бинонинг қаватлар сони ва зарур бўлганда фалокатни бартараф этиш ишларини бажариш учун узиб қўйилиши лозим бўлган хонадонлар сонига қараб лойиҳалаш ташкилоти ҳал қилади.

Устунларни (подъездларни) узиб қўйиш учун мўлжалланган қурилмаларни иложи борича бинонинг ташқарисига ўрнатиш лозим.

6.16. Хоналар ичида очик ва полга ётқизиладиган газ қувурларидан қурилиш конструкциялари, технонологик ускуналар ва бошқа мақсадларга мўлжалланган қувурларгача бўлган масофани газ қувурлари ва уларга ўрнатиладиган арматурани монтаж қилиш, кўздан кечириш ҳамда таъмирлаш осон бўладиган тарзда қабул қилиш керак, бунда газ қувурлари ҳаво алмаштириш панжараларини, дераза ва эшик ўрниларини кесиб ўтмайдиган бўлиши лозим. Ишлаб чиқариш хоналарида шиша блокли ёруғлик тушадиган жойларни қувур кесиб ўтишига, шунингдек, газ қувурларини очилмайдиган деразалар кесакиси бўйлаб ўтказишга рухсат этилади.

6.17. Газ қувурлари билан хона ичида жойлашган электр таъминоти муҳандислик коммуникациялари орасидаги масофани улар бир-бирига яқинлашадиган ва кесишадиган жойларда ЭЎҚга мувофиқ қабул қилиш лозим.

6.18. Одамлар ўтадиган жойларда газ қувурларини ердан қувурнинг тагига, иссиқликни муҳофаза қилиш қопламаси бўлганда эса - қопламанинг тагига камида 2,2m бўладиган баландликда ўтказиш зарур.

6.19. Очиқ ўтказиладиган газ қувурларини биноларнинг деворларига, устунларга ва бино ичидаги қаватлароро ёпмаларга, қозонлар ва бошқа ишлаб чиқариш агрегатларининг синчларига кронштейнлар, қисқичлар, қайрилма қозиклар ёки илмоқлар ёрдамида ва газ қувурини ҳамда унга ўрнатилган арматурани кўздан кечириш ва таъмирлашга имкон берадиган масофада маҳкамлашни кўзда тутмоқ лозим.

Бурилиш, тармоқланиш ва арматуралаш жойларида газ қувурларини албатта маҳкамлаш кўзда тутилиши лозим.

Ер устидаги газ қувурларининг таянчлари орасидаги масофа ҚМҚ2.04.12-97 талабларига мувофиқ аниқланиши керак.

6.20. Нам газ ўтадиган газ қувурларини (паст босимли СУГ буғ фазасидан ташқари) камида 3% қия қилиб ўтказишни мўлжаллаш зарур.

Газ ҳисоблагичи бўлганида газ қувурининг қиялиги ҳисоблагичдан бошланиши керак.

6.21. Қурилиш қурилмалари кесишадиган жойларда тик газ қувурларини ғилоф кийдириб ётқизиш, ғилоф учларининг камида 10cm жойини смола шимдирилган лос ёки бошқа эластик материаллар билан зич қилиб беркитиш зарур. Ғилофнинг учи полдан камида 5cm чиқиб туриши керак, унинг диаметри

эса газ қувури билан ғилоф орасидаги доиравий тирқиш белгиланган диаметри 32mm дан кам бўлган газ қувурлари учи камида 5mm ва катта диаметрли газ қувурлари учун 10mm бўладиган қилиб танланади.

6.22. Ички, шу жумладан зовурларга ётқизиладиган газ қувурларини бўйаш зарур. Бўйаш учун сув таъсирига чидамли лок-бўёқ материаллар бўлишини назарда тутиш керак.

6.23. Газ асбоблари ва газ ёнғичи қурилмаларини газ қувурларига одатда, берк қилиб бириктириш лозим.

Газ қувурларига газ асбоблари, тажрибахона горелкалари, шунингдек, саноат корхоналарининг цехларида ўрнатиладиган кўчма газ ёнғичли қурилмалар ҳамда агрегатларни беркитувчи жўмракдан кейин резина аралашган газламадан тайёрланган энглар ёрдамида улашни лойиҳалаштиришга рухсат этилади.

Маиший газ асбоблари ва тажрибахона горелкаларини газ қувурига улайдиган резина - газламали энгларда уланган жойлар бўлмаслиги керак.

6.24. Саноат корхоналари (шу жумладан қозонхоналар), қишлоқ хўжалиги корхоналари, ишлаб чиқариш хусусиятли маиший хизмат кўрсатиш корхоналаридаги газ қувурларида газ кирган жойдан энг узок жойлашган қисмларида, шунингдек, ҳар қайси агрегатга борадиган шоҳобчаларда газнинг йўли бўйлаб энг охириги беркитувчи қурилмадан олдин пуфлаб тозалаш қувурлари бўлишини назарда тутиш керак.

Газ босими бир хил бўлган газ қувурларидаги пуфлаб тозалаш қувурларини бирлаштиришга рухсат этилади, зичлиги ҳавонинг зичлигидан катта бўлган газлар учун мўлжалланган пуфлаб тозалаш қувурлари бундан мустаснодир.

Пуфлаб тозалаш қувурининг диаметри камида 20mm бўлиши керак.

Намуна олиш учун ўт олдиргич уланадиган штуцердан фойдаланишнинг иложи бўлмаса, беркитувчи қурилмадан кейин пуфлаб тозалаш қувурида намуна олиш учун жўмракли штуцер ўрнатишни мўлжаллаш керак.

Алоҳида ҳолларда (масалан кесиш ва пайвандлаш жойлари, кичикрок саноат печкалари учун) диаметри 32мм дан катта бўлмаган газ қувирида пуфлаб тозалаш қувурлари ўрнига яхлит қопқоқли беркитиш қурилмаси ўрнатишни назарда тутиш мумкин.

6.25. Пуфлаб тозалаш қувурларининг учларидан оқава алмаштирувчининг беркитувчи қурилмасига гача бўлган масофа камида 3,0m бўлиши керак.

Бино, яшиндан муҳофаза қилиш зонасидан ташқарида жойлашган бўлса, пуфлаб тозалаш қувурларини ерга улаш лозим бўлади.

ТУРАР- ЖОЙ УЙЛАРИНИНГ ГАЗ ТАЪМИНОТИ

6.26. Турар - жой уйларида газ плиталарнинг баландлигини камида

2,2m бўлган ошхоналарга жойлаштиришни назарда тутиш керак, бунда ошхонада дарчали (фрамугали) дераза, сўрма ҳаво алмаштириш йўли (мўри) ҳамда табиий ёритилиш мавжуд бўлиши лозим.

Газ плитаси ўрнатиладиган ошхонанинг ички ҳажми, камида қуйидагига бўлиши зарур, m^3 ҳисобида:

2та ёнғичли газ плитаси ўрнатиладиганда.....8

3та ёнғичли газ плитаси ўрнатиладиганда.....12

4та ёнғичли газ плитаси ўрнатиладиганда15

6.27. Мавжуд турар- жой биноларида газ плиталарини қуйидаги жойларга ўрнатишга рухсат этилади:

- баландлиги камида 2,2 m ва ҳажми 6.26-бандда кўрсатилганидан кам бўлмаган ошхоналарда, уларда ҳаво алмаштириш йўли бўлмаса ва мўридан шундай йўл сифатида фойдаланишнинг иложи бўлмаса ҳам деразасининг юқори қисмида дарчали (форточка) ёки фрамугали кўзи бўлиши керак;

- деразаси бор шахсий фойдаланиладиган йўлакларда, бунда плита билан қарама-қарши девор орасида эни камида 1,0m ўтадиган жой бўлиши, турар - жой хоналари эса йўлакдан зич тўсиқлар ва эшик билан ажратилган бўлиши лозим;

- ўрта қисмининг баландлиги камида 2,0m бўлган қия шипли хоналарда газ ускуналарини ошхонанинг баландлиги камида 2,2m бўлган

томонига ўрнатишни назарда тутиш лозим.

6.28. Турар - жой биносидан ташқарида жойлашган биноларга газ плиталари, иситиш асбоблари ва бошқалар ўрнатиш мумкинлиги масаласини лойиҳалаш ташкилотининг ўзи ҳал қилади. Бунда газ асбобларини ўрнатиш кўзда тутилган хоналар шундай асбоблар жойлаштиришга рухсат этилган турар - жой биноларига қўйиладиган талабларга мос бўлиши керак.

6.29. Хонадонлар ва шахсий турар-жойларни иситиш ва иссиқ сув билан таъминлаш учун заводда ишлаб чиқарилган ёниш чиқинди-лари мўриконга йўналтирилган ва доимий назорат талаб қилмайдиган автоматлаштирилган газ ёқилғисида ишлайдиган сув иситиш қозонлари ва сув иситгичлар ҳисобга олиниши шарт.

Юқорида айтилган газ асбоблари ва аппаратларини ўрнатишга рухсат этилган турар-жой биноларининг қаватлари сонини ШНК 2.08.01-05 9.13 ва 9.33 бандлар асосида қабул қилиш керак. Автоматик контроллерлар билан жамламасида тизимнинг талаб қилинаётган иссиқлик ишлаб чиқариш қуввати, тархи ва техник хулосаларини КМК 2.04.05-97* ва қозонлар, сув иситгичлар ва контроллерлар ишлаб чиқарувчи заводларнинг қўлланмаларига мос равишда қабул қилиниши шарт.

6.30. Қаттиқ ёки суяқ ёқилғига мўлжалланган, заводда тайёрланган кичик ўлчамли иситиш қозонларини газ ёқилғига ўтказишга рухсат этилади.

Газ ёқилғига ўтказиладиган иситиш қурилмалари 11-бўлимда назарда тутилган талабларга мувофиқ хавфсизлик автоматикаси бор газ-ёнғич қурилмалари билан жиҳозланган бўлиши зарур

6.31. Мўриларнинг тузилиши иситиш печкаларидаги каби ҚМК2.04.05-97 талабларига мос бўлиши лозим. Газ асбобларини мўриларга бирлаштириш мумкинлиги масаласини ҳал қилишда Диловадаги маълумотларга амал қилиш мумкин. Газ асбобларидан чиқиб кетаётган газларнинг ҳарорати 500⁰С дан юқори бўлмаганида мўриларни асбоцемент қувурлардан тайёрлашга рухсат этилади.

6.32. Сув иситгичлар, иситиш қозонлари ва иситиш асбобларини ошхоналарга ва шу мақсадга мўлжалланган ҳамда 6.37, 6.38 - бандлардаги талабларга жавоб берадиган ёрдамчи хоналарга ўрнатишни назарда тутиш лозим.

Бундай асбобларни ваннахоналарга ўрнатишга рухсат этилмайди. Илгари амал қилган нормаларга мувофиқ ваннахоналарга жойлаштирилган газли, сув иситгичларни ошхоналарга ёки уй, ёхуд газ таъминоти тизими таъмирланаётганда кишилар яшамайдиган ёрдамчи хоналарга кўчириш масаласини ҳар қайси аниқ ҳолда лойиҳалаш ташкилоти газ хўжалигидан фойдаланадиган маҳаллий ташкилот билан келишилган ҳолда ҳал қилади.

Мавжуд турар-жойларда иситиш газ асбоблари ва иситиш асбобларини шахсий фойдаланиладиган, 6.37 ва 6.38-бандлардаги талабларга

жавоб берадиган йўлакларга ўрнатишни мўлжаллашга рухсат этилади.

Газ горелкалари ёки арматуранинг чиқиб турган қисмларидан қарама-қарши деворгача бўлган масофа камида 1,0m бўлиши керак.

6.33. Шахсий турар - жой биноларида газ қозонлари (сув иситгичлар) уларнинг иситиш ва иссиқ сув таъминоти учун умумий иссиқлик қуввати 30 да 150kWгача бўлган тақдирда қуйидаги талабларга жавоб берадиган алохида ўтхоналарга жойлаштириш зарур:

- баландлиги 2.2m дан кам бўлмаган;

- хажми ва юзаси қурилмаларни жойлаштириш ва ишлатиш учун қулай бўлган ва хажми 15 m³ дан кам бўлмаган;

- табиий ёруғликнинг мавжуд бўлиши – хона хажмининг ҳар бир 1m³ га 0.03m³ ойнали дераза хисобидан;

- газнинг ёқилиши учун қозонларнинг (сув иситгичларнинг) 1kW умумий қувватига нисбатан 0.005m² бўлган тирик кесимнинг умумий юзаси хисобидан ойнали деразада ёки ташқи деворда ёпилмайдиган туйнук ёки решеткали туйнук бўлиши шарт;

- газ қувурининг тўғридан-тўғри ўтхонага кириши таъминланиши зарур.

6.34. Хоналарнинг қурилиш конструкцияларидан маиший газ плиталари ва иситиш газдан фойдаланиш ускуналаригача бўлган

масофани ишлаб чиқарувчи корхона монтажи бўйича паспорт ёки йўл-йўриқларига мувофиқ кўзда тутиш зарур.

Ишлаб чиқарувчи заводлар паспортларида ёки йўриқномаларида талаблар мавжуд бўлмаган ҳолда газдан фойдаланиш ускунаси монтаж қилиш, эксплуатация ва таъмирлаш қулайлиги шарт-шароитларидан келиб чиқиб, қуйидагилар кўзда тутилади:

газ плитасида:

- ўтга чидамли материалли девордан (шу жумладан ён томондаги девордан) 6,0cm узокликда ўрнатиш.

Плитанинг қийин ёнувчан ва ёнувчан материаллардан ясалган, ёнмайдиган материаллар билан изоляция қилинган деворлар ёнида ўрнатилишига йўл қўйилади (қалинлиги 3,0mm дан кам бўлмаган пўлат қопламали асбест листига, штукатурка ва б. қопламали), бунда девордан узоклиги камида 7,0cm бўлиши керак. Деворлар полдан бошлаб қопланиши ва плита ўлчамларидан ҳар томондан 10cm ва юқоридан камида 80cm чиқиб туриши керак;

иситиш ва иссиқ сув таъминоти учун деворга ўрнатиладиган газ ускунасидан фойдаланилганда:

- ўтга чидамли материалли девордан (шу жумладан ён томондаги девордан) 2,0cm узокликда ўрнатиш;

- қийин ёнувчан ва ёнувчан материаллардан ясалган, ёнмайдиган

материаллар билан изоляция қилинган деворлар ёнида ўрнатилишига йўл қўйилади (қалинлиги 3,0mm дан кам бўлмаган пўлат қопламали асбест листига, штукатурка ва б. қопламали), бунда девордан узоқлиги камида 3cm (шу жумладан, ён томондаги девордан) бўлиши керак.

Изоляция корпус ўлчамларидан 10cm га ва юқоридан 70cm га чиқиб туриши керак. Ушбу усқунанинг чиқиб турган қисмларидан маиший плитагача ёруғда ёнламасига бўлган масофа 10cm дан кам қабул қилинмаслиги керак.

Ушбу усқунани химояланмаган қийин ёнувчан ва ёнувчан материаллардан ясалган деворлардан 25cm масофада ўрнатишга рухсат этилади.

Ушбу усқуна ёғоч қопламали полга ўрнатилганда у ёнмайдиغان материаллар билан изоляция қилинган бўлиши, конструкциянинг энг юқори даражали ўтга чидамлилигини 45 минутгача таъминлаши керак.

Полнинг изоляцияси усқуна ўлчамларидан 10cm га чиқиб туриши керак.

6.35. Оқава сув иситгич билан газ плитанинг чиқиб турган қисмлари орасидаги текис масофани камида 10cm қилиб қабул қилиш лозим.

6.36. Ошхонага газ плитаси ва оқава сув иситгич ўрнатишда ошхонанинг ҳажмини 6.26-бандга мувофиқ қабул қилиш керак.

Ошхонага газ плитаси ва сиғимли сув иситгич, газ плитаси билан

иситиш қозони ёки иситиш аппарати (хонани иситиш ва сув иситувчи) ўрнатишда ошхонанинг ҳажми 6.26-бандда кўрсатилган ҳажмдан 6,0m³ катта бўлиши керак.

6.37. Ёниш маҳсулотларини мўрига чиқариб юбориш мўлжалланган газ билан сув иситгич, шунингдек, иситиш қозони ёки иситиш асбоби жойлаштирилладиган хонанинг баландлиги камида 2,2m ҳажми битта асбоб жойлаштирилганда камида 7,5m³, иккита иситиш асбоби жойлаштирилганда эса камида 13,5m³ бўлиши керак.

6.38. Қозонлар, асбоблар ва газ билан сув иситгичлар ўрнатиладиган ошхона ёки хонада ҳаво алмаштириш йўли бўлиши лозим. Ҳово келиб туриши учун қўшни хонага чиқилладиган эшик ёки деворнинг пастки қисмида эшик билан пол орасида кесими камида 0,02m² бўлган панжара ўрнатишни ёки тирқиш қолдиришни назарда тутиш зарур.

6.39. Барча газ асбобларини бинонинг ертўлаларда хоналарида, СУГ газ таъминотида эса ҳар қандай бинонинг ярим ертўла хоналарида ва цокол қаватларида жойлаштиришга рухсат этилмайди.

Агар фуқороларга тегишли шахсий турар - жой уйларидаги ертулаларга фақат иситиш газ усқуналари жойлаштириш мумкун булиб, хонага тўғридан - тўғри газ қувурларини киргазилиши, хона табиий ёритилган бўлиши, ташқарига очилладиган эшик

билан кўчага (ҳовлига) чиқадиган алоҳида йўл бўлиши ва газ таъминоти эса табиий газдан амалга оширилса у ҳолда ушбу хат бошидаги талаблари бундай уйларга таалуқли булмайди.

6.40. Қуйидаги шартлар бажарилганда иситиш ва иситиш-пишириш печкаларини газ ёқилғига ўтказишга рухсат этилади:

- печкалар, мўри ҳамда ҳаво алмаштириш йўллари газ ёқилғига ўтказиладиган иситиш печкалари тузилишининг белгиланган тартибда тасдиқланган нормаларига жавоб бериши керак;

- иситиш ва иситиш-пишириш печкаларининг ўтхоналарига ўрнатилган газ горелкалари ГОСТ 16569-86 талабларига мувофиқ ҳолда хавфсизлик автоматикаси билан жиҳозланган бўлиши лозим.

6.41. Газлаштириладиган печкаларнинг ўтхоналари йўлак ёки одамлар яшамайдиган хона томонида бўлишини назарда тутиш лозим.

Бу талаб бажарилишининг иложи бўлмаса, газлаштирилган печкаларнинг ўтхоналарини одамлар яшайдиган (ишлайдиган) хоналар томонида лойиҳалаштиришга рухсат этилади. Бунда газни печкаларга мустақил шоҳобчалар орқали беришни ва шоҳобчаларнинг газ қувирига уланган жойида бекитувчи қурилма бўлишини назарда тутиш лозим.

Газлаштирилган иситиш ва иситиш-пишириш печкаларининг

ўтхоналари очиладиган хоналарда сўрма ҳаво алмаштириш йўли ёки дарчали дераза ёхуд одамлар яшамайдиган хонага ёки йўлакка чиқиладиган эшик бўлиши лозим. Печка олдида эни камида 1,0m келадиган йўлак бўлишини назарда тутиш зарур.

Газлаштирилган печкали иситиш хоналарида сунъий ишлайдиган тик ташқарига тортувчи шамоллатиш қурилмаларини ўрнатишга рухсат берилмайди.

Иситиш печкаларининг ёқилиғиси газ ёқилиғисига ўтказилганда печкаларни юқори ҳароратда эрийдиган, ўтга бардошли ғишт билан ғилофлаш керак.

6.42. ШНК 2.08.01-05 талабларига асосан турар-жой биноларида буғли иситиш тизими ва газ билан иситиладиган каминлар қўллашга йўл қўйилмайди.

6.43. ШНК 2.04.05-06* талабларига асосан кўп квартирали уйларни қайта лойиҳалаш, қайта тиклаш ва қайта ускуналашда ёрдамчи шахсий иситиш қозонларини ва газ ёнилиғисидан ишлайдиган иссиқ сув таъминоти ускуналарини ўрнатишга рухсат этилмайди.

6.44. Ушбу бўлимда кўрсатилмаган маиший газ асбобларини жойлаштириш шартлари ва ишлатиш мумкинлигини аниқлашда асбобларнинг вазифаси, уларнинг иссиқлик юктамаси, ёниш маҳсулотларини чиқариб юбориш зарурлиги ва ушбу

бўлимда нормаланган бошқа кўрсаткичларни эътиборга олиш керак.

ЖАМОАТ БИНОЛАРИНИНГ ГАЗ ТАЪМИНОТИ

6.45. Газ ускуналари ва СУГ балонларини ётоқхоналар, болалар муассасаларининг гуруҳ хоналари, кафеларнинг овқатланиш ва савдо қилиш заллари, ошхоналар, ресторанлар, касалхона палаталари, аудиториялар, ўқув юртларининг синфлари, фойелар, маданий -оқартув ва тамоша муассасаларининг тамоша заллари ва бошқа одамларнинг оммавий жойларига ўрнатишга рухсат берилмайди.

6.46. Мактабларда, мактабгача муассасаларида, мехмонхоналарда овқат пишириш, иситиш ва иссиқ сув тайёрлаш учун газ асбобларини ўрнатиш асосий корпусдан 6.26, 6.30, 6.37, 6.38 ва мазкур ШНКнинг Е иловасининг 18 бандлари талаблари бажариладиган узоқликда жойлашган алохида турган биноларда рухсат этилади.

Ётоқхоналарда, қариялар ва ногиронлар уйларида электр плиталари ўрнатишни кўзда тутиш зарур.

6.47. Газ ускунасини ўрнатиш назарда тутилган хонада табиий ёруғлик тушиб турадиган ва доимий ишлайдиган оқава-сўрма ҳаво алмаштиргич бўлиши керак, ҳавонинг неча марта алмашилиши ҳисоб

қилиш йўли билан аниқланади, лекин иш вақтида камида уч марта, ишдан ташқари вақтда камида бир марта алмашилиши лозим.

6.48. Умумий овқатланиш корхоналарида бир-бирига бевосита яқин ўрнатилган газ асбоблари гуруҳидан ёниш маҳсулотларини битта соябон остига йўналтириш, сўнгра сўрма ҳаво алмаштиргич билан жиҳозланган йиғма мўрига улашга рухсат этилади.

6.49. Маиший газ плиталари ва бошқа асбобларни ўрнатишда 6.26, 6.30, 6.33, 6.34, 6.36, 6.40, 6.41, 6.44.- бандлардаги талабларга риоя қилиш зарур.

6.50. Қаттиқ ёки суяқ ёқилғида ишлашга мўлжалланган овқат пишириш қозонлари ва плиталари, қайнатгичлар ва ш.ў. газ ёқилғига ўтказишга рухсат этилади. Бунда газ ёнғич қурилмалари 11-бўлимда назарда тутилган талабларга мос келиши керак. Овқат пишириладиган плиталарда олинадиган конфорка (қопқок) ҳалқаларини яхлит тўшама билан алмаштиришни назарда тутиш зарур.

ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ҚУРИЛМАЛАРИ ВА ҚОЗОНЛАРНИНГ ГАЗ ТАЪМИНОТИ

6.51. Қозонхоналарнинг газ ускуналарини лойиҳалашда ёки мавжуд қозонхоналарни газ ёқилғига

ўтказишда ушбу нормаларнинг талабларидан ташқари ҚМҚ 2.04.13-99 талабларига ва "Буғ ва сув иситиш қозонларининг тузилиши ҳамда уларни хавфсиз ишлатиш қоидалари" га ҳам амал қилиш зарур.

Якка қозон агрегатининг қуввати 420GJ/h дан катта (100Gcal/h дан катта) бўлган ишлаб чиқариш қозонларини ва иситиш қозонхоналарининг газ ускуналарини лойиҳалашда 7-бўлимдаги кўрсатмаларга амал қилиш лозим.

Мавжуд қозонларни қаттиқ ёки суяқ ёқилғидан газ ёқилғига ўтказишда қуйидагилар; иссиқлик оқимининг ҳажмий зичлиги, дудбуронлар кесимининг етарлилиги, тутунсўрғичлар ва пуфлаш ҳаво алмаштиргичларининг иш унумдорлиги ҳамда босими ҳисоблаш йўли билан тасдиқланиши керак.

6.52. Электр энергияси ва иссиқликни аралаш ҳолда ишлаб чиқарувчи газдан фойдаланиш ускунаси тўсиқ деворларининг ҳимояловчи конструкциялари бор, ўтга чидамликнинг II-даражасидан паст бўлмаган, ўтга чидамликнинг энг кам чегараси 45 дақиқага ва оловнинг конструкциялар бўйича тарқалиши чегараси нолга тенг бўлган масофадаги алоҳида ажратилган хонада жойлаштирилади.

Электр энергияси ва иссиқликни аралаш ҳолда ишлаб чиқарувчи газдан фойдаланиш ускунаси

ўрнатилга хона қуйидагилар билан жиҳозланади:

- шовқинни ютувчи ускуналар;
- газ қувурининг бевосита хонага кириш жойида ўрнатилган автоматик беркитиш органи билан блокланган механик ҳаракатлантирилувчи доимий шамоллатиш ускунаси;
- хонага кириш жойида ўрнатилган автоматик беркитиш органи билан блокланган, хавфлилик сигнали диспетчерлик пультага узатиладиган газ кўпайиб кетишини назорат қилиш ва ёнғин сигнализацияси тизимлари билан.

Электр энергияси ва иссиқликни аралаш ҳолда ишлаб чиқарувчи газдан фойдаланиш ускунаси билан таъминлашда баъзи двигателларнинг улаш (обвязка) ГОСТ 21204-97 бўйича амалга оширилади.

Газ қувурларида пуфлаш қувурлари тизими кўзда тутилади.

6.53. Саноат қурилмалари, газ ёқилғидан фойдаланадиган буғ ва сув иситиш қозонларининг газ ёнғич қурилмалари II- бўлимда назарда тутилган талабларга мос бўлиши керак.

Газни ишлатиш ускуналарининг газ горелкалари ва ишлаб чиқариш биноларининг қозонлари ва қозонхоналар олдида мустақам газ босимини таъминлаш учун газ тармоқларида регулятор-стабилизаторларни ўрнатиш тавсия этилади.

Регулятор - стабилизаторларни ўрнатаётганда улар олдида ПЗК,

улардан кейин эса ПСКнинг бўлиши талаб қилинмайди.

Газ горелкалари ёки арматуранинг чиқиб турадиган қисмидан бинонинг деворлари ва бошқа қисмларигача, шунингдек, иншоот ва ускуналаргача бўлган масофа текислик бўйлаб камида 1,0 m бўлиши лозим.

Газ горелкаларини ўт олдириш ва уларнинг ишлашини кузатиш учун қопқоқли тешиклар қўйишни назарда тутиш керак.

Тайёр газ-хаво аралашмаси бериладиган ёнғичлардан олдин, шунингдек, металлни қирқиб ва пайвандлаш горелкаларига кислород келтиришда газ келаётган қувурга аланга киришининг олдини олиш учун олов тўсқичлари ўрнатишни назарда тутиш керак.

6.54. Газ ёқилғида ишлайдиган қозон қурилмаларида ва уларнинг мўриларида портлаш тўсқичлари бўлишини назарда тутиш керак.

Буғнинг босими 0,07MPa дан ($0,7\text{kgf/cm}^2$ дан) юқори бўлган буғ қозонлари ва сувнинг ҳарорати 115°C дан юқори бўладиган сув иситиш қозонлари учун портлаш клапанларини Давтоғконтехназорат тасдиқлаган "Буғ ва сув иситиш қозонларининг тузилиши ҳамда уларни хавфсиз ишлатиш қоидалари" га мувофиқ ўрнатиш зарур.

Портлаш тўсқичларининг сонини, уларнинг жойлашувини ва ўлчамларини буғнинг босими кўпи билан 0,07MPa ($0,7\text{kgf/cm}^2$) бўлган буғ қозонлари ва сувнинг ҳарорати кўпи билан 115°C бўлган сув иситиш қозонлари, шунингдек, қозон агрегатларидан чиқадиган мўрилар учун

лойиҳалаш ташкилоти аниқлаши керак.

Тутун газлари ғишт билан ўралган мўридан тўғри чиқиб кетадиган қозонлар, тик цилиндрсимон қозонлар, локомобилларнинг қозонлари ва паровоз типигаги қозонлар учун, шунингдек, тутун сўрғичлар олдидаги дудбуронларда портлашдан сақлаш клапанлари қўйишни кўзда тутмасликка рухсат этилади.

6.55. Саноат печкаларида ва уларнинг мўриларида портлаш тўсқичлари ўрнатиш зарурлигини, шунингдек, портлаш клапанлари ўрнатиладиган жойни ва уларнинг сонини технологик лойиҳалаш нормалари асосида аниқлаш лозим, бундай нормалар бўлмаганида лойиҳалаш ташкилоти томонидан аниқланади.

6.56. Битта портлаш тўсқичининг юзасини камида $0,05\text{m}^2$ деб қабул қилиш керак.

6.57. Портлашдан сақлаш тўсқичларини ўтхонанинг ва мўрининг юқори қисмларида, шунингдек, газ тўпланиши мумкин бўлган бошқа жойларда ўрнатишни назарда тутиш лозим.

Портлаш тўсқичларини хизмат кўрсатувчи ходимлар учун хавфсиз бўлган жойларга ўрнатишнинг имкони бўлмаганида, тўсқич тасодифан ишлаб кетган тақдирда, муҳофаза қиладиган қурилмалар бўлишини назарда тутиш зарур.

6.58. Саноат ва қишлоқ хўжалиги корхоналарининг, шунингдек, ишлаб чиқариш хусусиятига эга маиший хизмат кўрсатиш корхоналарининг қозонхона цехларидаги ҳавонинг алмашиб туришида уларда жойлаш-

ган ишлаб чиқаришга доир қурилиш нормалари ва қоидаларининг талабларига мос бўлиши керак.

Бу бинолардаги газлаштирилган хоналарга ҳавонинг алмашиб туришига доир қўшимча талаблар қўйилмайди.

СУГдан фойдаланилганда газлаштирилган хонадан ҳавони чиқариб юборишда чиқариб юбориладиган ҳавонинг умумий миқдоридан камида 2/3 қисмини пастки зонадан чиқариб юборишни назарда тутиш керак.

6.59. Саноат корхоналарига хушбўйлаштирилмаган газ берилганда газлаштирилган хоналарда, шунингдек, газ қузури ётқизилиши мўлжалланган хоналар ҳавосида газ кўпайтириб кетганлигини билдирувчи сигнализация қўйишни назарда тутиш лозим.

6.60. Газлаштириладиган қозонлар ҚМҚ2.04.13-99 талабларига мувофиқ НЎА, хавфсизлик автоматикаси ва автоматик ростлаш қурилмаси билан жиҳозланиши зарур.

6.61. Газлаштириладиган ишлаб чиқариш агрегатлари қуйидагиларни:

- газнинг йўли бўйича охириги беркитиш қурилмасидан кейинги ёнғичда ёки ёнғичлар гуруҳида ва зарур бўлганда агрегатда газ босимини;

- охириги шибер ёки дроселли тўсқичдан кейинги ёнғичлардаги ва зарур бўлганда ҳаво алмаштиргичлардаги ҳавонинг босимини;

- ўтхонадаги ва зарур бўлганда дудбуроннинг шибергача бўлган жойидаги ҳавонинг сийракланишини ўлчаш учун НЎА билан жиҳозланиши зарур.

6.62. НЎА ни ўлчанадиган параметр (кўрсаткич) ростланадиган жойга ёки асбоблар ўрантиладиган махсус щитга жойлаштиришни назарда тутиш лозим.

Асбоблар щит (тахтаси)га асбобларни ўрнатишда бир неча нуқталардаги параметрларни ўлчаш учун узиб-улагичли битта асбобдан фойдаланишга рухсат этилади.

6.63. Газлаштириладиган ишлаб чиқариш агрегатлари қуйидаги ҳолларда газ берилишини тўхтатувчи хавфсизлик автоматикаси билан жиҳозланган бўлиши зарур:

- газнинг босими белгиланган даражадан анча ошиб кетганида;

- ишчи ёнғичларда ёки блок қилиб бирлаштирилган ёнғичлар гуруҳида аланга ўчиб қолганида;

- ўтхонада сийракланиш камайганида (тутун сўрғичлар ёки ижекцион ёнғичлар билан жиҳозланган агрегатлар учун);

- ҳаво босими пасайганида (ҳаво босим остида бериладиган ёнғичлар билан жиҳозланган агрегатлар учун).

Номинал иссиқлик қуввати 5,6kW дан кам бўлган ишлаб чиқариш агрегатлари, алоҳида ёнғичлар ёки блок қилиб бирлаштирилган ёнғичлар гуруҳи учун хавфсизлик автоматикаси бўлишини назарда тутмасликка рухсат этилади.

6.64. Юқорида кўрсатилмаган параметр (кўрсаткич)лар бузилганида газни тўхтатиш ва ёниш жараёнининг автоматик ростланишини таъминлаш учун ишлаб чиқариш агрегатларини автоматика билан жиҳозлаш зарурлиги масаласи агрегатларнинг қувватига, технологияга ва уларнинг ишлаш тарти-

ботига боғлиқ ҳолда ҳал қилинади ҳамда лойиҳалаштириш топшириғига қараб аниқланади.

6.65. Газ узлуксиз бериб турилиши зарур бўлган ишлаб чиқариш агрегатлари учун хавфсизлик автоматикаси тизимидаги газ берилишини тўхтатувчи мослама ўрнига назорат қилинадиган параметрлар (кўрсаткич) ўзгарганлиги ҳақида хабар берувчи сигнализациядан фойдаланиш мумкин.

6.66. НЎА ва автоматика асбобларини газнинг босими $0,1\text{MPa}$ ($1,0\text{kgf/cm}^2$) дан катта бўлган газ қувурларига пўлат қувурлар ёрдамида улаш керак. НЎА ва автоматика шчит (тахта)ларининг коммутацияси (ўзгарувчан токни доимий токка айлантириш) учун рангли металллардан ясалган найлар ишлатишга рухсат этилади.

НЎАга борадиган шоҳобчаларда беркитувчи мосламалар ўрнатишни назарда тутиш керак.

Газнинг босими $0,1\text{MPa}$ ($1,0\text{kgf/cm}^2$) гача бўлганида НЎАни узунлиги $1,0\text{m}$ гача бўлган резина ёки резина-газмали енглар, шунингдек, 6.2-банддаги талабларга мос келадиган резина найлар ёрдамида улаш мумкин.

6.67. Импульсли йўллар ётқизишда ҚМҚ 3.05.07-97 талабларига риоя қилиш зарур.

ИНФРАҚИЗИЛ НУРЛАНИШ ГОРЕЛКАЛАРИ

6.68. Инфрақизил нурланиш горелкалари (ИНГ) 11-бўлимда назарда тутилган талабларга мос бўлиши керак.

ИНГ мустақкам ўрнатилган қурилмаларда ҳам кўчма қурилмаларда ҳам ишлатишга рухсат этилади.

6.69. ИНГдан паспорт талаблари ва ишлаб чиқарувчи заводлар йўриқномаларига мувофиқ иситиш учун фойдаланишга қуйидаги ҳолларда йўл қўйилади:

- ишлаб чиқариш иншоотлари иш жойлари ва зоналарини иситиш;

- очик майдонлардаги иш жойлари ва зоналарини (шу жумладан, перронлар, спорт иншоотларини) иситиш;

- бино ва иншоотлар конструкцияларини, хоналарини ва бино ва иншоотларни қуриш жараёнида грунтни;

- одамлар вақтинчалик бўладиган жамоат биноларини, умумовқатланиш хоналарини, ресторанлардан ташқари;

- чорвачилик бинолари ва хоналарини;

- материаллар ва ускуналарни технологик иситиш учун таркибида осон ёнувчан ва портловчан моддалар бўлганларидан ташқари;

- очик ва ярим очик майдонлардаги қор эриши тизимларида, бинолар ва иншоотлар томларини.

ИНГли иситиш тизимидан фойдаланилганда ушбу ҳужжатдаги қоидалардан ташқари ГОСТ12.1.005-88, ҚМҚ 2.04.05-97* ва бошқа норматив ҳужжатлар талабларига амал қилиш керак.

6.70. Хизмат кўрсатувчи ходимлар доимий бўлиши зарур бўлмаган

ҳолларда иситишга мўлжалланган ИНГли иситиш тизимларини ёнғичнинг алангаси ўчиб қолганида газ берилишини тўхтатадиган автоматика билан жиҳозланишини назарда тутиш керак.

Хоналардан ташқарида ўрнатиладиган ИНГни автоматика билан жиҳозлаш зарурлигини ёнғичларни жойлаштириш ва ишлатишнинг конкрет шароитларига (ИНЁ нинг технологик вазифаси, 2,2m дан юқори баландликка ўрнатилган ёнғичларни ўт олдириш, хизмат кўрсатувчи ходимларнинг мавжудлиги ва б.) асосланиб лойиҳалаш ташкилоти аниқлаши лозим.

6.71. Портлаш ва ёнғин хавфи жиҳатдан А, Б, В тоифаларга кирадиган ишлаб чиқариш хоналарида, омборхоналарда ва енгил металл қурилмаларидан ишланиб, деворининг орасига ёнувчан ва қийин ёнадиган иситгич тўлдирилган хоналарда, усти сомон ва қамиш билан ёпилган хоналарда, шунингдек, ертўла хоналарида ИНЁ ўрнатишга рухсат этилмайди.

6.72. ИНГдан хоналарнинг ёнувчан ва қийин ёнадиган ашёлардан қурилган қурилмаларигача (шип, дераза ва эшик кесакилари ва ҳ.к.) бўлган масофа нурлантириш юзасининг ҳарорати 900⁰С ва ундан кам бўлганда камида 1,25m бўлиши керак.

Ёнғич тепасидаги ёнувчан материалдан қурилган шип ёки бошқа қурилмани ёнмайдиган материал (асбест устига қопланган темир тунка, асбоцемент лист ва ш.ў.) билан қоплаб ҳимоялаш зарур.

Очиқ электр сими ИНГ ва хизмат кўрсатиш зонасидан камида 1,0m масофада бўлиши керак.

6.73. ИНГ ўрнатилиши мўлжалланган хонадаги ҳаво алмашувини иш зонасидаги CO₂, NO₂, ларнинг рухсат этиладиган концентрацияси шартидан келиб чиқиб ҳисоблаш лозим.

Ҳавони сўриш қурилмаларини нурлантиргичлардан (ёнғичлардан) юқорида, оқава ҳаво алмашиш қурилмаларини - ёнғичлар нурландиган хонадан ташқарида жойлаштиришни мўлжаллаш зарур.

ИНГли иситиш тизими маҳаллий ва умумалмашиш шамоллатиш тизими билан туташтирилган бўлиши керак, бунда шамоллатиш тизими ишламаётган ҳолатда иситиш тизимини ишга тушириш ва ишлашига имконият яратилмаслиги керак.

ГАЗ ҲИСОБЛАГИЧЛАРИНИ ЎРНАТИШ

6.74. Газ таъминоти объектларида газ сарфининг мажбурий ҳисоби юритилиши шарт. Газ таъминоти объектларида ҳисобни юритиш тизимларини танлаш ЎзР Вазирлар Маҳкамасининг 10.01.2000 й. 8-сонли қарори билан тасдиқланган «Ўзбекистон Республикаси газ истъмолчиларига газ етказиб бериш қоидалари»га ва “UZSTANDART” агентлиги томонидан тасдиқланган О’zDSt 8.031-2008 «ГСИ. Ёқилғи ва

энергия. Ҳисобни юритишга умумий талаблар», «ГСИ. Ёқилғи ва энергия. Ҳисобини юритиш ва фойдаланиш жиҳозлари билан таъминлаш»га мувофиқ амалга оширилиши зарур.

Газ билан таъминланадиган турар-жойларда, шунингдек, иссиқхоналар, ҳаммомлар ва томорқа участкаларида бошқа иншоотларни газлаштиришда газ қувурига газ сарфи ҳисобини юритиш ускунаси – ҳисоблагични ўрнатган ҳолда ҳар бир абонент томонидан газ сарфининг ҳисоби юритилиши кўзда тутилган бўлиши лозим.

6.75. Газ сарфининг ҳисобини юритиш жиҳозлари қуйидаги жойларда жойлаштирилиши зарур:

- ГТПда;
- газлаштирилаётган хонада;
- газлаштирилаётган турар – жойнинг табиий шамоллатишга эга нотурар - жой хонасида;
- газлаштирилаётган хонага туташ бўлган ва у билан ишлаб чиқариш биносининг очиқ жойи ва қозонхона орқали бирлаштирилган хонада;
- бинодан ташқарида.

Газ ҳисоблагичларини қуйидаги жойларда ўрнатишга рухсат берилади:

- йўлакларда, оловга чидамликнинг II- даражасидан паст бўлмаган, табиий оқимли - чиқариш шамоллатишга эга ойнавад верандаларда;
- усадьба туридаги турар –жойларнинг капитал деворларида. Бунда газ ҳисоблагичи атмосфера ёғингарчи-

ликларининг бевосита таъсиридан ҳимояланган бўлиши лозим.

Ҳисоблагичларни хонадан ташқарида ўрнатилишига унинг техник кўрсаткичлари ҳавонинг манфий ҳароратларида фойдаланишга йўл қўйган тақдирда рухсат берилади.

Газ ҳисоблагичидан газ ускуналаригача ёнламасига бўлган масофа 1,0m дан кам бўлмаслиги керак.

Бўйламасига полдан (ердан) ҳисоблагичнинг қуйи қисмигача бўлган масофа 1,5-1,8m га тенг бўлиши лозим.

6.76. Ҳисоблагични хона ичида иссиқлик ва нам ажратиш зонасидан ташқарида (плита, раковина), табиий шамоллатиладиган жойларда ўрнатиш кўзда тутилади.

Ҳисоблагични хонанинг турғун жойларида (шамоллатиш каналларидан ёки ойнадан тўсилган жойларда ва ҳ.к.) ўрнатиш тавсия қилинмайди.

Ҳисоблагичдан газ ускунасигача бўлган масофа ҳисоблагич паспортда кўрсатилган ишлаб чиқарувчи заводнинг талаблари ва тавсияларига мувофиқ қабул қилинади. Паспортда юқоридаги талаблар кўрсатилмаган ҳолларда одатда иситиш газдан фойдаланиш жиҳозигача (сиғимли ва оқимли сув иситгич, иситиш ва иситиш-қайнатиш печкаси, иссиқлик генератори), ресторан плитаси, пишириш қозонигача 1,0m (радиуси бўйлаб) масофа кўзда тутилади.

6.77. Ҳисоблагич ташқарида (бинодан ташқарида) ўрнатилганда

тўсиқ остида шкафда ёки ҳисоблагични ташқи таъсирлардан ҳимояловчи бошқа конструкцияларда ўратилиши кўзда тутилади.

Ҳисоблагичнинг очиқ ўрнатилиши рухсат этилади.

Ҳисоблагични қуйидаги жойларда ўрнатилиши кўзда тутилган:

- тармоқ бўлинган жойда газ таъминлаш ташкилоти ва истеъмолчига тегишли бўлган алоҳида турувчи устунда (баланси бўйича тегишлилигига кўра);

- газлаштирилаётган бинонинг деворида ёнламасига кўра эшик ва ойналардан камида 0,5m узоқликда.

Ҳисоблагичларни деворлардаги очиқ жойлар остига жойлаштириш тавсия қилинмайди.

6.78. Ҳисоблагични жойлаштириш учун шкафнинг тузилиши табиий шамоллатишни таъминлаши керак.

Шкафнинг эшиклари ёпилиши зарур.

6.79. Газ сарфини техник назорат қилиш мақсадида ишлаб чиқариш корхоналарида ва қозонхоналарда цехлар ва агрегатлар учун алоҳида ҳисоблагичларни ўрнатиш тавсия қилинади.

7. ИССИҚЛИК ЭЛЕКТР СТАНЦИЯЛАРИНИНГ ГАЗ ТАЪМИНОТИ ТИЗИМЛАРИ УМУМИЙ КЎРСАТМАЛАР

7.1. Ушбу бўлимда қўшимча талаблар келтирилган бўлиб, электр

станцияларнинг газ таъминоти тизимларини лойиҳалаштиришда уларни эътиборга олиш зарур.

7.2. Электр станцияларнинг газ таъминоти тизимларини лойиҳалаштиришда ушбу меъёрлардаги талаблардан ташқари Ўзбекистон Республикаси “Ўзбекэнерго” ДАК билан келишилган ҳолда амал қиладиган бошқа норматив ҳужжатлари талабларига ҳам амал қилиш лозим.

7.3. Газнинг босими 1,2МПа (12kgf/cm²) дан юқори бўлган газ қувурлари ўтказишни лойиҳалаштиришни Ўзбекистон Республикаси “Ўзбекэнерго” ДАК нинг махсус техник шартларига кўра амалга ошириш керак.

ТАШҚИ ГАЗ ҚУВУРЛАРИ ВА ҚУРИЛМАЛАР

7.4. Электр станцияларнинг майдончадан ташқи газ қувурларини, одатда, ер остидан ўтказиш зарур. Бу газ қувурларига бошқа истеъмолчиларни улашга Ўзбекистон Республикаси “Ўзбекэнерго” ДАК билан келишилган ҳолдагина рухсат этилади.

7.5. Майдончадан ташқаридаги газ қувурида беркитувчи мослама ўрнатишни назарда тутиш зарур, унинг электр юритмаси электр станция худудидан ташқарида, унинг деворидан камида 5,0 m масофада бўлиши керак.

7.6. Электр станция худудидан газ қувурларини мавжуд ёки лойиҳалаштирилган эстакадалар ёки бошқа қувурларнинг таянчларидан энг кўп фойдаланишни ҳисобга олган ҳолда ер устидан ўтказишни назарда тутиш керак.

Газ қувурларини очиқ подстанция, ёқилғи омбори худудидан ўтказишни лойиҳалаштиришга рухсат этилмайди.

ГАЗНИ ТАРТИБЛАГИЧ ПУНКТЛАРИ

7.7. Газ қувурини электр станция худудида жойлашган ГТПга киришда ГТП биносидан камида 10m масофада электр юритмали беркитувчи мослама қўйишни назарда тутиш лозим.

Бевосита беркитувчи мосламадан кейин қуввати 800MW ва ундан катта битта блок учун ГТП қуришда ГТП дан олдин тез ишга тушадиган узиб қўювчи тўсқич ўрнатишни мўлжаллаш зарур.

Қуввати 800MW ва ундан катта блоklar учун газ босими ва сарфини камайтириш тугунларини блокли ГТПда бирлаштиришга, яъни қозонга газ келишида газ сарфи ростлагичи ўрнатишни лойиҳалаштирмасликка рухсат этилади.

7.8. ГТПда ҳар қайси тартиблагич йўлида ўрнатиладиган босим тартиблагичларнинг газ ўтказиш қобилиятини танлашда қозон агрегатлари

ишга тушиши билан газ сарфининг ортиб боришини, шунингдек, ёзда газнинг сарфланишини ҳисобга олиш зарур.

7.9. Газнинг кириш босими 0,6MPa ($6,0\text{kgf/cm}^2$) дан юқори бўлган ГТПда камида иккита тартиблагич йўлида бўлишини назарда тутиш лозим.

ГТПда ростлаш мосламаси сифатида тартиблагич тўсиклардан фойдаланишга рухсат этилади.

7.10. ГТПда камида иккита (биттаси резерв) сақловчи газ чиқариш тўсқичлари (СЧТ)нинг бўлишини кўзда тутиш керак.

СЧКнинг газ чиқариш қобилияти ГТПнинг энг юқори унумдорлигининг 10-15% миқдорида бўладиган қилиб қабул қилиш лозим. Ҳар қайси СЧТ олдидан беркитувчи қурилма бўлишини назарда тутиш зарур.

ГТП ишлаб чиқариш биноларининг ҳаво тортувчи шахталари қинига жойлаштирилганда ва газнинг ҳисобий сарфи $100000\text{m}^3/\text{s}$ ҳамда ундан кўп бўлганида СЧТ ўрнатишни кўзда тутмасликка рухсат этилади. Бу ҳолда босим тартиблагичидан кейин қозон ёнғичи олдидаги беркитувчи мосламагача бўлган жойда ўрнатиладиган газ қувурлари ва ускуналар газнинг ГТП гача бўлган ишчи босими асосида ҳисобланиши ҳамда қабул қилиниши лозим.

7.11. ГТПда иккиламчи НЎА шчитларини, автоматик тартиблагич, бошқариш ва сигнализация аппарат-

ларини, сурма клапанлар шкафларини, тартибловчи клапанларнинг ижрочи механизмларини ва телефонни жойлаштириш учун бошқариш щит-тахта хонаси бўлишини назарда тутиш керак.

7.12. СЧТ дан газ чиқариш қувурларини ГТП биносининг ҳаво алмаштириш тизимининг ҳаво олиш қурилмасига қарама-қарши томонида жойлаштириш зарур. Газ чиқариш қувурларининг чеккасидан оқава алмаштириш учун ҳаво олинадиган жойгача бўлган масофа горизонтал бўйича камида 10m, вертикал бўйича 6,0 m бўлиши керак.

Агар текислик бўйича СЧТнинг газ чиқариш қувурларидан энг баланд қўшни бинонинг ёруғлик аэрацияси чироғигача бўлган масофа 200m дан кам бўлса, у ҳолда газ чиқариш қувурлари шу бино чироғидан 2,0m юқоридан чиқарилиши керак.

Пуфлаб тозалаш газ қувурларини ГТП дефлекторларидан камида 1,0m юқоридан, лекин ер сатхидан камида 5,0m юқоридан чиқариш керак.

7.13. ГТПнинг ҳар қайси ростлаш линияси газнинг йўли бўйлаб биринчи беркитиш мосламасидан кейин ва охирги беркитиш мосламасидан олдин сурма қопқоқлар ўрнатишни назарда тутиш керак.

7.14. Ижрочи механизмлар ричаглари билан тартибловчи воситаларни бирлаштирувчи ҳамда тартиблаланиннг девори орқали ўтадиган мўриларни деворларга бетонлаб

маҳкамланган ғилофлар ичидан ўтказиш ва ғилофларга асбест толасини тўлдириш зарур.

Ғилофнинг иккала томонидан сальникларга (мустаҳкамловчи халқа) асбест шнурини тўлдириш керак.

7.15. ГТПнинг босим ростлагичларидан кейинги газ қувурларида, шу жумладан ГТПдан камида 20m масофадаги ташқи ер усти газ қувурларида товушни ютадиган қоплама бўлиши зарур.

7.16. ГТПнинг ростловчи ва беркитувчи арматураларини асосий корпуснинг щчитидан бошқаришни назарда тутиш ва ГТПнинг ўзининг щчитидан ва ГТПнинг ўзидаги щчитда ҳам тартиблагич арматураниннг ҳолатини кўрсатувчи мослама бўлиши керак.

Блокли ГТПнинг ростловчи ва беркитувчи арматурасини бошқаришни энергоблокнинг блокли бошқариш щчитидан амалга оширишни лойиҳалаштириш ва зарур бўлганда ГТПнинг ўзидаги щчитдан бошқарилишини ҳам сақлаб қолиш лозим.

ИЧКИ ГАЗ УСКУНАЛАРИ

7.17. Қозонхонаниннг ажратувчи коллекторига иккита ёки ундан кўп ГТПдан газ беришда коллекторда беркитувчи мослама бўлишини мўлжаллаш керак.

7.18. Газ қувурининг ҳар қайси қозон агрегатига келадиган шоҳоб-

часи кўпи билан 3сек ичида ёнғичларга газ келишини тўхтатувчи тез ҳаракатга келадиган беркитиш (узиб қўйиш) клапани ўрнатишни назарда тутиш зарур.

7.19. Тез ишга тушадиган узиб қўювчи клапанларнинг электр симларига токни электр станция аккумулятор батареясининг шиналаридан ёки ўзгарувчан токнинг захира манбаи ҳам автоматик ишга тушадиган иккита мустақил манбаидан ёки олдиндан зарядланган конденсаторлар батареясидан берилишини мўлжаллаш лозим.

7.20. Қозонга бериладиган газнинг сарфини тартиблагич мослама (тўсқич, клапан - тўсқич ва б.) узокдан туриб ва қўл билан бошқариладиган бўлиши керак.

7.21. Ҳар қайси ёнғичдан олдин кетма-кет беркитувчи мослама ўрнатишни назарда тутиш зарур. Газ йўли бўйича биринчи беркитувчи мослама электр юритмали, иккинчиси - электр ёки дастаки юритмали бўлиши лозим.

Бу беркитувчи мосламалар орасида пуфлаб тозалаш қувури (хавфсизлик шамчаси) бўлиб, унга электр юритмали беркитиш мосламасини ўрнатишни назарда тутиш керак.

7.22. Қозон агрегатларига газ берилишини асосий тартибловчи клапан-тўсқичи билан бирга ўт ёқиш учун газ берилишини ростлаш мосламаси ўрнатишга ҳам рухсат этилади.

7.23. Қозонхонанинг ичидаги газ қувурида газдан намуна олиш учун

штуцер ўрнатишни мўлжаллаш керак.

7.24. Қозонхона ичидаги газ қувурига тажрибахона эҳтиёжлари учун ва металл қирқиш жойлари учун қўшимча газ қувурлари улаб, газ истеъмол қилинадиган жойга ГРҚ ўрнатишга рухсат этилади.

ҚУВУРЛАР ВА НЎА (НАЗОРАТ ЎЛЧОВ АВТОМАТИКАСИ)

7.25. Электр станцияларнинг газ қувурлари учун 11.15 банддаги мажбурий шартларга мувофиқ пўлат қувурлар ўтказишни мўлжаллаш лозим.

Заводда тайёрланган чокни бузмайдиган усулларда 100% назорат қилиш шарти билан пайванд қувурлар ишлатишга рухсат этилади, уларни назорат қилиш қувур сертификатида кўрсатилган бўлиши керак.

7.26. Электр станциялар ҳудудида ўрнатиладиган қувурларнинг деталлари, блоклари, йиғма бирликлари, газ қувурларининг таянчлари ва илмоқларини Ўзбекистон Республикаси “Ўзбекэнерго” ДАК босими кўпи билан 4,0МПа (40kgf/cm²), иссиқлик электр станцияларида ҳарорат кўпи бидан 425⁰С бўладиган буғ ва қайноқ сув қувурлари учун тасдиқланган нормани техник ҳужжатларга мувофиқ қабул қилиш керак.

8. ГАЗ ТЎЛДИРИШ ШОХОБЧАЛАРИ, ГАЗ ТЎЛДИРИШ ПУНКТЛАРИ, БАЛЛОНЛАРНИНГ ОРАЛИҚ ОМБОРЛАРИ

УМУМИЙ КЎРСАТМАЛАР

Фасон қисмлар ва деталларни зич пўлатдан тайёрлаш лозим.

Диаметри 100mm гача бўлган шохобчалар букилган ёки штамп-ланган бўлиши зарур.

Ер ости газ қувурлари учун букилган шохобчалар чексиз қувурлардан тайёрланган бўлиши керак.

7.27. Темир йўл ва автомобиль йўлларида, сувли тўсиқлар ва бошқа табиий ҳамда сунъий тўсиқлардан кесиб ўтиш жойларида ётқазиладиган, шунингдек, ташқи ҳавонинг ҳисобий ҳарорати минус 30⁰C дан паст бўлмайдиган ҳудудларда ётқизиладиган, деворининг қалинлиги 5,0mm дан катта бўлган газ қувурлари учун қувур ҳамда пайванд бирикмалар метали-нинг қурилиш кетаётган ҳудуд ҳавосининг ҳароратидаги зарбий қовушоқлик катталиги 29J/cm² дан (3kgf/cm²) дан кам бўлмаслиги лозим.

7.28. Иссиқлик электр станцияларининг газ таъминоти тизимида ўлчашлар, сигнализация ва автоматик тартиблаш ҳажмини тавсия этиладиган Е иловага мувофиқ қабул қилишга рухсат этилади.

7.29. ГТПда газ келадиган умумий қувурда газ сарфини ўлчаш учун асбоб ўрнатишни назарда тутиш керак, у номинал сарфни ҳам, номиналдан кам (номиналдан 30% гача) сарфни ҳам ўлчай оладиган бўлиши лозим.

8.1. Ушбу бўлимда газлардан ёқилғи сифатида фойдаланадиган истеъмолчиларни суюлтирилган углеводород газлари (СУГ) билан таъминлашга мўлжалланган газ тўлдириш шохобчалари (ГТШ), газ тўлдириш пунктлари (ГТП) ва баллонларнинг оралиқ омборлари (БОО) лойиҳалаштиришга қўйиладиган талаблар белгилаб берилган.

8.2. СУГни газсизлантириш қурилмаларини (станцияларини) лойиҳалашда газ сақланадиган идишларининг сиғими шунча бўлган ГТШларга тааллуқли талабларга амал қилиш лозим.

8.3. Ушбу бўлимдаги нормаларни таркибида изометрик ва металлмас идишлар бўлиши назарда тутилмайдиган иншоот ва қурилмаларни лойиҳалашга, шунингдек, кимё, нефть - кимё корхоналарида ва саноатнинг бошқа тармоқларида газдан хом-ашё сифатида фойдаланиладиган жойларда СУГни сақлашга мўлжалланган омборларни лойиҳалашга татбиқ этиб бўлмайди.

8.4. ГТШ, ГТП ва БОО ларни алоҳида табиий ва иқлим шароитига эга бўлган ҳудудларда қуришни

лойихалаштирганда 10 ва 11-бўлимларда назарда тутилган талабларни қўшимча равишда ҳисобга олиш керак.

СУЮЛТИРИЛГАН ГАЗЛАРНИНГ ГАЗ ТЎЛДИРИШ ШОХОБЧАЛАРИ

8.5. ГТШ темир йўл, сув, автомобиль транспорти ва қувурли транспорт билан келадиган СУГ ни қабул қилишга, СУГ ни сақлаш ҳамда автоцистерналарда ва баллонларда истеъмолчиларга етказиб бериш, баллонларни таъмирлаш, техник жиҳатдан текшириш ва бўяш ишларини бажариш учун мўлжалланган.

Суюлтирилган газларнинг бирлашма базаларини лойихалашга қўйиладиган талаблар ГТШни лойихалашнинг ушбу меъёрларда баён қилинган талаблар каби бўлади.

8.6. ГТШ ни аҳоли яшайдиган худудлардан ташқарида, турар-жой худудларидан шамолга тескари томонда жойлаштириш керак.

8.7. ГТШ қуриш учун майдонча танлашда 8.16-бандда келтирилган ГТШ дан унинг атрофидаги бино ва иншоотларгача бўлган масофаларни, шунингдек, қурилиш кетаётган жой атрофида темир йўл ва автомобиль йўллар борлигини эътиборга олиш лозим.

ГТШ майдончаси ўлчамларини ШНК2.07.01-03 талабларига асосан қабул қилиш лозим.

8.8. ГТШ қуриладиган майдонча атрофида ёнғинга қарши эни 10m

келадиган бўш жойлар қолдириш ва ташқарисидан тўсик билан ўрашни ва игнабаргли ўрмончаларга камида 50m, япроқли ўрмончаларга - 20m масофа бўлишини назарда тутиш зарур.

8.9. Темир йўл шохобчаси бошқа корхоналар худудидан ўтмайдиган бўлиши зарур.

ГТШга фақат битта корхона худудининг темир йўл шохобчасидан кесиб ўтиб (бу корхона билан келишилган ҳолда) корхонанинг мавжуд темир йўл тармоғига ГТШ шохобчаси йўлини туташтиришга рухсат этилади.

ГТШнинг АСОСИЙ БИНО ВА ИНШОТЛАРИ

8.10. ГТШ худуди ишлаб чиқариш минтақаси билан ёрдамчи минтақаларга бўлинади, уларда технологик жараён, газни ташиш, сақлаш ва истеъмолчиларга етказиб берилишига қараб қуйидаги асосий бино ва иншоотларни жойлаштиришни мўлжаллаш лозим:

ишлаб чиқариш минтақасида:

- эстакадали темир йўл шохобчаси ва СУГни темир йўл цистерналаридан сақлаш омборининг идишларига қўйиш қурилмаси;

- СУГ резервуарларини сақлаш базаси;

- насос-компрессор (дам бергич) бўлими;

- тўлдириш цехи;

- баллонларни техник жиҳатдан текшириш бўлими;

- баллонларни бўяш бўлими;

- СУГ автоцистерналарини тўлдириш учун колонкалар, ГТШ га газни

автоцистерналар билан ташишда газларни автоцистерналардан қуйиш учун колонкалар ва газ хўжалиги корхоналарига тааллуқли газ баллонли автомобилларни тўлдириш учун колонкалар;

- газни иситиш учун иссиқлик алмаштириш қурилмалари;

- баллонлардан бўғланмаган газни ва тошиб кетган ҳамда носоз баллонлардан газни қуйиб олиш учун идишлар;

- темир йўл бўйидаги баллонлар омбори ва бошқа ГТШ технологияси бўйича талаб қилинадиган бинолар ва иншоотлар;

ёрдамчи минтақада:

- ёрдамчи цех, унда маъмурий-хўжалик ва маиший хоналар, тажрибахоналар, насос хонаси, ГТШ ускуналарини, баллонларни ҳамда жўмракларни тузатиш учун механик устахона, аккумулятор хонаси ва бошқа хоналар жойлаштирилади;

-қозонхона (мавжуд иссиқлик таъминоти манбаларига улашнинг иложи бўлмаганида);

- трансформатор кичик станцияси;

- ёнғин чиқиш хавфи учун сув сақланадиган идишлар;

- босимли сув минораси;

- омборхона ва бошқа хоналар;

- автомобилларга техник хизмат кўрсатиш хоналари;

- автомобилларни ювиш жойи;

- техник назорат пункти.

8.11. Ёрдамчи минтақада ҳам, ишлаб чиқариш минтақасида ҳам қуйидагилар бўлишини назарда тутиш мумкин:

- ҳаво компрессори (дам берувчи) хонаси;

- темир йўл ва автомобиль тарозлари ёки улар ўрнини босадиган тарози қурилмалари.

8.12. Насос - компрессор (дам бергич) бўлимида ГТШ нинг хусусий эҳтиёжлари учун газни тартиблагич қурилмаси бўлишини назарда тутмоққа рухсат этилади.

8.13. ГТШ бино ва иншоотларининг рўйхатига лойиҳалаштиришга қўйилган техник шартларга мувофиқ аниқликлар киритиш лозим.

8.14. Гаражни ГТШ худуди ташқарисида жойлаштириб, уни мустақил хўжалик сифатида ажратишга рухсат этилади.

8.15. Газ хўжалигидан фойдаланиш хизматини ГТШ худудининг ёрдамчи минтақа томонига тақаб жойлаштиришга рухсат этилади.

ГТШ БИНО ВА ИНШОТЛАРИНИНГ ЖОЙЛАШУВИ

8.16. ГТШда жойлашган СУГ сақлаш идишларидан ГТШга тааллуқли бўлмаган бино ва иншоотларгача бўлган энг кам масофани 14-жадвалга, йўлакларгача бўлган масофани 15-жадвалга мувофиқ қабул қилиш керак.

8.17. ГТШнинг ер устидаги резервуарларидан бир вақтнинг ўзида 800 тадан кўп одам тўпланиши мумкин бўлган жойларгача (стадионлар, бозорлар, истироҳат боғлари ва ш.ў.), шунингдек, мактаб ва болалар муассасаларигача (улардаги ўринлар сонидан қатъий назар) бўлган энг кам масофани 14-жадвалда кўрсатилга-

нига нисбатан 2 марта кўп олиш керак.

8.18. Сигими турлича бўлган резервуарлар сақланадиган омборгача бўлган масофани сигими энг катта бўлган резервуардан бошлаб ўлчаш лозим.

8.19. ГТШда сигими 200m^3 дан катта бўлган шарсимон резервуарларни жойлаштиришда нефть саноати ва нефт-кимё саноати корхоналарининг товар омборларини лойихалаш меъёрларига амал қилиш зарур. Бунда шу резервуарлардан бино ва иншоотларгача бўлган масофани, шунингдек, резервуарлар орасидаги масофани камида ушбу бўлимда келтирилган қийматлар даражасида қабул қилиш керак.

8.20. ГТШнинг темир йўлдаги қуйиш эстакадасидан бино ва иншоотларгача бўлган масофани камида қуйидагича қабул қилиш лозим:

- ГТШга тааллуқли бўлмаган бино ва иншоотларгача 14 -жадвалга мувофиқ ва умумий сигими ГТШ худудида бўшатилаётган темир йўл цистерналарининг сигимиغا тенг

бўлган ер усти резервуарларигача бўлган масофа – 15-жадвалга мувофиқ;

- ГТШ худудидаги бино ва иншоотларгача 18- жадвалга мувофиқ;

- ГТШнинг сақлаш базасидаги ер усти резервуарларигача камида 20m.

8.21. Резервуарларининг умумий сигими 100m^3 дан катта бўлган ГТШдан осон алангаланадиган материаллар бўладиган корхоналаргача (нефт базалари, нефтни қайта ишлаш заводлари ацителен станциялари, киноплёнкалар омборлари ва ш.ў.) бўлган масофани шу корхоналар учун белгиланган меъёрлар бўйича, лекин 14-жадвалда кўрсатилгандек ёки улардан кўпроқ қилиб олиш керак.

8.22. Саноат корхоналари худудида жойлаштирилган ГТШ резервуарларидан шу корхоналарининг бино ва иншоотларигача бўлган масофани 16 ва 17-жадвалга мувофиқ қабул қилиш лозим.

Темир йўлларнинг қуйиш эстакадасидан корхоналарининг биноларигача бўлган масофа камида 40m бўлиши зарур.

14-жадвал

Резервуарларнинг умумий сигими,* m^3	Битта резервуарнинг сигими, m^3	Резервуарлардан бинолар (турур- жой, жамоат, саноат бинолари ва б.) ва ГТШга тааллуқли бўлмаган иншоотларгача масофа, m	
		ер устидаги	ер остидаги
1	2	3	4
50 ÷ 200	25	80	40
Бу ҳам	50	150	75
- “ -	100	200	100
200 ÷ 500	50	150	75
Бу ҳам	100	200	100

- “ -	100 ÷ 200	300	150
500 ÷ 2000	100	200	100
То же	100 ÷ 600	300	150
2000 ÷ 8000	бу ҳам	300	150

*- ички ҳажм

15-жадвал

ГТШ худудидан ташқаридаги йўллар	Резервуарларнинг умумий сифими куйидагича бўлганда ГТШ резервуарларидан йўлларгача бўлган масофа, m			
	200 m ³ гача		200 m ³ дан катта	
	ер устидаги	ер остидаги	ер устидаги	ер остидаги
Умумий тармоқдаги темир йўллар (кўтарманинг этагигача ёки чуқурнинг резервуар томонидаги қирғоғигача)	75	50	100	75
Саноат корхоналари темир йўлларининг ер ости қисмлари, трамвай йўллари (йўлнинг ўқигача) ёки автомобиль йўллари (йўлнинг четигача)	30	20	40	25

8.23. Саноат корхоналарининг худудида жойлаштирилган ГТШнинг умумий сифими 500m³ ва ундан кам бўлган СУГ резервуарларидан корхонанинг Г тоифадаги агрегат ва қурилмалари жойлашган биноларгача бўлган масофани 16-жадвалда кўрсатилганидан 30% кўпроқ қилиб қабул қилиш лозим.

8.24. ГТШ худудида жойлашган бино ва иншоотлар орасидаги масофани камида 18-жадвалда кўрсатилганидек қабул қилиш керак.

8.25. ГТШ худудида жойлашган биноларда турар-жой хоналари ва ГТШга тааллуқли бўлмаган ишлаб чиқаришлар бўлишига рухсат этилмайди.

16-жадвал

Саноат корхоналари худудида жойлашган ГТШ резервуарларининг умумий сифими, m ³	Битта резервуарнинг сифими m ³	Резервуарлардан корхонанинг бино ва иншоотларигача бўлган масофа, m	
		ер устидан	ер остидан
50 гача	10	30	15
50 ÷ 100	25	50	25
100 ÷ 200	50	70	35
200 ÷ 300	50	90	45
300 ÷ 500	50	110	55

17-жадвал

Саноат корхонасидаги йўллар	Корхона худудида жойлашган ГТШ сақлагичларнинг умумий сифими	Резервуарлардан йўлларгача бўлган масофа	
		Ер ос -	Ер ус тидаги тидаги
Темир йўллар (йўлнинг ўқигача)	100 гача	20	10
Автомобиль йўллари (йўл четигача)	100 дан катта	30	15

ХУДУДЛАРНИ, ЙЎЛЛАРНИ РЕЖАЛАШТИРИШ, БИНО ВА ИНШООТЛАРГА ҚЎЙИЛАДИГАН ТАЛАБЛАР

8.26. ГТШ худуди ҚМҚ 2.07.03-96 даги кўрсатмаларга мувофиқ ёнмайдиган материаллардан тайёрланган, шамол ўтиб турадиган тўсиқ билан тўсилган бўлиши лозим.

8.27. Ишлаб чиқариш зонаси билан ёрдамчи зонани ва автохўжалик жойлашган ерларни ёнмайдиган енгил материалдан ясалган конструкциялар билан бир - биридан ажратиш ёки улар орасига баландлиги 1м дан ошмайдиган бута ўтқозиш керак.

8.28. ГТШ худудини режалаштиришда унда суюлтирилган газлар тўпланиб қоладиган жойлар бўлмаслигини ва сув оқиб кетиш тизими билан бирга эриган сувлар ҳамда жала сувлари худудга ташқаридан

кирмайдиган бўлишини назарда тутиш зарур.

8.29. ГТШ майдончаларини режалаштиришда ва унга келадиган ҳамда майдонча ичидаги йўлларни лойihalаштиришда СНиПП-89-80, ШНК2.05.02-07, ҚМҚ2.05.01-96, СНиП 2.05.07-91 ҳамда ушбу меъёрлар талабларига мувофиқ иш юритиш лозим.

8.30. Темир йўлнинг туташув жойидан бошлаб ГТШ худудини ҳам V тоифадаги йўл, ГТШга автомобиль келадиган йўлни эса IV тоифадаги йўл қаторига киритиш керак.

8.31. ГТШдаги газ қўйиладиган жойлардаги темир йўлларни текис ёки кўпи билан 2,5% қия бўлишини назарда тутиш зарур.

Вагонларни узиб қўйиш учун узунлиги камида 20m бўлган боши берк қўшимча тўғри йўл бўлишини назарда тутиш лозим.

18-жадвал

ГТШнинг бино ва иншоотлари		ГТШнинг бино ва иншоотлари орасидаги масофа, m									
		1-гурухда келтирилган бино ва иншоотларнинг тартиб рақами									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Сақлаш базасининг ер устидаги резервуарлари ва темир йўлнинг қўйиш эстакадаси	-	10	15	30	40	15	30	10	10	40
2	Сақлаш базасининг ер остидаги резервуарлари	10	-	10	20	30	10	20	10	5	40
3	A тоифадаги хоналар ва баллонлар орғиш-тушириш майдончалари	15	10	-	15	40	15	30	5	10	40
4	Автоцистерналарга СУГ қўйиш колонкалари ва ёнилғи қўйиш колонкалари	30	20	15	-	30	15	15	10	10	15
5	Қозонхона, таъмир устахонаси, автомобилларга техник хизмат кўрсатиш биноси, омборхоналар	40	30	40	30	-	24-жадвалга мувофиқ	*	*	*	**
6	Из ёнидаги баллон омбори	15	10	15	15	24-жадвалга мувофиқ		24-жадвалга мувофиқ	5	*	40
7	Очиқ оловдан фойдаланилмайдиغان					*	24-жадвалга	-	*	*	**

	ёрдамчи бинолар	30	20	30	15		мувофик				
8	Автомобиль йўллари (йўл чеккасиғача)	10	10	5	10	*	5	*	-	1.5	*
9	Худуд атрофидаги девор	10	5	10	10	*	*	*	1.5	-	*
10	Ўт ўчириш учун резервуарлар (сув олинадиган қудўқларгача)	40	40	40	15	**	40	**	*	*	-

*Масофани СНиП II-89-90 бўйича қабул қилиш керак.

**Масофани ҚМваҚ 2.04.02-97 бўйича қабул қилиш керак.

ЭСЛАТМА: ГТШ худудида жойлашган бино ва иншоотлардан кичик станциялар биноси ва электр тақсимлаш қурилмалари хонасиғача бўлган масофани ЭЎК бўлим талабларига мувофик, портлаш хавфи бўлмаган ишлаб чиқариш хоналарида жойлашган электр тақсимлар қурилмаларигача бўлган масофани эса 18 - жадвалга мувофик қабул қилиш керак.

8.32. ГТШ худуди умумий автомобиль йўли билан IV тоифадаги йўл орқали туташган бўлиши керак.

Сиғими 500m^3 дан катта резервуарлари бор ГТШ учун алоҳида-алоҳида чиқиш йўли бўлишини назарда тутиш лозим:

- уларнинг бири асосий йўл, иккинчиси авария вақтида автомобилларни чиқариб юбориш учун захира йўл ҳисобланади.

Захира йўлнинг ГТШга келадиган автомобиль йўлига туташтириш жойи асосий чиқиш йўлидан камида 40m масофада бўлишини мўлжаллаш керак.

Ёнғин чиққанда фойдаланиладиган автомобиль йўллари ҳаракат қаторлари иккита бўладиган қилиб лойиҳалаштирилиши зарур.

ГТШ худудидаги ҳаракат икки қатор бўладиган автомобиль йўлларининг кенглиги 6m, ҳаракат бир қатор бўладиган йўлнинг кенглиги 4,5m қабул қилиш керак.

ГТШ худудига киришдан олдин автомобилларнинг айланиши ва тўхтаб туриши учун майдонча бўлишини назарда тутиш лозим.

8.33. Автоцистерналарга ва газ баллонли автомобилларга газ тўлдириш учун колонкалар орасида эни камида 6m бўлган йўлак қолдиришни назарда тутиш зарур.

Колонкалар олдида автомобиллар урилиб кетишидан сақлайдиган тўсиқ бўлиши керак.

8.34. ГТШ ва саноат корхоналари худудида жойлашган СУГни қайта газга айлантириш қурилмалари учун ГТШ худудига кирадиган битта йўл бўлишини мўлжаллашга рухсат этилади.

8.35. ГТШнинг майдонча ичидаги йўлларига ўрнатиладиган транспорт иншоотларини ёнмайдиган материаллардан қуришни назарда тутиш керак.

8.36. ГТШ бино ва иншоотларни лойиҳалаштиришда ушбу бўлимдаги талаблардан ташқари СНиП 2.09.02-85, ҚМҚ 2.09.03-02, ШНК 2.01.02-04 да назарда тутилган талабларни ҳам бажариш зарур.

8.37. Насос - компрессор бўлимини алоҳида турган бинога жойлаштириб, бу бинода буғлатиш (иссиқ алмаштириш) қурилмасини ҳам жойлаштиришга рухсат этилади.

Насос - компрессор бўлимини тўлдириш цехидан ўраб ажратишга рухсат этилади.

8.38. Тўлдириш цехида қуйидагилар бўлишини назарда тутиш керак:

- тўлдириш бўлими, унда қуйиш, тўлдириш, баллонларнинг герметиклигини ва тўлиш даражасини назорат қилиш қурилмалари бўлади;

- баллонларни газсизлантириш бўлими;

- баллонларни ортиш-тушириш майдончаси.

Баллонларнинг техник ҳолатини текшириш бўлими ва баллонларни бўяш бўлимини тўлдириш цехининг биносида ёки алоҳида бинода бўладиган қилиб лойиҳалаштириш керак.

8.39. Баллонларнинг техник ҳолатини текшириш бўлимида текширишга юборилган баллонларни ортиш-тушириш майдончаси бўлишини мўлжаллаш зарур.

Майдончаларнинг ўлчамларини транспорт воситаларининг ўтиши ва бемалол кириб чиқишини ҳисобга олган ҳолда тўлдириш бўлимининг бир кеча-кундузлик иш унумига икки марта кўп баллонлар сиғадиган қилиб белгилаш зарур.

8.40. Баллонларни бўяш бўлими, одатда, баллонларнинг техник ҳолатини текшириш бўлими билан ёнма-ён бўлади.

8.41. ГТШни қайта қуришда баллонларни бўяш бўлимини алоҳида бинода жойлаштиришни мўлжаллашга рухсат этилади.

8.42. ГТШ бинolari, хоналарида портлаш хавфи бор муҳит пайдо бўлиши мумкин бўлган ишлаб чиқариш жараёнларини (насос - компрессор бўлими, тўлдириш ва қуйиш бўлими, баллонларни газсизлантириш, бўяш бўлимлари, шунингдек, буғлатиш қурилмалари ва сўрма ҳаво алмаштириш

бўлмалари жойлашган хоналар) портлаш - ёнғин чиқиш хавфи жиҳатдан А тоифага киритиш керак. Бино ва иншоотларнинг қайси тоифага кириши лойиҳада кўрсатилган бўлиши зарур.

8.43. ГТШнинг ишлаб чиқариш бинolari, қурилмалар ва иншоотларини электр ускуналар ишлатилганда хавфлилик даражаси жиҳатдан қуйидаги синфларга киритиш керак:

В-1а синфга - насос-компрессор бўлимининг, баллонларни тўлдириш ва бўшатиш, баллонларни газсизлантириш, бўяш, буғлатиш бўлимларининг хоналарини, шунингдек, шу хоналардаги сўрма ҳаво алмаштириш бўлмаларини;

В-1г синфга - резервуарлар, қуйиш эстакадалари, суюлтирилган газларни тўкиш ва қуйиш колонкаларини, газ баллонли автомобилларга газ тўлдириш колонкаларини, автоцистерналар очик турадиган майдончаларни, ортиш – тушириш майдончаларини, шунингдек, очик майдончаларда жойлаштирилган бўғлатиш (иссиқ алмаштириш) қурилмаларини, очик жойлардаги В-1г зонасининг ўлчамларини ЭЎКга мувофиқ аниқлаш лозим.

8.44. Насос-компрессор бўлими ва тўлдириш бўлимининг хоналарида қукунли ўт ўчиргичлар бўлишини назарда тутиш зарур, бунда хонанинг юзаси 200m^2 гача бўлганда камида 100kg қукун, хонанинг юзаси 500m^2

гача бўлганда камида 250kg кукун бўлишини ҳисоб қилиш керак.

8.45. Тўлдирилган ва бўш баллонларни ортиш-тушириш майдончаси тўлдириш бўлимига бевосита тақалган бўлишини мўлжаллаш лозим.

Майдончаларнинг ўлчамларини одамлар ўтишини ҳисобга олган ҳолда тўлдириш бўлимининг бир кеча-кундузлик иш унумига икки марта кўп баллонлар сиғадиган қилиб белгилаш зарур.

Ортиш-тушириш майдончалари ёнмайдиган материалдан қилинган бостирмали бўлишини, айланасига баъзи жойларда зарур бўлганда тўсик ўрнатишни назарда тутиш керак.

Майдончанинг полида учқун чиқармайдиган ёнмайдиган материалдан қоплама бўлишини мўлжаллаш керак.

ҚУЙИШ ҚУРИЛМАЛАРИ

8.46. Темир йўл эстакадасида қуйиш қурилмалари сонини ГТШдан бир кеча-кундузда кўпи билан қанча газ берилишига асосланиб ва темир йўл цистерналарида газ бир меъёردа келмаслигини (бир меъёردа келмаслик коэффициентини 2 га тенг деб олиш керак) ҳисобга олган ҳолда аниқлаш лозим.

Қуйиш қурилмаларига хизмат кўрсатиш учун ёнмайдиган материаллардан эстакадалар ва қуйиш қурилмаларини цистерналарга улаш

учун майдончалар бўлишини назарда тутиш керак.

Эстакаданинг охирида қиялиги кўпи билан 45⁰С ва кенлиги камида 0,7m бўлган зинапоя бўлиши зарур.

Зинапоя, майдонча ва эстакадаларда баландлиги 1,0m ли тўсик панжара бўлиб, унинг пастидан камида 90mm баландликда яхлит қоплама билан қопланган бўлиши керак.

8.47. Темир йўл цистерналаридан газ қуйиб олинадиган қувурларда ГТШ қўзғолмас қувурларининг транспорт воситаларидаги қуйиш қурилмаларига туташган жойининг яқинида қуйидагилар бўлишини назарда тутиш лозим:

- суюқ фаза қувурларида - тескари клапан (тўсқич);
- буғ фаза қувурларида - тез ишга тушадиган клапан (тўсқич);
- беркитиш мосламасидан олдинга газ қолдиқларини қувурлар тизимига ёки пуфлаб тозалаш найига юборадиган беркитиш мосламаси бор штуцер.

Газни махсус тузилишдаги металл қувурлардан резина қувурсиз усулда қуйишда (агар тузилиш ишончли ва фойдаланадиган ташкилот билан келишилган бўлса) тез ишга тушадиган тўсқичлар ўрнатишни мўлжалламасликка руҳсат этилади.

8.48. ГТШга автоцистерналарда келадиган газни қуйиб олиш учун қуйиш колонкалари ўрнатишни назарда тутиш керак, уларнинг чорчўпи (обвязка) автоцистернани

сақлаш базаси резервуарларининг буғ ва суюқ фаза қувурлари билан бекитиш - сақлаш арматураси орқали бириктиришга имкон бериши керак. Автомобиллар газ баллонларини тўлдириш учун колонкаларни бекитиш - сақлаш арматураси ва газ сарфини ўлчаш учун қурилма билан таъминламоқ керак.

СУГ УЧУН РЕЗЕРВУАРЛАР

8.49. ГТШда СУГни қабул қилиб олиш ва сақлашга мўлжалланган резервуарлар 11-бўлим талабларига мос бўлиши лозим.

Резервуарларнинг чорчўпини лойихалаштиришда ГОСТ 20448-80 да назарда тутилган турли маркалардаги газларни алоҳида-алоҳида қабул қилиб олиш ва сақлаш мумкин бўлишини ҳисобга олиш керак.

8.50. Сақлаш базасининг сиғимини ГТШнинг бир кеча - кундуздаги иш унумдорлиги, резервуарларнинг тўлдириш даражаси ва газ тўлдириш шохобчасида СУГни сақлаш учун захира идишларнинг сонига қараб аниқлаш керак.

СУГ сақлаш учун захира идишлар сонини газ келмаганда ГТШнинг ҳисобий ишлаш вақтига қараб аниқлаш керак, бу вақт сутка ҳисобида ушбу формуладан топилади:

$$t = \frac{L}{V} + t_1 + t_2 \quad (21)$$

бунда

L – суюлтирилган газлар билан таъминлайдиган заводдан ГТШгача бўлган масофа, km;

v – АЙВ вагонлаб жўнатганида юкларнинг бир суткадаги норматив ҳаракат тезлиги, km/d (330km/d бўлиши мумкин);

t_1 – юкнинг жўнатилиши ва келиши билан боғлиқ операцияларга сарфланадиган вақт (1 сутка деб қабул қилинади);

t_2 – ГТШда суюлтирилган газларнинг запаси ишлатишга етадиган вақт (махаллий шароитларга боғлиқ ҳолда 3-5 кеча-кундуз деб қабул қилинади).

Тегишлича асосланганда (транспорт алоқасининг ишончилиги ва б.) t_2 ни кўпайтиришга рухсат этилади, лекин у 10 кеча - кундуздан ортиб кетмаслиги керак.

8.51. ГТШ суюлтирилган газлар ишлаб чиқарадиган корхонага яқин жойлашган ва улар ГТШга автоцистерналарда ёки қувурлар орқали келтириладиган бўлганда, шунингдек, ГТШдан суюлтирилган газлар оладиган АГҚС учун t ни 2 суткага қадар камайтиришга рухсат этилади.

ГТШ саноат корхонасининг худудида жойлашган бўлганда суюлтирилган газлар захирасини захира ёқилғи сақлашнинг шу саноат корхонаси учун қабул қилинган меъёрномада кўрсатилган миқдорда белгилаш лозим.

8.52. ГТШда суюлтирилган газлар учун резервуарлар ер устида ва ер остида ўрнатилиши мумкин.

Таги атроф худуднинг режа белгиси билан бир сатҳда ёки ундан

юкорида жойлашган резервуарлар ер устидаги резервуарлар ҳисобланади.

Тепаси ернинг режа белгисидан камида 0,2m пастда жойлашган резервуарларни ер остидаги резервуарлар деб ҳисоблаш керак.

Ер устидаги резервуарлар тепасидан камида 0,2m баланд ва эни резервуар деворидан тўкма четигача камида 6,0m ҳисоблаб тупроқ билан кўмилган бўлса, ёки ёнғин таъсиридан худди шундай иссиқлик изоляциясини таъминлайдиган бошқа ёнмайдиган материал билан ҳимояланган бўлса, улар ер остидаги резервуарлар билан баробар бўлади.

Хоналарга резервуарлар жойлаштиришга рухсат этилмайди.

Ер усти ва ер ости резервуарларининг деворидан 6,0m масофадаги худуд резервуар атрофидаги худуд ҳисобланади.

8.53. Резервуарлар қуйиш жўмраги томонига 2-3% қия қилиб ўрнатилиши керак.

8.54. Ер усти резервуарларини ёнмайдиган материаллардан (ўтга чидамлик чегараси камида 120 минут) ясалган таянчларга ўрнатиш ва ёнига зинапояли кўчмас металл майдончалар қилиш керак.

Майдончалар арматура, асбоб ва туйнукларнинг иккала томонида бўлишини назарда тутиш зарур.

Ҳаво алмаштириш штуцерига бир томондан майдонча қилишни мўлжаллаш лозим.

Майдонча ва зинапоялар 8.46-бандда кўрсатилган талабларга мувофиқ қурилиши керак.

Бир неча резервуар учун битта майдонча қуришда зинапоялар майдонча чеккаларида бўлишини

назарда тутиш лозим. Майдончанинг ўрта қисмидаги узунлиги 60m дан катта бўлганда кўшимча зинапоя бўлишини лойиҳалаштириш зарур. Зинапоялар майдонча деворидан ташқарида бўлиши керак.

8.55. Ер устидаги резервуарлар қуёш нурларининг қиздиришидан муҳофазаланган (масалан, резервуарлар оқ ранг ёки кумушсимон рангга бўялган, 8.97-банддаги кўрсатмаларга биноан сув билан совитилдиган) бўлиши лозим.

8.56. Ер усти резервуарларини ГТШ майдончасидаги пастроқ жойларга гуруҳ-гуруҳ қилиб жойлаштириш зарур.

Гуруҳдаги ер усти резервуарларининг максимал умумий сифимини 19-жадвалга мувофиқ қабул қилиш керак.

Резервуар гуруҳлари орасидаги текис максимал масофани 20-жадвалга мувофиқ қабул қилиш лозим.

19-жадвал

ГТШ резервуарларининг умумий сифими, м ³	Гуруҳдаги резервуарларнинг умумий сифими, м ³
2000 гача	1000
2000 дан 8000 гача	2000

20-жадвал

Гуруҳдаги резервуарларнинг умумий сифими м ³	Ер устида жойлашган гуруҳнинг четдаги резервуарларнинг чекка сирти орасидаги текис масофа, m
200 гача	5
200 дан 700 гача	10
700 дан 2000 гача	20

8.57. Ер устида жойлашган резервуарлар гуруҳи ичида резервуарлар орасидаги текис масофа ёнма - ён турган резервуарлардан энг каттасининг диаметридан кам бўлмаслиги, резервуарларнинг диаметри 2,0m гача бўлганда эса, камида 2,0m бўлиши керак.

Икки ёки ундан кўп қатор қилиб жойлаштирилган ер усти резервуарларнинг қаторлари орасидаги масофани энг катта резервуарнинг узунлигига тенг, лекин камида 10m қилиб олиш керак.

8.58. Ер устидаги ҳар қайси резервуарлар гуруҳи учун периметри бўйлаб атрофини туташтириб ўраб чиқишни ёки ёнмайдиган материаллардан (масалан, ғишт, харсанг - тош-бетон, ва ш.ў.) баландлиги камида 1,0m бўлган, гуруҳдаги сақлагичларнинг 85% сиғишига мўлжалланган тўсиқ девор қуришни назарда тутиш лозим. Тупроқ девор тепасининг кенлиги камида 0,5m бўлиши зарур.

Резервуарлардан ўрам ёки тўсиқ девор тагигача бўлган масофа энг яқин резервуар диаметрининг ярмига тенг, лекин камида 1,0m бўлиши зарур.

Резервуар корхона жойлашган худудга кириш учун ўрам ёки тўсиқ деворнинг иккала томонидан зинапоялар кенлиги 0,7m бўлган ўтиш жойлари бўлиши керак, ўрамнинг турли чеккаларида жойлашган ҳар қайси гуруҳ учун камида иккита зинапоя бўлиши лозим.

8.59. Ер остида жойлаштириш учун фақат цилиндрсимон резервуарлар

бўлишини мўлжаллашга рухсат этилади.

Ер остида жойлашган алоҳида-алоҳида резервуарлар орасидаги текис масофа қўшни резервуарлардан каттасининг диаметрини ярмига тенг, лекин камида 1,0m бўлиши керак.

8.60. Атрофи тупроқ билан тўлдирилган ер ости ва ер усти резервуарлари, одатда, бевосита ерга ўрнатилиши лозим.

Тупроқ шароити ноқулай бўлганда: хандон қазилган чуқурдан ер ости сувлари чиққанида ёки грунтнинг юк кўтариш қобиляти 0,1MPa (1,0kgf/cm²)дан кам бўлганда резервуарлар учун пойдеворлар қуришни назарда тутиш лозим.

Резервуарлар остидаги пойдеворларни ёнмайдиган материаллардан, масалан, тош, бетон, темирбетон ва бошқалардан қуришни мўлжаллаш керак.

Резервуарлар атрофига тупроқ тўлдиришда таркибида органик қўшимчалар бўлмайдиган қумли ёки гилли грунтдан фойдаланишни назарда тутиш лозим.

8.61. Ер ости резервуарлари ер ости сувлари юқори бўлган (резервуар тагидан тепароққача чиқадиган) жойларда жойлаштирилганда резервуарларнинг қалқиб чиқишининг олдини олишга доир чора-тадбирларни назарда тутиш керак.

8.62. Резервуарлари коррозияланишдан қуйидагича муҳофаза қилиш зарур:

- ер ости резервуарларини - ГОСТ9.602-05 ва белгиланган тартибда тасдиқланган норматив-

техник ҳужжатлар талабларига мувофиқ;

- ер усти резервуарларини - икки қават бўёқ ва қурилиш бораётган жойнинг ҳарорати ҳисобга олинган ташқаридаги ишлар учун мўлжалланган икки қават бўёқ, лок ёки эмал (сир) билан қоплаш орқали.

ГТШнинг ТЕХНОЛОГИК УСКУНАЛАРИ

8.63. СУГнинг суюқ ва буғ фазалари қувурлар бўйлаб ҳаракатланиши учун насослар, дам бергичлар ёки буғлатиш (иссиқ алмаштириш) қурилмалари бўлишини назарда тутиш керак.

8.64. Дам бергичларни хоналарга жойлаштириш зарур, баъзи ҳолларда шийпонларга жойлаштириш ҳам мумкин.

Насос ва дам бергичлар ўрнатилган хонанинг поли атрофдаги худуднинг режа белгиларидан камида 0,15m юқори бўлиши керак.

8.65. Насос ва дам бергичларни пойдеворларга ўрнатиш зарур, улар бошқа усқунанинг пойдевори ва бино деворлари билан боғланмаган бўлиши керак.

Иккита ва ундан кўп насос ҳамда дам бергичлар битта қаторга жойлаштирилганда масофани камида қуйидагича (m ҳисобида) олиш зарур:

- хизмат кўрсатиладиган асосий йўлакнинг кенглиги 1,5;
- насослар орасидаги масофа – 0,8;
- дам бергичлар орасидаги масофа – 1,5;

- насослар билан дам бергичлар орасидаги масофа – 1,0;

- насос ва дам бергичлардан хона деворигача бўлган масофа – 1,0.

8.66. Насос ва дам бергичларнинг сўрувчи қувурларида беркитувчи мослама, босимли қувурларида эса, беркитувчи мослама ва тесқари тўсқичлар ўрнатишни назарда тутиш керак.

Насослар олдидан фильтрли пуфлаб тозалаш қувурлари, насослардан кейинги босимли қувурларда эса, пуфлаб тозалаш қувурлари ўрнатишни мўлжаллаш лозим, бу қувурларни фильтрли пуфлаб тозалаш қувурлари билан бирлаштиришга рухсат этилади.

Насосларнинг босимли коллекторларида насоснинг сўриш қувири билан туташтирилган газ чиқариш мосламаси бўлишини назарда тутиш зарур. Газ чиқариш мосламасида беркитувчи арматура ўрнатишга рухсат этилмайди. Дам бергичларнинг сўрувчи қувурларида конденсат йиғгичлар, дам бергичлардан кейинги босим қувурларида (хайдаш қувурларида) мой ажратгичлар ўрнатишни назарда тутиш лозим. Конденсат йиғгичлар сатҳ сигнализаторлари ва дренаж мосламалари билан таъминланган бўлиши керак.

Сатҳ сигнализаторларида конденсат йиғгичда газ сатҳи максимал бўлганда дам бергични тўхтатишга имкон берадиган блокировка бўлиши зарур.

8.67. Дам бергичлар ва насослар уларнинг техник ҳужжатида назарда тутилган барча ҳолларда, шунингдек, қуйидаги ҳолларда электр моторни

ўчирадиган автоматика билан жиҳозланган бўлиши лозим:

- хонада газ кўпайиб кетганида 8.110 ва 8.111 - бандлардаги кўрсатмаларга мувофиқ;

- насос ва дам бергичларнинг босимли (хайдаш) қувурларида босим 1,6МПа (16kgf/cm²) дан ортиб кетганда;

- тўлдириладиган резервуарда газ энг юқори сатҳга етгандан кейин (резервуарларни тўлдиришга мўлжалланган агрегатлар учун).

8.68. Буғлатгичлар (иссиқ алмаштиргичлар) 9.25-бандда кўрсатилган ҳолларда, шунингдек, резервуарлар буғлатгичлар (иссиқ алмаштиргичлар) ёрдамида тўлдириладиган бўлганда резервуарларда газнинг сатҳи энг юқори даражага етганида буғлатгични ўчириб қўядиган автоматика билан жиҳозланиши зарур.

8.69. Электр моторларни насос ва дам бергичлар билан диэлектрик қистирмали ва шайбали муфта воситасида бирлаштиришни назарда тутиш лозим.

Мавжуд насос дам бергич бўлимлари қайта тиклашда учкун чиқмайдиган бўлса моторни насос ёки дам бергич билан бирлаштирувчи пона-тасмали узатмани сақлаб қолишга рухсат этилади.

8.70. Тўлдириш бўлимидаги ускуналар қуйиш, тўлдириш, герметиклигини текшириш ва баллонларнинг тўлганлик даражасини текшириш ишларини механизациялашган усулда комплекс бажаришни таъминлайдиган бўлиши лозим.

8.71. Баллонларни тўлдириш усулидан - тарозидан тортиш усулида ёки

барча баллонларнинг тўлдирилиш даражаси (100%) ни аниқ билишга имкон бермайдиган бошқа усулда тўлдирилишидан қатъий назар, баллонларнинг тўлдирилиш даражасини назорат қилишни албатта назарда тутиш лозим.

Баллонларнинг герметиклигини назорат қилиш учун йилнинг совуқ фаслларида газни иситиш қурилмаси ўрнатишни назарда тутишга рухсат этилади.

8.72. Тўлиб тошган баллонлардан газни қуйиб олиш ва буғланмаган газни қуйиб олиш учун қуйидаги жойларда жойлаштириладиган резервуарлар бўлишини мўлжаллаш зарур:

- сақлаш базасининг ичида - резервуарларнинг умумий сифими 10m³ дан катта бўлганда;

- тўлдириш цехининг биносидан камида 3m масофада (транспорт юрмайдиган жойда) – резервуарларнинг умумий сифими 10m³ гача бўлганда.

8.73. Автоцистерналарга СУГ тўлдириш ва газ хўжалиги корхоналарига тегишли газ баллонли автомобилларга газ бериш учун тўлдириш ва газ бериш колонкалари ўрнатишни назарда тутиш ва уларни умумий майдончага жойлаштириш керак. Газ бериш колонкаларини ГТШ худудидан ташқарида, ГТШ деворидан камида 20m масофада жойлаштиришни мўлжаллашга рухсат этилади.

8.74. Буғ ва суюқ фаза қувурларида, кўзғолмас қувурлар тўлдириш ва автомобилларга газ бериш мосламаси бор колонкаларга

бириктирилган жойнинг яқинида махсус клапанлар ўрнатишни назарда тутиш зарур, бу клапанлар тўлдириш ва газ бериш мосламаларининг герметиклиги бузилганда газнинг атмосферага чиқишининг олдини олиши керак.

Газни резина қувурсиз қуйиш усулида конструкция ишончли бўлса ва ундан фойдаланувчи ташкилот билан келишилган ҳолда юқорида айтилган клапанларни ўрнатмасликка рухсат этилади.

8.75. Автоцистерналарнинг тўлганлик даражасини назорат қилиш учун автотарозилар бўлишини назарда тутиш керак.

Иситилган газдан фойдаланишда унинг ҳароратини назорат қилиш лозим, у 45⁰С дан ортиб кетмаслиги зарур.

8.76. Колонкаларга борадиган суюқ ва буғ фаза қувурларида колонкалардан камида 10m масофада беркитувчи мосламалар ўрнатишни назарда тутиш зарур.

8.77. Хоналардан ташқарида бўладиган СУГ иситиш буғлатгичлари ва иссиқлик алмаштиргичларни (бундан буён буғлатиш қурилмалари дейилади) СУГ сақланадиган резервуарлардан камида 10m ва насос-дам бергич бўлими ёки тўлдириш цехининг биносидан камида 1m масофада жойлаштириш лозим.

8.78. Хоналарга жойлаштириладиган буғлатиш қурилмаларини тўлдириш цехининг биносига ёки газ истеъмол қилувчи қурилмалар бор бионинг алоҳида хонасига ёки А тоифадаги бинолар учун белгиланган талабларга жавоб берадиган алоҳида

бинога ўрнатиш керак. Бунда ГТШнинг хизмат кўрсатувчи ходимлар баъзан-баъзан кириб турадиган хоналарига ўрнатилган буғлатиш қурилмаларида технологик жараёни назорат қиладиган кўшимча асбоблар бўлиши лозим, улар ГТШнинг хизмат кўрсатувчи ходимлар бўладиган хоналарига ўрнатилиши зарур.

8.79. Иш унумдорлиги 200kg/s гача бўлган буғлатиш қурилмаларини насос - дам бергич бўлимида ёки ер ости ва ер устидаги резервуарларнинг бўғзидаги қопқоғида (штуцерларда), шунингдек, сақлаш базасининг ичида резервуарлардан камида 1m масофада жойлаштиришга рухсат этилади.

8.80. Буғлатгичлар орасидаги масофани буғлатгич диаметридан катта, лекин барча ҳолларда камида 1m қилиб олиш керак.

8.81. ГТШда очик оловдан фойдаланадиган буғлатиш қурилмалари ўрнатишни мўлжаллашга рухсат этилмайди.

ГАЗ ҚУВУРЛАРИ, АРМАТУРА ВА НЎА

8.82. ГТШ газ қувурларини ГОСТ 20448-90 да назарда тутилган турли хил марказдаги газларни алоҳида-алоҳида қабул қилиш, сақлаш ва беришни ҳисобга олган ҳолда лойиҳалаштириш зарур. Газ қувурларининг насос - дам бергич ва тўлдириш қурилмаларига кириш жойида бионинг ташқарисида камида 5m ва кўпи билан 30m масофада электр юритмали

беркитувчи мослама бўлишини назарда тутиш лозим.

8.83. Иш босими 1,6МПа (16kgf/cm²) гача бўлган суюқ ва буг фаза газ қувурларини 11 - бўлимда назарда тутилган талабларга мувофиқ пўлат қувурлардан ўтказишни назарда тутиш керак.

ГТШнинг қуйиш, тўлдириш, газ бериш мосламаларини улаш учун, одатда, резинали ва резина аралашган тўқимали енглардан фойдаланишни мўлжаллаш керак, уларнинг материал берилган босим ва ҳароратда ўтказилаётган газ таъсирига чидамли бўлиши зарур.

8.84. ГТШнинг ишлаб чиқариш зонасида газ қувурларни ер устидан ёнмайдиган материаллардан тайёрланган таянчларда, ер сатҳидан камида 0,5m баландликда ўтказишни мўлжаллаш керак.

Газ қувурларини ГТШ асосий ишлаб чиқариш биноларининг ташқи деворларидан (панеллардан қурилган металл қопламали ва полимер иситгичли деворлардан ташқари) дераза ўрнидан 0,5m юқори ёки пастдан ва эшик ўрнидан 0,5m юқоридан ўтказишга рухсат этилади. Бунда дераза ва эшик ўрнларининг тепасидан ва пастидан арматура, фланецли ва резьбали бирикмалар жойлаштиришга рухсат этилмайди.

Газ қувурларини ташқи деворлар орқали ўтказишда 4.33-банддаги талабларни эътиборга олиш лозим.

8.85. Газ қувурларни В-1а синфига оид портлаш хавфи бор хоналарни портлаш хавфи бўлмаган хоналардан ажратиб турадиган деворлар орқали ўтказишда портлаш хавфи бор хона томондан сальникли ғилофларда

зичлагичлар қўйиб кетишни назарда тутиш лозим.

8.86. Суюлтирилган газ қувурларининг гидравлик ҳисобини 3-бўлимга мувофиқ ҳолда бажариш керак.

8.87. Ер устидан ўтказилган суюқ фаза газ қувурларининг беркитиш мосламалари билан чегараланган қисмларида қуёш нурларининг иситиши натижасида қувурда босим ортиб кетишининг олдини олиш мақсадида беркитиш мосламаси билан бирга тескари клапан ўрнатишни ҳам мўлжаллаш зарур, у газни сақлаш базасининг резервуарларига ўтказиб юборади, бунинг ўрнига сақлаш клапани ўрнатса ҳам бўлади, бу ҳолда босим ошганида газ най (свеча) орқали ер сатҳидан камида 3m баландликда чиқариб юборилишини назарда тутиш керак.

8.88. Насос-компрессор бўлими, тўлдириш ва қуйиш бўлими, баллонларни газсизлантириш, бўяш бўлимларининг хоналарида, шунингдек, А тоифага кирадиган бошқа хоналарда хона ҳавосида газнинг хавfli даражада кўпайиб кетганлигини билдирувчи сигнализаторлар ўрнатишни назарда тутиш зарур.

8.89. СУГнинг ер ости ва ер усти резервуарлари учун Давлат техника назорати комитети тасдиқлаган "Босим остида ишлайдиган идишларнинг тузилиши ва улардан хавфсиз фойдаланиш қоидалари"га мувофиқ НЎА ва резервуар арматура бўлишини назарда тутиш керак.

8.90. Ер усти резервуарлари учун резервуар клапанларнинг ўтказиш қобилиятини (резервуар клапан орқали ўтказиладиган газ) миқдорини белгилашда ёнғин чиққанда атроф ҳавонинг ҳарорати 600°C бўлганда ер усти резервуари билан атрофдаги муҳит орасида иссиқлик алмашинув шароитига асосланиш лозим, ер ости резервуарлари учун резервуар клапанларининг ўтказиш қобилияти ер устидаги резервуарлар учун аниқланган ҳисобий қийматининг 30% миқдоридан қабул қилиш лозим.

8.91. Резервуарларнинг резервуар клапанларидан газни пуфлаб тозалаш (чиқариб юбориш) қувурлари орқали чиқаришни назарда тутиш керак, пуфлаб тозалаш қувурлари ер усти резервуарларига хизмат кўрсатиладиган майдончадан ёки ер ости резервуарларининг тўкма сиртидан камида 3,0 m баландликка чиқарилган бўлиши лозим. Резервуар клапанлардан бир нечтасини битта пуфлаб тозалаш қувурига улашга рухсат этилади.

Чиқариб ташлаш қувурларининг учларида шу қувурларга ёнғин-сочинлар тушишининг ва газ оқимининг пастга йўналишининг олдини оладиган мослама ўрнатишни мўлжаллаш зарур.

Резервуар клапанлардан газ чиқариб юбориладиган қувурларга беркитувчи мосламалар ўрнатишга рухсат этилмайди.

8.92. Ер ости резервуарларида НЎА, ростлаш, сақлаш ва беркитиш арматураларини тўкманинг тепасига ўрнатишни ва уларни шикастланишдан сақлаш чораларини кўришни назарда тутиш зарур.

МУХАНДИСЛИК КОММУНИКАЦИЯЛАРИ

8.93. ГТШнинг сув таъминоти, канализация, иситилиши ва вентиляциясини лойиҳалаштиришда ҚМҚ 2.04.01-98, ҚМҚ 2.04.02-97, ҚМҚ 2.04.03-97, ҚМҚ 2.04.05-97, ҚМҚ 2.04.07-99, ШНК 2.01.02-04, ҳамда ушбу бўлимда келтирилган талабларни бажариш лозим.

8.94. ГТШ да ташқи ёнғин ўчириш тизимини назарда тутиш зарур, бу тизимга сув тўлдирилган резервуарлар, насос станцияси ва ўт ўчириш гидрантлари бор юқори босимли ҳалқасимон туташтирилган сув қувури киради.

Сақлаш базасидаги резервуарларнинг умумий сиғими 200м^3 ва ундан кам бўлганда ёнғинни ўчириш учун паст босимли сув қувури тизимини ёки ёнғинни сув ҳавзаларидаги сув билан ўчиришни назарда тутиш керак.

8.95. ГТШда ташқи ёнғин ўчиришга сув сарфини 21-жадвалга мувофиқ қабул қилиш лозим.

21-жадвал

Сақлаш базасидаги суултирилган газлар резервуарлари сифими, м ³	Резервуарлардан сувнинг сарфланиши, L/s	
	ер устидаги	ер остидаги
200 гача	15	15
1000 гача	20	15
2000 гача	40	20
2000 дан кўп, лекин 8000 гача	80	40

8.96. Ер усти резервуарлари бор ГТШдаги ёнғинга қарши насос станциясини ишлаш ишончлилиги жиҳатдан I тоифага киритиш керак.

ГТШ битта таъминлаш манбаидан электр билан таъминлаганида ички ёнув двигателлари бор ёнғинга қарши захира насослар ўрнатишни назарда тутиш зарур.

8.97. СУГ сақланадиган ер усти резервуарлари бор ГТШда резервуарларнинг умумий сифими 200м³ дан катта бўлганда резервуарларни сув билан совитадиган кўзғолмас автоматик тизим бўлишини назарда тутиш лозим, бу тизим резервуарларнинг барча ён ва олд томонларини 75 минут давомида ва арматурали олд томонларини 0,1L/(см²) ҳамда 0,5L/(см²) тезликда тўхтовсиз совитишни таъминлаши керак.

Сув сарфини аниқлашга гуруҳдаги резервуарлар бир қаторга жойлаштирилганда бирданига учта резервуарга, бир гуруҳдаги резервуарлар икки қаторга жойлаштирилганда эса олтига резервуарларга бир вақтда сув сепиш учун етарли бўладиган қилиб ҳисоблаш ва 21-жадвалда кўрсатилган қўшимча сув сарфини ҳисобга олиш керак.

Сув қувуридан суғориш резервуари тизимига тушадиган сувни ўчирадиган қурилма резервуардан камида 25m масофадаги жойда ўрнатилади.

Ташқаридан ёнғинни ўчиришга ва резервуарларни сув сепиб совитишга умумий сув сарфини аниқлашда сувни гидрантлардан 21-жадвалда кўрсатилганининг 25% миқдоридан сарф бўлишини эътиборга олиш лозим.

8.98. Тўкиш эстакадасига ёнғин тушган тақдирда уни ГТШ учун қабул қилинган ёнғинга қарши сув таъминоти тизимидаги кўчма воситалар билан ўчиришни назарда тутиш зарур.

8.99. Портлаш-ёнғин чиқиш, хавфи жиҳатдан А тоифага кирадиган бинолардан, шунингдек ГРТТ нинг В-1г синфга кирадиган портлаш хавфи бор зонали ташқи қурилмалари ва иншоотларидан 50m радиусда жойлашган сув қувурлари қудуқларида иккитадан қопқоқ бўлишини назарда тутиш, қопқоқлар орасидаги бўшлиқни камида 0,15m қалинликда қум қатлами билан тўлдириш ёки газ сизиб чиққан тақдирда унинг қудуққа киришининг олдини оладиган бошқа материал билан зичлаштириш зарур.

8.100. ГТШда ишлаб чиқариш ва маиший канализацияси бўлишини назарда тутиш керак.

8.101. ГТШ канализациясини лойиҳалаштиришда ишлаб чиқариш канализацияси билан маиший канализация сувларини битта қувурга тушириб юборишни ва ишлаб чиқаришдаги ифлосланмаган оқава сувлардан қайта фойдаланишни назарда тутиш лозим.

8.102. Резервуарлар, автоцистерналар ва баллонларни буғлатиш (ювиш)дан тушган оқава сувларни тиндиргичдан ўтказиб, кейин ишлаб чиқариш канализациясига тушириш зарур, тиндиргичнинг қурилмаси таркиби жихатдан нефт маҳсулотларига ўхшаш бўлган сув юзасидаги ифлосликларни тутиб қолишга имкон берадиган бўлиши керак.

8.103. Ер юзасидаги сувларни, шунингдек, резервуарларни гидравлик синашдан тушган сувларни сақлаш базасининг ўралган худудидан чиқариб юборишни базанинг худудини режалаштириш вақтида назарда тутиш ва сувни гидрозатворли сув йиғгич орқали чиқариб юбориш лозим.

8.104. Ишлаб чиқариш канализациясининг портлаш-ёнғин чиқиш хавфи жихатдан А тоифага кирадиган хоналардан чиқиш жойига гидрозатворли қудуқлар ўрнатишни назарда тутиш зарур. Шу бинолардан, ГТШнинг В-1г синфга кирадиган портлаш хавфи бор минтақа ташқи қурилма ва иншоотларидан 50m радиусли зонада жойлашган канализация қудуқларида иккита қопқоқ бўлишини назарда тутиш зарур, қопқоқлар орасидаги бўшлиққа камида 0,15m қалинликда қум тўкиш ёки газ сизиб чиққан тақдирда унинг қудуққа тушишининг олдини оладиган бошқа материал билан зичлаштириш керак.

8.105. ГТШ худудидаги иссиқлик тармоқлари қувурларини ер устидан ўтказишни мўлжаллаш лозим. Ер устидан ўтказиш мумкин бўлмаган айрим жойларда қувурларни ер остидан ўтказишга рухсат этилади.

8.106. Иситиш тизимининг қувурларини А тоифага кирувчи ишлаб чиқариш хоналари ичидан очиқ ҳолда ўтказишни мўлжаллаш керак.

8.107. А тоифадаги ёпиқ хоналар учун сунъий оқава-сўрма ҳаво алмаштириш тизими бўлишини назарда тутиш зарур. Хоналарнинг тепа қисмида ҳисобий ҳаво алмашинувни таъминлаш учун дефлекторлар ўрнатган ҳолда табиий ҳаво алмаштиришга рухсат этилади. Бундай хоналарда ишдан ташқари вақтларда табиий ва аралаш ҳаво алмаштиргич бўлишини назарда тутишга рухсат этилади.

8.108. Насос-компрессор бўлимида, буғлатиш - тўлдириш бўлимларида, баллонларни газсизлантириш ва бўяш бўлимларида иш вақтида ҳавонинг бир соатда камида ўн марта ва ишдан ташқари вақтда бир соатда уч марта алмашинишини назарда тутиш зарур.

8.109. А тоифага кирувчи ишлаб чиқариш хоналарида суюлтирилган газлар сўрилиб чиқиб кетадиган мўриларни хонанинг пастки ва тепа қисмларида жойлаштиришни назарда тутиш лозим, бунда пастки қисмидан умумий чиқиб кетадиган ҳаво ҳажмининг камида 2/3 қисмини сўриб олиш керак (маҳаллий сўримлардан чиқиб кетадиган ҳаво миқдори ҳам ҳисобга олинади). Ҳаво алмаштирувчи сўрма дарчасини полдан 0,3 m тепада жойлаштиришни назарда тутиш керак.

8.110. Авария ҳаво алмаштиришини ҚМҚ 2.04.05-97 талабларига мувофиқ жойлаштиришни мўлжаллаш зарур.

Авария ҳаво алмаштириш тизими иш минтақа ҳавосида зарарли моддалар тўпланмаси ПДК (РЭКК) дан ортиб кетганда хона ҳавосида газ кўпайганлигини билдирувчи сигнализация ишга тушиши билан автоматик равишда ишлаб кетадиган қилиб лойиҳалаштириш лозим; газ-ҳаво аралашмасининг алангаси тарқалишининг пастки тўпланма чегарасининг 10% дан ортиб кетганда ҳам авария ҳаво алмаштиргичи автоматик равишда ишга тушадиган бўлиши керак. Бунда ҳавони хонанинг пастки қисмидан чиқиб кетишни мўлжаллаш лозим. Авария сўрма ҳаво алмаштиргич ишга тушиши билан технологик насос ва дам бергичларнинг электр юритмалари ўз-ўзидан тўхтайдиган бўлиши зарур.

8.111. А тоифадаги ишлаб чиқариш хоналарига ўрнатиладиган насослар, дам бергичлар ва бошқа ускуналарнинг электр юритмаларини сўрма ҳаво алмаштириш тизимлари билан шундай блокировка қилиш керакки, ҳаво алмаштиргич тўхтаганида электр юритмалар ҳам ишламайдиган бўлсин.

8.112. ГТШнинг иситилмайдиган, хизмат кўрсатувчи ходимлар икки соатдан кам бўладиган ишлаб чиқариш хоналарида ташқи деворларнинг пастки қисмида жойлаштириладиган жалюзи панжаралар орқали табиий ҳаво алмаштиргич бўлишини назарда тутиш мумкин.

8.113. Қурилмасида маҳаллий сўрилмалар бўладиган ускунадан ҳавони алоҳида ҳаво сўргич тизим-

лари билан тортишни мўлжаллаш керак.

8.114. Тортадиган вентиляция ускунаси жойлашган хоналарда (вентиляция камералари), бир соатда ҳавони камида бир марта алмаштирадиган вентиляция кўзда тутилади.

ГАЗ ТЎЛДИРИШ ПУНКТЛАРИ

8.115. ГТП асосан автомобиль транспорти билан келадиган СУГни қабул қилиш, сақлаш ва истеъмолчиларга баллонларда бериш учун мўлжалланган.

8.116. ГТП бинолари, иншоот ва қурилмаларини ГТШнинг худди ана шундай иншоотлари ва қурилмаларига қўйиладиган талабларга мувофиқ ва ушбу бўлимчада кўрсатилган қўшимча талабларни ҳам ҳисобга олган ҳолда лойиҳалаштириш керак.

8.117. ГТПнинг СУГ сақлаш базасининг сифимини 8.50 ва 8.51 - бандлардаги талабларга мувофиқ ҳолда аниқлаш лозим. Бунда газ захирасини ГТПнинг камида 2 кун ишлашига етарли бўладиган даражада қабул қилиш керак.

8.118. ГТПни, одатда, одамлар яшайдиган жойлар худуди ичида, кўпроқ бўладиган шамолга тескари томонда жойлаштириш зарур.

8.119. ГТП қуриш учун майдонча танлашда ГТП атрофини тўсиқ билан ўраш мумкинлиги, атрофида камида 10m кенгликда қурилиш бўлмайдиган минтақа борлиги ҳисобга олинади.

Юқорида айтилган талаблар кенгайтирилатган ва қайта қурилатган ГТПга тааллуқли эмас.

8.120. ГТП худуди ишлаб чиқариш минтақаси билан ёрдамчи минтақаларга бўлинади, уларда СУГ қабул қилиш, ташиш, сақлаш ва истеъмолчиларга тарқатишнинг технологик жараёнига боғлиқ равишда қуйидаги асосий бино ва иншоотлар бўлишини назарда тутиш зарур:

- ишлаб чиқариш минтақасида:
- газ қуйиш учун колонкалар;
- СУГ сақланадиган сақлагичлари сақлаш базаси;

- тўлдирилган ва бўш баллонларни жойлаштириш учун ортиш-тушириш майдончаси бор тўлдириш цехи;

- насос-дам бергич ва ҳаво-дам бергич бўлимлари;

- буғлатиш (иссиқ алмаштириш) қурилмаси;

- буғланмаган газни баллонлардан қуйиб олиш учун сақлагичлар;

- СУГнинг буғ ва суюқ фазасини ГТПнинг технологик чизмасига мувофиқ бир жойдан бошқа жойга олиб бориш учун майдонча ичи қувурлари;

- ёрдамчи зонада:

- ишлаб чиқариш-ёрдамчи бино, унда механик устахона, сантехника насос бўлими, маъмурий-хўжалик бўлими ва бошқа хоналар жойлаштирилади;

- трансформаторлар кичик станцияси;

- қозонхона (мавжуд иссиқлик таъминоти манбаъларига улашнинг иложи бўлмаганида);

- автомобиллар очиқ турадиган майдонча;

- ёнғинга қарши сув захираси турадиган сақлагичлар;

- омборхона ва бошқа хоналар.

Газ хўжалигидан фойдаланиш хизматини ГТП худудига тақаб жойлаштиришни назарда тутишга рухсат этилади.

8.121. ГТПда жойлаштирилган СУГ сақлаш сақлагичларидан ГТПга тааллуқли бўлмаган бино ва иншоотларгача бўлган энг кам масофани 22-жадвал, йўлларгача бўлган масофани 23-жадвал бўйича қабул қилиш керак.

22-жадвал

Резервуарларнинг умумий сифими, m ³	Битта резервуарнинг энг кўп сифими, m ³	Резервуарлардан ГТПга тааллуқли бўлмаган биноларгача (тураржой, жамоат, ишлаб чиқариш бинолари ва б.) бўлган масофа, m	
		Ер устидан	Ер остидан
50 дан 100 гача	25	80	40
Бу ҳам	50	100	50
100дан200 гача	50	150	75

Сифими турлича бўлган сақлагичлар бор сақлаш базасигача бўлган масофани сифими энг катта бўлган сақлагичгача мўлжаллаб қабул қилиш керак.

8.122. ГТП худудида жойлашган бино ва иншоотлар орасидаги энг кам масофани ГТП каби 18-жадвал асосида қабул қилиш керак.

ГТПда суюлтирилган газни сақлаш учун умумий сифими 50m³ дан кам бўлган сақлагичлар жойлаштирилганда юқорида айтилган масофани БООда олингани каби 24-жадвал бўйича қабул қилиш лозим.

Кичик станцияларнинг биноларига гача бўлган масофани 18-жадвалдаги эслатмага мувофиқ қабул қилиш зарур.

ГТП ҳудудидаги биноларда ГТПга тааллуқли бўлмаган ишлаб чиқариш-

лар ҳамда турар-жой хоналари бўлишига рухсат этилмайди.

8.123. БОО ГТШ ва ГТПларда суюлтирилган газлар тўлдирилган баллонларни қабул қилиш, сақлаш ва истеъмолчиларга бериш учун мўлжалланган.

23-жадвал

ГТП ҳудудидан ташқаридаги йўллар	ГТПдаги резервуарларнинг умумий сифими куйидагича бўлганда суюлтирилган газ резервуарларидан йўлгача бўлган масофа, м			
	100 м ³ гача		100 м ³ дан катта	
	ер усти даги	ер остидаги	ер устидаги	ер остидаги
Умумий тармоқдаги темир йўллар (тўкманинг этагигача ёки чуқурнинг резервуар тамонидаги қирғогигача)	50	30	75	50
Саноат корхоналарига келадиган темир йўл шохобчалари, трамвай йўллари (йўл ўқиғача, автомобиль йўллари (йўл четигача))	20	15	30	20

8.124. БОО таркибида тўлдирилган ва бўш баллонларни жойлаштириш (хизмат кўрсатиладиган курилмалар сонига нисбатан 25% баллонларни жойлаштириш ҳисобидан) учун хона ва баллонларни қабул қилиш ҳамда истеъмолчиларга бериб юбориш учун ортиш - тушириш майдончалари бўлишини назарда тутиш керак. 400 дан кўп баллон жойлаштириладиган майдончаларда ортиш-тушириш ишларини механизациялаштиришни мўлжаллаш лозим.

Ёнмайдиган материаллардан ясалган жовонларда кўпи билан 10 балонни сақлашга рухсат этилади.

Жовонлардан бино ва иншоотларгача бўлган минимал масофа 31 ва 32-жадвалларга қараб танланади.

8.125. Баллонлар сақланадиган бино Давлат техника назорати комите-

ти тасдиқлаган "Босим остида ишлайдиган идишларнинг тузилиши ва улардан хавфсиз фойдаланиш қоидалари" талабларига жавоб берадиган бўлиши зарур.

8.126. БОО ни аҳоли яшайдиган жойлар ҳудудига турар-жой биноларига нисбатан шамолга тескари томонда, автомобиль йўллари яқинида жойлаштириш керак.

8.127. БОО омбори ва ортиш-тушириш майдончаларидан турли мақсадларга мўлжалланган бино ва иншоотларгача бўлган масофани 24-жадвалда кўрсатилган қийматлардан кам олмаслик зарур, бунда БОО камида 150 баллон жойлаштириладиган бўлганда БОО дан боғ ва дала ҳовлиларнинг бир қаватли биноларига гача бўлган поз.2 да келтирилган масофани кўпи билан 2 марта камайтиришга рухсат этилади.

Суюлтирилган газли баллонлар сақланадиган омборни саноат корхоналарининг худудида жойлаштиришда СНиП II-89-90 даги кўрсатмаларга амал қилиш лозим.

**БАЛЛОНЛАРНИНГ ОРАЛИҚ
ОМБОРЛАРИ
ЭЛЕКТР ТАЪМИНОТИ,
ЭЛЕКТР УСКУНАЛАР,
ЯШИНДАН ҲИМОЯ ВА АЛОҚА**

8.128. ГТШ, ГТП ва БОО даги бино ва иншоотларнинг электр таъминоти ва электр ускуналарини лойиҳалашда ЭУЎҚ (ЭЎК) ва ушбу бўлимдаги талабларга амал қилиш лозим.

8.129. Хоналардаги портлаш хавфи бор зоналар ва ташқи қурилмаларнинг синфини 8.43-банддаги талабларга мувофиқ қабул қилиш керак,

ГТШ, ГТП ва БОО лар учун электр ускуналар қабул қилинган синфга мувофиқ ҳолда танланади.

8.130. ГТШ, ГТП ва БОО даги электр истеъмолчиларни электр таъминотининг ишончилигини таъминлаш жиҳатдан III тоифага киритиш керак, ёнғинга қарши насос станциясидаги электр истеъмолчилар бундан мустаснодир, уларни I-тоифага киритиш зарур.

Ёнғинни ўчиришда ишлатиладиган насосларни электр таъминотининг иккита мустақил манбаидан таъминлашнинг иложи бўлганида уларни ҚМҚ 2.04.01-98 талабларига мувофиқ улашни ёки дизель юритмали захира насос ўрнатишни назарда тутишга рухсат этилади.

24-жадвал

	Бино ва иншоотлар	Тўлдирилган 50 литрли баллонларнинг сонига қараб биноларигача ва ортиш-тушириш майдончаларигача бўлган масофа, m			
		400 гача	400 дан 1200 гача	1200 дан кўп	омборнинг сифимидан қатий назар
1	БОО худудига бино ва иншоотлар	20	25	30	-
2	Турар - жой бинолари	-	-	-	50
3	Ишлаб чиқариш хусусиятли жамоат бинолари	-	-	-	100
4	Саноат ва қишлоқ хўжалиги корхоналарининг, - шунингдек, ишлаб чиқариш хусусиятли маиший хизмат корхоналарининг бинолари, автомобиль йўллари (йўл четигача), темир йўллар (йўл ўқичага)	-	-	-	20

8.131. Насос-дам бергич, тўлдириш ва буғлатиш бўлимларининг хоналарида иш вақтидаги ёритилишдан ташқари авария вақтида қўшимча ёритилиш бўлишини ҳам назарда тутиш керак.

8.132. Электр таъминоти чизмасида ёнғин пайдо бўлган тақдирда, портлаш хавфи бор зонали хоналарҳавосида газнинг тўпланиши хавфи даражада кўпайиб кетганида технологик ускуналарнинг автоматик

узилиши ва ҚМҚ 2.04.05-97 даги кўрсатмаларга мувофиқ ҳолда ҳаво алмаштириш қурилмаларининг марказий пультадан ўчирилиши назарда тутилган бўлиши зарур.

8.133. ГТШ худудида ташқи ва муҳофаза ёритилиши, ГТП ва БОО да эса - ташқи ёритилиш бўлишини назарда тутиш зарур.

Ташқи ва муҳофаза ёритилишни ходимлар доим бўлиб турадиган жойдан (масалан, худудга кириш хонасидан) бошқаришни мўлжаллаш лозим.

8.134. ГТШ ва ГТП сақлаш базалари худуди устидан ҳаводан электр узатиш симлари ўтказишга рухсат этилмайди.

ГТШ ва ГТП сақлаш базаси худудидан ер ости кабел линияларини НЎА, автоматика асбоблари ва ГТШ ҳамда ГТПни ишлатиш учун хизмат қиладиган электр юритмали арматураларга келтиришга рухсат этилади.

Сақлаш базаси худудида жойлашган НЎА ва электр ускуналар портлашдан муҳофазаланган бўлиши керак.

8.135. Портлаш хавфи бор минтақалар қайси синфга киришга қараб ташқи технологик қурилмалар ва коммуникацияларнинг бино ва иншоотлари учун РД 34.21.122-90 талабларига мувофиқ яшиндан муҳофаза қилишни назарда тутиш лозим.

8.136. ГТШ ва ГТП учун ташқи телефон алоқаси бўлишини ва худудда радиокарнай орқали диспетчерлик хабари етказилишни мўлжаллаш керак.

ГТШ бинолари учун ички алоқа бўлишини назарда тутишга рухсат этилади.

БОО учун ташқи телефон тармоғига чиқишни назарда тутиш керак.

8.137. Ҳар қандай синфдаги портлаш хавфи бор минтақаларда портлашдан ҳимоялаш даражаси ёки ҳимоялаш даражасининг жилди ГОСТ17494-87 талабларига мос келувчи шароитларда электрик машиналар ишлатилиши мумкин.

8.138. Ҳарқандай синфдаги портлаш хавфи бор минтақаларда нольга тенглаштирилган (ерга уланган) корпуслар шкафлари ва пульталари ичида ўрнатилган электр қурилмаларидан бошқа ўзгарувчан ва доимий токли электр қурилмасини нольга тенглаштириш (ерга улаш) лозим.

9. РЕЗЕРВУАРЛИ ВА БАЛЛОНЛИ ҚУРИЛМАЛАРИДАН СУЮЛТИРИЛГАН ГАЗЛАР БИЛАН ТАЪМИНЛАШ

УМУМИЙ КЎРСАТМАЛАР

9.1. Ушбу бўлим талаблари резервуарли ва баллонли қурилмалардан СУГ газ билан таъминлаш тизимларини лойиҳалаштиришга, шунингдек, буғлатиш қурилмалари ва СУГ билан ҳавони аралаштириш қурилмаларини лойиҳалашга тааллуқлидир.

9.2. Алоҳида табиий ва иқлим шароитларига эга бўлган туманлар учун СУГ газ таъминоти тизимларини лойиҳалашда 10 ва 11-бўлимларда назарда тутилган

талабларни ҳам эътиборга олиш керак.

9.3. Хоналар ичидан газ қувурларини ўтказиш, газ асбобларини жойлаштириш ва ишлаб чиқариш қурилмаларини газ билан таъминлашни лойиҳалаштириш ишларини 6-бўлимда баён қилинган талабларга мувофиқ амалга ошириш зарур.

РЕЗЕРВУАР ҚУРИЛМАЛАРИ

9.4. Резервуар қурилмаси таркибидан резервуарлар, суюқ ва буғ фаза қувурлари, беркитиш арматураси, газ босими тартиблагичлари, сақлаш (беркитиш ва чиқариб юбориш) тўсқичлари, кўрсатувчи манометр, босим тартиблагичидан кейин назорат манометрини улаш учун жўмракли штуцер, резервуарларда СУГ сатҳини назорат қилиш қурилмаси бўлишини назарда тутиш керак. СУГ таркибига ва иқлим шароитларига боғлиқ равишда резервуар қурилмаси таркибига буғлатгичлар ва буғлатиш қурилмалари ҳам кириши мумкин.

Босим тартиблагичида ПСК ўрнатилган бўлса тартиблагичдан кейин қўшимча чиқариб юбориш тўсқичини ўрнатиш талаб этилмайди.

Суюқлик сатҳини назорат қилиш қурилмаси резервуарлар гуруҳи учун умумий бўлишини назарда тутишга рухсат этилади.

Газ босими икки босқичда тартибланадиган бўлганда ПСК ни I-босқичдаги босим тартиблагичидан олдин ўрнатиш ва II - босим тартиблагичдан кейин импульсли най улаш керак.

9.5. Қурилмадаги резервуарлар сонини ҳисоблаш йўли билан топиш зарур ва улар иккитадан кам бўлмаслиги керак.

Газни истеъмол қилиш режими технологияси ва хусусиятларига кўра газ истеъмолида танаффусларга рухсат этилса, битта резервуарни ўрнатишни кўзда тутишга рухсат этилади.

Иккитадан кўп резервуар бўлса, қурилма гуруҳларга ажратилиши лозим ва ҳар бир гуруҳдаги резервуарлар суюқ ва буғ фазалари бўйича бир-бири билан қувурлар ёрдамида уланиши керак.

Алоҳида гуруҳларнинг биргаликда ишлаши учун уларни ўчирадиган қурилмалар кўзда тутилмайдиган буғ фазаси қувурлари билан улаш керак.

Ер усти қурилмаси учун СУГ билан тўлдирилган ГТШда ёки ГТПда ҳам стационар, ҳам транспортбель (съёмные) резервуарларни назарда тутишга рухсат этилади.

9.6. Резервуарли қурилмаларнинг НЎА, тартиблаш, резервуар ва беркитиш арматуралари 11-бўлим талабларига жавоб берадиган бўлиши керак.

9.7. Резервуарли қурилмаларнинг арматура ва асбобларини атмосфера ёғин-сочинларидан ва шикастланишлардан филоф билан муҳофаза қилиш лозим.

9.8. Резервуарли қурилмаларда ёнмайдиган материалдан ясалган, баландлиги камида 1,6m бўлган тўсиқ бўлиши зарур. Резервуарлардан тўсиққача масофа камида 1m бўлиши керак.

Ер устидаги резервуарларда соябон бўлишини назарда тутиш лозим.

0	-	-	-	-	0,7	2,3	-	-	-
10	-	-	-	-	1,4	3,0	-	-	-
20	-	-	-	0,3	2,0	3,7	-	-	-
30	-	-	-	1,1	2,7	4,3	-	-	-
40	-	-	0,2	1,8	3,4	5,0	-	-	0,3
50	-	-	0,9	2,6	4,0	5,6	-	-	1,4
60	-	-	1,7	3,2	4,8	6,3	-	-	2,8
70	-	0,7	2,4	4,0	5,4	7,0	-	2,5	5,3
80	-	1,5	3,3	4,7	6,1	7,6	-	2,5	5,3
90	0,5	2,2	4,0	5,4	6,8	8,2	0,8	3,6	6,4
100	1,2	2,9	4,7	6,1	7,5	9,0	1,9	4,7	7,5

25-жадвалнинг давом

Сиқилган газлардаги пропан миқдори, %	1000 L			1600 L					
	Ташқи ҳаво ҳарорати, °C								
	0	10	20	-30	-20	-10	0	10	20
0	-	1,1	3,5	-	-	-	-	1,5	4,7
10	-	2,3	4,7	-	-	-	-	3,0	6,4
20	0,5	3,4	5,9	-	-	-	1,0	4,6	8,0
30	1,7	4,6	7,0	-	-	-	2,8	6,3	9,3
40	2,8	5,6	8,2	-	-	0,4	4,3	7,8	11,4
50	4,0	6,8	9,3	-	-	1,9	5,9	9,4	13,2
60	5,0	8,0	10,6	-	-	3,8	7,5	11,1	14,8
70	7,3	10,2	13,0	-	3,5	7,3	10,8	14,3	16,5
80	7,3	10,2	13,2	-	3,5	7,3	10,8	14,3	18,2
90	8,6	11,5	14,2	1,1	5,0	8,9	12,4	15,8	19,8
100	9,6	12,5	15,1	2,7	6,6	10,4	14,0	17,5	21,8

9.10. Ер устида жойлашган сиғими 600L, 1000L, 1600L бўлган резервуарларнинг иш унумдорлиги ҳаво билан иссиқлик алмашинув шаротидан келиб чиқиб, иссиқлик техникаси ҳисобидан аниқланади, ҳамда 25- жадвал бўйича аниқлаш мумкин.

9.11. Турар-жой биноларини газ билан таъминлашда суюлтирилган газларнинг бир соатлик ҳисобий сарфи Q_d^h ни ушбу формула (ифода)дан аниқлаш керак, kg/h:

$$Q_d^h = \frac{nK_d^n \cdot Q_y}{Q_i^e \cdot 365} K_h^n \quad (22)$$

бунда

n - газдан фойдаланадиган аҳоли сони, киши. Бундай маълумот бўлмаганида

унинг қиймати газлаштириладиган хонадонлар сонига ва газлаштириладиган тумандаги оилалилик коэффициентига қараб қабул қилинади:

K_d^n - йил давомида газдан бир кунлик нотекис фойдаланиш коэффициенти (хонадонларда газ плиталари бўлганида $K_d^n=1,4$; плиталар ҳамда сув иситгичлар бўлганида $K_d^n = 2,0$;

Q_y - бир кишига тўғри келадиган йиллик газ сарфи иссиқлик бирликларида kJ/-йил/-kcal/йил;

K_h^n - кунлик сарфнинг соатлик энг кўп кўрсаткичи – 0,12;

Q_i^e - газнинг ёниш иссиқлиги, kJ/kg/cal/kg.

9.12. Истеъмолчилар тоифасига боғлиқ равишда қурилмадаги резервуарларнинг энг кўп умумий

сиғимини 26 - жадвалдан, битта резервуарнинг энг кўп сиғимини 27-жадвалдан қабул қилиш керак

26-жадвал

Резервуар қурилмасининг вазифаси	Резервуарларнинг умумий сиғими, м ³	
	Ер устидаги	Ер остидаги
Турар-жой уйлари, жамоат бинолари ва иншоотларининг газ таъминоти	5	300
Саноат қишлоқ хўжалиги корхоналари ва ишлаб чиқариш хусусиятли маиший хизмат кўрсатиш корхоналарининг газ билан таъминлаш	20	300

27-жадвал

Резервуар қурилмасининг умумий сиғими, м ³	Битта резервуарнинг энг кўп сиғими*, м ³	
	ер устидаги	ер остидаги
Стационар резервуарларда:		
Муқим резервуарларда: 20 гача	5	5
20 дан 50 гача	-	10
50 дан 100 гача	-	25
100 дан 300 гача	-	50
Олиб қўйиладиган резервуарларда: 5 гача	1,6	-

*- резервуарлар сони уларнинг жойлашиши ва зарурий хажми бўйича хар бир конкрет ҳолат бўйича аниқланади.

9.13. Чекка резервуардан ҳисоблаганда ҳисоблагич қурилмалардан турли мақсадларга мўлжалланган бино ва иншоотларгача

масофани камида 28-жадвалда кўрсатилганидек қабул қилиш керак; ер ости иншоотларигача масофани баллонли қурилмалар гуруҳидаги каби камида 32-жадвалда кўрсатилганидек, электр узатиш линияларигача масофани - ЭЎҚ (ПУЭ) асосида қабул қилиш лозим.

Турар-жой ва жамоат биноларини газ билан таъминлашга мўлжалланган резервуар қурилмаларидан трансформатор кичик станцияларигача ва тақсимлаш қурилмаларигача масофани 28-жадвалнинг 1 ва 2-бандлари бўйича қабул қилиш керак, лекин ер ости резервуарларидан камида 15m ва ер усти резервуарларидан 20m бўлиши керак.

9.14. Резервуар қурилмалари учун текис жойлаштириладиган цилиндр шаклидаги пайвандланган пўлат резервуарлар ишлатиш керак. Ер ости резервуарларини 8-бўлим талабларига мувофиқ ўрнатиш лозим.

Ер остига ўрнатиш учун мўлжалланган резервуарларни ер устига ўрнатишга рухсат этилмайди.

9.15. Ер ости резервуарларини емирилишдан муҳофаза қилиш ГОСТ 9.602-89 талабларига ва 4-бўлимдаги кўрсатмаларга мос бўлишини назарда тутиш лозим. Ер устидаги резервуарларини оч ранга бўйяш керак.

9.16. Ер ости резервуарларини ўрнатишда қиш фаслида тупроқ музламайдиган ҳудудларда ер сиртидан резервуарнинг тепасигача бўлган масофа камида 0,6m ва

тупроқ музламайдиган ҳудудларда 0,2m бўлиши лозим.

Сувга тўйинган тупроқларда резервуарларни ўрнатишда ер ости сувларининг сатҳи қуйидагича бўлганда резервуарларнинг қалқиб чиқишининг олдини оладиган чоратадбирларни назарда тутиш керак:

- сифими кўпи билан $5m^3$ бўлган резервуарлар учун - резервуарнинг диаметрал уфқий текислигидан юқори;

- сифими $5m^3$ дан катта резервуарлар учун резервуарнинг тубидан юқори.

Ер ости резервуарлари орасидаги текис масофа камида 1m, ер устидаги резервуарлар орасидаги масофа эса ёнма - ён турган катта резервуарларнинг диаметрига тенг, лекин камида 1 m бўлиши керак.

9.17. Ер ости резервуарларини туташтирадиган ер ости суюқ фаза газ қузури тепасида назорат найи бўлишини назарда тутиш зарур, у ер устидан камида 1m баландликда чиқиб туриши керак. Бунда найга атмосфера ёғин - сочинлари тушмайдиган бўлиши лозим.

9.18. Резервуарларни туташтирувчи буғ фаза газ қузурида резервуарлар гуруҳлари орасида ердан камида 0,5m баландликда беркитувчи мослама ўрнатишни назарда тутиш керак.

9.19. Сақлаш тўсқичларини ҳар қайси резервуарга, резервуарлар гуруҳга бирлаштирилганда (суюқ ва буғ фазаларники) эса ҳар қайси гуруҳдаги битта резервуарга ўрнатишни назарда тутиш лозим.

28-жадвал

Бино ва иншоотлар	Резервуар қурилмасидаги резервуарларнинг умумий сифими (m^3) қуйидагича бўлганда									
	ер устидаги					ер остидаги				
	резервуарлардан бино ва иншоотларгача бўлган масофа, m^3									
	5 гача	5 ÷ 10	10 ÷ 20	10 гача	10 ÷ 20	20 ÷ 50	50 ÷ 100	100 ÷ 200	200 ÷ 300	
1	Жамоат бинолари ва иншоотлар	40	-	-	15	20	30	40	45	75
2	Турар-жой бинолари:									
	- қурилма томонидаги деворида ўйиқлар бўлганида	20	-	-	10	15	20	40	40	75
	- қурилма томонидаги деворида ўйиқлар бўлмаганда	15	-	-	8	10	15	40	40	75
3	Саноат, қишлоқ хўжалиги корхоналарининг, ишлаб чиқариш хусусиятли маиший хизмат корхоналарининг бино ва иншоотлари	15	20	25	8	10	15	25	25	45

ЭСЛАТМА:

1. Агар турар-жой биносида жамоат ташкилотлари (корхоналари) жойлашган бўлса, масофани турар - жой биносига қадар қабул қилингани каби олиш керак.

2. Қўшни резервуар қурилмалари орасидаги масофани поз.3 бўйича қабул қилиш лозим.

9.20. СЧК нинг ўтказиш қобилиятини "Босим остида ишлайдиган идишларнинг тузилиши ва уларни хавфсиз ишлатиш қоидалари" асосида ҳисоблаш йўли билан аниқлаш керак.

БЎҒЛАТИШ ҚУРИЛМАЛАРИ

9.21. Қуйидаги ҳолларда сунъий буғлатишли буғлатиш қурилмалари ўрнатишни назарда тутиш керак:

- табиий буғланишни резервуар қурилмалари ва тупроқ таъсирида буғланадиган резервуар қурилмалари газга бўлган ҳисобий эҳтиёжни таъминлай олмаганида;

-ўзгармас таркибли газ (ёниш иссиқлиги ўзгармас, зичлиги ўзгармайдиган) билан таъминлаш зарур бўлганда;

- резервуарлар ўрнатилган чуқуликда тупроқ ҳарорати 0⁰С дан паст бўладиган жойларда таркибида бутан микдори кўп (30% дан ортик) бўладиган газ етказиб беришда.

9.22. СУГ буғ фазасини беришда битта резервуар қурилмасидан таъминлаш мақсадга мувофиқ бўлган хонадонлар сонини 29-жадвал бўйича қабул қилишга рухсат этилади.

29-жадвал

Бинодаги қаватлар сони	Газ истеъмолининг энг мувофиқ зичлиги, kg/(одамга)	Газ бўғлатгичи турига қараб хонадонлар сони			
		Электр бўғлатгич		Сувли ва буғли бўғлатгич	
		Энг мувофиқ	Рухсат этиладиган	Энг мувофиқ	Рухсат этиладиган
Газ плиталари ўрнатилганда					
2	1,65	735	513-1100	975	688-1563
3	2,15	1071	725-1700	1553	1068-2500
4	2,30	1189	775-2013	1765	1188-2813
5	2,60	1444	913-2475	2243	1563-3850
9	3,45	2138	1325-3825	3639	2238-5750
Оқиб турувчи сув иситиш ва газ плиталари ўрнатилганда					
2	2,95	803	488-1338	956	588-1575
3	3,80	1355	788-2525	1580	975-2675
4	4,20	1570	900-2938	1818	1163-3200
5	4,60	2051	1075-4200	2349	1400-4225

9.23. Буғлатиш қурилмалари махсус иссиқ алмаштириш асбобларида (буғлатгичларда) таркиби ўзгармас буғ фаза олинишини таъминлайдиган оқава қурилмалар билан суюлтирилган газлар бевосита сарфлаш резервуарларида махсус

иситкич (регазификаторлар) ёрдамида буғлатиладиган сифимли қурилмаларга бўлинади.

Оқова ва сифимли буғлатиш қурилмаларини ер ости резервуарлари билан ўрнатиш тавсия этилади. Буғлатиш қурилмаларини ер устида

ўрнатиш уларнинг устки юзасига мос иссиқлик изоляциясини қоплаган тақдирда рухсат этилади.

9.24. Буғлатиш қурилмаларида иссиқлик ташувчи сифатида иситиш тармоқларидан келадиган иссиқ сув ва буғдан фойдаланишда иситиш тармоқларига СУГ буғлари тушининг олдини оладиган чоратадбирларни назарда тутиш зарур.

Электр иситиш қурилмаларидан фойдаланилганда электр ускуна портлашжан ҳимояланиш борасида ЭЎҚ талабларига мос келиши лозим. Бунда бошқариш тизими электр энергия узатишда вақтинчалик узилишлардан сўнг электр иситгичларнинг автоматик ўчишини таъминлаши керак.

Оралиқ иссиқлик манбаига эга (антифризли) электр буғлантирувчи қурилмаларда антифриз ҳароратининг белгиланган миқдордан ошишдан ҳимоя қилиш, унинг қайнаб кетиши ва электр иситгичларнинг куйишини олдини олиш тизими кўзда тутилиши даркор.

Алоҳида грунт шароитларига эга ҳудудларда, шунингдек, сейсмиқлиги 5 баллдан юқори бўлган ҳудудларда уланадиган қувурли ва электр боғланишларни ер остидаги резервуарлар қопқоғида ўрнатиш ва тегишли ЭЎҚ талабларига риоя этиш лозим. Ушбу ҳудудларда ер остидаги тақсимлаш газ қувурлари ва электр узатиш линияларига эга ерости резервуарларни улашда уларнинг ўзаро ва қарама - қарши йўналишда кўчишини компенсация қилиш кўзда тутилиши керак.

9.25. Буғлатиш қурилмалари НЎА, шунингдек, суёқ фазанинг буғлатиш

қурилмасидан буғ фазасининг газ қувурига тушишининг олдини оладиган ҳамда буғ ва суёқ фаза босимларининг йўл қўйиладиган даражадан ортиб кетишининг олдини оладиган ростлаш ва сақлаш арматураси билан таъминланган бўлиши керак. Иссиқлик ташувчи сифатида қизиган суёқлик ёки буғдан фойдаланиш мўлжалланган буғлатиш қурилмалари иссиқлик ташувчининг ҳарорати жуда пасайиб кетганлиги ҳақида хабар берувчи (сигнализация) билан жиҳозланган бўлиши лозим.

9.26. Буғлатиш қурилмаларини ердан баландроқ кўтарилган очик майдончаларда ёки хоналарда жойлаштиришга рухсат этилади.

Иш унумдорлиги $100\text{m}^3/\text{h}$ ($200\text{kg}/\text{h}$) гача бўлган буғлатгичларни бевосита резервуарлар бўғзидаги қопқоқларда ёки резервуар қурилмаси атрофида ер ости ва ер усти резервуарларидан камида 1m масофада, шунингдек, агрегатлар алоҳида хоналарда ёки очик майдончаларда жойлаштирилганда бевосита газ истеъмол қилувчи агрегатларда жойлаштиришга рухсат этилади.

Иш унумдорлиги $100\text{m}^3/\text{h}$ ($200\text{kg}/\text{h}$) дан катта бўлган буғлатгичларни резервуар қурилмасидан ташқарида, камида қуйидагича масофада жойлаштириш зарур:

- бино ва иншоотлардан 31, 32-жадвалларда кўрсатилгани каби;
- резервуар қурилмасининг тўсигидан – 10m .

9.27. Хонадан ташқарида жойлаштириладиган резервуарларда бинонинг иссиқликни сақлайдиган қопламаси бўлишини назарда тутиш зарур.

Буғлатгичлар гуруҳ-гуруҳ қилиб жойлаштирилганда улар орасидаги масофа камида 1 m бўлиши керак.

БАЛЛОНЛАР ГУРУҲИ ҚУРИЛМАЛАРИ

9.28. Таркибига иккитадан ортиқ баллон кирадиган газ таъминоти қурилмасини баллонлар гуруҳи қурилмаси деб ҳисоблаш керак. Ҳар қайси аниқ ҳолда баллонлар гуруҳи қурилмаси ишлатиш асосланган бўлиши лозим.

9.29. Баллонлар гуруҳи қурилмаси таркибига СУГ учун баллонлар, юқори босим коллектори, газ босими тартиблагичи ёки автоматик тартиблагич-узиб-улагич, умумий беркитувчи қурилма, манометр (кўрсатувчи), СЧК (чиқариб юборадиган) ва қувурлар бўлишини назарда тутиш керак.

СЧКга босим тартиблагичи ўрнатилган бўлса қўшимча тўсқич ўрнатиш талаб этилмайди.

9.30. Битта гуруҳ қурилмадаги баллонлар сонини газнинг соатлик сарфи ва битта баллоннинг атрофидаги ҳаво ҳарорати, газнинг белгисига ҳамда газ олиш давомийлигига боғлиқ ҳолдаги иш унумдорлиги асосида ҳисоблаб топиш керак.

9.31 Баллонлар гуруҳи қурилмасидаги баллонларнинг умумий энг кўп сифимини 30-жадвал асосида қабул қилиш лозим.

9.32. Баллонлар гуруҳи қурилмаларини ёнмайдиган материалдан ясалган жовонларда ёки муҳофаза ғилофлари ичида жойлаштириш зарур.

Баллонлар гуруҳи қурилмаларини бевосита бинолар ёнида ёки бинолардан камида 31-жадвалда кўрсатилган масофада, иншоотлардан камида 32-жадвалда кўрсатилган масофада жойлаштиришни назарда тутиш керак.

30-жадвал

Баллонлар гуруҳи қурилмасининг вазифаси	Баллонлар гуруҳи қурилмаси қуйидагича жойлаштирилганда қурилмадаги барча баллонларнинг сифими, L	
	бинолар девори ёнида	бинолардан маълум масофада
Турар-жой биноларини ва ишлаб чиқариш хусусиятли бўлмаган жамоат биноларини газ билан таъминлаш	600	1000
Саноат ва қишлоқ хўжалиги корхоналарини ҳамда ишлаб чиқаришхусусиятли маиший хизмат корхоналарини газ билан таъминлаш	1000	1500

9.33. Биноларнинг баллонлар гуруҳи қурилмалари тақаб жойлаштирилган деворларининг ўтга чидамлилиқ даражаси камида III-Ша бўлиши, ичида ёнадиган материалдан иситгич бўлмаслиги, дераза ва эшик ўринлари камида 31-жадвалда кўрсатилган масофада бўлиши зарур.

Жамоат бинолари ёки ишлаб чиқариш бинолари яқинида биттадан ортиқ баллонлар гуруҳи қурилмасини жойлаштиришни мўлжаллашга рухсат этилмайди.

Турар-жой биноси ёнида баллонлар гуруҳи қурилмасидан кўпи билан учтасини жойлаштиришни назарда тутиш мумкин, бунда улар орасидаги масофа камида 15м бўлиши керак.

9.34. Жавон ва баллонларни пойдеворга ўрнатиш керак, унинг атрофида жавон олдида эни камида 1 м ва бошқа томонларида 0,5 м жой бўлиши зарур.

Баллонлар гуруҳи қурилмасини автотранспорт ёнига осон келадиган жойда жойлаштириш лозим.

Муҳофаза ғилофлари ичида жойлаштириладиган баллонлар гуруҳи қурилмасида ёнмайдиган материалдан ишланган тўсиқ бўлиши керак.

Баллонлар гуруҳи қурилмаси устига ёнмайдиган материалдан соябон ўрнатишни назарда тутиш зарур.

9.35. СУГ бир меъёрда буғланишини таъминлаш зарур бўлганда ва резервуар қурилмаларидан фойдаланишнинг иложи бўлмаганида баллонлар гуруҳи қурилмасини махсус бинога ёки газлаштириладиган ишлаб чиқариш биносининг яхлит деворига тақаб қурилган хонага жойлаштиришга рухсат этилади. Бундай хоналар алоҳида жойлашган ёки ГТПга тақаб қурилган хоналарга доир 5-бўлим талабларига жавоб бериши лозим.

Ҳаво алмаштиргични ҳавонинг 2/3 қисми хонанинг пастки қисмидан чиқиб кетадиган, бир соатда ҳаво беш марта алмашинадиган қилиб лойиҳалаштириш керак.

31-жадвал

Бинолар	Бинолар гуруҳи қурилмасидан биногача масофа, m
Турар-жой бинолари, саноат корхоналарининг ишлаб чиқариш бинолари, ишлаб чиқариш хусусиятли маиший хизмат корхоналарининг бинолари ва ўтга чидамлик даражаси қуйидагича бўлган бошқа бинолар:	
1 ва II	8
III ва IIIa	10
IV, IVa ва V	12
Жамоат бинолари, ўтга чидамлик даражасидан қатъий назар	25
Аҳолида жойлашган муваққат хўжалик бинолари (масалан ёғоч-саройлар, бостирмалар ва ҳ.к.)	8

32-жадвал

Иншоотлар	Баллонлар гуруҳи қурилмасининг жавонидан текислик бўйича масофа, m
Канализация (чиқиндилар қувури), иссиқлик трассаси	3,5
Сув қувури ва бошқа каналсиз коммуникациялар	2,0
Ер ости коммуникацияларининг қудуқлари, ахлат ўралари	5,0
Электр кабеллар ва электр узатиш ҳаво йўллари	ЭЎҚ (ПУЭ) га мувофиқ

9.36. 9.35-банддаги талаблар кичик сифимли баллонларни аҳолига сотадиган дўконлар биносини лойиҳа-

лашга ҳам тааллуқлидир. Дўкондаги баллонларнинг максимал сиғими ва дўкондан бино ҳамда иншоотларгача масофани саноат корхоналари учун 30 ва 31-жадвалларда олинган қийматлар сингари қабул қилиш лозим.

БАЛЛОНЛАР ГУРУҲИ ВА РЕЗЕРВУАР ҚУРИЛМАЛАРИНИНГ ҚУВУРЛАРИ

9.37. Резервуарлар, баллонлар ва босим тартиблагичлари атрофидаги қувурларни резервуарлар ёки баллонлар учун қабул қилинган босимга мўлжаллаш керак.

9.38. Баллонлар гуруҳидан ва резервуар қурилмаларидан кетадиган ташқи газ қувурларини 11- бўлим талабларига жавоб берадиган пўлат қувурлардан бўлишини назарда тутиш лозим.

Муваққат қурилмаларнинг ва хонадон ташқарисига жойлаштириладиган мавсумий қурилмаларнинг газ ускуналарининг резина аралашган тўқимали енглар ёрдамида бириктиришни назарда тутишга рухсат этилади, бунда 6-бўлим талаблари бажарилиши керак.

9.39. Баллонлар гуруҳи ва газ сунъий буғлатиладиган резервуар қурилмаларидан кетадиган ер ости газ қувурларини энг кам ҳарорат газнинг конденсатланиш ҳароратидан юқори бўладиган чуқурликда ётқизишни назарда тутиш керак.

Сиғимли буғлатгичлардан кетадиган газ қувурларини тупроқ музлайдиган чуқурликдан пастрокдан ўтказиш лозим.

Юқорида айтилган талабларни бажаришнинг иложи бўлмаса, у ҳолда газ қувурларини ёки конденсат йиғгичларни иситишни назарда тутиш лозим.

9.40. Иситиладиган хоналарда жойлаштирилган баллонлар гуруҳи қурилмасидан ва ер ости резервуар қурилмаларидан кетадиган газ қувурларини иссиқликни сақлаш қопламаси бўлишини ва иситилишини мўлжаллаш керак.

Иссиқлик изоляциясини ёнмайдиган материаллардан қилмоқ зарур.

9.41. Газ қувурларининг нишаби ер ости газ қувурлари учун конденсат йиғгичлар томонига ва ер усти газ қувурлари учун газ билан таъминлаш қурилмаси томонига камида 5% бўлишини мўлжаллаш лозим.

Конденсат йиғгичларнинг сиғимини газнинг соатлик ҳисобий сарфининг 1m^3 га камида 4L ҳисобидан қабул қилиш керак.

9.42. Баллонлар гуруҳи ва резервуар қурилмаларидан кетадиган паст босимли газ қувурларида 4-бўлимдаги талабларга мувофиқ беркитувчи қурилмалар ўрнатишни назарда тутиш зарур.

Битта резервуар қурилмасидан 400 дан ортиқ хонадон газ билан таъминланадиган бўлса, резервуар қурилмадан кетадиган ер ости газ қувурида чуқурлиги кўпи билан 1m кудуқда ёки ер устида химоя ғилофида (тўсиқда) кўшимча беркитиш қурилмаси ўрнатишни мўлжаллаш керак.

ШАХСИЙ БАЛЛОН ҚУРИЛМАЛАРИ

9.43. Таркибига кўпи билан иккита баллон кирадиган СУГ газ таъминоти қурилмасини шахсий баллон қурилмаси деб ҳисоблаш лозим.

9.44. Шахсий баллон қурилмаларини турар-жой биноларининг ички томонида ҳам, ташқарисида ҳам жойлаштиришни назарда тутишга рухсат этилади.

СУГ газ таъминотида бино ичига битта баллонни жойлаштиришни назарда тутиш керак. Икки қаватдан баланд бўлган бинолар ичида баллонларни жойлаштиришга рухсат этилмайди.

Фуқаролар шахсий мулки ҳисобланган икки қаватли биноларининг фақат биринчи қаватларида баллонларни жойлаштиришга рухсат этилади.

9.45. Газ асбоблари ва газли баллонларни жойлаштириш мўлжалланган хоналар 6-бўлимда назарда тутилган талабларга жавоб берадиган бўлиши керак.

9.46. Қуйидаги жойларда газли баллонлар ўрнатишга рухсат этилмайди:

- одамлар яшайдиган хоналарда;
- пастки қаватларда ва ертўлаларда;
- умумий овқатланиш корхоналарининг овқатланиш хоналари ва савдо заллари остида жойлашган хоналарда, шунингдек, таълим хоналар ва ўқув синфлари остидаги, жамоат ва ишлаб чиқариш биноларининг заллари остида, касалхона

палаталари ва бошқа шунга ўхшаш хоналар остида жойлашган хоналарда;

- табиий ёруғлик тушмайдиган хоналарда.
- авария ҳолатидаги чиқиш жойларида;
- бинонинг бош тарзи томонида.

9.47. Пастки қаватларда ва ертўлаларда жойлаштирилган СУГ агрегатларини қурилмалар ва турли ёнғичларни газ билан таъминлашга рухсат этилмайди.

9.48. Ишлаб чиқариш хоналарида СУГ баллонларини цех ичидаги транспорт, металл қириндилар зарар етказилмайдиган ва корзион-фаол суюқлик ҳамда газлар таъсиридан муҳофазаланган, шунингдек, 45⁰С дан ортиқ қизимайдиган жойларга ўрнатишни назарда тутиш лозим. Агар агрегатнинг қурилмасида назарда тутилган бўлса, у ҳолда баллонларни бевосита газ истеъмол қилувчи агрегатлар ёнида ўрнатишга рухсат этилади.

9.49. Чорвачилик ва паррандачилик хоналарини газ билан таъминлашга мўлжалланган шахсий баллон қурилмаларини бинодан ташқарида жойлаштириш керак.

Гулхона ва иссиқхоналарда баллонларни биноларнинг ичига жойлаштиришга рухсат этилади.

**10. АЛОҲИДА ТАБИИЙ
ШАРОИТЛАРДА ГАЗ
ТАЪМИНОТИ ТИЗИМЛАРИГА
ҚЎЙИЛАДИГАН ҚЎШИМЧА
ТАЛАБЛАР ЕР ОСТИ
ИШЛОВИДАГИ ХУДУДЛАР**

10.1. Қазииш ишлари олиб борилган, олиб борилаётган ёки олиб борилиши мўлжалланган фойдали қазилма конлари устида жойлашадиган газ таъминоти тизимини лойиҳалаштиришда ушбу меъёрлардан ташқари ҚМҚ2.01.09-97 талабларига, шунингдек, ер ости ишловидаги хуудларда бино ва иншоотлар қуришни лойиҳалаштиришга оид белгиланган тартибда тасдиқланган идора меъёрнома хужжатларига амал қилиш лозим.

10.2. Ер ости ишловидаги хуудларда газ қувурини ётқизиш лойиҳаси таркибида кон-геологик жиҳатдан асослаш ҳам бўлиши керак.

Кон-геологик жиҳатдан асослашга лойиҳа тегишли ташкилотлар билан келишилгандан кейин икки йил ўтгандан сўнг аниқлик киритиш лозим.

10.3. Фойдали қазилмалар конлари устида жойлаштириладиган иншоотларнинг газ таъминоти лойиҳасини тузишда яқин 10 йил ичида кон қазииш ишларининг ривожланиш дастурини эътиборга олиш зарур.

10.4. Газ қувурини асосан ер юзасини суриш жараёни тугаган ёки ер ости ишлови анча кейинга мўлжалланган майдонлардан, шунингдек, ер сиртининг ўзгариш эҳтимоли энг кам бўладиган майдонлардан ўтказишни назарда тутиш керак.

10.5. Таксимлаш газ қувурлари трассасини қатламларнинг ётиш йўналишига нисбатан қандай ўтказишни мўлжаллашда техника-иқтисодий ҳисобларга асосланиш зарур.

Газ қувури трассасини майдоннинг йўл қисмидан ташқаридан ўтказишни мўлжаллаш ва кон қазииш ишлари вақтида ер сиртининг ўзгарадиган даврда зовурларни беркитиб қўйиш мумкинлигини ҳам ҳисобга олиш лозим.

10.6. Ер ости ишловидаги хуудларда ётқизиш лойиҳалаштириладиган ер ости газ қувурларини қўйидагилар ҳисобига мустаҳкам ва барқарор бўлишини таъминлаш керак:

- газ қувурининг юк кўтариш қобилиятини ошириш;
- газ қувурининг грунтдаги силжувчанлигини ошириш;
- ўзгарадиган грунтнинг газ қувурига таъсирини камайтириш.

Бунда аҳолининг хавфсизлигини иложи борича таъминлайдиган усулларни қўллаш лозим.

10.7. Газ қувурлари муҳофаза минтақасининг узунлиги силжиш мўлдасининг 50m га оширилган узунлиги билан аниқланади.

10.8. Лойиҳалаштириладиган ва ишлатилаётган газ қувурларини муҳофаза қилишнинг зарурлиги ва шунга оид қурилиш ишларининг ҳажмини газ қувурларини мустаҳкамликка ҳисоблаш натижаларига кўра ва уларни муҳофаза қилиш турларини техника-иқтисодий жиҳатдан асосланишини эътиборга олган ҳолда аниқлаш керак.

10.9. Технологик ва бошқа сабабларга кўра газ берилишида узилиш бўлишига йўл қўйиб бўлмайдиган истеъмолчиларни газ билан таъминлашда бу истеъмолчиларга газни қозиш турли вақтларда бошланадиган майдонлардан ўтказиладиган иккита газ қувуридан беришни мўлжаллаш ва газ қувурларини албатта ҳалқа тарзида бирлаштиришни назарда тутиш лозим.

10.10. Газ қувурларини дарёлар, жарликлар ва чуқурликдаги темир йўллар орқали ўтказишда, одатда, ер устидан ўтказишни мўлжаллаш зарур бўлади.

10.11. Ер ости ишловидаги ҳудудлардаги ер ости газ қувурларида назорат найлари ўрнатишни назарда тутиш керак.

Назорат найларини бурилишларнинг бурчакларига, қувур тармоқланадиган жойларга, қудуксиз жойлаштиришда компенсаторлар ёнига ўрнатиш керак.

Аҳоли яшайдиган жойларда назорат найларини газ қувурининг тўғри қисмларида ҳам ўрнатиш, улар орасидаги масофа кўпи билан 50 m бўлиши лозим.

Механик шикастланишлардан сақлаш учун назорат найларининг устига бирор нарса ёпиб қўйиш ёки бошқа муҳофаза мосламаси қилиш зарур.

10.12. Ер ости газ қувурларининг грунтда силжувчанлигини таъминлаш ва ўзгараётган грунтнинг газ қувурига таъсирини камайтириш учун зовурларга қувурлар ётқизилгандан ёки компенсаторлар ўрнатилгандан кейин зовурларни кам сиқадиган материал билан тўлдиришни назарда тутиш лозим.

10.13. Газ қувури зовурини тўлдиришда кам сиқадиган материал сифатида кум, кумли тупроқ ёки зарралари бир-бирига қовушиб қолмайдиган бошқа материалдан фойдаланиш зарур.

10.14. Компенсаторларни қудукларда ёки кузатиш мумкин бўлган чуқурликларда ўрнатиш керак, қудуксиз компенсаторлар ўрнатишга рухсат этилади.

10.15. Ер ости газ қувурлари бошқа ер ости коммуникациялари билан кесишадиган жойларда зичлаштирувчи мосламалар (гил-тупроқли тўсиқлар қилиш, газ қувурига ғилоф кийдириш ва ҳ.к.) қилиш ҳамда назорат найлари ўрнатишни мўлжаллаш керак.

10.16. Ер усти газ қувурларини маҳкамлаш тузилмаси қувурнинг тик бўйича силжишига имкон берадиган бўлиши лозим.

СЕЙСМИК ҲУДУДЛАР

10.17. Сейсмиклиги 7, 8 ва 9 балл бўлган ҳудудларда газ таъминоти тизими қуришни лойиҳалаштиришда ушбу меъёрлардаги талаблардан ташқари ҚМҚ 2.01.03-96 талабларини ҳам эътиборга олиш керак.

10.18. ГТП, ГТШ, БОО қуриладиган майдончаларнинг ва газ қувури трассасининг сейсмиклигини сейсмик микрорайонлаштириш асосида ёки ҚМҚ 2.01.03-96 да келтирилган кўрсатмаларга мувофиқ аниқлаш керак.

10.19. Ички газ ускуналарини 6-бўлимдаги кўрсатмаларга мувофиқ лойиҳалаш лозим.

10.20. Аҳолиси 1млн. кишидан ортиқ бўлган шаҳарларнинг газ таъминотини жойининг сейсмиклиги 7 балл ва ундан катта бўлганда, шунингдек, аҳолиси 100 мингдан ортиқ ва жойининг сейсмиклиги 8 ҳамда 9 балл бўлган шаҳарларнинг газ таъминотини лойиҳалашда камида иккита ГТШ бўлишини ва уларни шаҳарнинг қарама-қарши томонида жойлаштиришни назарда тутиш зарур. Технологик жараёнлари узлуксиз давом этадиган корхоналар учун газни иккита шаҳар газ қувуридан берилишини мўлжаллаш керак.

10.21. Кириш босими 0,6МПа (6kgf/cm^2) дан юқори бўлган ГТП учун ва бетўхтов технологик жараёнда ишлайдиган корхоналарнинг ГТП-лари учун ташқи айланма газ қувурлари (байпаслар) бўлишини ва ГТП ағдарилиши мумкин бўлган минтақанинг ташқарисида беркитувчи қурилмалар ўрнатишни назарда тутилиши лозим.

10.22. Аҳоли яшайдиган жойлар ва 10.20-бандда кўрсатилган иншоотларни газ билан таъминлашга мўлжалланган юқори ва ўрта босимли газ қувурларини ҳалқа тарзида бирлашадиган ва беркитувчи мосламалар ёрдамида секцияларга ажраладиган қилиб лойиҳалаштириш зарур.

10.23. Ер ости газ қувурларининг куйидаги ерларида назорат қувурча-

ларини ўрнатиш кўзда тутилиши лозим:

- газ қувурлари уланиш ерларида;
- газ қувурлари буриладиган бурчакларда;
- ер ости каналларига ётқизилган муҳандислик тармоқлари билан кесишув ерларига;
- биноларга кираверишда.

10.24. Беркитувчи арматурани (узиб қўювчи мосламаларни) 4-бўлимдаги кўрсатмаларга мувофиқ жойлаштиришни назарда тутиш керак.

10.25. Газ қувурларининг бино ва қудуқ деворларидан ўтадиган ерларига қўйилган ниқоб (футляр) билан қувур оралиғи сув ўтказмайдиган эластик материал ёрдамида беркитилиши лозим; эластик материал қувур ҳаракатига қаршилик кўрсатмаслиги зарур.

10.26. Сейсмиклиги 8 ва 9 балл бўлган ҳудудларда ўтказиладиган ер ости газ қувурлари мустақил компенсацияга эга бўлмаса, табиий ва сунъий тўсиқлар билан кесишув ерларида, газ қувурларининг пойдеворларига ўрнатилган ускуналар суюлтирилган углеводород газ (СУГ резервуарлари, компрессорлар, насослар ва б.) билан туташув ерларига, шунингдек биноларга кираверишда компенсация қилувчи мосламалар назарда тутилиши лозим.

ЎТА ЧЎКУВЧАН ВА ШИШАДИГАН ГРУНТЛИ ХУДУДЛАР

10.27. Ўта чўкувчан ва шишадиган грунтли худудларда газ таъминоти тизимларини лойиҳалашда ушбу меъёрлардаги талаблардан ташқари ҚМҚ 2.02.01-98 кўрсатмаларига ҳам амал қилиш зарур.

10.28. Нам газни ўтказишга мўлжалланган ер ости газ қувурларининг ўтқизилиш чуқурлигини 4-бўлим талабларига мувофиқ ҳолда қабул қилиш керак.

10.29. Ер ости газ қувурларининг тик қисмларидаги (бинога ва ГТПга кириш, конденсат илгичлар, гидрозатворлар ва б.) емирилишга қарши қопламани ва филофларни полимер материаллардан бўлишини назарда тутиш лозим.

10.30. Ўта чўкувчан ва шишадиган грунтли худудлар учун газ қувурлари ўтқизишни лойиҳалашда шу грунтларнинг хоссаларини ҳисобга олиш, асоснинг шакли ўзгаришини камайтирадиган тадбирларни назарда тутиш, масалан грунтларни зичлаштириш, кимёвий мустаҳкамлаш, қурилиш бўладиган худудда бино ва иншоотлар асосига шундай грунтлар ишлатиш тажрибасини ҳисобга олган ҳолда сувдан муҳофаза қиладиган ҳамда конструктив тадбирларни ўтказишни мўлжаллаш керак.

Ўта чўкувчанлиги жиҳатидан I-турга кирадиган грунтларда газ қувурини 4-бўлим талабларига мувофиқ ҳолда ўтқизишни назарда тутиш лозим.

Газ қувурлари кириш жойининг тузилиши 4.6 - банддаги кўрсатмаларга мос бўлиши зарур.

11. МАТЕРИАЛЛАР ВА ТЕХНИК БУЮМЛАР

УМУМИЙ КЎРСАТМАЛАР

11.1. Газ таъминоти тизимлари лойиҳасида назарда тутиладиган материаллар ва техник буюмлар тежамли, ишончли бўлиши ҳамда белгиланган тартибда тасдиқланган ва О'зДSt 1,1:1992; 1,2:1993; 1,3:1992; 1,9:1996 га мувофиқ давлат рўйхатидан ўтказилган давлат стандартлари ёки техник шартлардаги талабларга мос бўлиши зарур.

11.2. Сейсмиклиги 7 балл ва ундан катта худудларда, ўта чўкувчан грунтлар тарқалган минтақаларда, ер ости ишловидаги худудларда ва совуқ иқлимли худудларда газ таъминоти тизимини қуриш учун мўлжалланган материаллар, шунингдек, арматура, ускуналар, асбоблар ва бошқа техник буюмларни танлашда 11.60 - 11.63-бандларда келтирилган қўшимча талабларни ҳам эътиборга олиш керак.

11.3. Агар ГОСТ ISO 3183-2012, ГОСТ ISO 2531-2012 ва ГОСТ ISO 11299-1,3-2011 лар талабларига мос келадиган бўлса, ушбу бўлимда назарда тутилмаган ватанимизда ва чет мамлакатларда ишлаб чиқарилган материаллар ҳамда техник буюмлардан фойдаланишга рухсат этилади.

Лойихада қабул қилинган қувурлар ҳамда бошқа техник буюмларни алмаштириш мумкинлигини ташкилот - лойиха муаллифи аниқлаб бериши лозим.

11.4. Босими 0,6МПа (6kgf/cm²) бўлган қишлоқлараро газ қувурлари ва қишлоқларда аҳоли яшайдиган жойлардан ўтказиладиган босим 0,3МПа (3kgf/cm²) гача бўлган ер ости газ қувурлари учун "Полиэтилендан тайёрланган газ қувурлари" деб номланган 4-бўлим талабларига риоя қилинганда полиэтилен қувурлар ётқизишни назарда тутиш керак.

ПЎЛАТ ҚУВУРЛАР

11.5. Газ таъминоти тизимларини қуриш учун яхши пайвандланадиган, таркибида кўпи билан 0,25% углерод, 0,056% олтингугурт ва 0,046% фосфор бўладиган пўлатдан тайёрланган тўғри чокли ва спиралсимон чокли пайвандланадиган ва чоксиз қувурлар ишлатиш керак.

Қувурлар деворининг қалинлиги ҚМҚ 2.04.12-97 талабларига мувофиқ равишда ҳисоблаш йўли билан

аниқлаш ва унинг белгиланган қийматини ушбу меъёрларда ишлатишга рухсат этилган қувурларга оид стандартларда ва техник шартларда кўрсатилган катта қийматларга яқин қилиб қабул қилиш лозим. Бунда ер ости ва ер усти (тўкмаларда) газ қувурлари учун қувурлар деворининг белгиланган қалинлигини камида 3mm, ташқи ер усти ва ер ости газ қувурлари учун эса камида 2mm қабул қилиш зарур.

11.6. Ташқи ва ички газ қувурлари ётқизиш учун пўлат қувурлар В ҳамда Г гуруҳларга тегишли, кам углеродли тинч пўлатдан ГОСТ 380-2005 асосида тайёрланган ва камида иккинчи тоифали (диаметри 530mm дан катта, деворининг қалинлиги 5mm дан катта бўлган газ қувурлари учун камида учинчи тоифали) ст.2, ст.3 маркали, шунингдек, таркибидаги углерод миқдори кўпи билан 0,25% бўлганда ст.4 маркали бўлиши керак, булардан ташқари ГОСТ 1050-88 бўйича 08, 10, 15, 20 маркали, ГОСТ 19281-89 бўйича 09Г2С, 17ГС, 17Г1С маркали кам легирланган камида олтинчи тифага кирадиган пўлатлар, ГОСТ 4543-71 бўйича 10Г2 маркали пўлатлар ҳам ишлатилади.

11.7. Қуйидаги ҳолларда 11.6-бандда кўрсатилган, лекин яримтинч ва қайновчан пўлатдан тайёрланган пўлат қувурлар ишлатишга ҳам рухсат этилади:

- ташқи ҳавонинг ҳарорати минус 30⁰С ҳисобигача бўлган ҳудудларда

куриладиган ер ости газ қувурлари учун;

- ташқи ҳавонинг ҳарорати минус 10⁰С ҳисобигача бўлган ҳудудларда куриладиган ер усти газ қувурлари учун яримтинч ва қайновчан пўлатдан ясалган ва ҳарорати минус 20⁰ С ҳисобигача бўлган ҳудудларда яримтинч пўлатдан тайёрланган қувурлар;

- деворларининг қалинлиги кўпи билан 8mm бўлган ички газ қувурлари учун агар қувур деворининг ҳарорати ишлатилиш жараёнида 0⁰С дан пасаймайдиган бўлса қайновчан пўлатдан тайёрланган қувурлар ва минус 10⁰С дан пасаймайдиган бўлса яримтинч пўлатдан тайёрланган қувурлар.

Ташқи газ қувурлари учун юқорида айтилган ҳолларда яримтинч ва қайновчан пўлатдан тайёрланган қувурлар ишлатиладиган бўлса қуйидаги шартларга риоя қилиш зарур:

- яримтинч пўлатдан тайёрланган қувурларнинг диаметри 820mm дан ва қайновчан пўлатдан тайёрланганларники эса 530mm дан ошмаслиги керак;

- қувурлар деворининг қалинлиги 8mm дан ортиқ бўлмаслиги зарур.

Ташқи ҳавонинг ҳарорати минус 40⁰С ҳисобигача бўлган ҳудудларда ташқи ер усти ва ер ости газ қувурлари ётқизиш учун яримтинч пўлатдан тайёрланган диаметри кўпи билан 325mm ва деворининг қалинлиги 5mm гача бўлган қувурлар, шунингдек, яримтинч ва

қайновчан пўлатдан тайёрланган диаметри кўпи билан 114mm ва деворининг қалинлиги 4,5mm гача бўлган қувурлар ишлатишга рухсат этилади.

Юқори ва ўртача босимли газ қувурлари учун шохобчаларни, бириктирувчи қисмлар ва компенсацияловчи мосламаларни совуклайин букиш усулида тайёрлашда яримтинч ва қайновчан пўлатдан ясалган қувурлар ишлатишга рухсат этилмайди.

11.8. Паст босимли ташқи ва ички газ қувурлари учун, шунингдек, уларнинг букилган шохобчалари ва бириктирувчи деталлари учун Ст.1, Ст.2, Ст.3. Ст.4 маркали 1,2,3 тоифали ГОСТ 380-2005 бўйича А, Б ҳамда В гуруҳларга кирадиган ва ГОСТ 1050-88 бўйича 08, 10, 15, 20 маркали тинч, яримтинч ва қайновчан пўлатдан тайёрланган қувурларни ишлатишга рухсат этилади.

08 маркали пўлатни техник-иктисодий жиҳатдан асослаб берилганда, Ст.4 маркали пўлатни таркибидаги углерод кўпи билан 0,25% бўлганда ишлатишга рухсат этилади.

11.9. Газ қувурларининг вибрация юки тушадиган (ГТП, ГТҚ да титратиш манбаи билан бевосита бириктирилган, компенсаторли ва б.) қисмлари учун таркибида углерод миқдори кўпи билан 0,24% бўлган тинч пўлатдан (масалан ГОСТ 380-2005 бўйича камида учинчи тоифага

кирадиган Ст.2, Ст.3, ГОСТ 1050-88 бўйича 08, 10, 15) тайёрланган В ва Г гуруҳдаги пўлат қувурлар ишлатиш керак.

11.10. Пайванд қувурларнинг пайванд бирикмалари қувурнинг асосий металлига бир хилда мустаҳкам бириккан бўлиши ва қувурларга доир стандартга ёки техник шартларга мувофиқ пайванд бирикмаларнинг пухталиқ коэффициентлари тайёрловчи завод томонидан қафолатланган бўлиши зарур. Бундай талаблар қувурнинг буюртма тафсилотомасига киритилган бўлиши лозим.

11.11. Ташқи ҳавонинг ҳарорати минус 40⁰С ҳисобигача бўлган ҳудудларда ётқизиладиган қувурлар металлининг зарбий қовушоқлигига талаблар қўйилмайди.

Газ қувурлари ётқизишдаги маҳаллий шароитларга қараб I тоифадаги юқори босимли, диаметри 620mm дан катта бўлган газ қувурларининг, шунингдек, темир йўл ва автомобиль йўллари, сувли тўсиқлар орқали ўтиш жойларига ётқизиладиган, вибрация юқлари тушадиган ва бошқа муҳим газ қувурлари ҳамда уларнинг айрим қисмларида қувур металлининг зарбий қовушоқлигига талаблар қўйишни мўлжаллаш лозим. Деворининг қалинлиги 5mm дан катта бўлган қувурлар учун ҳам зарбий.

Бунда қувур асосий металлининг зарбий қовушоқлик қиймати газ қувурини ишлатишнинг энг кам

ҳарорати камида 30J/cm² (3kgf/cm²) қабул қилиниши зарур.

11.12. Углероднинг эквиваленти куйидаги формулалардан аниқланиши лозим:

- кам ишлов берилган (легирланган) пўлат учун:

$$[C]_b = C + \frac{M_n}{6} + \frac{C_r + M_o + S(V + T_i + N_b)}{5} = \frac{C_u N_i}{15} + 15B \quad (23)$$

кам углеродли пўлат ёки фақат кремний-марганецли тизимда легирланган, масалан 17ГС, 17Г1С, 09Г2С ва б. маркали пўлатлар учун

$$[C]_b = C + \frac{M_n}{6} \quad (24)$$

бунда $C, M_n, C_r, M_o, V, T_i, N_b, C_u, N_i, B$ – қувур пўлати метали таркибидаги тегишлича углерод, марганец, хром, молибден, ванадий, титан, ниобий, мис, никель, бор миқдори. $[C]_b$ катталиқ 0,46 дан ортиб кетмаслиги керак.

11.13. Газ таъминоти тизимлари учун мўлжалланган қувурлар тайёрловчи заводда гидравлик босим билан текширилган бўлиши ёки сертификатида қувурлар стандартлар ёки техник шартлар талабларига мос келадиган катталиқдаги гидравлик босимни кўтариши ҳақида қафолат ёзиб қўйилган бўлиши лозим.

11.14. Назорат-ўлчов асбобларини ва газлаштириладиган усқунанинг автоматика асбобларини улаш учун мўлжалланган импульсли газ қувурларини б-иловада келтирилган пўлат қувурлардан ёки усқунанинг хужжатида келтирилган маълумотлар асосида ўтказишни назарда тутиш

керак. Шу мақсадлар учун ГОСТ617-2006 га мувофиқ мис қувурлар, шунингдек, 6-бўлимда кўрсатилганларга мувофиқ резина тўқимали ёки резина энглар ишлатишга рухсат этилади.

ПЎЛАТ ҚУВУРЛАР ТАНЛАШ

11.15. Газ босими 1,6МПа (16kgf/cm²) гача бўлган газ таъминоти тизимлари учун пўлат қувурларни қурилиш бўладиган тумандаги ташқи ҳавонинг ҳарорати ва газ қувурининг ер сиртига нисбатан қандай жойлашувига қараб қуйидагича қабул қилиш керак:

- ташқи ҳавосининг ҳисобий ҳарорати минус 40⁰С дан кам бўлмаган ҳудудларда ўтказиладиган ташқи ер усти газ қувурлари, шунингдек, минус 40⁰С дан совиб кетмайдиган ер ости ва ички газ қувурлари учун 33-жадвалга биноан.

11.16. Газ таъминоти тизимлари учун ГОСТ 380-2005 бўйича оддий сифатли углеродли пўлатдан ва ГОСТ 1050-88 бўйича сифатли пўлатдан тайёрланган қувурлар ишлатиш лозим.

11.17. СУГ суyoқ фазасининг газ қувурлари учун, одатда, чоксиз қувурлар ишлатишни мулжаллаш зарур.

Ана шу газ қувурлари учун электр ёрдамида пайвандланган қувурлар ишлатишга рухсат этилади. Бунда диаметри 50mm гача бўлган қувур-

ларда пайванд чокни бузмайдиган усуллар билан 100% назорат қилиш, диаметри 50mm ва ундан катта бўлган қувурларни эса пайванд чокнинг чўзилишига ҳам синаб кўриш лозим бўлади.

11.18. Паст босимли ташқи ва ички газ қувурлари ётқизиш учун ГОСТ 3262-75 бўйича тайёрланган қувурлар ишлатишга рухсат этилади.

ГОСТ 3262-75 бўйича тайёрланган, диаметри 32mm гача бўлган қувурларни босими 1,2МПа (12kgf/cm²) гача бўлган импульсли газ қувурлари ётқизишда ишлатишга рухсат этилади. Бунда импульсли газ қувурларининг букилган қисмларида букилиш радиуси камида 2D_e бўлиши, ишлатиш вақтида қувур деворининг ҳарорати эса 0⁰С дан паст бўлмаслиги керак.

11.19. ГОСТ 20295-85 бўйича спиралсимон чокли ва емирилишга қарши қопламаси бор қувурларни ташқи ҳавосининг ҳисобий ҳарорати минус 40⁰С гача бўлган ҳудудларда босими 1,2МПа (12kgf/cm²) гача бўлган табиий газни ўтказувчи қишлоқлараро ер ости газ қувурларида ишлатишга рухсат этилади.

Бунда шу қувурларни тик ва ётиқ текисликларда газ қувурининг радиуси қувурнинг – 1500 қувур диаметридан кичик бўлган бурилишларда, шунингдек, аҳоли яшайдиган жойларда газ қувури ётқизиш учун ишлатиб бўлмайди.

11.20. Яримтинч ва қайноқ пўлатдан тайёрланган қувурларни 33-жадвалда келтирилган давлат стандартлари ҳамда техник шартларга кўра ишлатиш мумкинлиги 11.7, 11.8-бандларда баён қилинган.

11.21 ГОСТ 8731-87 бўйича қуймадан тайёрланган қувурларни қувур металини бузмайдиган услублар билан 100% назоратдан ўтказмай туриб ишлатиб бўлмайди.

ГОСТ 8731-87 га мувофиқ қувурларга буюртма берилганда қуймадан ана шу стандарт бўйича тайёрланган қувурларни бузмайдиган услублар билан 100% назоратдан ўтказмай туриб истеъмолчиларга бермаслик кўрсатилиши керак.

БИРИКТИРУВЧИ ҚИСМЛАР ВА ДЕТАЛЛАР

11.22. Газ таъминоти тизимлари учун бириктирувчи қисмлар ва деталларни тинч пўлатдан (қуйма, болғаланувчан, штампланган, эгилган ёки пайванд пўлатдан) ёки 34-жадвалда келтирилган давлат ва тармоқ стандартларига мувофиқ тайёрланган чўзувчан чўяндан тайёрланган бўлишини назарда тутиш керак.

Лойиҳалаш ташкилотлари тегишли бириктирувчи қисм ёки деталга мос стандартларнинг биридаги техник талабларни ҳисобга олган ҳолда бажарган чизмалар асосида тайёрланган бириктирувчи қисм ва деталларни ишлатишга рухсат этилади.

Газ таъминоти тизимларининг бириктирувчи қисм ва деталларини чоксиз ёки тўғри чокли пайвандланадиган пўлат қувурлардан ёки листли прокатдан тайёрлашга рухсат этилади; уларнинг металл тегишли газ қувури учун 11.5 - 11.12-бандларда назарда тутилган техник талабларга жавоб берадиган бўлиши керак.

11.23. Бириктирувчи қисмлар ва деталлар заводда тайёрланган бўлиши лозим. Барча пайванд бирикмалар (пайвандланган деталлар учун) бузмайдиган усуллар билан текшириб чиқиладиган бўлганда қурилиш ташкилотлари базасида тайёрланган бириктирувчи қисмлар ва деталларни ишлатишга рухсат этилади.

11.24. Газ қувурларига арматура, ускуна ва асбобларни бириктириш учун ишлатиладиган фланецлар ГОСТ 12820-80 ва ГОСТ 12821-80 га мос бўлиши керак.

11.25. Фланецли бирикмаларни зичлаштириш учун 35-жадвалда кўрсатилган материаллардан тайёрланган прокладкалар ишлатиш керак.

35-жадвалда келтирилган материаллардан ташқари яхши герметикликни таъминлайдиган бошқа зичлаш материалидан тайёрланган қистирмалар (прокладкалар) ишлатишни (муҳитни, босим ва ҳароратни ҳисобга олган ҳолда) назарда тутишга рухсат этилади.

ЕМИРИЛИШГА ҚАРШИ ҲИМОЯ МАТЕРИАЛЛАРИ

11.26. Ер ости газ қувурлари ва сақлагичларни емирилишдан ҳимоя қилиш учун ишлатиладиган материал ва конструкциялар ГОСТ 9.602-2005 талабларига мос бўлиши керак.

11.27. Катод қурилмаларни анодли ерлантириш учун темир-кремнийли, графитли, графит-пластли ва бошқа кам эрийдиган материаллар, шунинг-

дек, емирилишга қарши полиэтилендан газ қувурлари учун махсус тайёрланган қопламаси йўқ чўян қувурлар ишлатиш лозим.

11.28. Ер усти газ қувурларини ва ер усти СУГ резервуарларини атмосфера таъсирида емирилишдан муҳофаза қилиш учун ташқи ҳаво ҳароратининг ўзгаришига ва атмосфера ёғин-сочинлари таъсирига чидамли лок-бўёқ қопламалар (бўёқлар, локлар, эмаллар) ишлатиш зарур.

33-жадвал

№	Қувурга доир стандарт ёки техник шартлар	Пўлатнинг маркаси, пўлатга доир стандарт	Қувурнинг ташқи диаметри, mm
1	Электр ёрдамида пайвандланган тўғри чокли ГОСТ 10705-80 (В гуруҳ) "Техник шартлар" ва ГОСТ 10704-91 "Сортамент"	ВСт2сп, ВСт3сп камида 2 тоифали ГОСТ 380-2005, 10, 15, 20, ГОСТ 1050-88	10-530
2	Магистралл газ-нефть қувурлари учун электр ёрдамида пайвандланган (тўғри чокли ва спиралсимон чокли) ГОСТ 20295-85	Ст3сп камида 2-тоифали (К38)-ГОСТ 380-2005; 10(К34), 15(К38). 20 (К42) ГОСТ 1050-88	ГОСТ 20295-85 бўйича
3	Электр ёрдамида пайвандланган тўғри чокли ГОСТ 10706-76 (В гуруҳда) "Техник шартлар" ва ГОСТ 10704-91 "Сортамент"	Ст2сп, ВСт3сп камида 2-тоифали ГОСТ 380-2005	630-1220
4	Электр ёрдамида пайвандланган спиралсимон чокли ГОСТ 8696-74 (В гуруҳ)	Ст2сп, Ст3сп камида 2-тоифали ГОСТ 380-2005	159-1220
5	Иссиқ ҳолда шакли ўзгарадиган чоксиз ГОСТ 8731-74 (В ҳамда Г гуруҳ) "Техник шартлар"	10, 20 ГОСТ 1050-88	45-325
6	Чоксиз совуқлайин шакли ўзгарадиган, иссиқда шакли ўзгарадиган ГОСТ 8733-74 (В ҳамда Г гуруҳ) "Техник шартлар" ва ГОСТ 8734-75 "Сортамент"	10, 20 ГОСТ 1050-88	10-45
7	Иссиқ ҳолда шакли ўзгарадиган чоксиз ТУ 14-3-190-2004 (фақат иссиқлик электр станциялар учун)	10, 20 ГОСТ 1050-88	57-426
ЭСЛАТМА: 1. 1, 6-бандлар бўйича қувурларни СУГ суюқ фазаси газ қувурлари учун ишлатиш керак. 2.Иссиқлик электр станциялар учун 20-пўлатдан тайёрланган қувурларни ҳисобий ҳарорати минус 30⁰ С гача бўлган туманлардагина ишлатиш лозим.			

Бириктирувчи детал ва қисмлар	Стандарт
1	2
1. Цилиндрик бурама кертик чўзилувчан чўяндан	
Бурчакликлар	ГОСТ 8946-75; ГОСТ 8947-75
Учликлар	ГОСТ 8948-75; ГОСТ 8949-75; ГОСТ 8950-75
Крестлар	ГОСТ 8951-75; ГОСТ 8952-75; ГОСТ 8953-75
Муфталар	ГОСТ 8954-75 ГОСТ 8955-75 ГОСТ 8956-75 ГОСТ 8957-75
Бириктириш гайкалари	ГОСТ 8959-75
Тиқинлар	ГОСТ 8963-75
2. Цилиндрсимон бурама кертикли пўлатдан	
Муфталар	ГОСТ 8966-75
Контргайкалар	ГОСТ 8968-75
Сгонлар	ГОСТ 8969-75
3. Пайвандланган пўлатдан	
Шохобчалар	ГОСТ 17375-2001
Ўтиш мосламалари	ГОСТ 17378-2001
Тройниклар	ГОСТ 17376-2001
Заглушка (тиқин)лар	ГОСТ 17379-2001

11.29. Газ қувурларини металл ва темирбетон конструкциялардан изоляция қиладиган қистирмалар ва остқўймаларни ГОСТ 16338-85Е га мувофиқ полиэтилендан ёки диэлектрик хоссалари полиэтиленнига тенг бўлган бошқа материаллардан тайёрлаш керак.

ПОЛИЭТИЛЕНДАН ТАЙЁРЛАНГАН ҚУВУРЛАР ВА БИРИКТИРИШ ДЕТАЛЛАРИ

11.30. Ер ости газ қувурлари учун "ГАЗ" маркали паст босимли полиэтилендан ISO/TS10839:2000, TSh-64-0600586-001:2005, га мувофиқ тайёрланган қувурлар, шунингдек, белгиланган тартибда тасдиқланган стандартлар ёки техник шартлар бўйича ўртача зичликдаги қувурлар ишлатиш лозим.

11.31. Газ қувуридаги иш босимига қараб қувурлар ва бириктириш деталларини қуйидагича қабул қилиш керак:

-паст ва ўртача босимли газ қувурлари учун С (ўртача) турдаги қувурлар;

-II тоифадаги юқори босимли газ қувурлари учун – Т (оғир) турдаги қувурлар.

11.32. Полиэтилен газ қувурлари учун бириктирувчи деталлар (фланецлар остидаги втулкалар, ўтиш деталлари, шохобча деталлари, тройник ва б.) ISO10838-1,2,3:2000, ISO8085-1,2,3:2001 асосида бўлиб, қувурларнинг С ёки Т турига мос бўлиши керак.

11.33. Полиэтилен қувурларни пўлат қувурлар, компенсаторлар ва беркитиш арматурасидан ажратиш бирикмаларини фланецли втулкалар

билан ўрнатишни назарда тутиш лозим. Фланецларга мос втулкалар бўлмаганида полиэтилен-пўлат ажра-

тиш бирикмаларини лойихалаш ташкилоти ишлаб чиққан чизмалар бўйича ясашга рухсат этилади.

35-жадвал

	Фланецли бирикмалар учун лист (кистирма) материаллари (стандарт, маркаси)	Листнинг қалинлиги, mm	Ишлатилиши
1	Паронит ГОСТ 481-80 (маркаси ПМБ)	1-4	Босими 1,6 МПа (16 kgf/cm ²) гача бўлган газ қувурларидаги бирикмаларни зичлаш учун
2	Мой-бензинга чидамли резина ГОСТ 7338-90	3-5	Босими 0,6 МПа (6 kgf/cm ²) гача бўлган газ қувурларида бирикмаларни зичлаш учун
3	Алюминий ГОСТ 21631-76 ёки ГОСТ 13726-97	1-4	Барча босимдаги, шунингдек, сульфидли газ ўтадиган газ қувурларидаги бирикмаларни зичлаш учун
4	Мис ГОСТ 859-2001 (маркаси М1,М2)	1-4	Сульфидли газ ўтадиган газ қувурларидан бошқа барча босимли газ қувурларидаги бирикмаларни зичлаш учун
ЭСЛАТМА: Паронитдан тайёрланган кистирма ГОСТ 15180-86 талабларига мос бўлиши керак.			

БЕРКИТИШ ВА ТАРТИБЛАГИЧ МОСЛАМАЛАРИ, АСБОБЛАР ВА БОШҚА ТЕХНИК БУЮМЛАР

11.34. Беркитиш арматурасини танлашда унинг газ босимига ва ҳароратга қараб ишлатилиш шароитлари 36-жадвалда келтирилган маълумотларга мос бўлишини ҳисобга олиш зарур.

36-жадвал

Беркитиш арматурасининг материали	Ишлатилиш шароити	
	Газнинг босими, МПа (kgf/cm ²) кўпи билан	Температура °С
Кулранг чўян	0,6 (6)	Минус 35 дан юқори
Болғаланувчан чўян	1,6 (16)	Бу ҳам
Углеродли пўлат	Бу ҳам	Минус 40 дан юқори
Легирланган пўлат	Бу ҳам	Минус 40 дан паст
Латунь, бронза	-"	Бу ҳам

11.35. СУГ резервуарлари учун беркитиш арматурасини танлашда қуйидаги босим шароитларини қабул қилиш керак, МПа (kgf/cm²):

- ер устидагилар учун 1,6 (16)
- ер остидагилар учун 1,0 (10)

СУГ газ таъминоти тизимларида кулранг чўядан тайёрланган беркитиш арматурасини фақат паст босимли буғ фаза ўтадиган газ қувурларидагина ишлатишга рухсат этилади.

11.36. Газ таъминоти тизими учун беркитувчи арматура (мослама) сифатидаги вентиллар, жўмраклар, задвижкалар ва бурилма затворларни фақат газ муҳити учун ишлашини мўлжаллаш керак. Затворларнинг герметиклиги ГОСТ9554-75 бўйича I синфга мос бўлиши лозим.

Газ таъминоти тизимлари учун умумий ишларга мўлжалланган беркитиш арматурасини ҳам ишла-

тиш мумкин, бунда фақат арматура затворини ишқалаб силлиқлаш ва герметиклигини ГОСТ 9544-75 га мувофиқ 1-синфга тўғри келишини синаб кўриш зарур бўлади.

Юритмаларнинг электр мосламаларини ва қувур арматурасининг бошқа элементларини ЭЎҚ(ПУЭ)да кўрсатилганларга мувофиқ портлаш хавфсизлиги талабларига мос келадиган қилиб қабул қилиш лозим.

Паст босимли газ қувурларида беркитиш мосламалари сифатида гидрозатворлар ишлатишга рухсат этилади.

Жўмрақлар ва бурилма затворларда бурилишини чеклагичлар ҳамда "очик - берк" деган кўрсаткичлар, кўзғалмас шпинделли задвижкаларда эса - очилиш даражасини кўрсатувчи белгилар бўлиши керак.

11.37. Газ таъминоти тизимларида ишлатиладиган газ босими тартиблагичларининг асосий параметрлари 37-жадвалда келтирилган маълумотларга мос келиши зарур.

37-жадвал

Параметр	Параметрнинг қиймати
Шартли ўтиш кенглиги, мм	ГОСТ 28338-89 бўйича
Киришдаги босим (иш босими) МПа (kgf/cm ²)	1,2(12); 1,6(16);
Чиқишдаги босим	0,001(0,01) дан 1,2(12) гача

11.38. Газ босими тартиблагичларининг конструкциялари ГОСТ11881-76 га мос бўлиши ва қуйидаги талабларни қаноатлантириши зарур:

- комбинацияланган тартиблагичлар ва баллон қурилмаларининг тартиблагичи учун мутаносиблик минтақаси чиқиш босимининг юқориги созлаш чегараси +20% дан ортиқ бўлмаслиги ва бошқа ҳамма тартиблагичлар учун -10% бўлиши лозим;

- сезилмаслик минтақаси чиқиш босимининг юқориги созлаш чегарасининг 2,5% дан ортиқ бўлмаслиги керак;

- вақт доимийси (газ сарфи ёки кириш босими кескин ўзгарганда ростлаш жараёнига кетадиган вақт) 60 секунддан ортиқ бўлмаслиги зарур.

11.39. Икки эгарли тартиблагичларнинг берк клапанлари орқали газнинг тартиблаб бўлмайдиган нисбий сизиши номинал газ сарфининг 0,1% гача бўлишига рухсат этилади; бир эгарли клапанлар учун затворларнинг герметиклиги ГОСТ9544-2005 бўйича 1-синфга мос келиши керак.

Тартиблагич мосламалари сифатида бурилма заслонкалар ишлатилганда газнинг ростлаб бўлмайдиган сизиши заслонкасининг ўтказиш қобилияти 1% дан ортиб кетмаслиги зарур.

11.40. Газнинг назорат қилинадиган босими ҳаддан ташқари ортиб ёки камайиб кетганида истеъмолчиларга газ беришни тўхтатиш учун ГТПда (ГРҚ да) ишлатиладиган СБКнинг асосий параметрлари 38-жадвалда келтирилган.

СБКнинг ишга тушиш аниқлиги ГТПда ўрнатиладиган СБК учун назорат қилинадиган берилган босим қийматининг ±5% ни, шкафли ГТП,

ГТҚ даги ПЭК ва комбинацияланган тартиблагичлар учун $\pm 10\%$ ни ташкил этиши керак.

38-жадвал

Параметр	Параметрнинг қиймати
Шартли ўтиш кенглиги, мм	ГОСТ 28338-89 бўйича
Киришдаги босим (иш босими) МПа (kgf/cm^2)	0,05(0,5); 0,3(3); 0,6(6); 1,2(12); 1,6(16)
Босим ошганда ишга тушиш диапазони, МПа (kgf/cm^2)	0,002(0,02)...0,75 (7,5)
Босим пасайганида ишга тушиш диапазони, МПа (kgf/cm^2)	0,0003(0,003)...0,03 (0,3)

11.41. ГТП (ГРҚ) да ҳамда СУГ резервуарларида ўрнатиладиган СЧКнинг асосий параметрлари 39-жадвалда келтирилган.

39-жадвал

Параметр	Параметрнинг қиймати
Шартли ўтиш кенглиги, мм	ГОСТ 28338-89 бўйича
Клапан олдидаги босим (ин босими), МПа (kgf/cm^2)	0,001(0,01); 0,3(3); 0,6(6); 1,0(10); 2,0(20)
Ишга тушиш диапазони, МПа (kgf/cm^2)	0,001(0,01) дан 2,0(20) гача

11.42. СЧК белгиланган энг кўп иш босими кўпи билан 15% ортиб кетганида клапаннинг очилишини таъминлайдиган бўлиши керак.

Клапан тўлиқ бекиладиган босим клапанларни тайёрлашга доир белгиланган тартибда тасдиқланган тегишли стандартлар ёки техник шартлар билан белгиланади.

Пружинали СЧКда уларни мажбурий очадиган мослама бўлиши керак.

Паст босимли газ қувурларида мажбурий очадиган мосламасиз СЧК ўрнатишга рухсат этилади.

11.43. ГТП (ГТҚ)да тартибланиш ва сақлаш мосламаларини механик аралашмалар билан ифлосланишдан муҳофаза қилиш учун ўрнатиладиган филтрларнинг асосий параметрлари 40-жадвалда келтирилган маълумотларга мос келиши лозим.

40-жадвал

Параметр	Параметрнинг қиймати
Шартли ўтиш кенглиги, мм	ГОСТ 28338-89 бўйича
Киришдаги босим (иш босими) МПа (kgf/cm^2)	0,3(3); 0,6(6); 1,2(12)
Филтр кассетасида босим пасайишининг рухсат этиладиган энг кўп қиймати, МПа (kgf/cm^2);	
турли филтрда	500 (500)
висцинли филтрда	500 (500)
толали филтрда	1000 (1000)

11.44. Филтрларда уларга дифманометрларни ёки филтрдаги босим пасайишини (кассетанинг ифлосланганлик даражаси) аниқлаш учун мўлжалланган бошқа қурилмаларни улаш учун штуцерлар бўлиши керак.

11.45. Филтрловчи материаллар газнинг талаб қилинадиган тозалик даражасини таъминлайдиган, у билан кимёвий бирикмалар ҳосил қилмайдиган ва газнинг доимий таъсиридан емирилмайдиган бўлиши лозим.

11.46. Букилган ва пайванд компенсаторлар тайёрлаш учун тегишли газ қувури учун қабул қилингани каби қувурлардан фойдаланиш зарур (юқори ва ўрта босимли газ қувурлари учун 11.7-банддаги талабларни эътиборга олиш керак). Пайванд компенсаторлар тайёрлаш учун ишлатиладиган шохобчаларни 11.15-банддаги талабларга мувофиқ қабул қилиш лозим.

11.47. Газ қувурларида сальникли компенсаторлар ишлатишга рухсат этилмайди.

11.48. Сувли тўсиқлар, ботқоқланган ва сув босган жойлардан ўтказиладиган газ қувурларини маҳкамлаш учун ишлатиладиган буюмлар ҚМҚ 2.05.06-85 талабларига мос келиши керак.

11.49. СУГ учун идишларнинг (резервуарлар, буғлатгичлар, автомобиль ва темир йўл цистерналари) материали ва конструкцияси Давлат техника назорати комитети тасдиқлаган "Босим остида ишлайдиган идишларнинг тузилиши ва уларни хавфсиз ишлатиш қоидалари", ГИ "Саноатгеоконтехназорат" №258 23.11.2011й., ГОСТ 14249-89, ГОСТ 9931-85, ГОСТ 6533-78, талабларига, шунингдек, белгиланган тартибда тасдиқланган тармоқ стандартлари ёки техник шартларга мос бўлиши лозим.

11.50. СУГ резервуарларини зарбий қовушоқлигининг кафолат-

ланган қиймати камида $30\text{J}/\text{cm}^2$ ($3\text{kgf}/\text{cm}^2$) бўлган пўлатдан тайёрлаш зарур.

Ҳарорати минус 40°C ҳисобигача бўлган ҳудудлар учун минус 40°C ҳароратда тайёрлаш керак.

11.51. Маиший газ плиталари ГОСТ ЕН 30-1-2-2007, ГОСТ ЕН 30-1-3-2009, ГОСТ ЕН 30-1-4-2009, ГОСТ ЕН 30-2-2-2006 талабларига ёки шу асбоблар учун белгиланган тартибда тасдиқланган техник шартларга жавоб берадиган бўлиши зарур.

11.52. Ёниш маҳсулотлари мўрига чиқариб юбориладиган плиталарда мўри тортмай қолганда плитага газ берилишини тўхтатадиган автоматика бўлиши лозим.

11.53. Савдо, умумий овқатланиш корхоналари ва шунга ўхшаш истеъмолчилар учун ГОСТ27441-87, ГОСТ ЕН203-1-2002 бўйича мўлжалланган газ ускуналарини газ берилиши тўхтаганида, аланга ўчиб қолганида ва ҳаво берилиши тўхтаганида (ҳаво мажбуран бериладиган ёнғичли ускуналар учун) асосий (ишчи) ёнғичларни ўчириб қўядиган ГОСТ 31438.1-2011 бўйича хавфсизлик автоматикаси асбоблари билан жиҳозлаш зарур.

Номинал иссиқлик қуввати $5,6\text{kW}$ дан кам (газ сарфи $0,5\text{m}^3/\text{h}$ дан кам) бўлган ёнғичлар ёки блок қилиб бирлаштирилган ёнғичлар гуруҳи учун хавфсизлик автоматикаси ўрнатиш шарт эмас.

Бошқа параметрлар бузилганда газ берилишини тўхтатиш ва ёниш жараёнини автоматик тартиблаш учун мўлжалланган автоматикани газ аппаратларига ўрнатиш зарурлиги масаласини технологияга ва аппаратнинг иш режимига боғлиқ равишда аппаратни ишлаб чиққан ташкилот ҳал қилади.

11.54. Маиший шароитда сувни иситиш учун газ билан иситиладиган оқава ҳамда сиғимли сув иситгичлар ишлатиш, улар ГОСТ 20219-93, ГОСТ 19910-94, ГОСТ 11032-97 талабларига ёки белгиланган тартибда тасдиқланган техник шартларга жавоб берадиган бўлиши керак.

11.55. Биноларни, шунингдек, саноат корхоналарининг цехлари хоналарини иситишда ишлатиладиган газли ҳаво калориферлари ва конвекторларини тартиблаш ва хавфсизликни таъминлаш автоматикаси билан қуйидагича комплектлаш лозим:

- иситиладиган хонада берилган ҳароратни сақлаб туриш ёки ҳавони берилган ҳароратга қадар иситиш;

- газ босими жуда ўзгарганида, дудбурон яхши тортмай қолганда хонага ҳавони калорифер орқали пуфлаб берадиган ҳаво алмаштиргич тўхтаганида ёки аланга ўчиб қолганида горелкаларга газ берилишини тўхтатадиган бўлиши зарур.

11.56. Саноат, қишлоқ хўжалиги корхоналарининг, ишлаб чиқариш хусусиятли маиший хизмат кўрсатиш корхоналарининг иссиқлик қурилмалари, шу жумладан ёқилғининг бошқа турларини газга айлантирадиган қурилмалар учун

мўлжалланган газ горелкалари ташкилот томонидан белгиланган тартибда тасдиқланган техник ҳужжатлар асосида тайёрланган бўлиши лозим;

- саноатдаги газ горелкалари ГОСТ 21204-97, ГОСТ ЕН 203-1-2002 талабларига мос бўлиши керак.

Инфрақизил нурланиш горелкалари (ИНЁ) ГОСТ 25696-83, ҳаво иситгичлари ГОСТ 31284-2004 талабларига мос бўлиши лозим.

11.57. НЎА ни танлашда қуйидаги асосий қоидаларга риоя қилиш зарур:

- белгиланган ишлаш тартиботини тўғри олиб бориш учун кузатиб туриш зарур бўлган параметрларни кўрсатувчи асбоблар ёрдамида назорат қилиб туриш лозим;

- ўзгарганида ускуналар авария ҳолатига келиши мумкин бўлган параметрларни ёзиб олувчи ва кўрсатувчи асбоблар ёрдамида назорат қилиб туриш зарур;

- муҳофаза - назорат қилинадиган параметрлар бўйича сақлаш мосламалари борлигида ёзиб олувчи асбоблар бўлишини назарда тутмасликка рухсат этилади;

- ускуналарнинг ишлашини узвий равишда таҳлил қилиб бориш ёки хўжалик ҳисоблари учун зарур бўлган параметрларни ёзиб оладиган ёки интеграциялайдиган асбоблар ёрдамида назорат қилиш керак.

11.58. ГТП ва ГТҚ учун НЎА танлашда 5-бўлим талабларига амал қилиш лозим.

11.59. НЎАнинг аниқлик синфини уларнинг конкрет вазифасига ва ишлатилиш шароитларининг ўзига хос хусусиятларига, иншоотга қараб

қабул қилиш лозим, лекин у 2.5 синфдан паст бўлмаслиги зарур.

АЛОҲИДА ТАБИЙ ШАРОИТЛАР УЧУН ҚЎШИМЧА ТАЛАБЛАР

11.60. Ўта чўкувчан грунтли ҳудудларда, сейсмик ҳудудларда ва ишлов бериладиган майдонларда ер ости газ қувурлари ўтказиш учун қайноқ пўлатдан тайёрланган қувурлар ишлатишга рухсат этилмайди.

11.61. Ишлов бериладиган майдонлар учун лойиҳалаштирилладиган шартли диаметри 80mm дан катта бўлган ер ости газ қувурлари учун пўлат арматурани мўлжаллаш керак, шартли диаметри 80mm гача бўлган газ қувурлари учун чўзилувчан чўяндан ясалган беркитиш арматураси ишлатишга рухсат этилади.

Сейсмиклиги 8 ва 9 балл бўлган ҳудудларда ётқизилладиган ер ости газ қувурлари учун пўлатдан ясалган

беркитиш арматураси ишлатиш лозим.

11.62. Сейсмиклиги 7 балл ва ундан катта бўлган ҳудудларда ётқизилладиган ер ости газ қувурлари учун қувурлар деворининг қалинлиги қувурнинг диаметри 80mm гача бўлганда камида 3mm, диаметри 100mm гача бўлган қувурлар учун эса 11.5-бандга мувофиқ аниқланган ҳисобий қалинликдан $2/3$ mm қалин қабул қилиш керак.

11.63. Сейсмик ҳудудларда ва ишлов бериладиган майдонларда ётқизилладиган ички ва ер усти газ қувурлари учун қувурларга ва техник буюмларга қўйилладиган талаблар одатдаги қурилиш шароитларида барпо этиладиган тегишли газ қувурларига қўйилладиган талаблар сингари бўлади.

**ШНК 2.04.08-13 ДА ШАРҲЛАНГАН НОРМАТИВ ХУЖЖАТЛАР
РЎЙХАТИ**

ШНК 1.03.01-08	Капитал қурилишда корхона, бино ва иншоотлар лойиҳавий хужжатларининг таркиби, ишлаб чиқиш тартиби, келишиш ва тасдиқлаш
ҚМҚ 2.01.01-94	Лойиҳалаштириш учун иқлимий ва физик-геологик маълумотлар
ҚМҚ 2.01.03-96	Зилзилавий ҳудудларда қурилиш
ҚМҚ 2.01.09-97	Ўта чўкувчан грунтлар ва ер ости ишловидаги ҳудудлардаги бино ва иншоотлар
ҚМҚ 2.02.01-98	Бинолар ва иншоотларнинг заминлари
ҚМҚ 2.04.01-98	Бинолар ички водопроводи ва канализацияси
ҚМҚ 2.04.02-97	Сув таъминоти. Ташқи тармоқлар ва иншоотлар
ҚМҚ 2.04.03-97	Канализация. Ташқи тармоқлар ва иншоотлар
ҚМҚ 2.04.05-97*	Иситиш, шамоллатиш ва кондиционлаш
ҚМҚ 2.04.07-99	Иситиш тармоқлари
ҚМҚ 2.04.12-97	Пўлат қувурларни мустаҳкамликка ҳисоблаш
ҚМҚ 2.04.13-99	Қозонхона қурилмалари
ҚМҚ 2.05.01-96	Темир йўл изи 1520 мм
ҚМҚ 2.05.06-97	Магистрал қувурлар
ҚМҚ 2.07.03-96	Корхона, бино ва иншоотлар майдонлари тўсиқлари
ҚМҚ 2.09.03-02	Саноат корхоналарининг иншоотлари
ҚМҚ 3.05.02-96	Газ таъминоти. Ишларни ташкил этиш, ишлаб чиқариш ва қабул қилиш
ҚМҚ 3.05.07-97	Автоматлаштирилган тизимлар
ҚМҚ 3.06.08-96	Магистрал қувур ўтказгичлар. Ишларни бажариш ва қабул қилиш қоидалари
ШНК 1.04.05-06*	Бинолар устиворлиги хавфсизлигини таъминлаш, кўп квартирали уйларнинг хоналарини қайта лойиҳалаш, қайта тиклаш ва қайта ускуналани амалга ошириш тартиби ҳақидаги низом
ШНК-2.01.02-04	Бино ва иншоотларнинг ёнғин хавфсизлиги
ШНК-2.05.02-07	Автомобиль йўллари
ШНК 2.05.03-12	Кўприклар ва қувурлар
ШНК-2.07.01-03*	Шахарсозлик, шаҳар ҳудудлари ва қишлоқ аҳоли

	пунктларини куриш ва режалаштиришни ривожлантириш
ШНК-2.08.01-05	Турар-жой бинолари
ШНК-2.08.02-09	Жамоат бинолари ва иншоотлари
СНиП II-89-80	Генеральные планы промышленных предприятий
СНиП 2.05.07-91	Промышленный транспорт
СНиП 2.09.02-85*	Производственные здания
O'zDSt-734-96	Курилиш учун лойихалаш хужжатлари тизими. Газ таъминоти. Ички қурилма
O'zDSt-735-96	Курилиш учун лойихалаш хужжатлари тизими. Газ таъминоти. Ташқи газ қувурлари
O'zDSt 1.1:1992	ГСС. ЎзР. Ишлаб чиқиш тартиби, келишиш, тасдиқлаш ва техник шартларнинг давлат регистрацияси
O'zDSt 1.2:1992	ГСС.РУз. Порядок разработки, согласование, утверждение и регистрации отраслевых стандартов
O'zDSt 1.3:1992	ГСС.РУз. Порядок разработки, согласование, утверждение и государственной регистрации стандартов предприятий
O'zDSt 1.9:1996	ГСС.РУз. Порядок разработки, согласование, утверждение и государственной регистрации
O'zDSt 8.030-2008	ГСИ. Топливо и энергия. Общие требования к учету
O'zDSt 8.031-2008	ГСИ. Топливо и энергия. Оснащение приборами учета и их эксплуатация
ISO/TS10839:2000	Трубопроводы и фитинги полиэтиленовые для подачи газообразного топлива. Кодекс установившейся практики по проектированию, транспортированию и установке
TSh-64-0600586-001:2005	Трубы напорные из полиэтилена для газопроводов
ISO 3183-2012	Трубы стальные для трубопроводов нефтяной и газовой промышленности. Общие технические условия
ISO 2531-2012	Трубы, фитинги, арматура и их соединения из чугуна с шаровидным графитом для водо- и газоснабжения.
ISO10838-1:2000	Соединения механические систем полиэтиленовых трубопроводов для подачи газообразного топлива. Часть 1. Металлические соединения для труб номинального наружного диаметра менее или равного 63 мм
ISO10838-2:2000	Соединения механические систем полиэтиленовых трубопроводов для подачи газообразного топлива. Часть 2. Металлические соединения для труб номинального

	наружного диаметра свыше 63 мм
ISO10838-3:2000	Соединения механические систем полиэтиленовых трубопроводов для подачи газообразного топлива. Часть 3. Термопластичные соединения для труб с номинальным наружным диаметром менее или равным 63 мм
ISO8085-1:2001	Фитинги полиэтиленовые для полиэтиленовых труб, используемых для подачи газообразного топлива. Метрическая серия. Технические условия. Часть 1. Фитинги для сварки в раструб с использованием нагревательных приборов
ISO8085-2:2001	Фитинги полиэтиленовые для полиэтиленовых труб, используемых для подачи газообразного топлива. Метрическая серия. Технические условия. Часть 2. Фитинги под раструб для сварки встык, для сварки в раструб с использованием нагревательных приборов и для электросварки
ISO8085-3:2001	Фитинги полиэтиленовые для полиэтиленовых труб, используемых для подачи газообразного топлива. Метрическая серия. Технические условия. Часть 3. Фитинги, присоединяемые электросваркой
ISO11299-1-2011	Системы пластмассовых трубопроводов для обновления подземных сетей газоснабжения. Часть 1. Общие положения
ISO11299-3-2011	Системы пластмассовых трубопроводов для обновления подземных сетей газоснабжения. Часть 1. Обкладка тесноприлегающими трубами
ГОСТ ЕН 30-2-2-2006	Приборы газовые бытовые для приготовления пищи. Часть 2-2. Рациональное использование энергии. Приборы с принудительной циркуляцией воздуха в духовках и/или грилях
ГОСТ ЕН 30-1-2-2007	Плиты газовые бытовые. Часть 1-2: Требования безопасности. Приборы, имеющие духовки и/или грили с принудительной циркуляцией воздуха
ГОСТ ЕН 30-1-3-2009	Плиты газовые бытовые. Часть 1-3. Требования безопасности. Приборы, имеющие стеклянный керамический стол
ГОСТ ЕН 30-1-4-2009	Плиты газовые бытовые. Часть 1-4: Требования безопасности. Приборы с одной или более горелками с

	системой автоматического управления
ГОСТ EN 203-1-2002	Оборудование газовое с атмосферными инжекционными горелками для предприятий общественного питания. Приборы
ГОСТ EN 613-2010	Нагреватели газовые автономные конвективные
ГОСТ 8.143-75	Государственная система обеспечения единства измерений. Государственный первичный эталон и общесоюзная поверочная схема для средств измерений объемного расхода газа в диапазоне: $1 \cdot 10^{-6} - 1 \cdot 10^{-2} \text{ м}^3/\text{с}$
ГОСТ 8.586.1-2005	Государственная система обеспечения единства измерений. Измерение расхода и количества жидкостей и газов с помощью стандартных сужающих устройств. Часть 1. Принцип метода измерений и общие требования
ГОСТ 8.586.2-2005	Государственная система обеспечения единства измерений. Измерение расхода и количества жидкостей и газов с помощью стандартных сужающих устройств. Часть 2. Диаграммы. Технические требования
ГОСТ 8.586.3-2005	Измерение расхода и количества жидкостей и газов с помощью стандартных сужающих устройств. Часть 3. Сопла и сопла Внутри. Технические требования
ГОСТ 8.586.4-2005	Государственная система обеспечения единства измерений. Измерение расхода и количества жидкостей и газов с помощью стандартных сужающих устройств. Часть 4. Трубы. Внутри. Технические требования
ГОСТ 8.586.5-2005	Государственная система обеспечения единства измерений. Измерение расхода и количества жидкостей и газов с помощью стандартных сужающих устройств. Часть 5. Методика выполнения измерений
ГОСТ 34.003-90	Информационная технология. Комплекс стандартов на автоматизированные системы. Термины и определения
ГОСТ 34.201-89	Информационная технология. Комплекс стандартов на автоматизированные системы. Виды, комплектность и обозначение документов при создании автоматизированных систем.
ГОСТ 34.601-90	Информационная технология. Комплекс стандартов на автоматизированные системы. Автоматизированные системы. Стадия создания

ГОСТ 34.602-89	Информационная технология. Комплекс стандартов на автоматизированные системы. Техническое задание на создание автоматизированной системы
ГОСТ 380-2005	Сталь углеродистая обыкновенного качества. Марки.
ГОСТ 481-80	Паронит и прокладки из него. Технические условия
ГОСТ 617-2006	Трубы медные и латунные круглого сечения общего назначения. Технические условия
ГОСТ 859-2001	Меди. Марки.
ГОСТ 1050-88	Прокат сортовой, калиброванный со специальной отделкой поверхности из углеродистой качественной конструкционной стали. Общие технические условия.
ГОСТ 3262-75	Трубы стальные водогазопроводные. Технические условия.
ГОСТ 4543-71	Прокат из легированной конструкционной стали. Технические условия.
ГОСТ 5542-87	Газы горючие природные для промышленного и коммунально-бытового назначения. Технические условия
ГОСТ 6533-78	Длина эллиптическое отбортованные стальные для сосудов, аппаратов и котлов. Основные размеры.
ГОСТ 7338-90	Пластины резиновые и резинотканевые. Технические условия.
ГОСТ 8696-74	Трубы стальные электросварные со спиральным швом общего назначения. Технические условия
ГОСТ 8731-87	Трубы стальные бесшовные горячее деформированные. Технические требования
ГОСТ 8733-74	Трубы стальные бесшовные холоднодеформированные и тепло деформированные. Технические требования
ГОСТ 8734-75	Трубы стальные бесшовные холоднодеформированные Сортамент.
ГОСТ 8946-75	Соединительные части из ковкого чугуна с цилиндрической резьбой для трубопроводов. Угольники переходные. Основные размеры.
ГОСТ 8947-75	Соединительные части из ковкого чугуна с цилиндрической резьбой для трубопроводов. Угольники переходные. Основные размеры.
ГОСТ 8948-75	Соединительные части из ковкого чугуна с цилиндрической резьбой для трубопроводов. Тройники прямые. Основные размеры.

ГОСТ 8949-75	Соединительные части из ковкого чугуна с цилиндрической резьбой для трубопроводов. Тройники переходные. Основные размеры.
ГОСТ 8950-75	Соединительные части из ковкого чугуна с цилиндрической резьбой для трубопроводов. Тройники с двумя переходами. Основные размеры
ГОСТ 8951-75	Соединительные части из ковкого чугуна с цилиндрической резьбой для трубопроводов. Кресты прямые. Основные размеры
ГОСТ 8952-75	Соединительные части из ковкого чугуна с цилиндрической резьбой для трубопроводов. Кресты переходные. Основные размеры
ГОСТ 8953-75	Соединительные части из ковкого чугуна с цилиндрической резьбой для трубопроводов. Кресты с двумя переходами. Основные размеры
ГОСТ 8954-75	Соединительные части из ковкого чугуна с цилиндрической резьбой для трубопроводов. Муфты прямые короткие. Основные размеры
ГОСТ 8955-75	Соединительные части из ковкого чугуна с цилиндрической резьбой для трубопроводов. Муфты прямые длинные. Основные размеры
ГОСТ 8956-75	Соединительные части из ковкого чугуна с цилиндрической резьбой для трубопроводов. Муфты компенсирующие. Основные размеры
ГОСТ 8957-75	Соединительные части из ковкого чугуна с цилиндрической резьбой для трубопроводов. Муфты переходные. Основные размеры
ГОСТ 8959-75	Соединительные части из ковкого чугуна с цилиндрической резьбой для трубопроводов. Гайки соединительные. Основные размеры
ГОСТ 8963-75	Соединительные части из ковкого чугуна с цилиндрической резьбой для трубопроводов. Пробки. Основные размеры
ГОСТ 8966-75	Части соединительные стальные с цилиндрической резьбой для трубопроводов Р _ы 1,6 МПа. Муфты прямые. Основные размеры.
ГОСТ 8968-75	Части соединительные стальные с цилиндрической резьбой для трубопроводов Р _ы 1,6 МПа. Контргайки.

Основные размеры.

- ГОСТ 8969-75 Части соединительные стальные с цилиндрической резьбой для трубопроводов Р_ы1,6 МПа. Сгоны. Основные размеры.
- ГОСТ 9544-2005 Арматура трубопроводная запорная. Классы и нормы герметичности затворов
- ГОСТ 9931-85 Корпуса цилиндрические стальных аппаратов. Типы, основные параметры и размеры.
- ГОСТ 10704-91 Трубы стальные электросварные прямошовные. Сортамент.
- ГОСТ 10705-80 Трубы стальные электросварные. Технические условия
- ГОСТ 10706-76 Трубы стальные электросварные прямошовные. Технические требования
- ГОСТ 10798-2005 Приборы газовые бытовые для приготовления пищи. Общие технические условия.
- ГОСТ 11032-97 Аппараты водонагревательные ёмкостные газовые бытовые. Общие технические условия
- ГОСТ 11881-76 ГСП. Регуляторы, работающие без использования постороннего источника энергии. Общие технические условия
- ГОСТ 12820-80 Фланцы стальные плоские приварные на РУ от 0,1 до 2,5МПа (от 1 до 25 kgf/cm²). Конструкция и размеры.
- ГОСТ 12821-80 Фланцы стальные плоские приварные на РУ от 0,1 до 2,0МПа (от 1 до 200 kgf/cm²). Конструкция и размеры.
- ГОСТ 13726-97 Ленты из алюминия и алюминиевых сплавов. Технические условия
- ГОСТ 14202-69 Трубопроводы промышленных предприятий. Оознавательная окраска, предупреждающие знаки и маркировочные щитки
- ГОСТ 14249-89 Сосуды и аппараты. Нормы и методы расчета на прочность.
- ГОСТ 14254-96 Степени защиты, обеспечиваемые оболочками (код IP)
- ГОСТ 15180-86 Прокладки плоские эластичные. Основные параметры и размеры.
- ГОСТ 16338-85E Полиэтилен низкого давления . Технические условия
- ГОСТ 16569-86 Устройства газогорелочные для отопительных бытовых печей. Технические условия
- ГОСТ 17275-71 Сверла спиральные цельные твердосплавные. Средняя

- серия. Конструкция и размеры.
- ГОСТ 17375-2001 Детали трубопроводов бесшовные приварные из углеродистой и низко легированной стали. Отводы крутоизогнутые типа 3Д (R 1.5 DN). Конструкция.
- ГОСТ 17376-2001 Детали трубопроводов бесшовные приварные из углеродистой и низколегированной стали. Тройники. Конструкция.
- ГОСТ 17378-2001 Детали трубопроводов бесшовные приварные из углеродистой и низколегированной стали. Переходы. Конструкция.
- ГОСТ 17379-2001 Детали трубопроводов бесшовные приварные из углеродистой и низколегированной стали. Заглушки эллиптические. Конструкция.
- ГОСТ 17494-87 Машины электрические вращающиеся. Классификация степеней защиты, обеспечиваемых оболочками вращающихся электрических машин.
- ГОСТ 18599-2001 Трубы напорные из полиэтилена. Технические условия
- ГОСТ 19281-89 (ИСО 4950-2-81, ИСО 4950-3-81, ИСО 4951-79, ИСО 4995-78, ИСО 4996-78, ИСО 5952-83) Прокат стали повышенной прочности. Общие технические условия.
- ГОСТ 19910-94 Аппараты водонагревательные проточные газовые бытовые. Общие технические условия
- ГОСТ 20219-93 Аппараты отопительные газовые бытовые с водяным контуром. Общие технические условия.
- ГОСТ 20295-85 Трубы стальные сварные для магистральных газонефтепроводов. Технические условия.
- ГОСТ 20448-90 Газы углеводородные сжиженные топливные для коммунально-бытового потребления. Технические условия
- ГОСТ 21204-97 Горелки газовые промышленные. Общие технические требования
- ГОСТ 21552-84 Средства вычислительной техники. Общие технические требования, приемка, методы испытаний, маркировка, упаковка, транспортирование и хранение.
- ГОСТ 21631-76 Ленты из алюминия и алюминиевых сплавов. Технические условия.
- ГОСТ 25696-83 Горелки газовые инфракрасного излучения. Общие технические требования и приемка.

ГОСТ 27441-87	Аппараты газовые для тепловой обработки пищи для предприятий общественного питания. Классификация, общие технические требования и методы испытаний
ГОСТ 28338-89	Соединения трубопроводов и арматура. Проходы условные (размеры номинальные) Ряды.
ГОСТ 9.602-2005	Единая система защиты от коррозии и старения. Сооружения подземные. Общие требования к защите от коррозии.
ГОСТ 12.1.005-88	Система стандартов безопасности труда. Общие санитарно-гигиенические требования к воздуху рабочей зоны
ГОСТ 12.2.085-2001	Сосуды работающие под давлением. Клапаны предохранительные. Требования безопасности
ГОСТ 30852.2-2002	Электрооборудование взрывозащищенное. Часть 1. Взрывозащита вида «взрывонепроницаемая оболочка». Дополнение 1. Приложение D. Метод определения безопасного экспериментального максимального зазора.
ГОСТ 30852.5-2002	Электрооборудование взрывозащищенное. Часть 4. метод определения температуры самовоспламенения.
ГОСТ 30852.11-2002	Электрооборудование взрывозащищенное. Часть 12. Классификация смесей газов и паров с воздухом по безопасным экспериментальным максимальным зазором и минимальных воспламеняющим током.
ГОСТ 30852.19-2002	Электрооборудование взрывозащищенное. Часть 20. Данные по горючим газам и парам, относящиеся к эксплуатации электрооборудования.
ГОСТ 31284-2004	Воздухонагреватели для промышленных и сельскохозяйственных предприятий. Общие технические условия
ГОСТ 31438.1-2011	Взрывоопасные среды. Предотвращение и защита от взрыва. Часть 1. Основные концепции и методология
ISO 4437:2007	Трубопроводы полиэтиленовые (PE) заглубленные для подачи газообразного топлива. Метрическая серия. Технические условия
МКН 13:2008	Инструкция по проектированию линейно-кабельных сооружений связи
РД 34.21.122-90	Инструкция по устройству молниезащиты зданий и сооружений

ШНК 2.04.08-13 - 140 – бет.

СП 42-101-2003 Общие положения по проектированию и строительству газораспределительных систем из металлических и полиэтиленовых труб

"Правила пользования газом в быту на территории Республики Узбекистан», утвержденный Минкомобслуживания Республики Узбекистан 11.09.1997г.

"Правил поставки газа потребителям Республики Узбекистан", утвержденным Постановлением Кабинета Министров РУз №8 от 10.01.2000г.

"Правил устройства и безопасной эксплуатации сосудов, работающих под давлением" утвержденный ГИ "Саноатгеоконтехназорат" №258 23.11.2011г.,

"Правил устройства электроустановок" (П.У.Э.), утвержденных Государственной инспекцией «Узгосэнергонадзор» 2011г.

**ГАЗ ТАЪМИНОТИ ТИЗИМИГА КИРАДИГАН ГАЗ ҚУВУРЛАРИНИНГ
ТАСНИФИ**

Газ қувурлари	Тасниф кўрсаткичлари
Ташқи (кўчалардан, даҳалар ичидан, ҳовлилардан, цехлараро ўтадиган) ва ички (бино ва хоналар ичида жойлашадиган)	Аҳоли яшайдиган жойларга нисбатан қандай жойлашганлиги
Ер ости (сув ости), ер устидан (сув устидан), ердан ўтказиладиган	Ер сиртига нисбатан қандай жойлашуви
Тақсимлаш, кириш, пуфлаш, чиқариб юбориш, импульсли, шунингдек, қишлоқлараро газ қувурлари	Газ таъминоти тизимидаги вазифаси
Юқори босимли I тоифага, юқори босимли II тоифага кирадиган ўрта босимли, паст босимли	Газнинг босими
Металл (пўлат, мис ва б.) ҳамда нометалл (полиэтилен ва б.)	Қувурнинг материали
Табиий газ, йўлдош газ ва СУГ қузури	Ўтадиган газнинг тури

Газ таъминоти манбаларидан истеъмолчига кириш жойига газ етказиб берадиган ташқи газ қувурларини, шунингдек битта иншоотга газ бериш учун (ГТП, саноат корхоналари, қозонхона ва ш.ў.) мўлжалланган юқори ва ўрта босимли газ қувурларини тақсимлаш газ қувурлари деб ҳисоблаш керак.

Тақсимлаш газ қузурига уланган жойдан киришдаги беркитувчи мосламагача бўлган газ қузури кириш газ қузури деб ҳисоблаш лозим.

Газ қузурининг бинога киришдаги беркитувчи мосламадан (беркитувчи мослама бинонинг ташқарисига

ўрнатилганда) ички газ қузуригача бўлган қисмини (бинонинг девори орқали ғилофда ўтказилган газ қузури ҳам шунга киради) кирган газ қузури деб ҳисоблаш зарур.

Аҳоли яшайдиган худуддан ташқарида ётқизиладиган тақсимлаш газ қувурларини қишлоқлараро газ қузури деб ҳисоблаш керак.

Газ қузурининг кириш газ қузуридан (беркитувчи мослама бинонинг ичига ўрнатилганда) ёки кирган газ қузуридан асбобга, иситиш агрегатига ва бошқаларга уланган жойгача бўлган қисмини ички газ қузури деб ҳисоблаш лозим.

**САНОАТ ТАРМОҚЛАРИ БЎЙИЧА ГАЗНИНГ БИР СОАТЛИК ЭНГ КЎП
САРФИ КОЭФФИЦИЕНТЛАРНИНГ ҚИЙМАТЛАРИ**

Саноат тармоғи	Газнинг бир соатлик энг кўп сарфи коэффиценти		
	умуман корхоналар бўйича	қозонхоналар бўйича	саноат печлари бўйича
Қора металлургия	1/6100	1/5200	1/7500
Резина-асбест	1/5200	1/5200	-
Кимё	1/5900	1/5600	1/7300
Қурилиш материаллари	1/5900	1/5500	1/6200
Радио саноати	1/3600	1/3300	1/5500
Электротехника	1/3800	1/3600	1/5500
Рангли металлургия	1/3800	1/3100	-
Станоксозлик ва асбобсозлик	1/2700	1/2900	1/5400
Машинасозлик	1/2700	1/2600	1/2600
Тўқимачилик	1/4500	1/4500	1/3200
Целлюлоза-қоғоз	1/6100	1/6100	-
Ёғочга ишлов бериш	1/5400	1/5400	-
Озиқ-овқат	1/5700	1/5900	-
Пиво пишириш	1/5400	1/5200	1/4500
Виночилик	1/5700	1/5700	1/6900
Пойафзал	1/3500	1/3500	-
Чинни-фаянс	1/5200	1/3900	-
Кўн-галантерея	1/4800	1/4800	1/6500
Полиграфия	1/4000	1/3900	-
Тикувчилик	1/4900	1/4900	1/4200
Ун тортиш-крупa	1/3500	1/3600	-
Тамаки	1/3850	1/3500	1/3200

**ТУРАР-ЖОЙ БИНОЛАРИ УЧУН БИР ВАҚТДА ФОЙДАЛАНИШ
КОЭФФИЦИЕНТИ K_{sim} ҚИЙМАТЛАРИ**

Хонадонлар сони	Турар-жой биноларида қандай газ ускуналар ўрнатилганига қараб бир вақтда K_{sim} фойдаланиш коэффициентининг қийматлари			
	4 -конфоркали плита	2-конфоркали плита	4-конфоркали плита ва газли оқава сув иситгич	2-конфоркали плита ва газли оқава сув иситгич
1	1	1	0,700	0,750
2	0,650	0,840	0,560	0,640
3	0,450	0,730	0,480	0,520
4	0,350	0,590	0,430	0,390
5	0,290	0,480	0,400	0,375
6	0,280	0,410	0,392	0,360
7	0,280	0,360	0,370	0,345
8	0,265	0,320	0,360	0,335
9	0,258	0,289	0,345	0,320
10	0,254	0,263	0,340	0,315
15	0,240	0,242	0,300	0,275
20	0,235	0,230	0,280	0,260
30	0,231	0,218	0,250	0,235
40	0,227	0,213	0,230	0,205
50	0,223	0,210	0,215	0,193
60	0,220	0,207	0,203	0,186
70	0,217	0,205	0,195	0,180
80	0,214	0,204	0,192	0,175
90	0,212	0,203	0,187	0,171
100	0,210	0,202	0,185	0,163
400	0,180	0,170	0,150	0,135

ЭСЛАТМА: 1. Бир хилдаги бир неча газ асбоблари ўрнатиладиган хонадонлар учун бир вақтда фойдаланиш коэффициентини ана шундай газ асбоблари бор шу ондаги хонадонлар учун қабул қилингани каби олиш керак.

2. Сифимли сув иситгичлар, иситиш қозонлари ва иситиш печкалари учун бир вақтда фойдаланиш коэффициентининг қийматларини хонадонлар сонидан катъий назар 0,85 га тенг деб қабул қилиш тавсия этилади.

ЁНИШ МАҲСУЛОТЛАРИНИ ЧИҚАРИБ ЮБОРИШ

1. Ушбу иловада маиший иситиш ва иситиш-қайнатиш печкаларининг газ асбоблари учун мўрилар ва шамоллатиш каналларини лойиҳалашга тавсия этиладиган қоидалар келтирилган.

Ишлаб чиқариш бинолари ва қозонхоналар газ асбобларининг мўрилар каналларини лойиҳалашда КМК2.04.13-99 талабларига риоя қилиш керак.

Мавжуд қозонхоналар, ишлаб чиқариш печкалари ва бошқа қурилмаларнинг қаттиқ ва суюқ ёқилиғисини газ ёқилиғисига айлантиришда газ ҳаво йўлини ҳисоблаш йўли билан текшириш керак.

2. Мўрилар ва шамоллатиш каналларини ўрнатишда КМК2.04.05-97* талабларига риоя қилиш керак.

3. Умумий овқатланиш корхоналари, савдо, аҳолига маиший хизмат кўрсатиш, офислар хоналарига ўрнатилган ва яшаш бинолари ичига қурилган газ асбобларининг мўрилар каналларини турар-жой биноларининг мўрилар каналлари билан бирлаштиришга рухсат берилмайди.

Юқорида кўрсатилган хоналарда шамоллатиш ҳам мустақил бўлиши керак.

4. Битта квартира габаритида жойлашган офислар хоналарида ўрнатилган газ асбобларидан ёниш маҳсулотларини чиқариб юбориш, шунингдек, бу хоналарни шамол-

латиш турар-жой уйлари каби бўлишини назарда тутиш лозим.

5. Маиший печкалар ва газ асбобларидан ёниш маҳсулотларини чиқариб юбориш учун конструкцияда ёниш маҳсулотларини чиқариб юбориш мўри каналини (мўри қувурини) (бундан кейин канал дейилади) назарда тутилган, бунда ҳар қайси печка ёки асбобдан ёниш маҳсулотларини алоҳида-алоҳида каналлардан атмосферага чиқариб юборишни мўлжаллаш керак.

Битта поғонада ишлайдиган автоматлаштирилган қозонлар ва сув иситгичлар учун алоҳида махсус каналларни йиғма мўри каналига бирлаштириш, агар бундай бирлаштиришга тайёрлаш заводининг йўриқномасида рухсат берилган бўлса, рухсат этилади.

Мавжуд биноларда битта каналга бинонинг битта ёки турли қаватларида жойлашган кўпи билан иккита печкаларни, асбобларни, қозонларни, аппаратлар ва б. улашни назарда тутишга рухсат этилади; бунда ёниш маҳсулотлари каналга турли сатҳларда, бир-биридан камида 0,75m масофада кирадиган бўлиши ёки канал камида 0,75m масофада бўлинган бўлса, бир сатҳда кирадиган бўлиши мумкин.

5 қаватгача бўлган биноларда, шу жумладан, бинонинг ичида жойлашган тик тутун каналига герметик ёниш камерали ва ташқи ҳавони мажбуран тортиб олиш ва тутун газларини чиқариб юбориш мосламаси ўрнатилган 5 тагача газ қозонларини улаш имконияти кўзда

тутилган. Қозонлар бинонинг турли қаватларига жойлаштирилади.

Ташқи ҳавони қозонларнинг ҳавони тортиб олувчи патрубккаларига узатиш умумий тик ҳаво чиқаргич орқали амалга оширилиши кўзда тутилади. У бинонинг тоmidан чиқарилиб, йиғувчи мўри билан бир хил даражада бўлиши кўзда тутилган.

Узоқ ёнадиган иситиш печкасининг каналига маиший ускунани улаш тавсия этилмайди.

6. Газ асбоблари каналларини бино деворлари ичига жойлаштириш тавсия этилади ёки бу деворларда қўшимча каналларни назарда тутиш керак.

Ташқи деворларда ёки бинолар ташқарисиди қўшимча мўри каналларини ёнмайдиган материаллардан ўрнатишга рухсат этилади.

7. Каналнинг кўндаланг кесими уланаётган газ асбоби – патрубккасининг кўнланг кесими юзасидан кам бўлмаслиги лозим. Каналга иккита асбоб, печка ва бошқалар уланадиган бўлганда мўрининг кесимини бу асбоблар бир вақтда ишлайдиган ҳисобдан аниқлаш зарур. Каналнинг конструктив ўлчамлари ҳисоблаш йўли билан аниқланади.

8. Таом тайрланадиган қозонлар ресторан плиталаридан ва ҳ. к. лардан ёниш маҳсулотларининг чиқарилиши ҳар бир ускунадан ажратилган канал сифатида, шунингдек умумий каналга чиқарилиши кўзда тутилиши мумкин. Бевосита бир бирига яқин жойлаштирилган газдан фойдаланиш ускунасидан ёниш маҳсулотларининг чиқарили-

ши битта зонтга ва ундан сўнг йиғма каналга йўналтирилиши мумкин.

Бир неча асбоблар (ускуналар) учун умумий бўлган туташтирувчи қувурлар бўлишини назарда тутиш мумкин.

Каналлар ва бириктирувчи қувурларнинг кесими қувурга уланган барча асбобларнинг бир вақтда ишлаш шартига келиб чиқиб, ҳисоблаш йўли билан аниқланиши керак.

9. Бир қаватли биноларнинг мўрилар каналларида оддий керамик ғишт, лойли ғишт, иссиқга чидамли бетон, шунингдек, пўлат ва асбест цемент қувурлар ишлатиш керак.

Мўрилар каналларини заводларда тайёрлаб газ асбоблари билан биргаликда комплект равишда етказиб бериш ҳам мумкин.

Пўлат ва асбест цемент қувурларни бино ташқарисига ўрнатилганда ёки уларни бинонинг чодок қисmidан ўтказилганда конденсат ҳосил бўлишини олдини олиш учун уларни иссиқлик ўтказмайдиган материаллар билан ўраш керак.

Ташқи деворлардаги тутун каналларининг тузилиши ҳам чиқиш жойида газларнинг намланиш (шудринг) нуқтасидан юқори бўлган ҳароратни таъминлаши керак.

Каналларни шлакобетондан ва бошқа зич бўлмаган ёки ғовак материаллардан ишлашга рухсат этилмайди.

10. Саноат корхоналарининг, қозонхоналар, маиший хизмат кўрсатиш корхоналарининг газлаштирилган қурилмаларидан ёниш маҳсулотларини пўлат қувурлардан ясалган

ШНК 2.04.08-13 - 146 – бет.

мўрилар орқали чиқариб юборишни мўлжаллашга рухсат этилади.

11. Каналлар вертикал равишда ўрнатилган бўлиб, туртиб чиққан жойлари бўлмаслиги керак. Каналлар қиялиги вертикалдан 30° гача қияликда бўлганда бирор томонга 1m гача оғишига рухсат этилади, бунда канал участкалари қия кесимларининг майдони вертикал участкалар кесимлари майдонидан кам бўлмаслиги керак.

Ресторан плиталари, овқат пиширадиган қозонлар ва шунга ўхшаш бошқа газ асбобларидан ёниш маҳсулотларини чиқариб юбориш учун ёнувчан ва қийин ёнадиган пол ва қаватлараро ёпма конструкцияларини ёнғинга қарши ажратиб ўрнатиш шарти билан полларда умумий узунлиги кўпи билан 10m бўлган каналларнинг горизонтал участкаларини жойлаштиришни назарда тутишга рухсат этилади.

Каналлар тозалаш учун қулай бўлиши керак.

12. Газ ёрдамида сув иситгичларни ва бошқа газ асбобларини мўрига улаш учун томга мўлжалланган ёки қалинлиги 1.0 mm дан кам бўлмаган цинкланган пўлат қувурлардан, эгилувчан металл гофрли патрубкка ёки қурилмалар билан бирга етказиладиган элементлардан фойдаланишни мўлжаллаш лозим.

Бирлаштирувчи қувурлар қисмларнинг умумий узунлиги янги биноларда кўпи билан 3m, мавжуд

биноларда - кўпи билан 6m деб қабул қилиш керак.

Қувурнинг газ асбоби томонига нишабини камида 0,01 деб қабул қилиш керак.

Мўри қувурларида кўпи билан учта бурилиш бўлишини назарда тутиш мумкин, бунда қувурнинг бурилишдаги радиуси қувур диаметридан кам бўлмаслиги зарур.

Асбобдан тутун чиқиб кетадиган қузури мўрига уланадиган жойда тозалаш учун қопқоғи бор "чўнтак" дейиладиган мослама бўлишини мўлжаллаш керак.

Иситилмайдиган хоналар орқали ўтказиладиган мўри қувурларини зарур бўлганда иссиқлик изоляцияси билан қоплаш зарур.

13. Газ асбоби туташтирувчи қузурини яшаш хоналаридан ўтказишга рухсат этилмайди.

14. Туташтирувчи мўри қузуридан ёнмайдиган материаллардан қурилган шип ёки деворгача бўлган масофани камида 5cm, ёнувчан ва қийин ёнадиган материаллардан эса камида 25cm қабул қилиш керак.

Бу ёнувчан ва қийин ёнадиган конструкцияларни 3mm қалинликдаги асбест листи устидан тунука билан қопланган бўлса масофани 25cm дан 10cm гача камайтиришга рухсат этилади. Қоплама мўри қузурининг габаритларидан хар томонга 15cm дан чиқиб туриши керак.

15. Мўрига битта асбоб, шунингдек, тортиш стабилизаторлари бор асбоблар уланганида мўрида шибер ўрнатиш мўлжалланмайди.

Умумий мўрига бир неча асбоб: ресторан плиталари, қайнатгичлар ва тортиш стабилизаторлари бўлмайдиган бошқа газ асбоблари уланганида асбоблардан келувчи тутун қувурларида диаметри камида 15mm тешикли шибер ўрнатиш назарда тутилиши зарур.

16. Қозонлардан келувчи мўриларга ўрнатилган шиберларда тешикнинг диаметри камида 50mm бўлиши лозим.

17. Бинолардаги газ асбобларидан мўри каналлари қуйидагича чиқарилиши керак: (Д.1-расм):

- камида 0,5 m том чўққисидан ёки том қопламаси парапетидан баландда жойлашганда, том қопламасининг чўққисидан ёки парапетдан кўпи билан 1,5m узоқликда (горизонтал бўйича ҳисоблаганда) бўлганида;

- том чўққиси ёки том қопламаси парапети билан билан бир хил сатҳда, агар улар том чўққиси ёки том қопламаси парапетидан 3m гача узоқликда жойлашганида;

-кувурлар том чўққиси ёки том қопламаси парапетидан 3m дан кўпроқ масофада жойлашганида том чўққиси ёки том қопламаси парапетидан горизонтга 10^0 бурчак

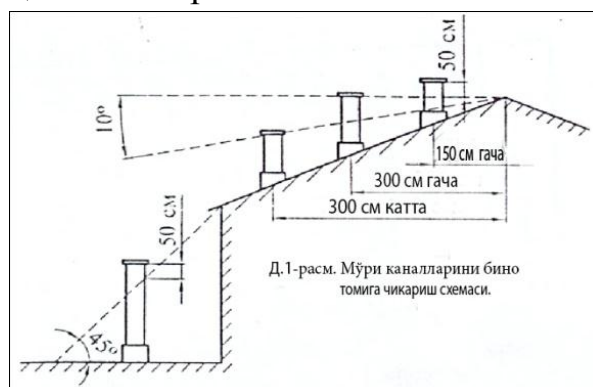
ШНК 2.04.08-13 - 147 – бет.

остида ўтказилган тўғри чизиқдан паст бўлмаганда;

-агар канал яқинида баландрок бинонинг қисми, иморат ёки дарахт жойлашган бўлса, шамол тўсиғи зонаси чегарасидан камида 0,5m юқорига чиқарилиши керак.

Барча ҳолларда қувурнинг баландлиги том қопламасининг шунга яқин қисмидан камида 0,5m баландда, ясси том қопламали уйларда эса камида 2m бўлиши зарур.

Гиштли каналлар оғзини цементли раствор қатлами билан 0,2m баландликда атмосфера ёғин-сочинларидан ҳиоялаш керак.

Мўриларга зонтлар ўрнатишга рухсат этилмайди.

Газлар мўриларидаги намлик конденсацияларини йўқотиш, ёки мўрида ҳосил бўлган конденсатни йиғиш ва уни бинонинг отмогасига ёки ирригация тармоғига чиқаришни таъминлаб вертикал ташқи мўриларни иссиқлик ўтказмайдиган материаллар билан ўраш керак. Шамол тезлиги юқори бўлган жойларда мўри қувурини шамолдан ҳимоялаш қалпоқлари билан ёпиб қўйиш керак.

ШНК 2.04.08-13 - 148 – бет.

18. Деворларда мўрилар каналлари билан шамоллатиш каналларини бирга жойлаштириш мумкин. Бу ҳолда улар бутун баландлиги бўйича девор материалидан ишланган, қалинлиги 120mm дан кам бўлмаган герметик пардадеворлар билан ажратилган бўлиши керак. Мўри каналлари билан ёнма-ён жойлашган тортув шамоллатиш каналларининг баландлигини мўри каналлари баландлигига тенг қилиб қабул қилиш керак.

19. Шамоллатиш каналларидан ёниш маҳсулоларини чиқариб юборишга ва мўрилар каналларида шамоллатиш панжараларини ўрнатишга рухсат берилмайди.

20. Иссиқлик қуввати 10kW. гача бўлган, ёниш маҳсулотларини чиқарувчи газдан фойдаланиш ускунаси газлаштирилаётган хоналарда шу тарзда жойлаштирилиши керак-

ки, ёниш маҳсулотларининг ушбу хонадаги тортувчи вентиляция мосламаси (канал, ўқли вентилятор) орқали эркин чиқарилиши таъминлансин.

21. Турар-жой бинолари ҳар бир квартирасининг хоналарида иситиш учун ўрнатилган иситиш газ асбобларининг шамоллатиш каналларини бошқа хоналар (санузеллар, кладовкалар, гаражлар ва ҳ.к.) шамоллатиш каналлари билан бирлаштиришга рухсат этилмайди.

22. Шамоллатиш каналлари сифатида бошқа амалдаги мўрилар каналлари билан боғланмаган мавжуд мўрилар каналларини ишлатиш мумкин.

Газлаштирилган хоналарнинг тортув шамоллатиш каналларида бошқарилмайдиган (нерегулируемые) тортув шамоллатиш панжараларини ўрнатиш керак.

**ИССИҚЛИК ЭЛЕКТР СТАНЦИЯЛАРНИНГ ГАЗ ТАЪМИНОТИ
ТИЗИМЛАРИДА ЎЛЧАШЛАР, СИГНАЛИЗАЦИЯ ВА АВТОМАТИК
РОСТЛАШ ҲАЖМИ**

Ўлчанадиган параметр	Ахборот бериш шакли ва жойи									
	Асосий бино бошқариш щити				ГТПда маҳаллий бошқариш щити				Жойида	
	Кўрсатувчи асбоб (зарур бўлганда)	Сигнализация	Ёзиб оладиган асбоб	Кўрсатувчи асбоб (бўлиши шарт)	Кўрсатувчи асбоб (зарур бўлганда)	Сигнализация	Ёзиб оладиган асбоб	Кўрсатувчи асбоб	Автоматик тартиблаш	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Газнинг ГТП гача босими	+	-	+ кўпайган ёки камайган	-	+	-	-	+	-	-
Газнинг ГТП дан кейинги босими	+	-	+ кўпайган ёки камайган	-	+	-	-	+	-	+
Газнинг умумий сарфи	+	-	-	-	+	-	-	+	-	-
Газнинг расходомердан олдинги ва кейинги харорати	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-
Филтрларда газ босимининг исрофи	-	-	-	-	+	-	-	-	+	-
ГТПда тартиблаш хонаси бошқариш щити хонасида газ миқдори кўпайиб кетганлиги	-	-	+ кўпайган	-	+	-	+ кўпайган	-	-	-

ШНК 2.04.08-13 - 150 – бет.

Ҳар қайси қозонга газ сарфи	+	-	-	+	-	-	-	-	-	+
Қозоннинг тартиблаш клапанигача бўлган газ босими	-	+	-	+	-	-	-	-	-	-
Қозоннинг тартиблаш клапанидан кейинги газ босими	-	+	+ кўпайган ёки камайган	-	-	-	-	-	-	-
ГТП тартиблаш арматурасининг ҳолати кўрсаткичи	+	-	-	-	+	-	-	-	-	-
Ҳар қайси ёнғичдан олдинги (беркитувчи мосламадан кейинги газ босими)	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-

Жадвалдаги "+" ишора ана шу параметрлар ҳақида ахборот берилиши зарурлигини билдиради.

М У Н Д А Р И Ж А

	бет.
1. Ишлатилиш соҳалари	3
2. Норматив хужжатларга илова	3
3. Умумий қоидалар	3
Газ таъминоти тизимлари ва газ босими меъёрлари	5
Газнинг ҳисобий сарфи	7
Газ қувурларининг гидравлик ҳисоби. Рухсат этилиши мумкин бўлган босимнинг йўқолиши ва газ қувурининг диаметри ҳисоби	11
Газ тақсимлаш жараёнини бошқаришнинг автоматлаштирилган тизимлари	15
4. Ташқи газ қувурлари ва иншоотлар	23
Умумий кўрсатмалар	23
Ер ости газ қувурлари	26
Ер устида ва ерда ўтказиладиган газ қувурлари	29
Газ қувурларининг сувли тўсиқлар ва жарликлардан ўтиши	32
Газ қувурларини темир йўллар ва трамвай йўллари ҳамда автомобиль йўллари орқали ўтказиш	36
Газ қувурларида беркитувчи қурилмаларнинг жойлаштирилиши	38
Газ қувурларидаги иншоотлар	40
Қувурларни емирилишдан муҳофаза қилиш	41
Полиэтилен қувурлардан ишлатилган газ қувурлари	42
5. Газни тартиблагич пунктлари (ГТП) ва газни тартиблагич қурилмалари (ГТҚ)	49
ГТПнинг жойлашуви	50
ГТҚнинг жойлашуви	53
ГТП ва ГТҚ ускуналари	54
Мураккаб тартиблагичларни жойлаштириш	57
6. Газ таъминотининг ички қурилмалари	58
Умумий кўрсатмалар	58
Газ қувурларини ётқизиш	59
Турар – жой уйлариининг газ таъминоти	63
Жамоат биноларининг газ таъминоти	68
Ишлаб чиқариш қурилмалари ва қозонларнинг газ таъминоти	69
Инфрақизил нурланиш горелкалари	73
Газ ҳисоблагичларни ўрнатиш	74
7. Иссиқлик электр станцияларнинг газ таъминоти тизимлари	76
Умумий кўрсатмалар	76
Ташқи газ қувурлари ва қурилмалар	76
Газни тартиблагич пунктлари	78
Ички газ ускуналари	79
Қувурлар ва НЎА(Назорат ўлчов автоматикаси)	79

8. Газ тўлдириш шохобчалари, газ тўлдириш пунктлари, баллонларнинг оралиқ омборлари	80
Умумий кўрсатмалар	80
Суюлтирилган газларнинг газ тўлдириш шохобчалари	80
ГТШнинг асосий бино ва иншоотлар	81
ГТШ бино ва иншоотларнинг жойлашуви	82
Худудларни, йўлларни режалаштириш, бино ва иншоотларга қўйиладиган талаблар	85
Қуйиш қурилмалари	88
СУГ учун резервуарлар	89
ГТШнинг технологик ускуналари	92
Газ қувурлари, арматура ва НЎА	95
Муҳандислик коммуникацияри	96
Газ тўлдириш пунктлари	99
Баллонларнинг оралиқ омборлари. Электр таъминоти, электр ускуналар, яшиндан ҳимоя ва алоқа	102
9. Резервуарли ва баллонли қурилмаларидан суюлтирилган газлар билан таъминлаш	104
Умумий кўрсатмалар	104
Резервуар қурилмалари	104
Буғлатиш қурилмалари	109
Баллонлар гуруҳи қурилмалари	111
Баллонлар гуруҳи ва резервуар қурилмаларининг қувурлари	113
Шахсий баллон қурилмалари	114
10. Алоҳида табиий шароитларда газ таъминоти тизимларига қўйиладиган қўшимча талаблар	115
Ер ости ишловидаги қурилмалар	115
Сейсмик худудлар	117
Ўта чўкувчан ва шишадиган грунтли худудлар	118
11. Материаллар ва техник буюмлар	119
Умумий кўрсатмалар	119
Пўлат қувурлар	120
Пўлат қувурлар танлаш	122
Бириктирувчи қисмлар ва деталлар	124
Емирилишга қарши ҳимоя материаллари	124
Полиэтилендан тайёрланган қувурлар ва бириктириш деталлари	126
Беркитиш ва тартиблагич мосламалари, асбоблар ва бошқа техник буюмлар	127
Алоҳида табиий шароитлар учун қўшимча талаблар	132
А-Илова. ШНК 2.04.08-13 да шарҳланган норматив ҳужжатлар рўйхати	133
В-Илова. Газ таъминоти тизимидаги кирадиган газ қувурларининг	142

таснифи

С-Илова. Саноат тармоқлари бўйича газнинг бир соатлик энг кўп сарфи коэффициентларнинг қийматлари	143
Д-Илова. Турар-жой бинолари учун бир вақтда фойдаланиш коэффициенти K_{sim} қийматлари	144
Е-Илова. Ёниш маҳсулотларини чиқариб юбориш	145
Ғ-Илова. Иссиқлик электр газ таъминоти тизимларида ўлчашлар сигнализация ва автоматик ростлаш хажми	150

ШНК 2.04.08-13 - 154 – бет.